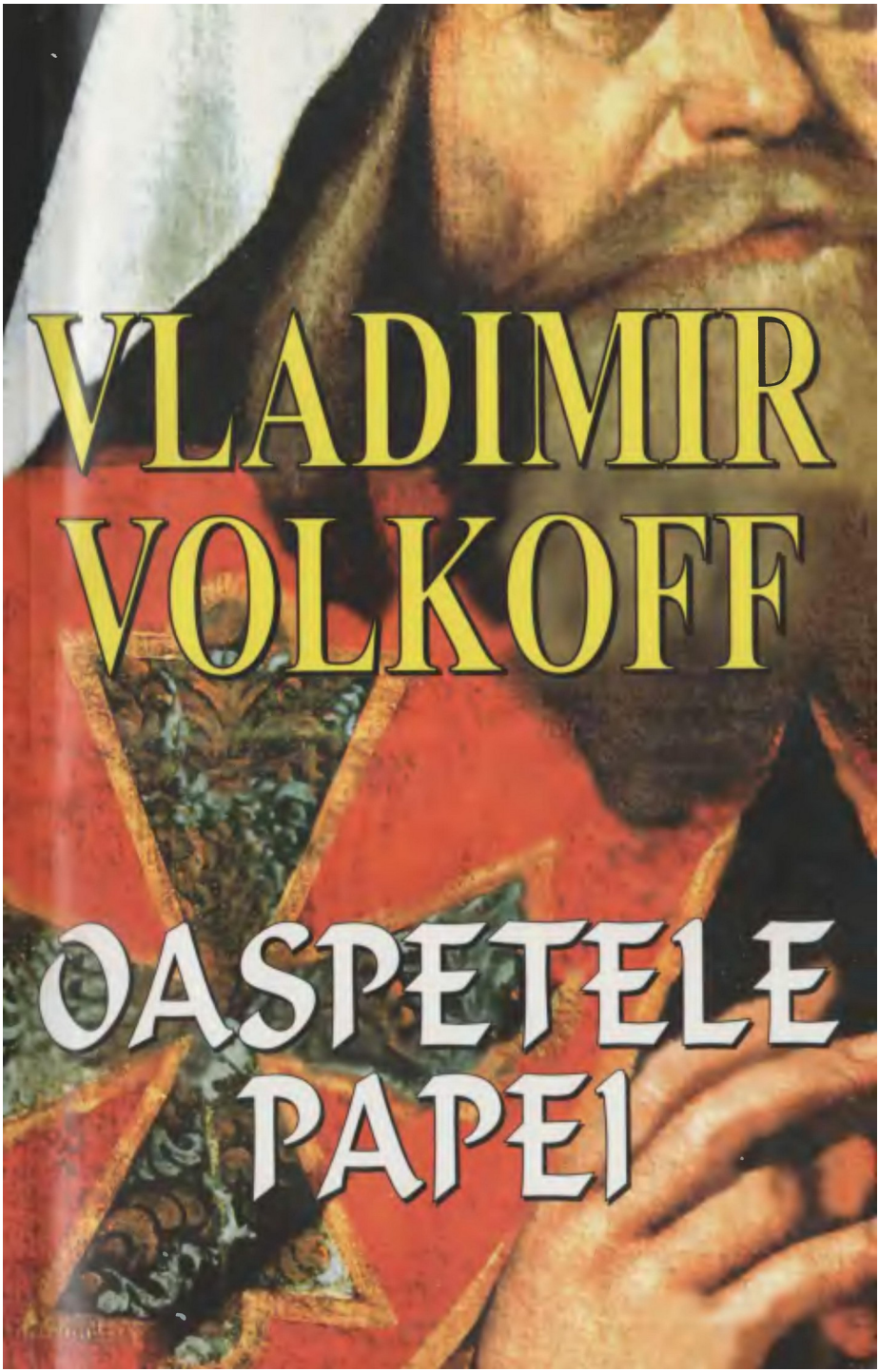
VLADIMIR
VOLKOFF
OASPETELE
PAPEI

VLADIMIR VOLKOFF

OASPETELE PAPEI

Traducere: IOANA ANASTASESCU

EDITURA ORIZONTURI EDITURA STAR

2005

Albino Luciani a fost ales Papă pe 26 august 1978, a luat numele de Ioan Paul I, a fost uns pe 3 septembrie și a murit pe 28 ale aceleiași luni. Pe 6 a primit în audiență pe arhiepiscopul Nikodim, mitropolit de Leningrad. Întâlnirea a avut loc între patru ochi, probabil în franceză, singura limbă comună celor doi. Arhiepiscopul a murit pe neașteptate în brațele Papei, care i-a dat binecuvântarea. După aceea, Ioan Paul I a declarat: „Niciodată nu am auzit cuvinte atât de frumoase despre biserică; nu le pot repeta; ele rămân un secret”. *Mulțumim pe această cale preotului Cristian A. Popescu de la Biserica Sfântul Ioan Botezătorul, București, pentru ajutorul acordat în aspectele teologice.* Ciudat, relația între cele două decese pare să fi scăpat atât jurnaliștilor, cât și istoricilor, ceea ce nu i-a împiedicat să emită ipoteze asupra morții Papei, câțiva formulând acuzații nejustificate, alții escamotând fapte tulburătoare. Meseria de romancier este diferită: ea consistă nu în a descoperi necunoscutul, ci în a imagina veridicul. De aceea *toate* personajele acestui roman *sunt* imaginare, chiar dacă au trăsături comune cu personaje reale. În cazul de față, dacă arhiepiscopul Ilia moare într-adevăr în brațele Papei, nici caracterul, nici biografia și nici vârsta sa nu corespund cu cele ale arhiepiscopului Nikodim. V.V.

CAPITOLUL I

TREBUIE SĂ-L UCIDEȚI

Singura figură împrumutată parțial din realitate este cea a Papei însuși, pentru că autorul a găsit de prost gust să prezinte un papă născut din fantezie, mai ales atât de recent. Umorul, umilința, obsesia justiției sociale *sunt* deci cele ale lui Ioan Paul I; dar nu *un* papă este prezentat aici, ci PAPA.

1

Scrisoare depusă luni 28 august la sediul KGB-ului din Leningrad. *Generalului Nikolai Neugomonov Tovarășe general, Mai mult ca sigur că m-ați uitat, dar dumneavoastră sunteți cel care, în 1959, m-ați condamnat la 15 ani de lagăr pentru propagandă religioasă. Mi-am executat pedeapsa la Kolâma, apoi 3 ani de domiciliu obligatoriu în Siberia și acum locuiesc în Leningrad. Aș dori să mă primiți fără întârziere. Mă numesc Varvara (Vadimovna) Verhotnaia*

2

În 1977, cu ridicarea la gradul de mareșal a lui Leonid Ilici Brejnev, laureatul premiului Lenin pentru Pace, deja mort clinic în 1976 și întrucâtva resuscitat pentru această ocazie, URSS intra într-o perioadă pe care istoricii au numit-o era stagnării. Guvernul și partidul au stagnat într-adevăr timp de șase ani, dar fermenții viitorului fierbeau deja într-un serviciu care își recruta membrii din elita națiunii: Comitetul Securității Statului, mai bine cunoscut în Occident sub numele de KGB. KGB-ul era atunci împărțit între două tendințe opuse. De o parte se aflau cei numiți în rusește *zubr* (zimbri), ca în votca *zubrovka.* Erau cei din vechea gardă, care țineau nu numai la privilegiile lor, doar imbecilii n-ar fi ținut, dar și la idealurile lor tot atât de mult ca și la încălțările butucănoase după care erau ușor de recunoscut. Erau indiferenți la soarta celor patruzeci de milioane de victime care trebuia imputate, direct sau indirect, KGB-ului. Deplângeau desființarea Departamentului 13 (cel care se ocupa de afaceri zise „ude“, adică cele care implicau asasinate) și erau supărați că tortura, deși introdusă de Lenin ca o metodă obișnuită de interogatoriu, s-a practicat din ce în ce mai puțin și a fost chiar suspendată în interiorul serviciului. Îi neliniștea lipsa de energie a noilor recruți și visau la o întoarcere în forță a durilor, a purilor, a infailibililor, a vremurilor trecute. Nu se poate spune că ar li crezut cu adevărat în marxism-leninism ca doctrină filosofică, dar închinau cu plăcere în memoria marilor maeștri: Marx, Engels, Lenin. Și pentru Stalin, dar numai între prieteni. Cei mai mulți dintre ei aparțineau Direcției a 2-a, cea care avusese ca misiune poliția politică în interiorul URSS-ului. De cealaltă parte erau cei numiți când *mladoturki,* „Junii Turci“ – aluzie la Mustafa Kemal, când *liberali.* Acești oameni, relativ tineri, aparțineau în mare majoritate Direcției 1, cea care avea ca misiune operațiunile de spionaj și contraspionaj. Ei citeau cărți interzise, lucrau în străinătate, se lăsau influențați de culturi occidentale, constatau că societatea capitalistă nu era în pragul falimentului, comparau nivelul de viață, trăgeau concluzii. Purtau din ce în ce mai des încălțări fine și haine bine croite. Unii dintre ei, înainte-mergătorii, au contribuit la „Primăvara de la Praga“; emulii lor au făcut să cadă succesiv Zidul Berlinului, dictatura lui Ceaușescu și, în final, însuși regimul

comunist rus. Din rândurile lor se vor ivi un Andropov, un Gorbaciov, un Puțin…

Iar Andropov era chiar președintele KGB-ului de circa zece ani în ziua aceea de vară când generalul Neugomonov a primit scrisoarea de la Varvara. Or, Neugomonov, șef al Serviciului de securitate politică la Leningrad, era și mentorul zubrilor. Își sprijini bărbia monumentală pe pumnul său mare și încercă să-și amintească…

Marți 29 august, dimineața

3

Varvara Vadimovna Verhotnaia era îmbrăcată în negru din cap până în picioare, cu o pălăriuță neagră tricotată care îi încadra fața și atingea umerii descărnați, care, în ciuda căldurii, erau acoperiți cu un șal negru croșetat. Îi fusese atât de frig la Kolâma că, acum, avea să-i fie frig toată viața. Purta o fustă neagră până la gleznele care dispăreau în niște ghetuțe negre. Mergea cu pași mari și din fața albă ca de mort scânteiau doi ochi negri. Trecătorii cu care se încrucișa fugeau de privirea ei de vrăjitoare. Imobilul în care se afla sediul KGB-ului, mare și cenușiu, era înghesuit la capătul bulevardului Liteinî, ca o broască râioasă. Santinela înarmată aruncă o privire asupra convocării și însoți vizitatoarea la postul de poliție; de acolo, o altă santinelă o conduse într-un birou unde secretari și secretare își făceau de lucru în fața unor stive de dosare, șușotind între ei. Intrarea femeii în negru întrerupse totul pentru moment. Gurile rămaseră căscate și mâinile ridicate deasupra tastaturii. Deodată cineva pufni:

— Damă de pică!

Un altul:

— Baba Iaga!

Și o femeie, pe un ton sepulcral:

— Moartea în persoană. Bătrâna Varvara îi privi liniștită, unul câte unul, cu ochii săi de martir, mândră de a fi martiră. Toți își băgară nasurile în hârtii. Un ofițer intră:

— Verhotnaia?

— Eu sunt. Urcară două etaje. Ofițerul bătu la o ușă capitonată. Cabinetul de lucru al generalului Neugomonov era sinistru și confortabil. Parchetul era acoperit cu covoare caucaziene. Draperii duble de catifea maro încadrau ferestrele care dădeau spre Liteinî, unde trona statuia neagră a lui Dzeijinski, fondatorul fanatic al CEKA, străbuna KGB-ului. Pe peretele din dreapta se vedea un portret în culori al pahidermicului Brejnev; pe peretele din stânga, două portrete în alb-negru: Dzerjinski; Andropov. Între cele două, dreptunghiuri mai deschise la culoare făceau pete pe tapetul de culoare cafeniu-verzuie: fără îndoială marcau locul lui Iagoda împușcat de Ejov, Ejov împușcat de Beria, Beria împușcat de Merkulov, Merkulov împușcat de Abakumov, Abakumov

împușcat de Ignatiev…

Calm, Neugomonov se ridică de pe scaun. Purta un costum albastru strident, bine croit, și pantofi maro.

— Varvara Vadimovna, luați loc. Și, ca un bun comunist, țin un discurs sentențios:

— Ați comis erori în tinerețea dumneavoastră. Ați fost pedepsită. V-ați efectuat pedeapsa. Sunteți repusă în drepturi. Statul sovietic este sever, dar drept. Cum se spune: „ce-a fost a fost“. Ce pot face pentru dumneavoastră?

Varvara îl privea, dar nu se așeză.

— Nu vă amintiți de mine? Deloc?

Neugomonov făcu un gest evaziv. Consultase arhivele și găsise acuzațiile formulate împotriva lui Verhotnaia: ospitalitatea acordată unui preot clandestin aparținând Bisericii zisă a catacombelor, lecții de istorie sfântă date minorilor, organizarea unei biblioteci itinerante care făcea să circule biblii și mici căiți de rugăciune. În minunatele vremuri ale lui Lenin, aceasta echivala cu nouă grame în ceafă. Sub Stalin, după război, cinci ani de Gulag – o glumă. Hrușciov, el, cel care eliberase totuși un milion de deținuți politici, lua foarte în serios religia. Printre altele, Varvara recunoscuse acuzațiile, dar refuzase să dea numele complicilor. Astfel, ținând cont de epocă, au trebuit să o tăbăcească puțin; asta, Neugomonov nu își mai amintea: tăbăcise atâția oameni cumsecade, femei și bărbați! Rezultatul – luase cincisprezece ani, niciunul mai puțin. Normal, se vedea pe față. Fusese riscul ei. Ea, Varvara, își amintea perfect de Neugomonov. Nimeni, niciodată înaintea lui nu o lovise, nimeni înaintea lui nu îi ținuse capul sub apă într-o chiuvetă. Le recunoscuse fără ezitare, chiar dacă, după douăzeci de ani, el se umflase și culoarea obrajilor lui căzuți devenise aproape indigo. Dar erau aceleași pupile rele, disimulate îndărătul pometilor rotunzi și uleioși, același nas imens, aceleași mâini care se înverșunaseră asupra ei ca niște ciocane. Îl cântări. Poate se înșela în privința lui? Poate se schimbase?

În orice caz, era singurul om pe care îl cunoștea capabil să ducă la bun sfârșit operațiunea pe care o gândise ea. Iar pe el, Varvara îl cunoștea fizic, biblic. Nu pentru că ar fi existat vreodată o relație sexuală între ei, dar tortura nu este departe de asta: comiseseră împreună un act unic, își cunoșteau unul

altuia mirosul; asta o făcea să considere că ar putea avea încredere în el. Era convinsă, mai ales, de un lucru: *el credea*, și credința ei putea să li dosească credința lui, chiar dacă erau opuse. În ce credea el? Oh! Nu în punerea în comun a mijloacelor (le producție, nici în unirea proletarilor din toate țările, nici măcar cu adevărat în lupta de clasă: toate astea îi erau indiferente. Dar era gata oricând să lupte pentru menținerea puterii Sovietelor. El participase, el beneficiase, el le era atașat trup și suflet, ca să nu mai vorbim de interese. Ea înțelesese totul încă de pe când el era să-i rupă șira spinării fiindcă ea refuza să denunțe numele copiilor care frecventau orele de religie, și fiindcă acest refuz încălca absolutul pe care îl pretindea puterea sovietică. Era, gândea ea, un om capabil să meargă până la capăt. Se așeză și apropie scaunul de biroul în spatele căruia generalul se reinstalase, cu brațele lui de măcelar proptite pe brațele jilțului. Varvara se aplecă spre el, vorbind cât putu de încet, pentru că avea nevoie să-și concentreze propria atenție și pe cea a interlocutorului său asupra șuvoiul ui de șoapte ce urmau să iasă din gura ei. Utiliza, fără să-și dea seama, nenumăratele posibilități șuierătoare ale limbii ruse.

— Sfinția Sa Ilia, arhiepiscop, mitropolit de Leningrad, însărcinat cu afacerile externe ale Patriarhiei, a cerut o audiență la noul Papă de la Roma, cel care abia a fost ales. Audiența i-a fost acordată. Ar trebui să puteți verifica. Este colegul dumneavoastră, nu?

Generalul nu răspunse imediat. Ca mulți oameni expeditivi, nu răspundea niciodată imediat. Adesea nu răspundea deloc. Varvara proferase mai multe enormități într-o singură frază. Afirmase că un prelat rus era membru KGB (ceea ce se făcea, dar nu se spunea), că un membru KGB era prelat (ceea ce de asemenea se făcea, dar se spunea și mai puțin), că un prelat ortodox rus se va duce să-l întâlnească pe Papa roman catolicilor (lucru indecent), că un membru KGB se va duce să întâlnească șeful unei organizații de superstițioși pentru care comunismul este „intrinsec pervers4’ (lucru inimaginabil). Mai mult, această bătrână ploșniță de-abia ieșită din Gulag pretindea că știe ceea ce ignora el, general-colonelul Neugomonov, separat doar printr-un grad de vârful Direcției a 2-a. Era nevoie de timp pentru a digera aceste imprudențe. Dar

posibilitatea unui profit se profila deja. Generalul-locotenent Galkin, alias arhiepiscopul Ilia, cincizeci și opt de ani (cu zece mai puțin decât Neugomonov), aparținea, ca și el, Direcției a 2-a a KGB, dar, paradoxal, interesele sale se situau mai mult în afara frontierelor; el infiltra Consiliul Ecumenic al Bisericilor, el apăruse ca observator la Conciliu! Vatican II[1], el călătorea aproape liber în țara „dușmanului principal" (Statele Unite), el oficia împreună cu mitropolitul Bisericii Ortodoxe din America. Și era unul din capii liberalilor din KGB. A înlătura un coleg este întotdeauna agreabil; iar un coleg ostil, chiar minunat. Neugomonov mugi:

— Hmm... De unde dețineți aceste informații?

Varvara ezită să renunțe la o informație de importanță crucială. Dar trebuia.

— Părintele Iuri s-a trădat duminică la spovedanie. Dar eu nu sunt legată de secretul spovedaniei. M-am rugat toată noaptea și am hotărât să vin să vă văd.

— Cum s-a trădat părintele Iuri?

— I-am mărturisit că citesc Evanghelia după o biblie protestantă fiindcă nu o am pe cea ortodoxă. El mi-a spus suspinând că nu este prea grav: monseniorul Ilia și el însuși vor merge în curând la Roma pentru a-l vedea pe noul... *papă!* (Scuipă, scandalizată, cei doi *p* ai acestui cuvânt demn de dispreț.) M-am gândit imediat că aceasta este ocazia.

— Hmm...

Da, ocazia de a-l discredita o dată în plus pe Galkin în fața zubrilor. Și dacă, din spirit de independență, el ceruse această audiență fără să fi primit autorizația din partea superiorilor, putea fi ocazia de a-i pune definitiv sub talpă o coajă de banană.

— Ați făcut bine că m-ați prevenit. Un cekist nu poate să se umilească în fața unui fabricant de opium pentru popor. Am să. Văd ce pot face.

— *Trebuie să-l omorâți,* spuse liniștit Varvara. Ea pronunțase sentința grav, pe un ton liniștit, ca o evidență pe care el încă nu o sesizase. Și, cum el încă nu o sesiza, ea insistă:

— Nu vedeți că este momentul?

— Hmm...

---

1 Al II-lea conciliu de la Vatican (1962-1965) prilej cu care Papa Ioan al XXIII-lea a relansat ideea reunirii bisericilor creștine (n.tr.).

Nu, el încă nu vedea. Un membru KGB merita să moară numai pentru ideea de a merge la Roma să-l vadă pe Papă; acest lucru Neugomonov îl admitea fără discuții. Pe de o parte, antireligia, ateismul constituiau chiar baza marxism-leninismului, iar a pactiza cu oricine invocă un Dumnezeu era culmea trădării și n-ar fi de mirare dacă liberalul Galkin, cu sutanele lui de mătase și încălțări le făcute pe comandă, să fie un trădător. Pe de altă parte, Papa reprezintă personajul politic cel mai important al coaliției mondiale contra Uniunii Sovietice. În aceste condiții, a întreprinde legături cu Vaticanul era într-adevăr blamabil. În același timp, dată fiind relaxarea regulilor KGB-ului, Neugomonov nu vedea că acesta ar fi un pretext suficient pentru ceea ce se numea o „acțiune udă“. În orice caz, epoca de aur a CEKA se terminase: o asemenea decizie nu putea fi luată decât la nivelul tovarășului Andropov însuși, iar tovarășul Andropov, oricât de represiv se arata față de intelectualii disidenți, era mai favorabil liberalilor decât zubrilor.

— Hmm…

Varvara suspină: aproape un horcăit ieși din plămânii ei.

— Am vorbit despre asta cu prietenii mei. Suntem toți de acord că nu ne place ca arhiepiscopul Ilia, fie el și general KGB, să meargă să vândă Sfânta noastră Biserică Ortodoxă Rusă papistașilor… Dumneavoastră nu credeți în nimic, vă este totuna dacă ne impun preoți rași, statui pictate, orgi în biserici, un calendar decalat și o ceremonie de împărtășanie unde Sângele lui Iisus lipsește. Vă este indiferent dacă ne pun să ne facem semnul crucii invers. Nouă nu.

— Și pentru dumneavoastră, spuse Neugomonov urmărindu-i raționamentul, acestea ar reprezenta un pretext suficient pentru… o crimă? Da? Mi se părea că religia dumneavoastră îndeamnă la iertarea universală, chiar și… Nu a existat cineva, Iisus însuși, cred, care a zis: „Tu nu vei omorî”?

— Iisus a spus: „Aduc sabia”. Moise a spus: „Tu nu vei omorî”.

— Atunci nu e valabil?

Un nou suspin horcăi în bronhiile Varvarei:

— Moise însuși l-a ucis pe Egiptean pentru că trebuia. (i t codată trebuie să facem ceea ce nu trebuie să facem. Pământul făgăduinței a fost cucerit prin exterminarea Madianiților,

(ananeenilor, Amoreenilor, locuitorilor din Ierihon, Maqqeda, I ibna, Lakiș, Ghezer, Eglon, Debir, Hasor. (Varvara profera aceste nume barbare cu o plăcere încrâncenată.) Este scris în I tiblie. Creștinii au continuat să se măcelărească între ei. Catolicii i au persecutat pe protestanți și protestanții pe catolici. Chiar și între ortodocși au existat lupte: bulgarul l-a sugrumat pe grec, iar grecul i-a scos ochii bulgarului. Nu un Iuda mai puțin pe acest pământ mă va face să plâng, tovarășe general. Trebuie să știm ce vrem. Bisericii Ortodoxe Ruse i-a fost încredințată păstrarea adevărului. Noi trebuie să o conservăm prin toate mijloacele. Pe voi, cei care ați făcut Revoluția și ați omorât patruzeci de milioane de oameni, moartea unui singur individ nu vă poate jena prea mult

— Păstrarea adevărului a fost încredințată Bisericii Ortodoxe?

— Bisericii Ortodoxe Ruse. Da. Când prima Romă a căzut în erezie și când Constantinopole, a doua Romă, a fost ocupat de turci, Moscova a devenit a treia Romă și nici nu o să mai fie alta. Or, la Roma ar trebui să se găsească adevărul, dar Roma nu mai este Roma. Este clar.

— Hmm… Nu înțeleg mare lucru din toate astea, dar… Și cum vă imaginați această… eliminare?

— Asta este specialitatea dumneavoastră, nu a mea.

— Înaintea audienței pontificale? După audiență?

— Cel mai bine ar fi în timpul.

„Femeia asta ieșită de la Kolâma are toate motivele să fie nebună, gândi Neugomonov, dar, cum spune Pușkin, există o logică în nebunia ei.“

Rușii îi atribuie lui Pușkin toate citatele al căror autor nu-l cunosc.

— În timpul?

— Sigur, în timpul. Un arhiepiscop ortodox rus se duce să-l vadă pe Papa catolic și moare. Nimeni nu se va mira. Unii vor crede că Papa este cel care l-a otrăvit. Pentru că era ortodox, sau pentru că era din KGB, sau pentru că era rus. Prea puțin contează. Alții vor zice că Papa nu este atât de stupid încât să-și otrăvească invitatul în fața lumii întregi. Dar cei mai mulți vor crede că, într-un fel sau altul, Dumnezeu a pedepsit un sacrilegiu. Ce poate fi mai bine? Și veți înțelege că va fi adevărat fiindcă, în afară de miracole, Dumnezeu lucrează rar

fără mijlocitori: dumneavoastră și eu vom fi mijlocitorii, iar Dumnezeu îl va pedepsi pe trădător împiedicând trădarea. Va fi un mare succes. Atât pentru dumneavoastră, cât și pentru mine.

— Pentru dumneavoastră, ortodocșii?

— Pentru noi, adevărații ortodocși.

— Există și falși?

— Prea mulți.

— După ce îi recunoaștem?

Varvara făcu un gest cu mâna, nu foarte evaziv, dar cu sensul că evidența este evidentă și că asta este suficient. Neugomonov își făcea calcule. Un liberal eliminat este un lucru bun. Un șef liberal, încă și mai bun. Dacă președintele KGB autorizase vizita, asta schimba oarecum datele, dar nu chiar așa de mult. Nu ar fi atât de rău ca tovarășul Andropov să ia aminte că aceste neîncetate deschideri către Vest ar putea fi interpretate ca semne de slăbiciune și de către sovietici, și de către occidentali. Dacă i s-ar întâmpla o nenorocire unuia dintre trimișii lui, poate i-ar folosi ca lecție. S-ar întreba desigur de unde vine lovitura și nu trebuia să-și dea seama de adevărata ei origine, dar nu ar fi rău să ezite între mai multe variante ale derulării evenimentului: „Ori occidentalii mă sfidează, ori ai mei mă atenționează14. Toate pistele trebuie să conveargă Iară să ajungă la țintă. Pe scurt, vizita lui Galkin la Papă, importantă sau nu în sine, putea fi o ocazie providențială de a trimite semnale patronului, care le-ar repercuta în sânul Biroului Politic din care făcea parte. Nu părea să fie o idee rea. Neugomonov se ridică, adunându-și unul câte unul tendoanele, nervii, organele, mușchii, într-un fel de piramidă până ajunse la adevărata sa talie:

— Varvara Vladimirovna…

— Vadimovna.

— Valeria Vadimovna, sunt încântat să constat o dată în plus că justiția sovietică, severă, dar echitabilă, dă mereu roade. Erați victima voluntară a unui obscurantism medieval, dar ați acceptat să fiți reeducată de noi și ați venit să ne aduceți rezultatul observațiilor dumneavoastră asupra realității, lucru pentru care vă suntem recunoscători. Îi întinse Varvarei o labă enormă, una din cele care o snopiseră cândva în bătaie și pe care ea nu acceptă să o strângă. Ochii negri străluceau la fel de

tare pe fața palidă, zbârcită, abătută, unde obrajii se uscaseră și unde oasele viitorului cap de mort erau gata să iasă prin piele. Fosta torturată răspunse:

— Tovarășe general, noi vă vom judeca după rezultate.

Marți 29 august, seara

4

Ședința principalilor zubri a avut loc în aceeași seară în apartamentul generalului-colonel Neugomonov, situat la ultimul etaj al unuia din acele imobile pe care mareșalul Stalin le-a construit pentru aristocrația sa și care, în urâțenia și austeritatea lor, scapă sclifoselilor arhitecturii occidentale din aceeași epocă. Apartamentul era mare fiindcă se reuniseră două în așa fel încât generalul să nu se simtă strâmtorat. În ciuda căldurii, se țineau ferestrele închise din cauza țânțarilor mari cât degetul mic care pișcau grozav. Neugomonova fusese rugată să se ducă să vadă *Șeherezada* la Kirov, și o jumătate de duzină de pântece de zubri se lăbărțau pe divanele de piele, cu riscul de a face să sară nasturii cămășilor, șlițurilor, centurilor. Aerul era albastru: se fumau țigări de foi marxiste din Cuba sau pipe bine umplute cu mahorca patriotică. Doamna Neugomonova lăsase cele necesare ca să se îndoape și să se îmbete această lume: se bea votcă puțin călduță, sau coniac, sau bere, la întâmplare; cozi de heringi zăceau prin scrumiere în timp ce în supiere se aflau o mulțime de icre negre cât boaba de porumb. Magnetofonul cânta asurzitor cântece populare interpretate de Zâkina, muza lui Leonid Hâd Brejnev. Consensul a fost atins destul de repede: nu ar fi fost pentru prima dată. Dumnezeu știe, când unii kaghebiști au fost constrânși să lichideze alți kaghebiști prost inspirați. Neugomonov se interesă: misiunea lui Galkin pe lângă Papă fusese autorizată – cine știe, ordonată? — de către președintele l. (iB-ului, Andropov; fără ca, probabil, președintele Brejnev să fie informat. În ce consta precis această misiune, nimeni nu știa, fără îndoială nici Patriarhul Pimen al Moscovei, care, și el, îl autorizase. Urma să aibă loc un eveniment major care scăpa de aici controlul zubrilor, ceea ce putea fi neliniștitor. Mai mult decât neliniștitor. Chiar și zubrii erau conștienți de imbecilitatea funciară a partidului comunist ca atare, și ei nu contau decât pe KGB pentru menținerea, pe de o parte, a coeziunii ulterioare a Uniunii Sovietice și pe de alta a țelului său de a converti lumea la ideologia marxist-leninistă. Aceasta presupune existența unei armuri fără fisuri. Dacă existau trădători, totul era pierdut. Eliminarea trădătorilor era o primă urgență. Galkin făcea figură de trădător ideal. Se descoperise

deja că el avea tendința să joace joc dublu: nu poți fi în același timp un bun cekist și un bun preot. Și acum, uite că urma să meargă, cu binecuvântarea superiorilor, să pactizeze cu Roma! Brusc, zubrii, care persecutaseră Biserica Ortodoxă, își descopereau simpatii pentru ea: popii noștri, treacă încă, dar preoții imberbi și celibatari, asta nu! Supozițiile profesionale țâșniră din toate părțile: Galkin fusese recrutat la Geneva, ba nu, la mănăstirea ecumenică Șevotonie; lucra pentru Statele Unite, nu direct pentru Vatican, era și mai rău... Vreme de o clipă, acești materialiști înțeleseseră că Spiritul primează: dar asta nu avea să dureze. Un lucru îi făcea să se zguduie de râs pe aceste personalități de vârf ale spionajului și ale contraspionajului, anume că o bătrână fostă *zek*', o creștină practicantă, pe scurt, ființa cea mai demnă de dispreț din lume, venise să le aducă o informație care altfel le-ar fi trecut pe sub nas și a cărei exploatare ar putea să aducă Istoria pe făgașul cel bun. Bravo, Neugomonov! Sesizase imediat ocazia și reacționase cum trebuia. II băteau prietenește pe spate, peste cămașa udă de transpirație. Astea spuse, nu era chiar atât de simplu. Toate aceste personaje erau oameni de decizie și niciunul dintre ei nu dădea importanță vieții umane (unii uciseseră cu mâinile lor, alții prin procură), dar li se puneau tot felul de probleme practice, întâi de toate administrative. Nu mai eram în binecuvântata epocă a CEKA sau chiar a NKVD-ului: niciunul din aceste personaje, totuși importante, nu avea autoritatea necesară pentru a decide un omor. Printre altele, era vorba despre un coleg și un coleg altfel bine plasat. Trebuia omorât, dar era oare posibil? Chiar și cu cele mai bune intenții, nimeni nu voia să-și rișteze cariera cu o afacere ce putea avea efect de bumerang. Și apoi, era ceva și mai profund. Pușkin, descriind sfârșitul bătăliei de la Poltava, povestește că mâna rușilor era obosită de tăiat suedezi. Obosită de tăiere! La fel și mâna KGB-ului, însângerată, doar Dumnezeu știe cât de însângerată, era plictisită să omoare ruși. Soljenițân, Amalrik, Siniavski, Bukovski, pentru ce fuseseră hărțuiți, judecați, condamnați, exilați? Nu era mai simplu să-i faci să mărturisească direct că au ascuns un cui într-un ou, ca în timpul lui Stalin, și să-i execuți în consecință? Sau, mai inocent, să-i omori într-o celulă subterană de la Lefortovo? Sau, cel mai simplu, să le fixezi o întâlnire la ora amurgului cu un șofer de

camion beat? Ei bine nu, acestea *nu se mai făceau și ceea ce nu se mai face nu mai poate fi făcut.* Din fericire, există adesea mijloace intermediare. Cineva a propus bulgarii, întotdeauna gata să dea o mână de ajutor, dar Neugomonov spusese că există soluții și mai bune. Care era impresia pe care voiau să o creeze?

Că pericolul venea dinspre Occident. Bineînțeles, nu-l vom face pe tovarășul Andropov să creadă că Papa a aranjat asasinarea unui prelat ortodox venit la el în vizită; în schimb, dacă crima era comisă de către italieni mai mult sau mai puțin independenți față de Papă, asta putea fi chiar interesant. Poate de către catolicii reacționari, convinși că schismaticii vor fi osândiți, că trebuie să te ferești de ei ca de ciumă, că trebuie protejat Papa de orice contaminare teologică? Sau, mai bine, persoane mai sensibile la chestiunile politice, pentru care ultimul Papă demn de acest nume fusese Pius al X-lea? Poate, din contră, era vorba despre comuniștii care își trimiteau nevestele la biserică, dar erau scandalizați că Moscova (idealul lor) întindea mâna Sfântului Scaun (detestat de ei)? Sau de câteva mafii (erau atâtea) care se temeau de o concurență rusă importantă în faldurile sutanei Excelenței Sale? În Italia totul era posibil: trebuia să mizeze pe asta, și cu cât afacerea era mai confuză, cu atât mai bine va fi primit mesajul: „Mâinile jos de pe Vatican!“. Mareșalul Stalin știa el că nu se negociază cu diavolul. Băură în memoria mareșalului în liniște, gravi, nostalgici, tară să-i pronunțe numele, de frică să nu fie denunțați de către unul care băuse și el.

— Ei bine, Neugomonov? Ai vreo idee?

Se lăsă rugat, dar în cele din urină admise că avea poate un filon. Lucrarea urma să fie făcută în timpul vizitei lui Galkin la Roma: alegerea locului și momentului erau lăsate la latitudinea executantului, știind bine că nicio anchetă nu avea să ajungă până la KGB. Ideea Varvarei – de a acționa chiar în momentul audienței pontificale – era comică, de domeniul desenelor animate, și nu merita să fie reținută. Ar fi într-adevăr comic, totuși! Evident, o să trebuiască plătit…

Tovarășii zubri aveau fonduri secrete. Vor cotiza. Ochii mici ai lui Neugomonov evaluau sinceritatea angajamentelor în timp ce le primea. Mai băură câteva pahare și ascultară muzică.

— Știți povestea cu Zâkina pe care o arestează miliția?

Întrebă unul din zubri. Ea poartă un diamant gros, un mantou de zibelină și are un Mercedes. Este întrebată de unde are Mercedesul. „Lenia mi l-a dat.“ Și zibelină? „Lenia mi-a dat-o.“ Suspecte toate astea, suspecte. Piața neagră. „Ai numărul de telefon al acestui Lenia?“ Ea îl dă. Trebuie să fie o lichea oarecare. Locotenentul de miliție sună.

„Alo, Lenia? Tu ești? 4 Și răspunsul: „Există poate câțiva pentru care sunt Lenia. Pentru ceilalți, sunt Leonid Ilici!“

Se râse mult. Se face mereu haz de autorități în societățile în care nu le poți comenta. Zubrii plecară. Neugomonov se regăsea singur în noaptea aceea de august care nu mai venea o dată. Fâșii zdrențuite de nori negricioși se plimbau pe cerul leningrădean. Neugomonova revenea de la Kirov. *Șeherezada?* O operă autentic sovietică: regizorul a subliniat foarte bine simpatia lui Rimski-Korsakov pentru lupta proletariatului contra privilegiilor. Constatând dezastrul din apartament, Neugomonova bombăni din principiu. Se așteptase la mai rău. Mâine, *domrabotnița*1 va mătura, curăța și aranja totul. Și trebuie neapărat să iasă din casă acest miros de bere, de varză acră și pește afumat…

Neugomonov se închise în cabinetul său de lucru pentru a reflecta. Telefoanele erau sub ascultare, mesajele radio decriptate, scrisorile deschise-oricum, o scrisoare ar dura prea mult. Trebuia pusă la cale cât mai repede o întâlnire între patru ochi. Un ofițer, un general de talia lui Neugomonov nu mai putea să părăsească teritoriul sovietic: știa prea multe. În schimb, un rezident putea fi oricând invitat să dea o fugă în patria mamă pentru consultații. Neugomonov ridică receptorul.

1 Femeie de serviciu (rusă).

Miercuri 30 august

5

A doua zi, generalul Neugomonov îl primi în vizită pe colonelul Marat Ciubko, rezident al KGB-ului la Roma, într-un salon rezervat VIP-urilor la Pulkovo, în aeroportul de la Leningrad. Deși făcea parte din Direcția 1, Ciubko, îmbătrânind, simpatiza cu zubrii. Urechile disimulate în pereți nu pierdură niciun cuvânt din conversație. Un cetățean italian fusese arestat cu câteva zile înainte la Leningrad în timp ce distribuia manifeste muncitorilor sovietici. Partidul solidarist era singura mișcare de emigrați care pretindea că mai avea o oarecare influență în Uniunea Sovietică, interpelat, arestatul recunoscuse în cele din urmă că este fiul unui emigrant rus. Guvernul italian cerea eliberarea lui și Neugomonov era dispus să accepte, profitând în același timp de ocazie pentru a penetra mișcarea solidaristă de la Roma. Ce credea Marat Ciubko?

Marat Ciubko credea că e bine. În general, solidariștii acționau pornind de la bazele nemțești, dar dacă hotărâseră să se transfere în Italia, trebuia să se infiltreze printre ei. Se va ocupa de asta. Apoi, generalul îi propuse să facă câțiva pași împreună în așteptarea avionului care îl ducea la Roma în aceeași zi.

Ciubko a fost botezat Marat[2] în onoarea „amicului poporului ”, dar camarazii lui găseau amuzant să-l strige cu un diminutiv, Mama, subliniat și de ceea ce avea feminin în trăsăturile lui, în umerii lui, în ținuta lui și în obsesia lui pentru detaliile logistice: se temea mereu să nu lipsească mâncarea, munițiile și furniturile.

— Mama, spuse Neugomonov, știu că partidul poate conta pe fidelitatea ta în orice situație. Tu nu ești ca acei aventurieri care cad sub influența Occidentului și caută să ne antreneze în mocirla compromisurilor.

„Mama ” era un ucrainean mic, șiret și rotunjor. Ciuli urechile. Că Neugomonov rostea fraze bombastice era normal: serviciul, partidul, regimul care se clătina era ținut în picioare datorită eșafodajului limbii de lemn, care, în aparență, nu voia să spună decât ceea ce era evident și găunos. Dar, în realitate, era un cod: oricine deținea cheia se făcea perfect înțeles de

2 Feliks Edmundovici Dzerjinski (1877-1926)-om politic sovietic, organizator și conducător al poliției politice CEKA, apoi al GPU (n.tr.).

oricine altcineva care o avea.

— Tovarășe general, răspunse Ciubko, cred că am făcut de nenumărate ori dovada atașamentului meu de nezdruncinat față de doctrina lui Lenin. Nu sunteți șeful meu direct, dar dacă ați constatat cea mai mică abatere de la disciplina lui Lenin în conduita mea, vă rog să-mi semnalați pentru a-mi putea face autocritica.

— Nu despre asta este vorba, Mama, ci chiar dimpotrivă. Eu cred că tu trebuie să suferi ca și mine văzând membri ai partidului, și câteodată chiar Organele sale cele mai vitale, slăbindu-și vigilența care era o lege sacră pentru predecesorii noștri. Marxism leninismul va învinge, de asta sunt sigur, dar numai dacă partidul și Organele sale rămân neatinse de orice influență vătămătoare.

1 Jean Paul Marat – om politic francez (1743-1793), fondatorul ziarului *Amicul poporului;* partizan fanatic al dictaturii, a votat execuția regelui Ludovic al XVI-lea (n.tr.).

— Marele Feliks', acel cavaler fără frică și fără reproș, știa să curețe partidul când era nevoie, se aventură Ciubko, întinzând momeala cu grijă. (Dzeijinski era o referință sacră.)

— Ai dreptate, Mama. Din păcate, Feliks nu mai este. Nu se mai nasc oameni ca el! Și astfel, ne revine nouă, simpli păstrători ai securității comunismului mondial, sarcina de a ne sacrifica făcând cele de trebuință.

— Nu vom da greș, declară Ciubko, începând să înțeleagă pentru ce a fost convocat, și gândind că, pentru o afacere relativ simplă cum era infiltrarea filialei solidariste romane, un mesaj cifrat ar fi rezolvat treaba.

— Bineînțeles, replică Neugomonov oprindu-se, există o dificultate. Obiceiurile s-au schimbat. Nicio persoană din serviciile noastre nu este în postura de a da un ordin realmente energic, chiar dacă se impune. Este de datoria noastră să ghicim voința șefilor noștri, să le anticipăm, să acționăm ca și cum am fi primit ordinele, ceea ce pare a viola disciplina, dar este conform adevăratei tradiții leniniste…

„Văd unde bateți, tovarășe general, gândea Ciubko. Vreți să elimin pe unul din dușmanii dumneavoastră personali, poate un rival, un concurent, și nu aveți de gând să mă acoperiți. ”

Se abținu să răspundă. Neugomonov atinse din mers extremitatea unui segment de linie dreaptă imaginară. Pivotă

și, plecând în sens contrar, vorbi pe un alt ton:

— Noul Papă, tovarășe Ciubko. Ce gândești tu despre noul Papă pe care catolicii tocmai l-au ales?

— Este un Papă… ca un Papă, spuse Ciubko, care se interesase foarte puțin de acest subiect. Se pare că vrea să fie uns, dar nu încoronat.

— Tu ești la curent cu programul lui de întâlniri?

— Astea se numesc audiențe. Da, în măsura posibilului.

— Știi dinainte pe cine va primi în cursul săptămânii? În cursul lunii?

Ciubko nu avea nici cea mai mică idee. „Oare mă ia drept un naiv? Va trebui să-l aduc cu picioarele pe pământ."

— Tovarășe general, în cazul în care vreți să știți dacă șeful gărzilor elvețiene este agentul nostru, îmi permit, cu respect, să vă atrag atenția că nu aveți, așa cum spun americanii, *nidtu no.* Desigur, de îndată ce voi primi din partea șefului Direcției 1 ordinul de a vă transmite aceste informații, o voi face cu plăcere.

— Nu, nu, spuse Neugomonov, evident nu am nicio nevoie să știu ceva despre rețeaua ta de agenți, Mama. Mă întrebam doar dacă știai că generalul Galkin a cerut o audiență la Roma. Întrebare capcană. Informația era importantă. Ce însemna exact? Politica Uniunii Sovietice e pe cale să vireze, să se deschidă spre ceea ce Occidentul avea mai respingător pentru un bun comunist? Generalul-locotenent Galkin, alias mitropolitul Ilia, nu putea să ia o asemenea inițiativă: ea trecuse cel puțin pe la Andropov. În același timp, un lucru nu era lămurit: Galkin este cel pe care Neugomonov îl voia, ori nu-l adusese în discuție decât pentru a face o diversiune? În orice caz, nici vorbă să-și recunoască ignoranța și nici să se laude că știe ceea ce nu știa. Mama nu răspunse deci la întrebare. Se mulțumi să spună:

— Timpurile se schimbă, tovarășe general. Un asemenea lucru părea inimaginabil acum câțiva ani. Și ia uite…

— Suntem câțiva care gândim că e păcat, spuse Neugomonov. Da, câțiva. Hmm… Câțiva tovarăși de încredere. Ai mei și ai tăi.[3]

Noi am vorbit despre tine, bunul meu Mamușka. Știm că gândești ca noi. Și că, din cauza unor terchea-berchea care nu

3 *Need to know:* trebuie să știți.

cunosc bine meseria, nu ai fost încă răsplătit după meritele tale. De mult trebuia să fii general-maior.

„Iată o muzică nouă, gândi Ciubko. Îmi spune că sunt mai mulți, ceea ce poate fi adevărat. Nu au intenția să mă acopere dacă voi fi prins, dar mă pot avansa dacă n-o să fiu."

— Nu mă plâng de nimic, tovarășe general. Știu, știu. Dai, vezi tu, este păcat că persoane care nu sunt deasupra oricărei bănuieli au, în Organele noastre, responsabilitățile pe care le au. Uite-l pe Galkin, de exemplu. A luptat cum trebuie, se pare, ca apoi să îmbrace sutana. Cu timpul, asta nu poate să nu n ba o influență. Cum un om ca el poate înțelege puritatea care se impune unui partid ca al nostru? El amăgește oamenii de dimineață piuă seara. El n-a putut rămâne curat, cum trebuie să fii în meseria noastră. Ce nevoie are el să se ducă să-l vadă pe Papă la Roma? Vezi bine că asta presupune răutate! A trebuit să-l convingă și pe tovarășul Andropov de utilitatea acestei vizite. Dar, în acest caz, este un sfat prost pe care i l-a dat. Uniunea Sovietică nu trebuie să se compromită în niciun caz la sediul mondial al mistificării.

„Hmm… Există desigur o altă posibilitate…"

Neugomonov se opri din mers ca și cum i-ar fi venit brusc o idee. Ciubko se opri și el. Da, reluă generalul, care era mult mai voinic decât colonelul, și îi vorbea de sus în jos: Există o altă posibilitate

Tovarășul Andropov a decis să-l lase pe Galkin să facă ce vrea pentru a verifica vigilența Organelor… Este profund tovarășul Andropov, este subtil, tu știi… Evident, o atitudine ca cea a lui ralkin nu poate decât să revolte pe orice comunist care, dacă este i neep va reacționa de-o manieră corespunzătoare indignări i sale. Din nou, Neugomonov pivotă și pomi în direcția opusă, în timp ce Ciubko recapitula mesajul:

„Este sigur vorba despre Galkin, care pute într-adevăr a tămâie. Este un ipocrit care vrea să placă atât unora, cât și altora. Organele nu vor pierde nimic debarasându-se de el. Neugomonov vrea să insinueze că îmi vorbește în numele șefului. Și asta, cu siguranță, este fals. Șeful este destul de mare ca să-mi vorbească el însuși dacă ar dori-o… Ah! Și totuși nu e chiar așa. Ar fi foarte în stilul lui de a trece printr-un intermediar pentru a putea nega totul la o adică."

Dar, cântărind urmările, își zise:

Dacă sunt promovat general, nu mă vor mai lăsa la Roma, unde mă simt atât de bine, dar n-ar trebui să fie rău nici la Washington Aștepta urmarea. Dacă îi dădeau o misiune, îi vor da și mijloacele cu care să o îndeplinească, sau măcar îi vor sugera unde să le caute. Încă o dată, Neugomonov schimbă tonul discuției. Acum aproape că râdea:

— Și apropo, spune-mi, e adevărat ceea ce se povestește, anume că Mafia este atotputernică în Italia? Ei răpesc oameni politici, aruncă pe fereastră bancheri… E adevărat?

— Destul de adevărat.

— Ei bine, atunci ar trebui să fie comod pentru țipi ca noi, care am devenit copii cuminți, nu-i așa? Poate că ne-ar trebui o Mafie bună și în Uniunea Sovietică pentru a face munca murdară. Nu cer niciodată prea scump oamenii ăia. În general ne putem permite. (Se opri din nou.) Știi, Mamușka, este întotdeauna foarte agreabil să vorbești cu un om inteligent. Te înțelege tară să ai nevoie să spui totul. Îți urez să te întorci cu bine la Roma, dar… (îl amenință în glumă cu degetul pe Ciubko.) Interzis să te duci să te botezi la Papă, da?

Și, cu o ultimă schimbare de ton:

— Tovarășe colonel, drum bun! Sper să fie ultima oară când mă adresez ție cu acest grad.

Joi, 31 august

6

Marat Ciubko avea drept acoperire relațiile cu presa. Era ceva mai puțin obișnuit De obicei, rezidenții KGB-ului se disimulau în serviciile culturale sau comerciale. Dar poate că superiorii lui cedaseră sindromului *purloined letter,* scrisoarea dispărută a lui Edgar Poe pe care nimeni nu o găsea pentru că era în văzul tuturor. Sau Departamentul A, însărcinat cu dezinformațiile, insistase să aibă un punct de legătură direct la cutiile de rezonanță. Sau chiar-presupunere mai vicioasă - șeful Direcției 1 fiind un liberal și știind că are un zubr în subordine, îl plasase într-o asemenea situație încât să fie demascat cil de curând și împiedicat să lucreze pentru a-l putea înlocui cu unul de-al lui. De fapt, de ce era Ciubko zubr?

Asemenea apartenențe sunt fondate pe acumularea unor clemente disparate. Vârsta a făcut primii pași în instruire sub comanda lui Beria'; temperamentul său – de felul lui represiv, în ciuda comportamentului său de cloșcă; originea sa ucraineană era adesea rebel; modestia obârșiei – simțea că puterea scăpa din mâinile proletariatului și se agăța de ea cu toată forța. O ură superstițioasă față de preoți, percepuți ca vrăjitori ale căror farmece nu erau poate ineficiente, întărea această ancorare într-un comunism reacționar. Și reușita acestui comunism în lume îl reconfortase chiar și atunci când avusese îndoieli: „întregii lumi îi e frică de noi – în Rusia, în Europa, chiar și în America." Dacă această reușită era condamnată să dureze puțin, asta nu voia să o știe. Era obișnuit să gândească repede, așa încât își elaboră planul încă în avionul care îl ducea la Roma. Bineînțeles, nu o să ia direct legătura cu Mafia, Marea Tildă, cum o numeau în lumea unde era bine-cunoscut Apocalipsul. Oamenii aceia nu dau nimic iară să ceară în schimb. Trebuia să fii amator, ca boy-scouts de la CIA, ca să recrutezi Cosa Nostra în speranța de a-l asasina pe Castro. Cu toate acestea, sugestia tovarășului Neugomonov nu era deloc absurdă. Nu servește la nimic să cunoști Mafia dacă vrei ceva: este nevoie să cunoști pe cineva care o cunoaște. Un scurtcircuit. Primul contact care îi veni în minte era un traficant de arme sard care cumpăra puști Kalașnikov cu zecile de mii: pentru susținerea palestinienilor din Israel și a cubanezilor în America de Sud, pretindea el, din sempulozitate,

dar poate că îi înarma și pe *contras* din Nicaragua sau milițiile creștine de la Beșir, din Liban: asta nu avea nicio importanță pentru Mama, erau oricum tot atâția dolari intrați în vistieria Uniunii Sovietice, adăugându-se la cele șaptezeci de milioane de Kalașnikovuri deja vândute în lume. Acest traficant purta numele imperial de Titus, *Tito* în italiană; evident, fusese supranumit „Ororile speciei umane“ și socotea pierdută orice zi în care nu făcuse o afacere bună. Era atât de puternic, încât chiar și capii Mafiei se temeau de el: într-un caz extrem, nu ezitase să mineze o ladă de treizeci de Kalașnikovuri pentru a pedepsi un prost plătitor. Lui Ciubko, amator de expresii imaginative și rimate, îi plăcea să spună „Pe un singur cap nu stă mai mult de o caschetă1,1: un bun traficant risca să fie un prost recrutor. „Nu pune toate ouăle în același coș.” în orice contact clandestin îți asumi riscul de a te da pe mâna altuia: or, o singură dată e deja prea mult. Mama era un adept convins al repartiției muncii. „Fiecare cu treaba lui; tu păzește vacile.”

Altă posibilitate era prințul Irmocenti. Care de altfel, pentru a vorbi serios, nu era prinț. În familia Irmocenti, titlul îi revenea primului născut, singurul adevărat prinț fiind fratele cel mare, Angelo, care după război făcea ravagii în Lombardia, în democrația creștină cea mai bine intenționată. Mezinul însă, Irmocento, care luase două etaje din palatul ancestral de la Roma și administra pământurile strămoșești din Calabria, nu interzicea nimănui să-i dea titlul fratelui, ceea ce pe Angelo nu-l deranja, disprețuind aceste mici fleacuri învechite de la înălțimea unei virtuți egalitare. Prințul deci (ca să-i dăm numele pe care singur se autoriza să-l poarte, poate mai mult în derâdere decât din vanitate), prințul Irmocento Irmocenti lăsa să se înțeleagă cine voia și fără cea mai mică justificare istorică cum că numele patronimic al familiei sale era Aubert, locul de origine al familiei Pompadour în Franța, și că primul său strămoș ilustru nu fusese nimeni altul decât Papa de la Avignon, Irmocențiu al VI-lea, de la care îi venea și numele de familie. Angelo se albea la față la o asemenea impertinență, se lua (din modestie) drept un semisfânt și refuza să știe mai multe despre ticălosul lui frate. Acesta devenise între timp un magnat al presei italiene. Avea șapte ziare, două reviste literare, patru săptămânale ilustrate, opt publicații pornografice și multiple acțiuni la diferite canale de radio și

televiziune. Tutuia din oficiu pe toți miniștrii de informații. Asta era, dacă se poate spune așa, acoperirea lui. Financiar, profita de veniturile câtorva bănci și ale unei echipe de fotbal, și asta nu era decât fața vizibilă a existenței sale. Se vorbea că nu ar fi străin de traficul de droguri, de prostituția cu bărbați și femei, dar mai ales cu copii, și că avea un ascendent asupra carabinierilor, Ministerului justiției, serviciilor speciale, și că dispunea de intrare liberă la Vatican, – toate acestea prin intermediul unei întregi echipe numită Alveola 1, pentru a sugera că există un întreg stup de structuri asemănătoare. Presa deținută sau influențată de către prinț lăsa din când în când să scape indiscreții asupra societății secrete „Alveole“, ale cărei puteri, dacă citeai această presă, erau aproape nelimitate. Aceeași presă publica și zvonuri sulfuroase și măgulitoare asupra prințului însuși, dându-i o poreclă cunoscută de toată lumea: Marionetistul. Cu Marionetistul, rezidentul KGB întreținea raporturi susținute. Evident, purtătorul de cuvânt al Ambasadei Sovietice, dublat de un dezinformator în slujba Departamentul A, nu era să nu se folosească de un asemenea personaj, cu atât mai mult cu cât grupul Irmocenti nu era nici de stânga, nici de dreapta, acoperind spectrul politic de la un cap la altul, potrivit principiului că banii nu au miros. De cealaltă parte, Irmocenti găsea avantajos să-și alimenteze informațiile prin mai mulți distribuitori, printre care și imperiul sovietic, care mai făcea încă să tremure lumea. Contactul direct cu sursa îi permitea, la schimb, ca oamenii lui să emită profeții care se realizau curând, ceea ce plăcea publicului. Mai era ceva. Aristocratul cu manichiură și acest agent al serviciilor secrete prost îmbrăcat aveau fiecare propria evidență a serviciilor pe care și le făceau unul altuia, gândindu-se că ar putea avea nevoie într-o zi unul de celălalt. Ciubko, animat de un optimism politic care îi ținea loc de credință, se gândea că, dacă într-o zi regimul comunist s-ar instala în Italia, ar trebui să-și procure de undeva, cât mai repede cu putință, o listă cu proscrișii, listă în care figurau, de pildă, numele membrilor organizației secrete de dreapta Gladio. Prințul, victimă a unui pesimism la fel de radical, își zicea că, în aceleași împrejurări, ar avea nevoie de protecția puterii instalate. Chiar fără a ajunge aici, tentativele de hegemonie economică americană, care se făceau deja simțite, riscau să creeze probleme atât

intereselor sovietice, cât și celor italiene, și nu ar fi exclus ca într-o zi să se pornească o mare operațiune antiamericană. La fel, dacă Brigăzile Roșii, care riscau să dea de furcă tuturor formelor de economie și stricau deja imaginea idilică a Uniunii Sovietice, pe care aceasta dorea să o răspândească despre sine, ieșea din câmpul de acțiune unde puțin terorism putea fi tolerat, deoarece statul italian se arătase neputincios, trebuia ca forțele KGB și ale Mafiei să se alieze pentru a le ține în frâu. Așadar, clarviziune și atenție mutuală. La toate acestea se punea întrebarea dacă obișnuința de a-și face servicii unul altuia putea ajunge până la a comanda un omor. Mama înclina spre da. Nimic nu indica cum că Marionetistul ar putea fi oprit de oarece scrupule morale. Atunci ce? Riscurile? Niciunul. Costul acțiunii? Ciubko o să plătească atât cât va fi nevoie. Lipsa de contacte în anturajul Papei? Te-apucă râsul. Numărul impresionant de ițe care ajungeau în mâinile Marionetistul ui nu era un secret pentru nimeni la Roma. Dacă exista vreo dificultate, aceasta era mai curând timpul scurt pentru a acționa, cât și perioada estivală: după toate probabilitățile, prințul se retrăsese undeva, pe malul unui lac de munte, și era necesar un oarecare timp pentru a-l contacta… Ba deloc! Imediat ce Ciubko ridicase receptorul, auzi o voce insinuantă spunând că Alteța Sa o să răspundă imediat, apoi chiar vocea Alteței Sale, care răsună parcă imediat din difuzor, cordial:

— Ce mai faceți? Ce plăcere să vă aud! Cum vă mai tratează lumea astăzi?

Prințul roman lua câteodată un ton afectat și o frazeologie britanică, ceea ce făcea un contrast picant cu vocea lui armonioasă de bariton.

— Nu sunteți la munte, Excelență? În ciuda căldurii?

— Nu, nu. Închipuiți-vă că ador canicula la Roma. Pentru mine, Roma este într-adevăr Roma doar la 40°. Da, poate este un gust pervers. Dar recunoașteți că toate aceste nuduri, bărbați și femei, turiști și indigeni, care se plimbă pe străzi sunt o delectare pentru ochi! Chiar și la slujbă poți vedea umeri, decoltee și, cu puțină șansă, coapse! Oh! Pardon! Am uitat că un bun comunist este puritan. Mă sunați dumneavoastră doar de plăcere sau pot avea șansa să vă fac un serviciu… Mama?

Prințul adora această poreclă și o utiliza frecvent, pronunțând *Mammma,* ca în italiană, și adăugându-i uneori

adjective feminine, ceea ce-l amuza la fel de mult pe cât se simțea de prost Ciubko.

— Ați avea un moment să-mi acordați?

— Cu mare plăcere. Suntem încă în perioadă calmă și dacă a mă anunțați că monstrul din Loch Ness a ajuns în Volga, vă promit că vom face o știre de senzație.

— În afacerea despre care vreau să vă vorbesc ar fi mai bine tară știri de senzație.

— Cum veți dori. Vreți să treceți la mine pe la ora patru? Vă vom desfăta cu un mic spectacol. Ciubko nu fusese niciodată la prinț acasă, care locuia pe Via della Scrofa, strada Scroafei, mulțumindu-se să-l întâlnească în cluburile de presă, la Ambasada Sovietică sau în barurile de pe Via Veneto. Palatul Irmocenti, ridicat în secolul al XV-lea, cu parterul său cu ferestre în carouri, despărțite prin torsade din fier forjat, groase cât brațul, avea mai curând aspectul unei închisori decât al unei reședințe. Mezaninul, cu ferestre pătrate, părea puțin înalt în comparație cu parterul, dar cele două, împreună, făceau cât patru etaje înalte. *Piano nobile*[4], la care se ajungea printr-o scară monumentală, în marmură brună bătând spre verde sau spre violet, avea plafoane de doisprezece metri înălțime; la etajul al doilea, unde se aflau camerele care încununau totul, plafoanele nu erau mai înalte de șase metri, dar erau ornate cu grinzi pictate și chesoane aurite ce se puteau vedea de pe trotuar dacă erai dispus să-ți sucești puțin gâtul. Un valet în livrea neagră cu argintiu, cu aerul unui antreprenor de pompe funebre, cu deosebirea că obrajii lui erau umflați și rumeni ca ai unui vampir sătul, îl conduse pe Ciubko printr-un labirint de saloane cu parchet marchetat, cu pereți acoperiți cu tablouri prețioase, cu tavanele pictate cu scenete când cucernice, când lascive. Între ferestre se înălțau statuete: sfinți de lemn policrom în rugăciune și Priapi de bronz în plină acțiune. Ultimul salon era consacrat sfântului Sebastian: îl puteai vedea pictat și sculptat, în alto și basorelief, în culori sau în tonuri de gri, cu o înclinare manifestă pentru săgețile ascuțite înfipte în moliciunea efeminată a cărnii sfântului. Valetul deschise o ușă mascată.

— Dacă *Signor Commendatore* binevoiește să-și dea osteneala…

---

4 Etajul întâi, al saloanelor, în palatele italiene (it.) (n.tr.).

Ușa secretă dădea spre o mică scară ce cobora. Se ajungea într-o lojă minusculă, aurită și bogat ornată, unde două persoane nu aveau loc decât înghesuite una în alta, și care dădea spre un teatru miniatural, cu draperii roșii, fotolii de pluș de un roșu aprins, capete grotești, măști, lustre, pilaștri, atlanți de ghips cu guri deschise și cariatide goale, strivite sub antablamentul balcoanelor rococo, totul redus la scară cu cel puțin o treime, ca și cum ansamblul fusese conceput pentru pitici. Vreo treizeci de copii umpleau spațiul orchestrei și pălăvrăgeala lor urca spre loja unde luase loc Ciubko. Nu doar pălăvrăgeala: era cald la Roma și probabil că acești copii nu se spălau prea des. Contrastul era surprinzător între cadrul rafinat și adunătura impuberă și necioplită care se agita. După o scurtă uvertură muzicală, o voce anunță în italiană numele spectacolului: *Fetițele model,* după contesa de Segur. Cortina se ridică pe un decor de castel și apărură marionetele care jucau rolurile Camilla, Magdalena, Margarita, Leone, Paolo și Jacopo. Ciubko nu citise *Fetițele model* și timp de o jumătate de oră se întrebă de ce prințul Irmocenti îl invitase la această etalare ușor grețoasă de bune sentimente care se inspira de la băieței în pantaloni scurți și fetițe cu pantalonași cu volănaș sub fustițele lor plisate. Nu își dădu seama despre ce era vorba decât în ultimele cinci minute, pentru că, dintr-o dată, hainele marionetelor căzură, descoperindu-le anatomia, apoi fiziologia și, printr-o mulțime de fire manipulate cu pricepere, cumințea Camilla, dulcea Magdalena, inocenta Margarita și verișorii lor, prăbușindu-se unii peste alții, se dedară la activități care țineau în egală măsură de Aretino și de Kama Sutra. Copiii părură mai întâi împietriți. Apoi băieții chicotiră. O fată mai răsărită începu să aplaude. Zâmbete răutăcioase izbucniră în jena generală. Unii se întrebau probabil dacă văzuseră bine, pentru că scena nu durase decât câteva secunde. Cortina căzu. O ușă laterală se deschise și o femeie tânără, foarte Inimoasă, cu părul pieptănat lins, cu cărare pe mijloc, într-o rochie lungă, mov, își făcu apariția:

— Veniți să luați o gustare, copii, spuse ea în italiană, dar ni un accent care lui Ciubko i se păru neobișnuit: poate francez. Copiii se înghesuiră să treacă înaintea ei, ca și cum ar fi fost grăbiți să părăsească teatrul. Ciubko, consternat, urcă încet scara secretă și se regăsi în sala sfântului Sebastian, unde

prințul venea deja în întâmpinarea lui, urmat de doi tineri al căror sex ora greu de determinat: păr scurt, gât firav, tricou alb peste piepturi asexuate, pantaloni negri.

— Mama, fiți binevenit. Asistenții mei, Gildo, Gilda. Pantalonii erau mulați, dar nu destul pentru a putea ști care dintre ei era băiatul.) Noi nu avem decât două mâini fiecare și trebuie să fim trei pentru a trage sforile celor șase marionete. Este partea neplăcută cu marionetele: ele nu cooperează deloc. Noi trebuie să facem totul. V-a plăcut, Mama? Voi duceți-vă. Dați bomboane spectatorilor noștri și întrebați dacă vor să revină săptămâna viitoare. Dumneavoastră, Mama, urmați-mă în biroul meu: cred că am băutura dumneavoastră preferată, *grappa'.*

— Dacă nu vedeți niciun inconvenient, Excelență, aș prefera să facem câțiva pași prin grădină.

— Ah! E atât de grav? S-ar crede că eu am pereții împănați cu microfoane și camere video! Nu-i așa că sunt încântători acești puști? Îi priveam prin gaura cortinei. Prințul era înalt, subțire, strâns într-o vestă neagră tăiată ca o redingotă strâmtă în talie și evazată pe șolduri. Avea abdomenul atât de plat că îl puteai bănui strâns în corset. O cămașă albă cu un guler mare se deschidea *en csur* pe pieptul lui unde se vedeau câteva cârlionți de păr alb. Ochelarii albăstrui îi ascundeau ochii.[5]

Părul argintiu, unde pe alocuri se putea ghici încă nuanța de negru corb de altădată, era ondulat. Putea fi ușor de imaginat cu o perucă cu fundă.

— Dacă acest gen de spectacol vă amuză, puteți reveni, Mammma, pentru a vă exersa instinctele materne. Puteți participa chiar la momentul gustării. Nu, nu vă plac copiii? Cum spun englezii, cineva care nu iubește câinii și copiii nu poate fi pe de-a-ntregul rău. Sporovăia întruna, cu un aer nepăsător. Ciubko surâse în sinea lui. Acum începuse să înțeleagă de ce Marionetistul îi trimisese întâi o jurnalistă frumoasă ca ziua să-i ia un interviu, apoi un efeb pentru a-i arăta Roma noaptea. Romanii încearcă până îți găsesc punctul slab. Dar copii mucoși! Și mai ce încă! Nici femeile sub șaizeci de kilograme nu-l interesau pe Ciubko. Totuși nu trebuia ratată nicio ocazie pentru a căpăta o informație:

— Unde îi găsiți pe acești copii?

---

5 Rachiu de vin italian (it.) (n.tr.).

Prințul scoase un râs cristalin.

— Sunt unii care le ațin calea la ieșirea de la școală. Eu o fac la ieșirea de la biserică. Mai ales în cartierele sărace. Merge. Pe Ciubko îl trecu un frison. Pentru el, copiii aveau în același timp ceva dezgustător, dar și ceva sacru. Că te puteau interesa copiii în felul ăsta, iată încă o dovadă că Occidentul burghez este putred. Trăiască regimul proletar!

Ajunseră în grădina antică în jurul căreia era construit palatul. Statuile alternau cu tisele frumos tăiate. Mergeau pe un nisip fin în care pantofii fini ai unuia și ghetele celuilalt lăsau urme. Prințul îl luă familiar de braț pe Ciubko; Ciubko detesta să fie luat de braț, avea o teamă nelămurită că i s-ar putea ut spune „vino cu mine“ sau vreo altă glumă de felul ăsta.

— Bine, Mama, ce pot face eu pentru dumneavoastră ce nu se poate spune între patru pereți?

Ciubko nu răspunse imediat. Făcură un tur al grădinii înainte să-i întrebe:

— Excelență, ce părere aveți despre noul Papă pe care l-ați. Iles de curând?

— Mai întâi, nu eu, ci cardinalii. Apoi ar trebui să știți despre ci mai multe decât știu eu. E un om cu origini modeste, pentru care sărăcia este un fel de manie, nu îndrăznesc să spun snobism. A fost Patriarhul Veneției: se spune că a venit fără să aibă cinci! I re în buzunar și că a plecat fără niciuna în plus. Nu știu dacă este ceva aici cu care să te mândrești. Important nu este ceea ce posedă Sfântul Petru, mi se pare, ci ceea ce poate face Biserica și, în timpurile noastre, cine nu are nimic nu poate cheltui nimic. I importanța lui „a avea“ crește exponențial cu cheltuielile pentru „a fi“. Altfel spus, după părerea mea, va învăța repede măsura lucrurilor. Este ca și cu plimbările lui. Pretindea că vrea să se plimbe pe străzile Romei sub pretextul că este episcop *al orașului.* A trebuit să-l facă să înțeleagă că așa ceva nu se face. Ah! Are un surâs seducător căruia se pare că nu mulți îi rezistă. Prin urmare, cu ce vă pot fi de folos?

Tonul era indulgent, dar putea însemna: „Nu am intenția să vă acord toată după-amiaza“. Ciubko trase aer în piept.

— Închipuiți-vă, Excelență, că am deja o plângere contra acestui nou Papă. Să se ocupe de afacerile lui și noi îl vom trata cu tot respectul. Dar dacă începe să-i corupă pe ai noștri, asta

nu vom tolera.

— Ai voștri? Care ai voștri, Mama?

Ciubko simți că Marioneta se amuza pe seama lui, dar puțin îi păsa. Continua să-și urmărească țelul cu pasul unui țăran care țintește capătul brazdei.

— Știm bine că întotdeauna papalitatea a vrut să-și vâre nasul în Rusia: înainte de Revoluția rusă, după Revoluția rusă, ca și acum. „Lupul își schimbă părul, dar năravul ba“, și Papii Romei nu vor avea liniște decât dacă vor converti Rusia la catolicism. Ei bine, vedeți dumneavoastră, noi considerăm că poporul nostru are datoria să fie marxist-leninist și, la limită, dreptul să fie ortodox, cât privește restul… Fiecare la el acasă, Excelență, încercăm noi oare să vă convertim?

— Bineînțeles că încercați și câteodată chiar reușiți: Partidul Comunist italian este aici pentru asta. Dar, de fapt, *signor* Ciubko, ce crimă a comis micul nostru Papă pentru a vă nemulțumi, el, care are aerul unui pui abia ieșit din găoace?

Ciubko simți că trebuie să meargă drept la țintă.

— Arhiepiscopul Ilia Galkin, mitropolit al Leningradului, care, cum s-ar zice, este ministrul Afacerilor Externe al Patriarhului de Moscova, i-a cerut Papei o audiență care i-a fost imediat acordată. Din punctul nostru de vedere, asta este concurență, subversiune. (Ciubko se ambala; făcu un efort să se calmeze.) Eu înțeleg că Papa își face jocul, este o luptă deschisă, dar Mitropolitul nostru trebuie să fie…

Făcu un gest radical din mână care semnifica „ras, distrus, zdrobit”?

Prințul se opri. Părea amuzat și își reluă tonul britanic pentru a spune:

— Oh! Înțeleg. Dar, mă rog, este Mitropolitul vostru. De ce nu vă ocupați voi de el…? (Cu mâna sa fină, imită gestul făcut de mâna butucănoasă a lui Ciubko.) Aveți experiența necesară!

Ciubko privea fața lungă, netedă cu obraji pudrați discret, „într-adevăr, nu suntem din aceeași rasă ”, gândi el. O sclipire vicleană trecu prin ochii lui.

— Ei, Excelență, este o bună bucată de vreme de când nu ne mai atingem de un fir de păr de-al dușmanilor noștri. La început, lui zic nu, ehei… Eram atât de singuri și situația noastră atât de incertă… Toate mijloacele sunt bune în asemenea momente. Pe când acum, toată 1 urnea va bascula în

tabăra noastră… Ne putem permite să fim mai delicați. Dar trebuie ca acest Mitropolit să dispară în așa fel încât să-i facă să se gândească și pe ceilalți trădători. Să nu-mi spuneți că nu aveți mijloacele cu care să aranjați. Ista. Orice contribuție merită o retribuție, suntem de acord.

— Lăsați-mă să mă gândesc cu voce tare, zise Marionetistul, oprindu-se în fața unui bazin din epoca romană care deborda și m care aruncă câteva frunze de merișoare risipiră ca niște I urcuțe. Pe de o parte, îmi sunteți simpatic, iar noi avem afacerile noastre! Pe de altă parte, găsesc societatea noastră decadentă agreabilă pentru a fi trăită și mi-aș reproșa dacă aș ajuta în orice Ici coborârea paradisului vostru tătar pe pământ. Și pe de altă parte încă, nu cred deloc în această coborâre. Cred că vă jucați degeaba de-a lupul cel mare și rău, căci o doctrină atât de optimistă și virtuoasă nu va putea triumfa niciodată într-o lume putredă până la os cum e a noastră-judec gândindu-mă la mine, bietul meu Mama. Să trecem la miezul problemei. (Continua să arunce flota lui de frunze de merișor.) Vorbiți de un arhiepiscop, un mitropolit, nu mai știu cum. Pentru mine, să știți, un popă păduchios care nu este supus Sfântului Petru nu o să fie niciodată decât un eretic bun de măcelărit. Ciubko mușcă din momeală și nu se putu abține să-l întrerupă:

— Galkin nu are păduchi!

— Dar are barbă?

— Are barbă.

— Din punct de vedere catolic, asta înseamnă același lucru. Spuneam deci că un popă cu păduchi și mai mult sau mai puțin bărbos îmi este total indiferent. Nu văd nicio utilitate să continue să trăiască, ba chiar există un interes igienic ca să înceteze, într-un fel, dacă curăț pământul, voi avea sentimentul că fac un serviciu mamei noastre sfânta Biserică catolică, apostolică și romană. Există riscuri? Nu pentru mine, conversația pe care o avem nu a avut loc niciodată. Realmente nu văd, draga mea Mama, de ce mi-aș refuza plăcerea de a vă acorda ajutorul. În orice caz, simt întotdeauna o plăcere grozavă să fac ceva rău și încă și mai mult să declanșez o acțiune rea și veți recunoaște că, fie și vizând un prelat ortodox, asasinatul poate trece cu greu drept o faptă bună. E adevărat că unii imbecili pretind că nimeni nu este răuvoitor.

Bineînțeles că suntem răuvoitori – judec mereu după mine: îmi amintesc cum îmblânzeam porumbei până într-acolo încât îmi mâncau din mină, pentru a le suci apoi gâtul, satisfăcut mai mult de surpriza lor decât de suferință. Dacă avem mai puțină plăcere în a ne împerechea cu o târfa mai degrabă decât cu o călugăriță, dacă se poate siluită și pe la spate, asta se datorează faptului că răutatea este naturală la om. Sunt dezolat, Mama, că vă șochez. Într-adevăr, Ciubko era șocat în simțul său moral, în pudoarea lui nativă și chiar în prejudecățile sociale pe care nu și le mărturisea: un prinț, gândea acest comunist dur, n-ar trebui să vorbească așa. Da, nimeni nu era rău pentru că voia să fie, judeca Ciubko după el însuși. Trimisese o mulțime de bărbați și femei pe lumea cealaltă, îi torturase pe unii din propriii lui prieteni cu mâinile lui, dar făcuse asta pentru a apăra singurul regim capabil să asigure fericirea speciei umane – oh! Și-apoi, să fim cinstiți, și pentru că trebuia să dai rezultate dacă voiai să faci carieră, dar unde era răutatea în toate astea? O dată sau de două ori, e adevărat, simțise fiori de plăcere pocnind mutrele unor socio-trădători, dar cum se putea compara această reacție instinctivă a muncitorului cu perversitatea libidinoasă a aristocratului?

Nu spuse nimic. Rămase locului, cu brațele atârnând, în costumul lui de un albastru electric și cu pantofi maro, aparent copiate după cele ale lui Neugomonov, așteptând bunul plac al Marionetistului. „Puțină răbdare, gândi el. Când o să luăm puterea și o să avem lagăre în Italia, o să mă ocup personal de Domnia Ta.“ Atitudinea lui morocănoasă îl făcu pe prinț să zâmbească.

— Ah! Nu faceți mutra asta, Mama. O să-l omorâm pe corbul vostru. Aveți detalii în legătură cu vizita lui? Nu, nu vă neliniștiți, o să găsesc. Aveți vreo preferință pentru *modus operandi?* Cuțitul, otrava, săgeata otrăvită cu puțină curara? Nu? Vă este totuna? Vă este de-ajuns să crape? Aveți nevoie să cadă bănuiala pe cineva? Nici asta. Puteți considera că s-a rezolvat.

— Excelent, murmură Ciubko, ar trebui poate totuși să știu…

— Ce vreți să știți? Făcu prințul malițios.

— Cât va…

Făcu gestul de a număra bani.

— Vreți un deviz? Ei, aici, dragul meu, n-aș ști ce să vă spun,

dar asta nu trebuie să vă neliniștească. O viață de om nu costă prea mult la Roma și ne vom înțelege întotdeauna. Cât cântărește el, mitropolitul vostru? Când am să vin în Uniunea Sovietică, o să-mi dați greutatea lui în caviar. Și fiindcă am terminat cu afacerile, veniți să degustați acea *grappa* de care am vorbit. Cum intrară în palat și urcară scările ce duceau din grădină spre apartamentele prințului, o ușă se închise încet spre un culoar, dar nu înainte ca Ciubko să aibă timp să întrezărească faldul unei rochii mov strecurându-se pe ușă.

Vineri 1 septembrie, dimineața

7

A doua zi dimineață la ora 7, prințul, care cu părere de rău se sculase la ora 5, intra în bazilica Sfântul Petru cu intenția de a asculta slujba în capela sfântului Leon cel Mare. Cu o plecăciune elegantă, se așează discret pe o bancă din spate, cu mâinile încrucișate pe genunchiul drept. Nu era lume în biserică, în afara unei bătrâne grase, îmbrăcată în negru, care mirosea a pește. Neavând altceva de făcut, Irmocenti se amuză imaginându-și tot felul de fantasme pe seama ei: cu cât ar trebui plătită? El însuși ar reuși să nu se dezonoreze? Ce servicii i-ar cere exact? Preotul era înalt, cu o carură fină, cu o față romboidală și palidă. Predica sa fusese consacrată, bineînțeles, alegerii noului Papă, subiect față de care nu arăta un entuziasm debordant. În momentul gestului de pace[6], prințul nu se osteni să meargă să dea mâna cu negustoreasa de pește; ea îi aruncă o privire timidă și rămase pe loc. Când preotul își scoase ținuta pentru slujbă și rămase în costumul negru, se duse direct la Irmocenti, care se ridică pentru a-l saluta:

— Monsenior.

— Excelență. Prințul avea douăzeci de ani mai mult decât preotul care se apropia probabil de patruzeci. Schimbară priviri pline de înțelesuri. Doar văzându-i îți dădeai seama că se cunoșteau de mult. Făcură câțiva pași în imensul naos aproape gol la ora aceea.

— Așadar, Fulvio, zise prințul în cele din urmă: cum este el?

Figura romboidală se topi, literalmente se topi într-un surâs fără bucurie. După un timp, gura fără buze pronunță:

— Răspunde la telefon.

— Cum adică?

— Da, răspunde la telefon. Cineva mă caută pe mine și el răspunde. Persoana spune: „Aș vrea să vorbesc cu Monseniorul Krstitch“. El spune: „Regret, Monseniorul Krstitch nu este aici“. Persoana spune: „Cu cine am onoarea?“ El răspunde: „Cu Papa. Scuzați-mă. Eram în trecere și am răspuns eu.“

— Este grotesc.

— Este stânjenitor.

— *O tempora, o mores!* Când mă gândesc, Fulvio, că nu a

---

6 Moment spre finalul liturghiei catolice (n.tr.).

trecut așa de mult timp de când îngenuncheam pentru a telefona Sfântului Părinte!…

— Da, spuse Fulvio. Alteța Voastră este bine plasată pentru a se plânge de moravurile contemporane.

— Sunteți la curent cu o audiență pe care Sfântul Părinte ar fi acordat-o nu știu cănii episcop soviematic sau schisvietic sau cum vreți să-i spuneți?

— Da. Mitropolitul Ilia de Leningrad. Numărul doi al Bisericii Ruse. Eminamente patriarhabil.

— Când?

— Miercurea viitoare, la ora “. Este ziua în care, în principiu, nu există audiențe private.

— Când sosește?

— Sâmbătă. Cu avionul. Cu un secretar, preotul Iuri și nevasta acestuia.

— Nevasta?

— Știți foarte bine că preoții lor sunt căsătoriți.

— Găsesc asta revoltător.

— Sfântul Petru era, de vreme ce avea o soacră.

— O soacră nu este o scuză. Unde îi cazați?

— Pe Excelența Sa la Santa Marta. Părintele Iuri ar fi putut sta și el acolo, dar pentru că este cu soția, vor locui la ambasadă.

— Nu găsiți că este bizar că una din primele audiențe ale noului Papă este acordată unui eretic?

— Schismatic, să nu confundăm.

— Dar nu vi se pare totuși curios?

— Nu.

— De ce?

— Pentru că Uniunea Sovietică reprezintă două sute de milioane de ființe, deci destul de mulți creștini potențiali. Fără să punem la socoteală profețiile de la Fatima. Prințul se opri în fața statuii sfântului Petru, cu degetul mare de bronz patinat de atingeri.

— Fulvio! Doar nu vrei să-mi spui că tu crezi în preziceri?

Amintirile trecură între ei în penumbra Sfântului Petru, aproape vizibile, ca niște fantome. Fulvio avu unul din surâsurile lui palide care îi ridicau ușor colțurile gurii, fără ca restul figurii să i se alăture.

— Nu ești tu, Cento, cel care m-ai învățat că nu trebuie să

crezi în nimic, nici măcar în necredință?

Vineri, 1 septembrie, seara

8

Ședeau la o masă în sala din spate a unei *trattoria* din Trastevere. Bineînțeles, prințul Irmocento Irmocenti nu credea că va trece neobservat, dar puțină discreție nu era rău venită, cu atât mai mult cu cât indiscrețiile făceau parte din marele joc al Marionetistului. Avea atâtea întâlniri discrete ici și colo că nu se mai știa care erau cele care trebuia să le acopere pe celelalte, iar poziția lui de magnat al presei îi permitea să bruieze cărțile și pistele atât cât voia, bombardându-i pe *paparazzi* cu informații adevărate și false. În seara aceea avea în fața lui, dincolo de o față de masă în carouri, un om cu fața largă parcă cioplită cu o bardă tocită, cu tăieturi de brici pe gât și în bărbie, pe care îl numea Scoronconcolo, acesta nefiind numele lui, ci al spadasinului pe care îl recruta Lorenzaccio în piesa lui Musset. Scoronconcolo mânca tot atâtea spaghete cât un bas de la Scala, purta un 9 mm la subraț și un 6,35 la gleznă, nu-și ascundea disprețul față de oricine avea altă meserie decât a lui. Nu era un mare artist, dar era suficient, gândea Marionetistul, pentru a debarasa pământul de un popă în plus. Scoronconcolo recapitulă:

— Pe 2. Adică mâine. Avion de la Leningrad. Episcopul la Sfânta Marta. Ceilalți doi la ambasadă. Audiența miercuri 6 la ora “. Când vor să plece?

— Asta nu se știe încă.

— E grav dacă secretarul și femeia o iau și ei?

— Nu este grav, dar nu asta-i misiunea.

— Bine, am să văd.

— Nu se pune problema să vezi. Trebuie să fim siguri că acest popă nu se va întoarce la popii lui. Ești de acord?

Scoronconcolo bătu cu coada cuțitului în masă.

— De acord? Eu, de acord? Păi din ăștia v-aș omorî câte unul în fiecare dimineață!

Prințul cernea parmezan peste o *salâimbocca*1.

— Prevezi costuri?

Fața mare, osoasă, dar și cărnoasă a lui Scoronconcolo, păru că explodează. Obrajii străbătuți de vinișoare albastre-roșii ca o schemă a circulației sângelui deveneau violacei, iar gura lui

împroșcă resturi de spaghete și de *vongole*[7] în toate direcțiile. Prințul se șterse ostentativ cu șervetul.

— Costuri, Excelență? Costuri de la dumneavoastră către mine? V-am spus că va fi o plăcere să mă ocup de orice preot care se răzvrătește împotriva Sfântului Petru[8]!

7 Fel de mâncare specific roman (it.) (n.tr.).

8- Se folosește Sfântul Petru în sens de Bazilica Sfântul Petru, de autoritatea bisericii catolice, de Vatican (n.tr.).

CAPITOLUL II

O VOCAȚIE IMPREVIZIBILĂ

1920-1950

1

Ivan Galkin, original din Ekaterinburg – Sverdlosk pentru bolșevici era zidar, ba chiar unul dintre cei mai roșii. Participase la Revoluția din 1905, o făcuse pe cea din 1917, se bătuse contra Albilor, spărsese icoane cu lovituri de ghete. Nu punea Nicolae al II-lea, ci Nicolae Sângerosul, nu spunea Lenin, u Mici, nu spunea preot, ci popă, nu spunea țăran, ci chiabur, și nutrea o ură feroce pentru această rasă resemnată și mistică de oameni ai tărâmului rusesc care își zic „creștini”1. Din simbolul It evoluției, care reprezintă secera rustică și ciocanul urban, ar li înlăturat bucuros secera. Trebuia să-l fi auzit cum cânta *Internaționala* în maniera sovietică atunci când bea un pahar:

Pentru a arde toți burjuii Vom face un foc de bucurie…

Constatase, bineînțeles, că Revoluția nu-l făcuse mai bogat, dar nu-l făcuse nici mai sărac, iar dacă chiaburii crăpau de foame, asta era foarte bine. În curând comunismul va triumfa peste tot în lume și atunci, niciodată, nimănui nu-i va mai fi foame. Pentru

1 în rusă, *krestianin,* țăran, se pare că derivă de la cuvântul *b est,* cruce, și sună ca *kristiemin*, creștin. Asta merita să strângi cureaua. Ivan era un entuziast al planurilor cincinale și când constata că nu reușeau atât cât promisese propaganda, refuza, fiind din fire încăpățânat, să recunoască. Soția lui, Akulina, era ca umbra lui: și ea spunea Ilici, Nicolae Sângerosul, iar când dăduse o pâine pe un smarald de la o mare doamnă, fusese convinsă că aplicase legea lui Lenin „Luați ceea ce vi s-a luat“; dar cum schimbase apoi smaraldul pe o țoală, nu câștigase mare lucru. Avuseseră un singur băiat pe care, ca un bun bolșevic, tatăl hotărâse să-l numească Traktor. Unii au crezut că era un semn al scăderii antipatiei lui țață de țărani, dar de unde: pentru el, tracțiunea motorizată reprezenta industria, adică civilizația care își făcea intrarea triumfală în domeniul agriculturii hipomobile, adică a obscurantismului. Traktor, deci! Băiatul avusese parte de un „botez civil“ în timpul căruia se goliseră un număr însemnat de sticle de *samogon'* distilat de către meșteșugari amatori, dar prenumele Traktor nu a fost

niciodată utilizat decât la această ceremonie; dragostea rușilor pentru diminutive fiind așa de mare, băiatul Galkin a devenit curând Trassia pentru mamă și Traska pentru tată. Nu a fost la fel și pentru bunicile lui, una credincioasă, cealaltă superstițioasă. Prima îl botează în secret într-un cazan și îi dădu, după tradiția populară, numele sfântului din ziua în care se născuse: era 24 noiembrie și primul nume menționat era Kliment, adică Clement, Papă la Roma; Traktor se numea deci Kliment în onoarea celui de-al patrulea Papă. Cea de-a doua bunică dibui un preot și aranjă să-l boteze clandestin într-o biserică încă în funcțiune, iar preotul, care era și nașul, îi dădu propriul său nume, Ilarion. Aceste două prenume n-au fost niciodată utilizate decât de bunici în rugăciunile lor, așa că Traska crescu tară să știe că îl mai cheamă și Ilarion, și Kliment. Deși Ivan Galkin era voinic, cu umeri lați, la șaisprezece ani fiul său îl depășise deja atât ca talie, cât și ca forță fizică, astfel că în cazul unor certuri între ei, tatăl se gândea că e mai prudent să nu mai folosească cureaua. Nereușind prea bine la școală, unde se plictisea, Traska fu angajat la uzină, unde deveni repede un muncitor turnător ieșit din comun. Trebuia văzut cum lovea din zbor blocurile de fontă incandescentă cu barosul său, cu mușchii care i se rostogoleau sub pielea udă de sudoare, cu părul blond care-i cădea în ochi și gura zâmbind de plăcere, lăsând să se vadă dinții feroce:

— Încasează asta, barosano! Na! Și asta! Na! Și asta încă!

Și aruncându-și părul pe spate, ridica ochii lui albaștri, ușor voalați, și spunea râzând și făcând cu ochiul:

— Asta nu-i nimic, e doar în glumă. Când muncesc serios e cu totul altceva!

Cu explozia de libertate a moravurilor care a urmat după Revoluție, toate fetele îi cădeau în brațe, iar el accepta, fără să se lege de vreuna, părăsindu-le fără scrupule de cum simțea că ele s-ar putea atașa. Cele două bunici dădeau din cap reprobator, dar nu îndrăzneau să spună ceva. Akulina prefera să nu se complice deocamdată cu o noră; și Ivan, care îmbătrânise, se lăuda prin cârciumi cu succesele fiului său. Între timp începe războiul și Traska se înrolează.

2

Până aici, universul gândirii îi apăruse opac lui Traktor: nu avea nicio aplecare pentru aritmetică, nici pentru ortografie, și încă mai puțin pentru gramatică. Cu greu reușise să învețe pe dinafară câteva poeme. Dar iată că, o dată îmbrăcată uniforma, pricepu că lumea era făcută pentru a fi înțeleasă și că nu era ceva atât de greu pe cât credea. Nu știuse niciodată cui să-i atribuie această schimbare; poate că devenise deodată conștient de importanța mizei: salvarea patriei, pe când studiile primare nu păruseră să-l intereseze vreodată; poate că era dotat pentru o carieră militară; poate că avusese un învățător slab, în vreme ce primul subofițer în subordinea căruia ajunsese știuse să-i trezească interesul. În orice caz, de cum pusese mâna pe pușca lui Mosin-Nagan știuse să o demonteze și remonteze la loc și îi plăcuse să o facă cu ochii legați. La fel se petrecuseră lucrurile și cu pistolul mitraliera Tokarev, cu pușca mitralieră RPK, cu mitraliera Maxim. Piesele păreau că se separă singure, se aliniază singure pe foaia de cort, pentru ca apoi tot singure să se reașeze în lăcașurile lor ca prin magie. Abia a fost nevoie să fie învățat soldatul Galkin să tragă; să nimerească ținta i se păru o joacă de copil: cum ai putea trage pe alături? Deveni foarte repede trăgător de elită. Avu și instinctul aruncătorului de mine și plasa foarte natural obuze de 50 sau 82 mm asupra obiectivului-un tur de manivelă încoace, un tur de manivelă încolo iar când a fost învățat să se servească de colimator, se mai perfecționă încă. Nu ținuse niciodată o busolă m mână, dar înțelesese imediat la ce servea, știuse să citească o hartă din instinct și urmărise cu ușurință itinerarele cele mai complicate. Radioul nu avu mai multe secrete pentru el. În ceea ce privește disciplina, se plia fără dificultate, găsind chiar o plăcere în a fi o rotiță într-un sistem bine pus la punct. Camaraderia, pentru el, venea de la sine, la fel ca și respectul față de superiori, fără nicio suspiciune de exces de zel. Evident, fusese trimis în plutonul gradaților și ieșise primul din promoția sa, aparent fără niciun efort. Atunci a ieșit la iveală și talentul său de pedagog. Merita să-l vezi luând un proaspăt recrut și explicându-i demontarea armei:

— Ai să vezi, băiete, că este ușor. Iei surata asta de capătul ăsta, întorci surata asta în sensul ăsta și între timp o ții cu degetul mare. Apoi ai să vezi că această surată se desprinde de

prima. Atunci, pe această surată o iei și…

Toate componentele armei erau la feminin și ele păreau să fie animate, supuse voinței sergentului Galkin care le apuca cu delicatețe, depărtând degetele sale mari, dar frumoase și curate, cu unghiile bine periate. Avea o egală tandrețe în felul de a vorbi elevului și de a trata obiectul. Un singur domeniu părea că-l interesează pe Galkin mai puțin decât celelalte: cursul de marxism-leninism, dar reușea, fiindcă învăța totul pe dinafară. Primele luni ale războiului mergeau din înfrângere în înfrângere și din retragere în retragere și, fără îndoială, n-ar fi ținut decât de Hitler ca să fie primit de către mulți Ruși ca eliberator, nu ca dușman. Dar felul lui de a-i trata ca pe „un gunoi pentru rasa seniorilor“ le dădea energia să reziste până la moarte. Dacă Ucraina, întotdeauna cochetând cu străinătatea, se lăsă invadată nu fără complezență, Moscova nu căzu, nici Leningradul, în ciuda asediului de nouă sute de zile, nici Caucazul petrolifer, iar lovitura definitivă fu dată germanilor la Stalingrad. Între timp, sergentul Galkin devenise mai întâi locotenent, cu trei stele pe epolet: avansarea era rapidă într-un război care urma să coste patria mamă zece milioane de morți militari (și tot atâția civili). Accesul la gradul de ofițer produse o nouă metamorfoză nu doar în viața, ci și în ființa lui Traktor Galkin. Curajul său și aptitudinile de luptător îi aduseseră deja Medalia pentru Vitejie, Steaua Roșie și ordinul cel mai înalt, Gloria Soldatului, dar atunci a fost ca și cum inteligența lui s-ar fi eliberat brusc din teaca ei de ignoranță și mediocritate. Acest instructor militar citea terenul ca pe o carte deschisă, ghicea pe care cărări trebuie mers, pe ce parte trebuie să se acopere, știa întotdeauna, cu ajutorul unui misterios al șaselea simț, unde și cum era dispus inamicul. Începu să citească – cărți de tactică și strategie mai întâi, dar descoperind vraja lucrurilor scrise, își petrecea aproape tot timpul liber în compania lui Aleksandr Sergheevici, apoi a lui Lev Nikolaevici și, în fine, perplex și fermecat, a lui Fiodor Mihailovici[9]. Inteligența sa evoluă și mai mult. Ai fi crezut că învățase să zboare. În momentul bătăliei de la Kursk, ultima tentativă germană de a relua inițiativa, era colonel. Colonel de infanterie. „Războiul patriotic” a fost mai ales un război de blindate și artilerie, dar în ciuda unor apropouri măgulitoare,

9 Pușkin, Tolstoi, Dostoievski.

ofițerul Galkin alese să nu schimbe arma. Cunoștea lactica infanteristului și, mai ales, voia să fie aproape de oamenii lui, împărțind cu ei greutățile, privațiunile, pericolele, știind că doar cu acest preț le poate cere în orice moment sacrificiul suprem care, pentru el, era de la sine înțeles. De ce „de la sine”?

Nu se întrebase niciodată, nu mai mult decât pe 22 iunie 1941, nu se întrebase dacă trebuie sau nu să se înroleze. Unii dintre camarazii lui se luptau pentru a păstra independența Rusiei; alții pentru a asigura triumful mondial al comunismului; alții nu-și găsiseră curaj ul decât după ce Stalin redase unele libertăți Bisericii ortodoxe; alții răzbunau pierderile, sau eliberau pământul, sau dădeau lovitură pentru lovitură, sau făceau carieră. Galkin nu știa bine de ce se bate, dar se bătea bine. Și nu era nicidecum stânjenit de numărul nemților pe care îi omora și nici de al rușilor pe care-i trimitea la moarte, atâta vreme cât numărul primilor depășea numărul celor din urmă. Apoi a fost Radovo.

3

Blindatele se năpusteau nu doar din nerăbdarea de a-și elibera patria, dar și pentru că Stalin se temea ca americanii, proaspăt sosiți pe teren în timp ce rușii se băteau de patru ani, să nu ocupe Berlinul înaintea lui. Repede, repede! Era cursa contra americanilor, între Jukov, Konev, Rokossovski. Infanteria trecea ultima, regrupa partizanii, lovea ultimele focare de rezistență, curăța. În Armata Roșie, șefii militari erau dublați de câte un comisar politic, plasat acolo pentru întreținerea moralului trupelor și ca să spioneze în același timp fidelitatea politică a șefilor. Comisarul care îl dubla pe Galkin era maiorul Zlatogor, băiat roșcovan, cu ochi mari ca de porțelan albastru, de o vitejie mergând până la temeritate. Stima era reciprocă și relațiile excelente cât timp fiecare se ocupa de domeniul lui. O zâzanie exista totuși: în ciuda rangului său, Galkin avea obiceiul să facă recunoașteri în contact direct cu inamicul și nu îl lua niciodată pe Zlatogor cu el.

— De ce nu mă luați cu dumneavoastră, tovarășe colonel?

— Sunteți prea gradat, tovarășe comisar.

— Mai puțin decât dumneavoastră, tovarășe colonel.

— Nu ar ține de domeniul dumneavoastră, tovarășe comisar.

— Trag la fel de bine ca dumneavoastră și alerg la fel de repede.

— Trebuie să rămână cineva la punctul de comandă. Zlatogor putea să insiste mult și bine, Galkin, căruia îi plăcea să lucreze singur cu doi sau trei soldați în care avea încredere, nu se lăsa înduplecat. Fără să știe de ce, i se părea că, în cazul unei lovituri dure, nu imaginea roșcovană, senzuală, plină de vinișoare roșii a lui Zlatogor ar fi vrut să o vadă alături de el sau să o ia cu el în mormânt. Într-o dimineață s-au stabilit contacte cu grupuri de partizani: suportaseră pierderi grele – din care mai mulți băieți și câteva fete îngropați de vii de către nemți – și terminaseră prin a încercui satul Radovo, favorabil, se pretindea, ocupației germane. Un detașament de „Friți“ putea fi cuibărit acolo, dar partizanii, neavând nici artilerie, nici mortiere, solicitau ajutor din partea trupelor regulate. A întârzia la Radovo nu era o soluție din punctul de vedere al lui Galkin. Dorea să înainteze mai mult, până la linia colinelor situate la vreo cincisprezece kilometri, a căror creastă primise ordinul să o ocupe în aceeași zi, presupunând că nemții nu mai

erau acolo. Radovo nu era decât o bubă de care trebuia să scape.

— Tovarășe comisar, doriți să vă ocupați dumneavoastră de asta? Îi veți avea pe partizani și am să vă dau un însoțitor. Dacă vedeți că e foarte încurcată situația, telefonați, dar aparent este aproape rezolvată. Așa aș putea să vă propun pentru o decorație. Zlatogor îi mulțumi călduros. Discută îndelung cu șeful partizanilor și căpitanul comandant al companiei asupra căilor de acces, asupra acoperirii, învăluirii pe flanc. Se lua drept Napoleon. Galkin se abținea să zâmbească: nu dădea bine să râzi de pretențiile militare ale unui comisar politic. Pentru regiment, o bună parte din zi trecu cu tatonarea inamicului. Nemții nu părăsiseră creasta. Lăsaseră încă acolo elemente ale căror efective și mijloace de foc trebuia estimate. Un batalion trebui să se retragă. Un altul ar fi putut să continue să înainteze cu riscul de a cădea într-o ambuscadă. Galkin îl rechemă. După câteva ore, se gândi că ziua era deja prea înaintată pentru a încerca o acțiune în forță. Ceru o recunoaștere aeriană pentru a doua zi dimineață, în zori, comandă oamenilor săi să se îngroape în liziera pădurii și decise să revină la Radovo – eliberat tară pierderi, Zlatogor îi raportase prin radio unde se gândea că ar trebui să facă puțină ordine printre civili, care îi dădeau întotdeauna bătaie de cap. Urcă două grupe la bordul unor GMS-uri care reprezentau singura forță mecanică și plecă. „Nu puteai spune, se gândea el, că americanii nu sunt darnici în ceea ce privește partea materială, dar dacă ar fi deschis al doilea front doi ani mai devreme, câți dintre noi ar mai fi încă în viață?’[10]

Era începutul primăverii. În spațiul descoperit, întinderea albă era pătată de mari escare negre, de păsări care zburau deja pentru a căuta hrană; dar, în pădure, copacii plângeau încă sub greutatea zăpezii acumulate în timpul iernii; de crengile copacilor aplecate deasupra drumului atârnau țurțuri de gheață pe care soldații încercau să-i prindă din camion, care cu mâna, care direct cu dinții. Râdeau. Scăpaseră și azi de la moarte. Se gândeau la rația de votcă și la ciorba de varză care îi așteptа la Radovo. Din sat urca un fum gros care nu era cel al unei bucătării rulante. Galkin se încruntă:

— Accelerează. Izbele înnegrite, cu grădinile lor de zarzavat,

10[1] Drepți (rusă) (n.tr.).

se înșirau de-a lungul drumului, din ce în ce mai dese. Se apropiau de centrul satului și mirosul fumului adus de vântul de seară devenea mereu mai acru. Nu existau santinele, nici baraje. Acordurile bete ale unui acordeon veneau dintr-un hambar situat la dreapta drumului. La intrarea hambarului zăceau unele peste altele vreo treizeci de cadavre. La stânga ardea cu vuiet o biserică de lemn nouă și două case cu etaj, cu frontoane sculptate deasupra ușilor și ferestrelor. În spațiul dintre hangar și biserică și unde nu se deschideau străzi, ci spații între case, se ridica un stejar de a cărui cracă atârna un om grăsuț și gol, cu burta spintecată și pe cap cu o mitră ortodoxă aurită, cu o cruce deasupra, bătută cu pietre în culori care scânteiau în lumina apusului. Mijind ochii, Galkin văzu că omul fusese spânzurat cu propriile-i intestine. Coborî. Comisarul Zlatogor îl auzise probabil sosind pentru că apăru repede în întâmpinarea sa.

— Victorie, tovarășe colonel! Am cucerit satul!

Și îl sărută pe obraji cu pupături umede care trăsneau a votcă. Galkin nu se șterse. Intră în hangarul luminat cu lămpi cu acetilenă. Erau acolo mese, platouri, sticle, oameni în civil, hirsuțipartizanii – și oameni în uniforme, tunși-soldații. Toți înarmați. Cineva striga cu o voce de om beat:

— *SmirnoP*

Și această masă de oameni, care se clătina pe picioare, încerca să se redreseze și să încremenească locului, cu un efect de gelatină. Galkin mergea cu mâna pe tocul pistolului său. Într-un colț era o movilă de paie și pe această movilă zăceau vreo zece femei goale, pline de sânge coagulat.

— Ce-i asta?

— Femeile trădătorilor, răspunse Zlatogor. Probabil că și-au tăcut de cap cu Friții. A trebuit să le reabilităm. Galkin privi îndelung această magmă de femei peste care, în câteva ore, trecuseră o sută de bărbați și care păreau lipite laolaltă. Unele gemeau și s-ar fi zis că era un geamăt colectiv; altele nu mai gemeau.

— Și cel de afară?

— Un gunoi. Preotul Ilia. Își construise o biserică. Oficia în fața nemților, e sigur. În fine, ne-am distrat bine. Mâncați ceva cu noi, tovarășe colonel? Vă facem loc.

— Sigur că da, cu plăcere. Se întoarse către telegrafistul său:

— Să chemi doctorul. Îi trimit mașina mea. Îi spui să vină iute. Trebuie să coasă zece femei. Și pomi către capătul mesei pe care câțiva o eliberau pentru a-i face loc. Băură, mâncară. Bucățile de cârnați care pluteau în ciorbă trosneau între dinți. Noaptea căzuse. Atunci Galkin îl privi pe Zlatogor în ochi, tutuindu-l pentru prima oară ca și cum, în fine, ar fi văzut în el un om:

— Vii cu mine în recunoaștere?

4

Noaptea era luminată de zăpadă și de lună. Pentru a evita luna, trebuia să meargă pe sub lună sub crăci încărcate de zăpada care cădea pe cască. În afara comisarului politic, colonelul mai luase cu el trei din fidelii lui, un caporal și doi soldați, care îi vor servi ca martori dacă s-ar face vreodată o anchetă. Caporalul era primul, urmat de comisarul politic, apoi colonelul; cei doi soldați încheiau șirul. Misiunea consta în a se asigura că un mamelon situat în spatele liniilor ruse nu servea drept refugiu unei unități germane care s-ar fi îngropat acolo pentru a fi uitată: dacă da, trebuia dislocată înainte de a da asaltul a doua zi dimineață. Galkin raportase deja la divizie că trimite o patrulă în direcți asta. Nu precizase că va participa, dai' generalul cunoștea obiceiurile lui și închidea ochii. Mergeau păstrând cea mai mare distanță posibilă: aproape patruzeci de metri. Traversară o poiană unul câte unul. Puneau precaut piciorul, pentru ca zăpada să nu scârțâie sub tălpi. Din când în când, caporalul se oprea și verifica harta și busola. Zlatogor era beat și totul se dedubla în mintea lui. Nu că ar fi văzut două luni în loc de una sau doi copaci în loc de unul, dar el însuși devenise doi oameni. Zlatogor 1 exulta. Nu doar comandase o unitate în luptă, obținuse o victorie fără dificultate și îi făcuse pe trădători să simtă puterea justiției bolșevice, nu doar se descărcase genital pe săturate, și prin violență – dublă plăcere dar, mai ales, își satisfăcuse instincte care zăceau în el încă din adolescență. Îi fusese totdeauna sete de sânge și astăzi se ghiftuise cu sânge. Toate acestea îl aduceau într-o stare de euforie pe care alcoolul o exalta și mai mult. Și ca o încununare, – invitația colonelului îl onora, iar în noaptea aceea nu-și dorea nimic mai mult decât puțină recunoaștere pentru a demonstra încă mai mult. Zlatogor 2 știa că era deja mort, dar nu avea dreptul la cuvânt. Dacă ar fi avut, ar fi vorbit de presentimente și de fatalitate, sau de logică și psihologie. Nu existau motive pentru care colonelul să-și fi invitat pentru prima dată comisarul la acțiunea de recunoaștere tocmai în seara aceea; după cum nu existau motive nici că nu reacționase nicicum față de masacrul și violurile în serie de la Radovo: ar fi trebuit să spună „Bravo, băieți!", sau să formuleze o rezervă, sau să-i certe. Nu era omul care să nu emită nicio judecată asupra unei astfel de inițiative. Nu pentru că

expedițiile punitive erau rare: partizanii, mai ales, se dedau bucuroși la ele, dar de cum o unitate regulată era implicată, deciziile se luau la nivelul diviziei, nu al companiei. Astfel, impasibilitatea colonelului ascundea intenții și, doar dacă invitația la patrulare nu constituia o recompensă deghizată, intențiile sale nu puteau fi bune. Trebuia să fie furios că adjunctul lui reacționase fără ordine și, dacă renunțase să facă reproșuri, era că pregătea o plată. Acestea zise, chiar dacă Zlatogor 2 ar fi reușit să se facă auzit, ce ar fi obținut? Zlatogor 1 nu ar fi tăcut cale întoarsă, nu-i așa? Așa că, își smulgea cizmele din zăpadă, și se zgâia la luna care strălucea pe cer ca un craniu alb cu orbite negre, și strângea din dinți, și își apăsa tokarevul în dreptul inimii. Galkin mergea în spatele lui și retrăia evenimentele zilei cu, deja, o anume detașare, pentru că hotărâse ce urma să facă și cum, și că toate astea reprezentau un pachet deja închis, sigilat și expediat destinului, post-restant. Totuși, își reproșa că nu își folosise mai adineauri autoritatea. Ar fi trebuit să se informeze pentru a ști dacă toți locuitorii fuseseră omorâți sau mai rămăseseră câțiva, ce se întâmplase cu copiii și cu celelalte femei. Ar fi trebuit să identifice morții, să-i ceară lui Zlatogor un raport scris al incidentului, apoi un altul căpitanului companiei și un al treilea șefului partizanilor… Nu se simțise capabil să se ocupe de toate astea înainte de a rezolva ceea ce era mai urgent. Împușcarea celor treizeci nu-l preocupa decât în măsura în care trădau o depășire inacceptabilă a autorității. Galkin ar fi trebuit să-l pună pe Zlatogor la arest și să-l livreze curții marțiale: decorat sau împușcat, nu ar mai fi fost treaba lui. Dar tocmai asta era – Galkin nu putea să-și asume riscul acestei incertitudini: Zlatogor trebuia să fie pedepsit, iar în timp de război nu există cu adevărat decât o singură pedeapsă care are sens. Justiția militară putea găsi circumstanțe atenuante unui comisar politic, în timp ce nu le-ar fi găsit unui ofițer, ceea ce ar fi fost profund nedrept, și Galkin nu tolera o injustiție tăcută de justiție; trebuia deci să facă dreptate el însuși, nu avea nicio îndoială în sufletul lui. Decisese doar să nu suporte consecințele injuste ale unui act just. Toată această poveste era relativ clară. Violul celor zece femei și starea în care fuseseră lăsate îl tulbură pe tânărul colonel Galkin mai mult decât împușcarea celor treizeci de oameni. Nici nu mai număra

propriile lui destrăbălări, pentru că toate astea se petrecuseră în bună dispoziție și cu plăceri împărtășite. Dragostea și respectul fuseseră absente, dar nu și dorința de putere, plăcerea umilinței impuse, batjocura, și iată că, în fața dezmățului care explodase în hangarul acela, Galkin fusese cuprins de remușcări față de Lena pe care o brutalizase puțin, față de Tania pe care o părăsise pentru că tot voia să se mărite, față de Mania pe care o luase virgină, față de Olga care, măritată, nu îi rezistase... în lumina a ceea ce făcuse Zlatogor, începuse a se căi de ceea ce făcuse el, isprăvi care, totuși, nu aveau nicio legătură: Ba da; își spuse el, confuz; exista o legătură: a abuza de o femeie, chiar și cu consimțământul ei, este deja ceva josnic!

Dar ceea ce-l făcea să sufere cel mai mult nu era soarta femeilor, dintre care poate că unele chiar chefuiseră cu Friții. Nu victimele erau cele care îl interesau, și încă mai puțin partizanii, cărora le cunoștea obiceiurile: erau propriii lui oameni care, până atunci, fuseseră soldați integri, gata să-și dea viața pentru a garanta datoria pe care și-o arogau de a o lua pe a altora. Erau războinici care mureau curat, iar Zlatogor îi transformase în ticăloși care trăiesc și mor murdar. Asta era inexplicabil. Brusc, Galkin își dădu seama că este preferabil să fii victimă decât călău, și Zlatogor făcuse călăi din criminalii inocenți care erau oamenii lui – oamenii lui, pe care îi numea copiii lui în momentele dificile și pe care, într-un anume sens, chiar așa îi considera. Zlatogor îi murdărise copiii. Zlatogor nu putea supraviețui. Și asta nici măcar nu rezolva problema, pentru că adevăratul vinovat nu era Zlatogor. Adevăratul vinovat era el, colonelul Galkin, care nu ar fi trebuit niciodată să-l lase pe Zlatogor să comande cucerirea satului Radovo, care nu ar fi trebuit să pună sub ordinele comisarului un tânăr căpitan puțin experimentat. El, Galkin, era cel care împușcase cei treizeci de oameni; el era cel care violase cele zece femei; el era cel care spânzurase preotul cu propriile lui mațe. Galkin nu știa ceea ce este un preot. Tatăl său nu vorbise niciodată despre popi decât cu ură și batjocoritor. Cei puțini care se strecurau înfricoșați pe străzi sub ploaia de pietre și înjurături ale copiilor obraznici nu îl interesaseră niciodată pe Traska. Dacă ar fi fost întrebat dacă există Dumnezeu, ar fi răspuns foarte natural „nu“, dar, de fapt, nu avea nici cea mai mică

idee. Nu își pusese niciodată problema. Pentru el, a crede în Dumnezeu însemna să aprinzi lumînări, să renunți la mâncare, să stai în picioare cu ceasurile, să săruți pardoseli vopsite: fandoseli. Și iată că acest corp gras și gol care se balansa cu mitra aurită pusă pe cap, iată că acest corp cu mațele scoase îi schimba viața, lui, colonelului Galkin. Nu știa încă de ce, dar știa deja că nu va mai fi niciodată ca înainte, că, nefiind la Radovo la ora supliciului preotului Ilia, se priva pentru totdeauna de șansa de a rămâne războinicul vesel care era încă în dimineața aceea și că, începând de acum, nu mai era el însuși cel care trăia, ci un altul – pe care nu-l cunoștea încă – un altul care trăia în el. O coroană de poieni inundate de lumina lunii înconjura vârful mamelonului, acoperit de un pâlc de copaci. Dacă existau nemți, aici i-ar pândi. La ieșirea din pădure, Galkin adună patrula. Îl postă pe caporal și pe cei doi oameni pe fața nordică.

— Nu vă mișcați de aici. Comisarul și cu mine vom încerca să ajungem la vârf prin partea estică. Dacă se trage, trageți și voi ca să ne acoperiți retragerea. Dacă nu găsim nimic, fluier de trei ori și ne întâlnim în vârf. Zlatogor era mândru că făcea parte din vârful patrulei. Propuse:

— Trec eu înainte.

— Nu. Tu treci în spate. Și înaintezi în salturi. De la un copac la altul, dintr-un troian în altul. Urmară liziera pădurii până la fața de est. Cei trei de la nord nu-i puteau vedea. Trebuia urcată acum o pantă blândă de circa două sute de metri, acoperită cu zăpadă, scăldată de razele lunii, și pe ici, pe colo irizată de cristale. Fără acoperire. Mergeau cot la cot, doi oameni, și ei se priviră, cu suflul puțin tăiat. Galkin văzu ochii mari, buimăciți și gura umedă de salivă ale lui Zlatogor. Zlatogor văzu mutra de felină a lui Galkin și privirea rece.

— Mergem, zise Galkin. Lasă-mi de fiecare dată un avans de un salt. Se lansă. După ultimele informații nu trebuia să mai existe nemți în vârf, dar nu poți fi niciodată sigur; un trăgător ascuns ar fi fost suficient ca să-l doboare. Alerga în zigzag pe pantă, cât de repede putea, în ciuda picioarelor care se înfigeau în zăpada afinată. Se aruncă pe burtă în spatele unei movile de teren, și inspiră profund. Aruncă o privire înapoi: Zlatogor era invizibil în pădure. Poate ghicise? Poate încerca să se întoarcă la tabără?

Galkin făcu un al doilea salt, până la o altă ascunzătoare. Zlatogor, ascultând ordinele, apăru în plină lumină și alergă în linie dreaptă până la prima movilă înzăpezită. Se aruncă în spatele ei și redeveni invizibil. Galkin se ridică și, alergând în zigzag, ajunse la un copac căzut pe care îl folosi drept adăpost. Zlatogor se arătă și alergă tot în linie dreaptă până la următoarea ascunzătoare. Urmele lor lăsau pe zăpadă un desen ciudat. S-ar fi putut spune că un gigant scrisese acolo ceva pe zăpadă. Ultima săritură era cea mai dificilă pentru că versantul devenea mai abrupt înainte de a se etala la picioarele vegetației ce acoperea vârful. O dată sau de două ori Galkin avu nevoie să se ajute cu mâinile. Ajunse la tufișurile sub care se lăsă să cadă. Nicio reacție din partea vreunui ipotetic neamț. Se întoarse cu 6 mișcare din șolduri, primi zăpada în față, scoase mănușa dreaptă și se instală pe burtă, proptindu-se în cotul stâng. De unde era, vedea bine panta sub clarul de lună. Deodată, o mișcare: Zlatogor părăsea ultima ascunzătoare și mergea până la copacul în spatele căruia se lăsă să cadă. (lesturile sale trădau oboseala și băutura. Din vestă, Galkin scoase un Luger, trofeu de război luat de la un ofițer german. Introdusese un cartuș pe țeavă înainte de a pleca, temându-se de zgomotul pe care l-ar face culasa. Deblocă siguranța. Copacul era la patruzeci de metri spre vale. Zlatogor așteptă o vreme, ca să-și tragă sufletul sau ca să-i lase timp lui Galkin să intre mai mult în pădure. Ori înțelesese și nu mai avea curajul să miște?

Nu, se ridică. Încercă să fugă, dar nu era întrutotul sigur pe picioarele lui. Galkin îl așteptă să parcurgă vreo douăzeci de metri de pantă, din care o parte în patru labe, și să se ridice pentru ultimii douăzeci de metri de teren plan. La distanța asta, Galkin era aproape sigur că nimerește ținta, chiar și mobilă, dar nu voia să riște să-l rănească pe comisar, care putea să riposteze, după care totul ar deveni mai complicat. Strigă:

— Comisare, oprește!

Comisarul se opri. Colonelul văzu prin cătare, la capătul țevii, fruntea lui Zlatogor, albă în lumina lunii. Știa că, la această distanță, P08 trăgea puțin la dreapta. Deplasă țeava cu un milimetru spre stingă. Avu chef să strige ceva de genul „Crapă, nenorocitule“, dar își blocase deja respirația pentru a trage și nu vru să riște o lipsă de precizie. Apăsă pe trăgaci.

Comisarul căzu pe spate, lăsând să-i scape pistolul mitralieră care, atingând solul lansă o rafală. Dinspre fața nordică începu să se tragă. Galkin se ridică, își scutură genunchii de zăpadă. Era calm, dar avu ciudata senzație că se omorâse pe sine. Inspiră profund și își trase un glonț în mușchiul brațului. Era timp de război. Nimeni nu ar verifica să vadă că era tras de aproape.

5

Dacă Rusia spirituală are o inimă, ea bate la 71 de kilometri nord-nord-est de Moscova, la mănăstirea Sfânta Treime-Sfântul Serghie, căreia, în 1930, guvernul comunist îi dăduse, fără îndoială în bătaie de joc, numele de Zagorsk, care vine de la *Zagorski,* pseudonim revoluționar al unui bolșevic de origine evreiască, Volf Mikelevici Luboțki. Călugării fuseseră unii expulzați, alții închiși; 2500 de kilograme de obiecte liturgice din argint fuseseră confiscate, un clopot de 67 de tone topit în lingouri. Dar în cursul celui de-al doilea război mondial, Stalin înțelesese că nu putea câștiga mare lucru de la poporul rus dacă va continua să-l persecute pe tema credinței. În secolul al XTV-lea, sfântul Serghie binecuvântase armatele ruse care plecau să-i împingă pe tătari în stepa lor, trimisese doi călugări, pe Peresvet și Oslabia, să lupte împotriva lor sub principele Dmitri Donskoi; mănăstirea-fortăreață rezistase victorios invaziei poloneze de la începutul secolului al XVU-lea; în atmosfera patriotică instaurată a doua zi după război, cum sfântul Aleksandr Nevski era deja eroul unui film de Eisenstein, se impunea reabilitarea unui sfânt tot atât de însemnat ca Serghie din Radonej. Mănăstirii îi fură restituite clădirile, iar relicvele sfântului patron al patriei reveniseră în catedrala construită pentru a le adăposti. La sfârșitul războiului, năvăliră de pretutindeni pentru a se călugări: bătrâni care tăceau de douăzeci și cinci de ani, tineri elevi din familii care rămăseseră credincioase, apoi o adunătură de oameni debusolați de Revoluție și de război și care înțeleseseră că adevărul nu trebuie căutat în această lume. Se reparau zidurile de incintă, se reparau acoperișurile. Se aureau cupolele Sfintei Treimi, se punea albastru pe cele ale Sfântului Duh, albastru și aur pe cepele de la Sfânta Adormire. Avea să vină vremea și pentru Biserica-de-la-Poartă, pentru Biserica-de-la-Fântână, pentru clopotniță, pentru Sfinții-Zosima-și-Savatâi, pentru Sfântul Mihai și pentru Sfânta Parascheva, pentru Maica-Domnului-din Smolensk… în cele patru colțuri ale Rusiei, creștinii se privau de cele necesare pentru a asigura Sfântului Serghie ceea ce li se părea indispensabil. Arhimandritul Kiril era un om mic de statură, tras la față, fragil, uscățiv, pe care l-ai fi putut crede alcătuit din chibrituri. De trei zile observa mișcările unui colos în uniformă, fain însemne de grad, care, în picioare în fundul

catedralei, asista la toate slujbele zilei fără să facă niciodată semnul crucii, să se prosterneze, să aprindă o luminare. Câteodată se apropia de racla de argint masiv care conținea tiu pul intact al sfântului Serghie; alteori se oprea în fața reproducerii Sfintei Treimi a lui Rubliov-originalul fusese transportat într-un muzeu din Moscova, și atunci părea că ciulește urechea spre muzica divină pe care o cântă fără încetare cei trei îngeri așezați la masă care înfățișau cele trei Ființe ale Sfintei Treimi. A patra seară, când arhimandritul făcea turul bisericii, tămâind icoanele una câte una și pe fiecare credincios în parte, se opri în fața colosului și îi spuse:

— Să mă aștepți aici după vecernie. După ce toată lumea părăsi biserica, arhimandritul veni către necunoscut, care îl aștepta cuminte într-un colț, în picioare. Ieșiră. Era începutul lui septembrie, soarele se culca, cântul ““1 melor mierle era din ce în ce mai slab, se mai puteau vedea ultimele dalii.

— Să ne așezăm, spuse Kiril. Se așezară. Arhimandritul nu cântărea mai mult decât o pasăre; sub greutatea militarului, banca din mesteacăn se încovoia. Kiril era un descoperitor de oameni. Îl întrebă cu o familiaritate brutală:

— Cine ești tu?

— Galkin.

— Prenume?

— Traktor.

— Nu este un nume creștin. Militar?

— Am fost.

— Gradat?

Militarul ridică din umeri.

— General-maior. Apoi avu un zâmbet, parte trufaș, parte umil:

— Cel mai tânăr din Armata Roșie. La infanterie.

— Ai fi putut rămâne?

— Ei ar fi vrut.

— Ce cauți tu?

— Nu știu.

— Crezi în Dumnezeu?

— Nu știu. Mai mult nu.

— Ești botezat?

— Nu știu. Kiril se gândi. Uniforma lui Galkin era prăfuită, uzată până la urzeală și, pe alcătuirea lui robustă nu mai

rămăsese multă came. Ochii de un albastru voalat se înfundaseră în orbite ca niște melci în cochiliile lor. Purta părul lung, ceea ce contrasta cu uniforma militară: fără îndoială că nu avea cine să îl tundă. Dar avea unghiile curățate meticulos. Părea să se exprime cu dificultate, ca un om care nu a vorbit de mult.

— De ce ai venit?

Desigur, Traktor Galkin nu își pusese niciodată această întrebare în asemenea termeni. Căută un răspuns. În cele din urmă, spuse:

— Greu de spus, știți… Mi se părea… că v-aș datora unul. Părintele Kiril ridică din sprâncenele lui negre și pudrate cu argintiu:

— Un ce?

— Un popă. Arhimandritul nu reacționă față de termenul, care, în rusă, este peiorativ. Înțelese că necunoscutul nu-l folosise în acest sens.

— De ce ne datorezi un preot?

— În schimb.

— În schimbul cui?

— Unuia mort. Și Galkin adăugă, pe tonul de vagă aducere aminte, ca și cum asta ar fi schimbat ceva:

— Avea o mitră, știți. Preotul Kiril discutase cu mulți oameni care căutau refugiul în mănăstire. Dar niciodată nu venise vreunul să plătească o datorie. Ce putea însemna o asemenea vocație? Îl întrebă:

— Ți-e foame?

— Da.

— Vino la trapeză. Un corn subțire de lună urca pe cer printre ramuri.

6

În materie de religie, noul venit nu știa nimic. Nimic mai mult decât o mulțime de lucruri incoerente, unde se amestecau mărul înțepenit din gâtlejul lui Adam, coasta lipsă a bărbaților, șederea lui Iona în pântecele balenei, utilizarea “1 nrghiei într-o limbă aproape de neînțeles, întrebarea tranșantă Poate Dumnezeu Atotputernic să facă o piatră atât de grea încât A nu o poată ridica?“ și sfântul Ilie străbătând cerul în carul său le câte ori bubuiau tunetele. Arhimandritul Kiril era un om inteligent și simplu. Nu pusese niciodată la îndoială vreo afirmație a Bisericii, nu se întrebase niciodată dacă ar trebui să le ia ca atare sau ca simboluri. El începu să explice facerea lumii, căderea și mântuirea. Când văzu că niciuna dintre axiomele sale nu șocau urechile lui Galkin, spuse: – Dacă vrei să devii creștin, trebuie să fii botezat.

— Botezați-mă, spuse catehumenul.

— Este posibil să fi fost deja botezat, dar am găsit o formulă specială pentru astfel de cazuri, pe care o adăugăm ritului: „Te botez în cazul în care nu ai fost deja botezat. Galkin, care fusese deja de două ori botezat fără să știe, nu vedea niciun inconvenient. Trebuia găsit un prenume.

— Există două tradiții rusești, spuse Kiril. În familiile de nobili se dă în general, numele bunicului din partea tatălui primului băiat; următorului, celui al mamei; mezinului, celui…

— Eu nu fac parte din nobilime.

— În familiile din popor, copiii poartă prenumele sfântului care patronează ziua lor de naștere.

— De acord.

— În ce zi ești născut?

— 24 noiembrie. Kiril căută în sinaxarul său.

— Pe 24 putem alege: sfântul Petru din Alexandria, hieromartir, sfântul Mâlc din Siria, sfântul Carion și sfântul Hermoghen, morți în pace, sfântul Cristof și sfântul Chrisogon, morți de sabie, sfântul Alexandru din Corint, martir, sfântul Grigorie, pustnic, sfântul Marc din Bitinia, sfântul Teodor din Antiohia, martir, Mercurie din Smolensk, martir, sfântul Simon, sihastru, sfântul Luc, econom la mănăstirea Grotelor din Kiev, și sfântul Kliment, hieromartir, papă al Romei. Cum vrei să te cheme?

— Nu vreau să mă cheme ca pe Papă, spuse Galkin.

— De ce?

— Nu știu. Și, scoțând din străfundurile memoriei un cuvânt a cărei semnificație nu o cunoștea:

— Sunt eretici. Kiril îl privi ironic:

— Tu nu știi dacă crezi în Dumnezeu, generale, dar știi că sunt eretici! Te felicit. Află că în epoca lui Kliment, adică la începutul primului secol după nașterea lui Iisus Hristos, papii Romei nu erau încă eretici. Kliment însuși este citat de fericitul Apostol Pavel în epistola sa către Filipeni ca unul dintre „tovarășii lui de muncă al căror nume este înscris în cartea vieții“.

— Nu ar putea să mă cheme Ilia?

— Nu are rost. Te vei numi Kliment. Acum trebuie să te spovedești.

— Ce înseamnă să mă spovedesc?

— Să-i povestești lui Dumnezeu ceea ce ai făcut rău pentru a te ierta.

— Lui Dumnezeu?

— În prezența mea. Și eu sunt acela care îți va transmite iertarea lui. Confesiunea dură trei zile. Viitorul Kliment plânse mult. Plângea când pentru păcatele lui, când pentru femeile goale lipite laolaltă de la Radovo, și când pentru oamenii dezonorați de masacru și viol. Cât despre nemții uciși, era de acord să-i fie milă de ei cum îi era milă de propriii lui morți, dar nu să se căiască pentru asta. Cât despre Zlatogor, îi apărea ca Satana și nega că am putea fi vinovați față de Satana. Arhimandritul sfârși prin a admite să-l boteze, ceea ce, dintr-o dată, îl absolvea de păcate. Dormeau în aceeași chilie. În ajunul botezului, în plină noapte, Kliment îl trezi pe maestrul său:

— Părinte, mă voi împărtăși mâine? Mi-ați explicat mult și bine, dar… A mânca Trupul? A bea Sângele? Nu înțeleg. Luna era plină și lumina ei umplea camera. Chipurile palide și bărboase ale celor doi erau aproape unul de celălalt: cel al bătrânului cărunt, trudit, liniștit; cel al tânărului hirsut, chinuit, cu trăsăturile scobite. Kiril îi răspunse:

— Crezi că eu înțeleg? Dormi în pace, fiule. Ceea ce noi nu înțelegem, El înțelege în locul nostru. Întunericul nu poate sesiza lumina: asta nu-l împiedică să strălucească. A doua zi, botezat cum se cuvine, prin cufundare, Kliment își începu noviciatul. Dori să practice muncile cele mai aspre, răsturnând

brazde, săpând, împingând roabe, purtând tinetele, luând-o de la capăt când termina, încercând să-și folosească forța fizică împotriva realității lumii. În același timp, pretindea să se întreacă în ascetism cu cei mai mari sfinți. Un sfânt stilit se mulțumea să mănânce cinci smochine pe zi, de ce Kliment ar mânca mai mult? Sfântul Serghie nu mânca decât pâine cu apă, iar miercurea și vinerea postea: de ce Kliment n-ar face la fel? Privațiunile din ce în ce mai mari îi aduceau zilnic mari satisfacții, ca și cum s-ar fi prins într-un joc. Și dacă rația cotidiană era de patruzeci de mătănii, de ce n-ar face el optzeci? A trebuit ca arhimandritul, ascet el însuși, să-i reproșeze orgoliul care era cauza acestor excese: asemenea tururi de forță nu însemnau nimic doar prin ele însele; erau destinate să faciliteze accesul la rugăciune, nu să facă viața insuportabilă. Atunci Kliment se dedică rugăciunii; dar neștiind să se roage cu cuvintele lui, învăța pe dinafară lungile invocații ale sfântului Ioan Gură de Aur, ale sfântului Simeon Metafrastul, ale sfântului Ioan Damaschin, cele ale sfântului Vasile cel Mare, încă și mai lungi. Le învăță în slavonă.

— Tu știi să citești în slavonă? Se miră într-o zi arhimandritul. Unde ai învățat?

Kliment, intimidat, făcu un gest de ignoranță. Auzea atât de des aceste texte în timpul slujbelor că începuse să le citească în cărți fără să-și dea seama că descifra semne pe care nu le cunoștea. Diferite de caracterele rusești, cele slavone aveau o inflorescență proprie, petale deschise, rădăcini încolăcite și îi vorbeau cum vorbește pădurea: auzea vocea fiecăreia dintre ele, ca și corul pe care îl alcătuiau împreună. Dar bucuria cea mai mare o găsea Kliment în liturghie. Înțelesese imediat că ritul nu era o invenție arbitrară a oamenilor, ci imitarea, câteodată stângace, a liturghiei celeste. „Noi, care pe heruvimi, cu taină închipuim”, cântă credincioșii în timpul pregătirii împărtășaniei. Lui Kliment îi plăcea că cele mai frecvente gesturi utilizate în timpul slujbelor erau plecăciunea și sărutul: plecăciunea înaintea crucii, înaintea icoanelor, înaintea preoților, înaintea diaconilor, înaintea altor credincioși, înaintea scaunului episcopului absent; sărutul crucii, icoanelor, Evangheliei, relicvelor, mâinii preotului; preoții își sărutau mâna între ei înainte să se îmbrățișeze. Acest tandru respect al celuilalt îi plăcea. Așa trebuia să se întâmple și în Ceruri.

„Noi nu mai știam dacă ne aflăm pe pământ sau în ceruri”: în acești termeni, solii viitorului sfânt Vladimir, încă păgân, îi dăduseră seamă despre liturghia la care asistaseră la Sfânta Sofia. Kliment simțea că biserica nu se schimbase de atunci și că nu eram ca în ceruri, ci deja acolo. Nu îi fu deloc greu, purtat de realismul cotidian al liturghiei, să accepte în el însuși marile mistere ale credinței. De ce să se fi mirat? De nașterea Fecioarei? Dacă Fiul lui Dumnezeu hotărâse să devină om (și nu să se deghizeze în om), îi trebuia, firește, o mamă terestră, ca oricui, și nu avea nevoie în niciun caz de un tată terestru, pentru că avea deja unul în Ceruri. De cruce? Era clar că, dacă Dumnezeu hotărâse să ia asupra lui soarta omului, el trebuia să coboare până în străfundurile suferinței. De învierea trupurilor? Dacă Dumnezeu a creat lumea pornind de la nimic, sigur era capabil să o reconstituie plecând de la ceea ce avea la îndemână. Kliment fusese fericit toată viața, dar niciodată atât de mult ca acum, în sărăcia lui, în supunerea lui, în voința lui de a nu fi altceva decât slujitorul lui Dumnezeu și servitorul fraților săi, cărora li se devota cu atât mai umil cu cât își amintea de timpul în care se lăsa servit de soldații săi: acum era rândul lui. Dorința sa cea mare era să devină călugăr, pentru a abandona lumea fără cale de întoarcere și a-l servi întru totul pe Dumnezeu. Părintele Kiril era cel care întârzia din lună în lună, din săptămână în săptămână, momentul fatal al îmbrăcării veșmintelor. Nu pentru că s-ar fi îndoit de vocația discipolului său, nici pentru că l-ar fi găsit prea puțin instruit în cele religioase: unii dintre călugări, cei mai evangheliști pe care îi cunoscuse erau analfabeți și poate că nu îi mistuia un zel mai pur. Dar ceva în persoana lui Kliment îl neliniștea pe Kiril: presimțea că este promis unui mare destin, și ce mare destin putea avea un călugăr într-o Biserică, desigur, mai puțin persecutată ca în trecut, dar întotdeauna exclusă din societate?

În același timp, Kiril știa că Kliment își deschisese sufletul până în străfunduri, ca și cum ai fi secat un lac, și nu avea niciun motiv religios să se opună unei dorințe atât de fierbinți. Kiril se rugă și acceptă. Voi totuși să-i mai pună o întrebare discipolului său, ba chiar să-i întindă o cursă:

— M-am rugat pentru tine, îi spuse într-o dimineață după utrenie, mergând pe sub mestecenii mănăstirii, și Dumnezeu

acceptă sacrificiul tău: vei îmbrăca Marea Schimă[11]. La fel de respectuos cum se arăta întotdeauna, Kliment se opri, dominându-l pe fragilul Kiril cu întreaga lui făptură:

— Care sacrificiu? Este fericirea mea. Kiril se aruncă în brațele lui:

— Fiule, iartă-mă că nu te-am înțeles îndeajuns. Îi explică cum că îmbrăcarea hainelor echivala cu o nouă naștere.

— Știi de pe acum ce prenume de călugăr vrei să iei?

O expresie de gratitudine apăru în ochii lui Kliment:

— Ilia.

11 Ordin călugăresc sau preoțesc; tagmă, cin (n.tr.).

7

Ilia primi Sfintele Veșminte chiar în catedrala Sfânta Treime, la câțiva pași de racla de argint de unde sfântul imputrescibil continua să strălucească asupra Rusiei de șase secole. Veșmintele sfinte pe care noul frate avea să le îmbrace stătuseră sub altar toată noaptea, îmbibându-se încetul cu încetul de sfințenia acumulată de zeci de mii de euharistii celebrate în locul acela. Corul călugărilor cântă imnurile „Bu*nul meu stăpân, fa-mă vrednic de a purta jugul Tău cel bun și povara Ta ușoară”* și „Ce*lui care se apropie cu bucurie, Fecioară Preacurată, dezleagă legăturile păcatelor sale, rupe zapisul greșelilor sale“* și „L*a Tine cad, Cel singur cârmuitor: ca lui Petru, mina iubirii Tale de oameni îmi întinde* Cu fața la pământ înaintea ușilor împărătești, Ilia auzi *„Doamne, Doamne, privește din înaltul cerului și cercetează calea aceasta pe care a sădit-o dreapta Ta și o desăvârșește pe ea* Apoi, ieromonahul îl ridică și începu fatidicul dialog dintre ei:

— De ce ai venit, frate, căzând înaintea Sfântului jertfelnic și la această sfântă însoțire?

— Dorind viață pustnicească, cinstite părinte.

— Dorești tu să te învrednicești de îngerescul chip?

— Așa, cu ajutorul lui Dumnezeu.

— De bunăvoia ta te apropii de Domnul?

— Da, cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Nu de vreo nevoie ori silă?

— Nu.

— Renunți la lume?

— Da.

— Făgăduiești să petreci în pustnicie până la cea din urmă suflare a ta?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Făgăduiești să păzești ascultarea până la moarte?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Vei răbda toate supărările și strâmtorile vieții monahale?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Făgăduiești să te păzești pe tine în feciorie și în cucernicie?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Ia seamă, fiule, psalmodia preotul, la făgăduințele prin care te angajezi în fața lui Hristos Dumnezeul nostru: îngerii

sunt de față în chip nevăzut, scriind mărturisirea ta, de care vei fi întrebat la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos. Cunoaște că din ziua de azi vei fi răstignit și omorât lumii prin lepădarea cea desăvârșită. Deci cu bucurie bucură-te și cu veselie veselește-te, pentru că azi Dumnezeu te-a ales, te-a așezat în fața Lui întru izvorârea rânduielilor monahicești, întru ostășirea vieții celei cu chip îngeresc, întru înălțimea petrecerii celei ruinătoare celor îngerești. Diaconul, un lungan, puse foarfecile sacre pe Evanghelie iar preotul spuse:

— Iată Hristos în chip nevăzut stă aici de față. Vezi că nimeni nu te siluiește a veni la acest Chip, că tu de bunăvoie voiești logodirea Marelui și îngerescului Chip.

— Așa, cinstite părinte, de bunăvoie. Atunci preotul pronunță aceste cuvinte teribile:

— Ia foarfecile și dă-mi-le!

Ilia le întinse preotului care le așeză pe Evanghelie.

— Ia foarfecile și dă-mi-le!

Ilia le întinse din nou și preotul îl refuză din nou.

— Ia foarfecile și dă-mi-le!

De astă dată, a treia, este cu adevărat, este până la ultima suflare, este pentru eternitate. Ilia nu are nicio ezitare, niciun regret. Nu este decât flacără și febră. Întinde foarfecile așa cum pleca la asalt. Preotul făcu o tăietură în formă de cruce pe capul lui Ilia:

— În Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Actul e consumat, începe ritul îmbrăcatului. Una câte una, Ilia sărută și îmbracă cămașa, tunica, dulama, centura de piele, schima însoțită de analavul omăt cu instrumente ale Patimii brodate cu roșu pe negru, rasa fără pliu care trebuie să-l ferească „de gândurile cele rele și de cugetele vocii sale“, sandalele care îi vor servi pentru a „vesti Evanghelia păcii” și a „împlini cu răbdare și trezie slujbele de noapte și de zi“. Corul cântă „ca unui mire mi-a pus mie cunună și ca pe o mireasă m-a împodobit cu podoabă”. Și este într-adevăr nebun de fericire; fără a fi ireverențios, își spuse: „Este încă și mai bine decât ziua în care mi-am pus pentru prima oară uniforma”. Călugării defilară unul câte unul în fața lui, îmbrățișându-l, punându-i toți aceeași întrebare:

— Care este numele tău, frate?

El, plin de o fericire supranaturală, ca un nou-născut care

descoperă deodată că știe să vorbească, îi îmbrățișa cu drag unul după altul și îi răspundea fiecăruia:

— Ilia, frate. Mă cheamă Ilia!

Îndată îl șușotiră ca pe un secret, îndată îl strigară ca pe o proclamație. Îl cheamă Ilia. Este fericit că-l cheamă Ilia! Biserica avea din nou un preot care se numea Ilia. Preotul citi din Evanghelie:

„Domnul spune: Cine iubește pe tatăl său sau pe mama sa mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine… (Ai lui Ilia muriseră în timpul războiului.) Cine nu ia crucea sa și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine… (Crucea? Ilia nu dorește altceva.) Luați jugul meu asupra voastră și veți găsi odihnă sufletelor voastre.14

Preotul puse Cartea pe capul lui Ilia ca pentru a-i transmite înțelepciunea, iluminarea. Câteva alte rugăciuni și se termină: vechiul om Kliment este îngropat tot atât de adânc ca vechiul om Traktor, cât despre Ilarion, acesta nu a existat niciodată cu adevărat: Ilia este un om nou.

8

Lunile următoare au fost cele mai fericite din viața lui Ilia. Nu avea nimic, nu era nimeni și se umplea de Dumnezeu. Credința i se părea un lucru simplu, pe care îl accepta în bloc. I se părea tot atât de important că trupul și sângele lui Hristos erau prezente în pâine și vin ca și tămâierea preoților de trei ori, și a episcopilor de nouă ori. Se regăsea, cu doar mici diferențe, în aceeași stare de spirit în care, la armată, nu vedea diferența între afirmații ca „linia de miră pleacă de la ochi, trece prin cătare pentru a atinge ținta[12], sau „trebuie desfăcută grenada înainte de a o arunca”. Nu exista perspectivă, în credința lui Ilia, nici relief: totul era pe același plan. Așa cred copiii și de asta sunt fericiți în credința lor. Arhimandritul Kiril îl învăța rugăciunea zisă a lui Iisus:, Iisuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, una din rugăciunile preferate a sfântului Serghie însuși, și Ilia se arătă talentat pentru a o repeta fără să se oprească, ore în șir, în timp ce lucra cu mâinile. Inspira în prima parte și expira în a doua, cum fusese învățat, până în momentul în care ansamblul părea că începe să se roage singur, răspândind o senzație de căldură în pieptul lui. Cum părintele Kiril îl învăța că aceasta este practica isihaștilor[13], vru să știe cine erau isihaștii, și părintele Kiril îi vorbi de muntele Athos și de sfântul Grigorie Palamas și de Energiile lui Dumnezeu: Ilia își descoperi astfel un interes pentru teologie. Tot ce intra în el, de la agripnia de Crăciun, care durase toată noaptea, la păsărelele cărora le aruncase câteva firimituri de pâine în zăpadă, de la găleata cu apă pe care o purtase în locul unui vechi călugăr puturos la povestirile pelerinului rus care îi bucurau priveghiurile, totul concorda și se acumula pentru a-i hrăni credința. Mănăstirea Sfânta Treime-Sfântul Serghie devenise pentru el o fortăreață în care trona Dumnezeu. O fortăreață asediată de o lume fără Dumnezeu. I se întâmpla, în rarele ore de răgaz pe care și le acorda, să facă turul mănăstirii prin exterior, și niciodată nu ieșea fără o senzație de angoasă, dar îi plăcea să admire turnurile mari care îl protejau și, deși purtau nume seculare, găsea în forma lor masivă și în trecutul lor eroic un sentiment în plus de securitate. Iată tumul Sării, și tumul Rațelor, și tumul

12 adversari ai zeloților și varlaamiților (n.tr.).

13 Adepți ai unui curent religios dominant în Bizanț în sec.XIV,

Cepei, iată și tumul Tâmplarului și cel al Cerșetorilor, și toate erau binecuvântate pentru a-l servi pe Dumnezeu și pe sfântul Serghie, ale cărui relicve luminau mănăstirea din fundul raclei de argint. Prin asta și în ciuda revărsării de smerenie la care se livra vechiul general, nu putea să se împiedice să capete un anumit ascendent asupra celorlalți călugări. De cum ajunsese acolo, știa mult mai multe decât ei despre viața de apoi; repetând pe dinafară textele liturgice, și încercând să le înțeleagă, citind și recitind Scriptura și descoperind antinomiile ei superficiale și armonia ei profundă, el, un ignorant până nu de mult, ajunse să cunoască religia lor mai bine ca ei. Și era oricând gata să ajute: să comenteze un pasaj dificil, să justifice un ordin neașteptat, să ridice un sac prea greu sau să depaneze un camion. Toate astea nu puteau să-i scape arhimandritului Kiril și nici starețului mănăstirii. Într-o zi, starețul îi spuse arhimandritului:

— Deși îmi pare rău, cred că ar fi un păcat să-l păstrăm pe fratele Ilia mai mult timp printre noi. Arhimandritul încercă să protesteze:

— Știu ce vreți să spuneți, părinte stareț: au nevoie de el pe altundeva. Pe de altă parte, dacă noi ne lipsim de bunăvoie de cele mai bune elemente ale noastre… Mănăstirile sunt turnuri de pază, iar călugării santinelele. În lumea noastră devenită nebună, trebuie să păstrăm încă fecioarele cuminți pentru a veghea în așteptarea Soțului. Mergeau prin grădină și frunzele foșneau sub pașii lor.

— Știu și eu ce vreți să spuneți, părinte arhimandrit. Dar amintiți-vă de sfântul Pavel: Duhul Sfânt distribuie darurile sale după plac; există înțelepți, savanți, mistici, vindecători, poligloți… Nu toată lumea poate face de toate. Totuși, fiecare trebuie să fructifice talentele cu care a fost înzestrat. Funcția de călugăr este primordială, nu eu voi fi acela care să vă contrazic, dar mai sunt și altele, tot atât de importante, și nu fiecare călugăr este capabil să le realizeze. Adăugați la aceasta faptul că un călugăr nu poate să consacre un altul. Este necesar un preot care a primit harul apostolic. Mai adăugați și faptul că mănăstirile nu sunt o finalitate în sine. Turnuri de pază, da, pepiniere, incubatoare… Dumnezeul nostru nu ne-a poruncit să înălțăm mănăstiri unde să ne simțim ocrotiți, ci să mergem să răspândim cuvântul Domnului în rândul altor

națiuni, în Numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh. Starețul se închină ridicând privirea spre crucea de aur cu opt brațe care strălucea în vârful clopotniței alb cu albastru. Kiril suspină:

— Va fi cum doriți, părinte stareț.

— Oh! Dar eu nu o doresc. Încerc doar să folosesc cât mai bine competențele fiecăruia, chiar dacă vin în contradicție cu ceea ce-mi doresc. Sunteți părintele spiritual a lui Ilia: dumneavoastră îi veți vorbi. Arhimandritul îl chemă pe Ilia, îl chestionă asupra prezentului, cât și a viitorului. Viața la mănăstire îl satisfăcea? Nu regreta nimic? Avea alte dorințe? Alte ambiții?

Nu era tonul obișnuit pe care Kiril îl folosea în discuțiile cu călugării a căror răspundere o avea. Pe el îl preocupa de obicei starea conștiinței lor și nu ezita să le dea pedepse severe. Ilia fu surprins, dar nu o arătă: nu era dreptul lui să-i judece pe superiori. Da, era mulțumit. Nu, nu regreta nimic. Nu avea nicio altă dorință sau ambiție decât aceea de a trăi ca acum, atât timp cât îi va fi pe plac lui Dumnezeu. Kiril insistă. Ilia nu avea cumva acele crize de izolare care îi frământă chiar și pe călugării virtuoși? Nu, nu se plictisea niciodată, găsea că viața este minunată. Avea viziuni sau îl tenta dorința de a avea viziuni? Nu, nu avusese și nici nu se credea demn de a le avea. De exemplu, nu-l văzuse niciodată pe sfântul Serghie mergând noaptea pe zidurile mănăstirii, așa cum mulți dintre călugări afirmau că li se întâmplase? Nu, Ilia nu văzuse niciodată ceva asemănător.

— Demonii te lasă în pace? Nu vorbesc neapărat de cei cu coame. Nu simți în tine sau în jurul tău prezența unor forțe rele pe care credința ta le deranjează?

— Probabil că nu am atâta încât să le deranjez.

— Tu nu te spovedești niciodată de gânduri necurate. Totuși, ! U ești tânăr și viguros. Carnea nu te chinuie?

— Mi-e suficient să-mi aduc aminte de acea grămadă de femei pe jumătate moarte despre care v-am vorbit, pentru ca Ilara din mine să se liniștească. Kiril păstră un lung moment de liniște. Ar fi preferat că Ilia să-i ofere el însuși ocazia de a-i propune o schimbare a vieții, dar era evident că așa ceva nu se putea întâmpla. Folosi un ton mai dur:

— Îți comunic o decizie a părintelui stareț. Vei accede la

liipodiaconat, diaconat și… Ia preoție. Ilia căzu în genunchi.

— Nu, părinte, nu. Nu sunt demn. Lăsați-mă să rămân un simplu călugăr așa cum sunt. Nu am alte dorințe decât să mă închin cu umilință până la pământ. Și lovi podeaua cu fruntea. Kiril se ridică.

— Îndeplinești rău, fiul meu, jurământul de supunere. Când părintele nostru Serghie, el însuși, a refuzat preoția, ce i-a spus înaltul Atanasie?… Ei bine, ce i-a spus?

Ilia înălță capul și bâlbâi, cu buzele amorțite:

— I-a spus: „Tu ai cucerit totul, dragul meu, dar supunerea nu ai învățat-o deloc.“

— Și ce a răspuns părintele nostru?

Ilia se îndreptă:

— Părintele nostru a răspuns: „Ceea ce vrea Domnul, așa să fie“. Firavul Kiril se aplecă, îl apucă pe giganticul Ilia de coate și îl sili să se ridice. Apoi, privindu-l din adâncul ochilor în adâncul ochilor, rosti apăsat:

— Amin

CAPITOLUL III

APELE TULBURI ALE TIBRULUI

Vineri 1 septembrie

1

Părintele Onesime era unul dintre cei doi secretari ai Papei.

— Nu știa prea bine de ce era secretar al Papei, această funcție care nu se potrivea defel cu temperamentul și vocația sa. Poate contribuise la asta faptul că avea un unchi cardinal. Poate și faptul că avea un nume ilustru în Franța și că unul dintre înaintașii lui fusese ucis printre zuavii pontificali. În orice caz, părintele Onesime nu trăsese deloc sforile pentru a obține acest post; dimpotrivă, nu-l acceptase decât pentru că a se supune împrejurărilor făcea parte din credința sa. Prenumele său făcea lumea să râdă și nimeni nu înțelegea de ce părinții lui îl botezaseră așa. Pretindea – zâmbind – că îi fusese dat ca să exorcizeze ziua de 14 iulie, dată la care se sărbătorește unul dintre sfinții care purtase acest nume. În secret, se bucura că, în Scriptură, era prenumele unui sclav citat de sfântul Pavel. Era cu totul diferit de colegul lui, celălalt secretar, monseniorul Fulvio Krstitch, slab și palid, întotdeauna impecabil în costumele lui negre croite de Gamarelli, cu guler roman rigid ca un *carcan*[1415], cu părul de un negru tăciune, aranjat o dată pe săptămână de un coafor care venea acasă, cu încălțările perfect lustruite (le ștergea de mai multe ori pe zi cu o batistă purtată în buzunarul din stânga al pantalonilor cu dungă perfectă). Părintele Onesime, dimpotrivă, ușor rozaliu, puțin mai plinuț, avea tendința să-și neglijeze ținuta: părul grizonat acoperea prost o chelie pe care tonsura monastică nu reușea să o ascundă, avea mătreață pe guler, purta o sutană care avea avantajul că îi acoperea pantalonul pe care uita să-l calce, dar și sutana uita să și-o calce; poate căuta astfel să se scuze de grandoarea obârșiei sale. Și din punct de vedere moral erau diferiți: Fulvio secretos, taciturn, sarcastic când se hotăra să vorbească, în rest eficace ca o cobră; Onesime binevoitor, blând, aparent distrat și vorbăreț, dar având

14 Col. 4.9; Filip. 1,10.

15 Lanț pus la gâtul osândiților în evul mediu, în Franța (n.tr.).

talentul prodigios de a se pune în locul celuilalt și prin aceasta de a dezlega nodurile cele mai strânse. Alegerea noului papă urma să aibă consecințe atât pentru unul, cât și pentru celălalt: vor fi fără îndoială înlocuiți, într-un răstimp mai mult sau mai puțin scurt, cu oameni cu care noul papă era obișnuit să lucreze. Fulvio părea să fie mai neliniștit decât era firesc: devenea din ce în ce mai abătut, așa încât Onesime îi spusese, mai mult omenește decât cu tact: „Doar n-o să ne faci un icter din cauza asta!“ El, din contră, mai mult cu o senzație de ușurare decât una de angoasă, avea intenția să părăsească Vaticanul și intrigile lui pentru a-i servi pe săraci acolo unde erau, adică în orice alt loc. Dar dacă soarta ar decide altfel, nu i-ar displăcea nici să rămână să servească un papă care părea preocupat de sărăcie la fel de mult ca și el. În așteptare, și de multă vreme deja, se legase de dominicanii irlandezi care deserveau biserica San Clemente de când persecuțiile protestante îi obligaseră să-și părăsească țara în secolul al XVII-lea. Asta îi permitea să meargă din când în când, ca să țină o slujbă într-o parohie adevărată, fapt pe care îl considera drept un lux, căci populația sacerdotală este pletorică la Roma și, dacă secretarii papei pot să-și găsească întotdeauna o capelă la Sfântul Petru unde să celebreze Euharistia, le e mult mai greu să se înconjoare de credincioși veniți să asculte slujba și să se împărtășească. Din fericire, la San Clemente, era de ajuns să-i vorbești de rău pe englezi: erai bine venit. În vinerea aceea, părintele Onesime trebuia să țină slujba de la ora 7, așa că părăsi Vaticanul la șase fără un sfert. Mergea cu plăcere prin Roma, oprindu-se să privească un zbor de pescăruși în lumina răsăritului sau pentru a descoperi, pictată într-o nișă, la colțul unei case, o Fecioară pe care nu o mai văzuse încă. Avea o devoțiune specială pentru Fecioara Maria, poate pentru că el însuși își pierduse mama din copilărie. Nu știa că aproape la aceeași oră, o femeie tânără, îmbrăcată într-o rochie mov ieșea dintr-un palat de pe Via della Scrofa și pornea în aceeași direcție spre San Clemente, iar întâlnirea lor avea să schimbe cursul Istoriei creștinătății. Traversă mai întâi piața Vaticanului și se întoarse ca să arunce o privire spre ferestrele luminate ale Papei, s-ar fi zis trei ochi, sus de tot în palatul apostolic: de o jumătate de oră, Sfântul Părinte se ruga deja. Acest Papă era un adept serios al rugăciunilor. Onesime se gândea la noul

Papă (care își dorise atât de puțin să fie ales) cu o tandrețe care amenința să devină dragoste dacă rămânea în serviciul lui. Onesime venea dintr-o familie în care, de secole, exista obiceiul de a-l iubi pe cel ce îl servești și de a-l servi pe cel ce-l iubești. Deodată, cele trei ferestre se stinseră. Valetul de cameră Giuglio era econom cu cheltuielile Vaticanului și nu îi plăcea să vadă luminile aprinse când afară se crăpa deja de ziuă. Fără să-și dea seama de ce, Onesime fu cuprins de un sentiment de tristețe văzând ferestrele stingându-se simultan. Semăna cu un semnal, dar cui îi era destinat?

Privirea preotului se opri asupra obeliscului ridicat în mijlocul pieței. Este, se spune, ultimul obiect pe care l-a văzut sfântul Petru când a fost crucificat – cu capul în jos, așa cum ceruse. Cum o fi arătând un obelisc privit cu capul în jos? În orice caz, la epoca aceea nu se pusese o cruce în vârful coloanei. Și, mai mult, nu se găsea în același loc, ci ceva mai sus, la stânga. Onesime îl iubea pe sfântul Petru – această absență de sistem, acest fel de a se repezi cu capul înainte, ca un taur! — și se bucura gândindu-se că îl servește pe urmașul acelui om. Cunoștea istoria și știa că, de la sfântul Petru la actualul Papă, linia apostolică nu fusese chiar neîntreruptă, dar, să fim realiști, era ca și cum ar fi fost. De două mii de ani, relicvele sfântului pescar reveniseră la locul unde le îngropaseră discipolii săi. Și cel care avea acum puterea asupra lor se prevala de asta. Nu exista poate decât această stabilitate în lume, dar axa ideală care se ridica pornind de la mormântul subteran al lui Petru pentru a străpunge altarul său și a se materializa în vârful bazilicii era imuabil și, de bine – de rău, lumea, fără să știe, se învârtea în jurul acestei axe. Onesime o luă pe Via della Conciliazione, mărginită de clădiri mai mult semețe decât somptuoase, fără a le lipsi însă alura. Fusese desenată și construită, această *via,* pentru a întări acordurile definitive de la Lateran[16] prin care Papa renunța la drepturile sale asupra Statelor Pontificale, care fuseseră ale lui timp de secole, pentru a se limita la misiunea sa spirituală. Și

1 Tratat semnat în 1929 la palatul Lateran între Sfântul Scaun și guvernul Italiei (Mussolini) prin care se recunoștea Statul Cetății Vaticanului, supus doar autorității Papei (n.tr.).

(Inesime – chiar dacă imul dintre înaintașii lui se luptase

16 Întemeierea orașului, adică înființarea Romei - anul 753 î.Hr. (lat.) (n.tr.).

pentru ca Sfântul Părinte să rămână un suveran pământesc și impenitent găsea fericită această întorsătură pe care o luaseră evenimentele. Nu poți fi și Irod, și Iisus în aceeași persoană, și al unei când Victor Emmanuel de Savoia mai întâi (acest parvenit!) și Benito Mussolini apoi (acest clovn!) reduseseră drastic teritoriul Papei, ei serviseră cauza catolicismului mai bine decât o făcuseră alți papi înaintea lor. Pe punctul de a traversa Tibrul, Onesime se opri și se sprijini de parapet. Apa curgea pe sub pod, asta era treaba ei. Era verde galbenă, era culoarea ei. Curgea de mult timp, era destinul ei. De pe vremea lui Remus și Romulus și a lupoaicei lor și *Urbis conditae',* de pe vremea Grahilor și al lui Cicero și a lui Cezar, asasinat de Brutus, de pe vremea martiriului sfântului Petru și simțului Pavel, de pe vremea convertirii lui Constantin, de pe vremea cuceririi Orașului de către Alaric, de pe vremea reîncarnării sale drept capitală a Statelor Pontificale și a exploziei artistice sub Renaștere și ridicării bazilicii și cuceririi Orașului de către conetabilul de Bombon – spaniolii, se zice, jucaseră atunci un fel de fotbal cu capul sfântului Ioan Botezătorul, de pe vremea transformării Romei în Republică de către Directoratul francez, și anexării de către Napoleon Bonaparte, și eliberării de către ruși, și ocupării de către Victor Emmanuel, și, în final, acestei *Conciliazione* cu Benito Mussolini, de pe vremea tuturor acestor tribulații, Tibrul nu încetase să-și ducă conștiincios apele spre Mediterană. Părintelui Onesime îi plăcea să se gândească la această constantă, la această obstinație. O luă pe Via Pio X. Ah! Pius al X-lea, acest Papă atât de contestat: ultimul care s-a opus alinierii Bisericii la un anume modernism democratic… Poți ști dacă a avut dreptate sau nu? Era un susținător pentru unii, un retrograd pentru alții… Fiecare trebuie să facă lucrurile cât mai bine, iar sfântul Pius al X-lea le făcuse cu siguranță cât putuse mai bine. Onesime merse printr-un labirint de străduțe care îl conduseră la Piazza Venezia. Monumentul lui Victor Emmanuel îl făcea să se gândească la un tort de mireasă cu figurine reprezentând mirii între coloane și arcade de zahăr, dar era mai degrabă amuzat decât șocat: iubești opera sau nu o iubești, italienii iubeau opera și el îi iubea pe italieni. Grăbi pasul pe Via dei Fori hnperiali. Romanii din antichitate nu îl fascinaseră niciodată; vedea în ei un fel de americani ai epocii lor: brute organizate cărora le plăcea să

înjosească civilizații superioare lor – a Greciei, a Egiptului, a poporului evreu. Ajunse la Coloseum. Nu trecea niciodată dinaintea imensei cochilii spintecate fără să-și imagineze supliciile pe care păgânii le impuseseră creștinilor care refuzau să aducă jertfe pe altarul împăratului. Acești creștini fuseseră desigur fanatici și, ca atare, incomozi. Unii, precum sfântul Ignațiu, doreau cu ardoare să fie martirizați. Onesime îi admira, îi invidia, dar nu putea simpatiza cu ei. Ce-ar fi făcut el? Oh! Poate nu l-ar fi negat pe Crist, chiar dacă ar fi fost spintecat, dar în ceea ce privește vărsatul câtorva picături de vin la picioarele unei statui, cine știe dacă nu ar fi cedat acestei tentații? Se disprețuia pentru asta, dar găsea că ar fi fost o dovadă de orgoliu din partea lui să mimeze mai multă vitejie decât simțea. Îl trecură fiorii, dar își continuă drumul. Dacă ar fi putut alege, ar fi preferat o altă parohie decât cea de la San Clemente, o parohie a suburbiilor sărace și urâte, unde ar fi putut ajuta bărbați și femei simpli, mari mâncători de *pasta*, cu diversele lor probleme: locuri de muncă, și sănătate, și casă, și familie, cele mai prozaice posibile. Părintele Onesime își iubea aproapele și găsea că săracul este un semen mai apropiat decât bogatul sau intelectualul. Dar deviza sa era să nu aleagă, să ia aproapele așa cum se înfățișa, așa că făcea tot ce putea pentru burghezii din cartier și pentru turiști. Cel puțin existau copiii, și ei erau niște semeni foarte buni. Erau deja doi acolo, care îl așteptau și care îl ajutau la slujbă, îl salutară grav. Îi plăcea gravitatea copiilor și felul lor de a lua viața fără prejudecăți. A crește înseamnă a acumula prejudecăți. Inevitabil și chiar fecund, dar, într-o anumită măsură, păcat.

— Salut, Giovanni. Salut, Paolo.

— Salut, părinte.

— Mergem să ținem încă o dată slujba lui Iisus Hristos împreună?

— O vom ține, părinte.

— Mergem să-l primim încă o dată pe Dumnezeul nostru?

— Îl vom primi, părinte. Îi bătu prietenos pe umăr. Era în stare să bată mingea cu ei, dar după slujbă. Îmbrăcă veșmintele sacerdotale, verifică să nu lipsească nimic, aruncă o privire către naos. Era aproape plin, adică nu naosul, ci ceea ce se numește *schola cantonau,* un dreptunghi situat în fața altarului și separat de restul naosului printr-un mic zid de marmură albă.

Onesime îndrăgea această fortăreață ideală unde se așezau credincioșii, în timp ce curioșii circulau liber în spate. Reprezenta destul de bine, în ochii lui, Biserica în lume și mai ales în lumea modernă. Era ora 7. Începu. Ținea slujba cu mare rigoare și simplitate. Vocea îl trăda puțin, căci cânta fals, ceea ce la Roma era mai șocant decât în Franța, dar melodiile nu erau atât de frumoase încât să-l facă să se simtă vinovat de sacrilegiu. „Și apoi, le spunea el credincioșilor săi, dintre care unii aveau voce de cântăreți la Scala, este bine pentru smerenia mea și răbdarea dumneavoastră. ”

Îi cunoștea puțin pe enoriași pentru că nu venea aici decât rar, și se străduia să nu facă deosebiri între ei: erau frații și surorile lui, era Biserica, nu erau Claudio, care avea aerul unui împărat roman, sau Laura, care picta atât de frumos farfurii. Sigur nu era însă o adunătură, ci o adunare. Erau toți cei care, cel puțin cei care voiau, aveau să participe apoi la împărtășania Domnului. Cei pe care părintele îi prefera erau cei care veneau simplu, cu picioarele goale în sandale, cu traistele lor, înainte de a merge la piață. Și totuși, azi, una dintre enoriașe (fără traistă) se distingea imediat de restul, și trebui să se supravegheze pentru a nu ține slujba mai mult pentru ea decât pentru restul (de ce nu, de altfel? Poate că avea mai multă nevoie decât ceilalți). Mai întâi, nu o mai văzuse niciodată: or, ca toți cei care-și iubesc aproapele, avea o bună memorie a figurilor. Apoi era ceva în rochia aceea destul de lungă, destul de strâmtă, perfect pudică, de un gri care bătea spre mov, ceva ce o deosebea de toți: nu că femeile din Roma ar purta rochii scurte când vin la slujbă, dar în această primă zi de septembrie, încă estivală, costumul acestei femei, strict și aproape rigid, nu semăna cu cel al vecinelor de bancă. Predicile părintelui Onesime erau scurte. Pe de o parte îi era rușine cu italiana lui învățată târziu; pe de altă parte se jena să propovăduiască: „Eu, care sunt mai bun și mai deștept ca voi, am să am bunăvoința de a vă învăța că…“? Insuportabil. Prefera compasiunea educației morale prin exemple. Cu o anume intuiție, nu vorbi despre sfântul zilei, ci despre fiul risipitor, despre Maria Magdalena și despre hoțul cel bun. Aveau toți un numitor comun: sicomorul pe care urcase Zaheu pentru a-l vedea pe Iisus:

— *Fratelli, sorelle* (în ciuda eforturilor, accentua întotdeauna

silaba finală), fiecare dintre noi are o misiune în viață, și anume aceea de a-și găsi sicomorul lui. Și continuă liturghia. Devenea întotdeauna anxios la sfârșitul predicii. Cunoștea atâția confrați care păreau să-i scutească grațios pe credincioși de aplauze meritate, dacă nu chiar așteptate. Doamna în mov nu se împărtăși. Avea părul șaten închis, pieptănat cu cărare pe o frunte fără riduri, ceea ce îi dădea un vag aer de madonă. Nu arăta ca o italiancă. Ce vârstă? Peste treizeci. La sfârșitul slujbei strânse câteva mâini, bineînțeles. Nu era momentul pe care îl prefera, fiindcă i se părea că era aici ceva teatral, aproape afectat. „Da, adineauri eram cel care procedam la transsubstanțierea pâinii și vinului în Trup și Sânge, iar acum sunt amicul vostru…“ Era ceva ce șoca bunul lui gust. Ar fi preferat să strângă aceste mâini în alte împrejurări, dar asta nu îl irita totuși peste măsură: obiceiurile sunt obiceiuri, și se schimbă, și trebuie respectate, ti saluta cu cuvinte de simpatie pe cei pe care îi cunoștea, cu o plecăciune pe cei pe care nu-i cunoștea. Doamna în mov rămase ultima. I se adresă în franceză:

— Sunteți părintele Onesime, nu-i așa?

— Da, doamnă.

— Aveți un moment să-mi acordați?

Purta o geantă de lezard verde-închis atârnată pe umăr. Una din acele genți modeme în care femeile modeme pun orice: un costum de baie, o rochie de seară, o bibliotecă, o cămașă de noapte, o bombă, un bebeluș… Gucci – geanta: eticheta nu lăsa nicio îndoială asupra mărcii.

— Mă scuzați puțin să…?

— Bineînțeles. Își scoase patrafirul, verifică dacă lăsase totul în ordine, își luă rămas-bun de la Paolo și Giovanni. La ora 8, un preot irlandez începea slujba. II puteai vedea deja în sacristie, nerăbdător și roșu la față, în timp ce orga cânta primele acorduri ale *introit*’-ului. Onesime se întoarse la doamna în mov:

— Vreți să facem câțiva pași în chiostru?

Chiostrul încadra o grădină luxuriantă de unde țâșneau laolaltă palmieri, chiparoși, dafini. Câteva picături de rouă mai străluceau încă pe frunzele mari și grase. În mijloc, o fântână gâlgâia într-un bazin rotund. La ora 8, ziua abia începea, era încă răcoare, dar se simțea că, ceva mai târziu, va fi cald.

Mergeau unul lângă altul, el în stânga, cunoscând uzanțele. Doamna era puțin mai înaltă decât el și lăsa capul spre el pentru a-i vorbi. Avea gâtul lung și grațios, chipul fără riduri și o voce suavă, suavă.

— Părinte, începu ea, nu vă cunosc decât din reputație, și nici dumneavoastră nu mă cunoașteți. Dar sunteți francez și – poate este puțin bizar – numele dumneavoastră îmi inspiră încredere. Mă face să sper că nu sunteți un arivist.[17]

Vorbea cu o stranie siguranță, învățată să trăiască printre cci puternici și să exercite o anume autoritate. Franceza ei avea ceva arhaic și rafinat. Continuă:

— Pentru moment, dacă îmi permiteți, mă voi prezenta doar cu prenumele: Maria. Mai târziu, dacă doriți, vă voi spune mai mult. M-am decis să vă vorbesc astăzi pentru că știu că vă aflați m prejma Sfântului Părinte și că noul Papă are dreptul să știe anumite lucruri. Va face apoi ceea ce va crede de cuviință. Nu mă priviți ca pe o paranoică: v-am adus mărturii pentru ceea ce voi susține. Dacă veți consimți să mă ascultați, veți putea vedea apoi și mărturiile. (Arătă spre Gucci.) De unde să încep? Vreți să mă ascultați în confesional?

Pusă astfel, întrebarea avea ceva insolent. Maria simți și se corectă repede:.»

— Ați binevoi să mă ascultați în confesional? Ai putea fi un fel de garanție pentru dumneavoastră. În fine, nu anume pentru dumneavoastră, dar dacă vă spun că mi-ar fi imposibil să mint în confesional, mă puteți crede.

— Vă cred, spuse Onesime.

— Trebuie să vă spun mai întâi că nu m-am confesat niciodată. Niciodată în viața mea. Nu m-am împărtășit niciodată. Merg la slujbă adesea, dar nu mă împărtășesc. Nu pot. Nu pentru că nu cred, ci pentru că cred prea mult. Asta îmi lipsește, firește, dar când veți cunoaște viața mea, îmi imaginez că veți înțelege… puțin. Bănuiesc că vă întrebați dacă nu sunt nebună. Nu, nu sunt nebună. Simplu, aștept această zi de multă vreme. Îmi trebuia un nou papă. Și, pentru mine, este, printre altele, ziua marii răzbunări pentru care, părinte, dumneavoastră veți fi instrumentul. Judecați dacă nu este paradoxal. Devenea puțin incoerentă: suferea deci, și asta îl emoționa pe Onesime. Dar nu lăsă să se vadă. Principalul era să

17 Rugăciune cu care începe slujba catolică (n.tr.).

o lase să se exprime liber.

— Aș face bine să vă povestesc viața mea. Fiți liniștit, am să v-o spun pe scurt. M-am născut în 1943, în Normandia. Ambii mei părinți au pierit sub bombele dragilor noștri Aliați, englezi sau americani, nu știu exact. M-am trezit orfană. Oare n-ar fi trebuit să încep prin a spune: „Binecuvântați-mă pentru că am păcătuit mult“? Este ceea ce găsim în cărți. Acest „pentru că“ mi-a plăcut întotdeauna.

— Nu vă ocupați de formule…

Onesime se întreba dacă va adăuga „Maria“, pentru a o face să se simtă la largul ei printr-un fel de demagogie ecleziastică caritabil intenționată, dar se gândi că nu era stilul vizitatoarei lui. Lăsă fraza în aer.

— M-am trezit deci orfană. Veneam dintr-o familie catolică și în perioada aceea exista o întreagă rețea de adopții care plasa copii cu recomandări bune în familii respectabile. Sau presupuse ca atare. Congregațiile care se ocupau de asta nu aveau întotdeauna sistemul de informații foarte bine pus la punct. După câțiva ani petrecuți într-o mănăstire, am fost adoptată de o renumită familie de italieni, prințul și prințesa Irmocenti, cică de origine franceză. Din familia Aubert, de Pompadour. Aveam șapte ani. Am venit la Roma. Nu exista nicio prințesă Irmocenti. Mă urmăriți?

Onesime o privi din nou. Părea calmă, foarte calmă. El era tulburat. Își trecu limba peste buzele mici și pofticioase ale celor din Perigord. Spuse grav, cu respect:

— Da. Cred că vă înțeleg. Și de data asta simți că ar fi bine să adauge:

— Maria. Nu era demagogie, dimpotrivă, respectul față de inocența înfrântă, ca și o conivență socială.

— L-ați citit pe Sade, domnule abate?

Vechea denumire venise firesc pe buzele vizitatoarei, aproape chiar mai familiar decât „părinte“. Onesime se simți roșind, ca prins în flagrant delict.

— Da, doamnă, nu vreau să vă mint. Am citit și eu puțin din Sade. La seminar, bineînțeles: pentru că era interzis. Voiam să știm… Ne pasam ediția princeps din generație în generație. Apoi ne confesam. Atât cât îmi aduc aminte, e foarte plictisitor, nu?

— Pentru mine n-a fost plictisitor, fiindcă am recunoscut. Am

recunoscut ceea ce mi se întâmplase. Sindromul locului închis consacrat unei singure activități. Mănăstirea Răului… Pier Paolo1, pe care l-au asasinat acum trei ani, avea și el această obsesie: o au toți. Nu eram singura, înțelegeți. Erau și alte fetițe și băieți, bineînțeles. Și tot ce imaginația omului poate sugera mai mult… Ah! Nu vreau să vă șochez, nici să moralizez… Să zicem dintre cele mai bizare… Am îndurat totul. Desfăcu ușor brațele, cu palmele deschise. Își interzise să o privească.

— Totul. Spuneți-mi, domnule abate, face asta din mine o mare păcătoasă? Nu răspundeți „o mare victimă“, pentru că mi s-a întâmplat să găsesc și plăceri. Multe. Adesea. Fiți liniștit: nu vă voi descrie împrejurările. Onesime se opri din mers: nu mai vedea. Șiroaie de lacrimi începuseră să curgă pe obrajii lui și și le ștergea tară jenă, cu degetele îndoite ca un copil.[18]

— Oh, Doamne, oh, Doamne! Murmură el. Se sufoca de milă pentru mizeria umană. Nu avea nicio reprezentare lascivă. Suferea pentru oameni, și nu doar pentru oamenii care suferă: încă și mai mult pentru cei care provoacă suferință. Se gândea la Ghetsimani și la toate păcatele lumii, comise și pe cale de a fi comise, care, dintr-o dată, se abătuseră în noaptea aceea asupra Mielului. Doamna în mov se opri și ea. Îl privea pe preot cu un amestec de compătimire și ironie. Deodată el își dădu seama că ea zâmbește:

— Scuzați-mă. Dumneavoastră nu puteți ști că plăcerea împietrește. Reiau povestea vieții mele. (Porniră din nou.) Irmocento mi-a dat o educație îngrijită; cânt, dansez bine, vorbesc patru limbi: nu voia să-l dezonorez în fața prietenilor lui, dintre care unii aparțineau nobilimii romane, iar alții erau industriași, miniștri și chiar – poate ar trebui să vă scutesc de asta – prelați. A mers până la a se căsători cu mine, oh! Nu pentru starea civilă sau din motive religioase, ci potrivit unui rit pe care îl inventase și pe care îl numea Himenul după Belzebut. Nunta mea a durat trei zile și s-a încheiat printr-o slujbă neagră pe care Irmocento a ținut-o peste trupul meu gol, cu ostii furate dintr-un tabernacul.

— Ce grozăvie!

— Am gândit la fel multă vreme, dar, în sfârșit… Asta ar fi fost adevărat în evul mediu. În epoca noastră nu trebuie

18 Pier Paolo Pasolini, scriitor și cineast italian asasinat în 1975 (n.tr.).

subestimat gustul simplu și prostesc al deriziunii. Cento nu credea nici în slujba lui neagră, cum nu credea nici în ostii. Cred că l-am văzut prăpădindu-se de râs din când în când. Vreți probabil să știți cum trăiam toate astea. Nu am fost foarte clară, nu-i așa? V-am vorbit despre plăcere și despre răzbunare… Cred că aș fi putut să-i iert totul lui Cento, cred că aș fi putut să-l iubesc așa cum era și să particip bucuroasă la grozăviile lui. Aș fi putut, sub influența lui, să-mi placă să-i pervertesc pe alții pentru el, așa cum eu am fost pervertită de el. Într-o anumită măsură, am făcut-o; într-o anumită măsură – este greu să vă mărturisesc, o fac încă. Într-o toarte mică măsură. Pentru că el, evident, s-a săturat repede. Nu ar fi trebuit să-l fac să înțeleagă că eram dispusă să fac răul împreună cu el: a înțeles că, în aceste condiții, el nu mai găsea nicio plăcere în a-mi face rău. Am devenit… guvernanta lui. M-a dresat, m-a uitat. Are încredere în mine, ceea ce pare ușor nebunesc venind din partea lui. Dar trebuie înțeles: are sentimentul că m-a golit de mine însămi. Sunt o altă el însuși, fără consistență. O ectoplasmă. Îi întrețin casa, îi primesc pe unii dintre prietenii lui, mă ocup, mai de departe, de micile lui plăceri, și…

Arătă din nou către geanta de lezard verde și continuă pe un ton deodată foarte sec:

— Iau notițe. În fiecare zi. Vi le-am adus. Fotocopii, bineînțeles, pentru cazul în care hotărâți să nu faceți nimic. La urma uimei, nici nu vă cunosc. Sunt notițele pe care aș vrea să le înmânați Sfântului Părinte.

„Bun, își zise Onesime, este o nebună demnă de milă, dar este totuși o nebună. În cincizeci de ani de confesiuni, Sfântul Părinte trebuie să-și fi făcut o idee destul de precisă despre natura umană și, presupunând că există depravări de care nu a auzit vorbindu-se, ce interes ar putea fi să-i fie arătate?”

Cântări geanta Gucci din priviri. Ar putea fi acolo cam trei kilograme de pornografie: o avere, poate, în unele mâini, dar sigur nu în cele ale Papei.

— Mi se pare, doamnă, că ne-am cam îndepărtat de subiectul nostru. V-ați dorit să fiți ascultată în confesional. Dacă înțeleg bine, nu lista păcatelor dumneavoastră personale le purtați în geantă. Pentru mine – iertați-mă, Maria, eu sunt un profesionist – întrebarea e de ordin tehnic. Mai exact, există două întrebări:

oricare ar fi ultragiile pe care le-ați suferit, vă căiți de toate complicitățile în care ați intrat și sunteți ferm hotărâtă să nu reîncepeți? Dacă ați dorit să vă spovediți, este probabil pentru a obține iertarea, și Biserica nu o poate da decât cu aceste două condiții.

— Credeți? Întrebă Maria, prea puțin impresionată. Sunt sigură că trebuie să existe aranjamente posibile. Ce înseamnă „să te căiești"? În ce constă diferența față de „a regreta" sau de „a avea remușcări"? Și ce înseamnă „ferm hotărâtă"? În orice caz, în orice fel mă va trata Biserica, vă previn că sunt „absolut hotărâtă" să recurg la Hristos însuși în ultima zi. Deci iertarea pentru mine este secundară. Important este ca noul Papă, care nu a fost implicat în niciuna dintre combinațiile Vaticanului, să ia cunoștință de aceste note pe care le colecționez de cincisprezece ani. Este o mică piatră pe care o aduc la construcția Templului, ca diavoliță ce sunt.

— Stimată doamnă, spuse Onesime ușor agasat, sunt și eu sensibil atât cât se poate la injustițiile destinului dumneavoastră și aș dori să examinez cu dumneavoastră posibilitățile de a le modifica în viitor. Acesta este un punct. Dar înțelegeți foarte bine că Sfântul Părinte are altceva de făcut decât să-și bage nasul în genul de ticăloșii despre care vorbiți. Cred că notele dumneavoastră ar fi mai utile în mâinile unor carabinieri. Fu rândul Mariei să se oprească stupefiată:

— Dar, domnule abate, ce credeți că se găsește în aceste note? O relatare a stărilor mele sufletești de orfană sau o analiză comparativă a treizeci și două de poziții? Vă cer scuze că sunt insolentă, dar am impresia că vă bateți joc de mine. Nu sunt idioată. Am evocat o răzbunare. Ceea ce vă cer să transmiteți în mod secret Sfântului Părinte este ceea ce, trăind în intimitatea Marionetistului, am putut afla în aproape douăzeci de ani despre activitatea Alveolelor. Și nu îmi puteți spune că nu ați auzit vorbind despre Marionetist și Alveola 1. Nu, oricât de puțin se interesa părintele Onesime de dedesubturile politicii, nu putea nega importanța Alveolei 1 și nici ignora rolul pe care zvonul public îl acorda magnatului presei Irmocento, zis prințul Imiocenti. Ar fi trebuit să fi făcut legătura adineauri. Acum privea afacerea cu alți ochi. Poate că cineva încerca să-l dezinformeze pe Papă? Poate că Alveola 1 încerca să-i dea o imagine falsă despre el însuși? Ce rol juca

Maria? Nu era foarte clar. Ceea ce era clar era că aceste lucruri nu puteau fi tratate cu ușurință.

— Maria, spuse el, pot să vă promit ceva, și îmi țin promisiunile. Voi lua cunoștință de notele dumneavoastră și, dacă găsesc că există în ele orice ar merita atenția nu doar a Vicarului lui Crist, ci a unui om extrem de ocupat, i le voi aduce la cunoștință sub formă de sinteză. În cazul în care nu găsesc că aceste note ar putea fi interesante pentru el, vi le voi înapoia fără să fi vorbit cu el. Dacă sunteți de acord, dați-mi această geantă, și așa va putea fi văzut pe străzile Romei un preot în sutană cu o geantă Gucci pe umăr. Dacă nu sunteți de acord, să lăsăm deoparte notele și să vorbim despre confesiunea dumneavoastră.

— Vă mulțumesc că mi-ați spus adevărul, răspunse Maria. Știam că nu o să răsturnați această geantă pe biroul Papei, dar credeam că veți încerca să mă păcăliți puțin. Luați-o. Cât despre confesiunea mea, vom vorbi altă dată dacă veți dori. Își strânseră mâna unul altuia. Onesime rămase fără grai. Sacul din lezard verde atârna greu pe umărul lui. O urmări din ochi pe Maria care se îndepărta cu un pas hotărât, fără nici cel mai mic balans de șolduri, infinit corectă în rochia ei mov.

2

Prea Sfinte Părinte, Mi-ați permis să mă adresez Dumneavoastră cu toată simplitatea pentru probleme de serviciu. Este ceea ce fac. Vă rog să considerați acest raport ca foarte urgent și foarte secret. *Lăsând alte lucrări pe care Dumneavoastră ați binevoit să mi le încredințați, am lucrat timp de zece ore neîntrerupt la un dosar care mi-a fost înmânat în circumstanțe pe care secretul ce poate fi conceput ca o confesiune nu mă autorizează să-l divulg, dar în care autenticitatea îmi pare sigură – doar dacă nu este vorba de o acțiune de intoxicare condusă de o mână de maestru, ipoteză pe care nu pot să o exclud, dar care nu mi se pare cea mai probabilă. Acest dosar este echivalentul a cincisprezece ani de ascultări telefonice și de citire a corespondenței în legătură cu grupul Alveola 1. Pro memoria:* Alveoles *este, oficial, o asociație internațională care se consacră unor opere de binefacere în numele unei doctrine vag sincretiste. În realitate este un grup de presiune ale cărui intenții nu sunt perfect clare (dacă nu îmbogățirea și parvenirea socială a membrilor ei). Nu se cunoaște numărul de „alveole “ din care se constituie asociația, dar este de notorietate publică faptul că Alveola 1 cuprinde, în Italia, generali și amirali, înalți funcționari ai poliției, directori de ziare, patroni de televiziuni, industriași și bancheri. Unul dintre membrii ei cei mai influenți este considerat a fi un magnat al presei, Irmocento Irmocenti, care poartă numele nejustificat de prinț. Este în general poreclit Mario ne tis tul, fără îndoială datorită sforilor opiniei publice pe care le trage după bunul lui plac. Definitivarea dosarului, pe care l-am depus în seiful meu, va lua săptămâni chiar dacă s-ar recurge, cum recomand, la o metodă informatizată. Între timp, se disting deja următoarele puncte:*

— Alveola 1 are o secțiune orientată spre activitățile Bisericii în general și ale Sfântului Scaun în special. Mai mulți membri sunt prelați importanți (listă anexată).

— După cât a putut înțelege autorul dosarului (care nu este de formație economică sau juridică) unul dintre obiectivele Alveolei l este manipularea fondurilor Vaticanului, cu obiective pe care, pentru moment, nu putem decât să le bănuim. Îi aduc aminte Sanctității Voastre că banca Vaticanului posedă actualmente active brute care depășesc un miliard de dolari și

care realizează beneficii anuale de mai bine de 120 de milioane. Între altele, caracterul special al unei părți din veniturile Bisericii se pretează la tot felul de operațiuni care lasă doar puține urme.

— Alveola I este considerată ca având relații cu diverse organizații criminale numite mafii, cărora le sunt în general atribuite atentatele de la Piazza Fontana din Milano, în 1969 (16 morți) și asupra expresului Roma-München, numit Italicus, în 1974 (12 morți). Aceste legături sunt confirmate în dosar. Aș vrea să vă atrag anume atenția, Prea Sfinte Părinte, asupra faptului că Alveola 1 pare bine informată asupra activităților interne din Vatican. Sursa acestor informații ar putea fi Genio Lombardi care, după cum știți, are controlul asupra Institute» per le opere di religione *și figurează printre locuitorii palatului Irmocenti din Via della Scrofa. Pe de altă parte, îmi permit să amintesc Sanctității Voastre scandalurile legate de personalitatea Monseniorului O 'Brian, cardinal, episcop al Texasului, unde enoriașii au făcut adesea ape! La Sfântu! Părinte, predecesorul Dumneavoastră. Acest om, foarte roșu la față, cunoscut pentru duritatea sa și pentru moravuri care se pretează la critică, trece, este adevărat, drept un bun gestionar financiar, dar unanimitatea preoților din parohia lui pare să i se împotrivească, și putea bănui că nu fără motiv. Predecesorul Dumneavoastră a făcut eforturi pentru a-l determina pe Monseniorul O 'Brian să se liniștească sau să demisioneze, dar se pare că nu a reușit. Or, apare în dosar că Monseniorul O 'Brian are legături constante cu Irmocenti, ceea ce este cu atât mai neliniștitor cu cât cunoaștem ramificațiile americane ale Cosa Nostra și legăturile lor cu CIA. Îndrăznesc să Vă rog, Prea Sfinte Părinte, să acordați toată atenția acestei afaceri înainte să explodeze scandaluri care nu ar face decât să dăuneze grav sfintei Biserici și să semene confuzia în spiritele oamenilor. Fie ca Dumnezeu...*

3

Prințul Irmocenti era agreabil ocupat când telefonul de un bleu-deschis sună. Orice făcea, se întrerupea când suna telefonul bleu. Pe acest telefon nu putea fi sunat decât dintr-o cabină publică.

— Scuză-mă un moment, spuse el, și caută să găsești o soluție mai bună. Răspunse.

— Irmocento?

— Eu în persoană. Spuneți repede.

— Încep să mă neliniștesc pentru viața ta eternă.

— E adevărat că a trecut multă vreme de când nu m-am confesat. Săptămâna viitoare e bine?

„Săptămâna viitoare’4 însemna „toate afacerile oprite".

— E bine. Aceeași zi, la ora 20.

— Perfect, îmi va da răgazul să termin o afacere destul de avansată. Ora douăzeci. Noaptea începea să coboare asupra lăcașului Sfântul Petru – nori violeți se scămoșau pe un cer gălbui încă – și îndeosebi în catedrală, unde veiozele de deasupra confesionalelor abia răzbeau prin penumbră. Prințul se îndreptă spre confesionalul monseniorului Fulvio Krstitch, unde era scris „italiană, engleză, germană, croată“. Mica lampă era verde și o figură lunguiață apărea palidă în fundul dulapului sculptat și cerat. Prințul îngenunche.

— Binecuvântați-mă părinte, dar nu în croată.

— Cento, este grav. Buzele livide, decupate parcă cu foarfecă, de-abia murmurau în umbra grilei.

— Francezul și-a petrecut ziua lucrând frenetic asupra unui teanc de hârtii. Am încercat să văd, dar el a pus *Ossei’vatore* deasupra. Am încercat să văd ce e. Mi-a spus: „Nimic“. Dar nu se ocupa de corespondența pe care o avea de făcut. Am vrut să-l distrag de la lucru. Nu s-a lăsat nicicum. Dacă pleca pentru o clipă își închidea biroul cu cheia. În fine, l-am auzit bătând la mașină, apoi a ieșit. De data astă nu a mai încuiat cu cheia. M-am grăbit. Nu mai era nicio fotocopie: totul era aranjat în seiful lui, și știți că nu am combinația. Este totuși naiv. Am răsfoit prin coșul de gunoi și am găsit un indigo mototolit. Nefericitul a făcut o copie a raportului trimis Papei. L-am recopiat și am repus indigoul în coș. Vei vedea, este o catastrofa. Fulvio care, în emoția sa, confunda dumneavoastră cu tu, trecu o hârtie printre zăbrele. Irmocento o băgă în buzunar.

— E bine, mulțumesc, monseniore. Ne vom gândi. Nu îmi dați nicio penitență?

Fulvio aspiră aerul printre dinți: părea șuieratul unui șarpe.

— Câteodată mă întreb, Cento, de ce fac eu toate astea pentru tine.

— Vrei să devii episcop, Fulvio. Există și alte rațiuni. Câteva amintiri plăcute împreună, poate? Și apoi, acum faci parte din angrenaj. Și crezi în Doctrină, nu-i așa?

— Dar când am să-mi pierd postul? Sincer vorbind, nu văd de ce cel nou m-ar păstra.

— Îți vom găsi altceva. Bineînțeles, ar fi mult mai bine să rămâi… încearcă să te arăți indispensabil: este tot ce-ți pot spune. Prințul se ridică cu o ușurință ce făcea onoare clubului de gimnastică unde își antrena mușchii adductori și peronieri.

Sâmbătă, 2 septembrie, seara

4

Marionetistul citi raportul părintelui Onesime în mers. Înainte de a examina esențialul, notă două puncte, în primul rând, sursa lui de la Vatican, adică Fulvio, nu era suspectată. În al doilea rând, Onesime părea să aibă o sursă în interiorul Alveolei 1. O listă cu nume defilă prin mintea prințului. Niciun moment nu se gândi la Maria. Pentru el, ea aparținea unei alte branșe din activitatea sa sau, mai exact, a altor rețele din creierul său. Nu întrevedea nicio posibilitate de interferență. Că ea ar fi putut avea dorința de a se răzbuna – nici nu-i trecea prin cap: să se răzbune de ce, sfinte Dumnezeule? Pentru toate deliciile cu care o învățase?

Altfel spus, situația era gravă. Noul Papă era o persoană necunoscută. Părea să fi acceptat rezultatul alegerii sale fără prea mare bucurie, ba chiar cu un oarecare regret. În primele zile ale pontificatului, revocase deja doi episcopi francmasoni, trimițându-i la îndrăgitele lor studii: măsura prevestea lucruri rele pentru un grup atât de avansat ca Alveola 1. Dacă, din întâmplare, Sfântului Părinte i-ar trece prin cap să facă o curățenie în anturajul lui, ani de eforturi pentru a supraveghea finanțele Vaticanului ar fi pierduți. I) e ce acești imbecili de cardinali au votaseră pentru un om care nu se mânjise prin niciun aranjament? Fusese o ușurință de neiertat. Doi inși erau menționați în document, și exact cei mai legați de Irmocenti. De altfel, și el era pomenit: avea de-a face deci cu un tir destul de precis. De cum va avea timp, se va apuca să-l caute pe trădător, dar mai întâi trebuia acționat cât mai repede. Alveola 1 nu își permitea să piardă contactul nici cu Vaticanul, nici cu americanii. Prințul se opri la *Circolo degli Scacchi.* Ar fi preferat să aparțină clubului *Caccia,* dar purtarea unui titlu la care nu avea dreptul i-o interzicea. Sună la Dallas. Cu decalajul orar, Pat tocmai își făcea siesta. Ei bine, avea tot interesul să înceteze să sforăie. Irmocento își luă accentul său cel mai britanic:

— Cu cardinalul O'Brian, vă rog.

— Înălțimea Sa se odihnește.

— Treziți-l pe bătrânul ticălos și spuneți-i că prietenul lui, prințul Irmocenti, are vești proaste pentru el. Trecură câteva

minute înainte ca bine-cunoscuta voce să răsune în receptor ca într-o catedrală:

— Cine e obraznicul…

— Eu sunt, Pat. Irmocento. Nu am întrerupt nimic prea încântător, nu?

— Dormeam, asta-i tot. Și visam că câștig la pocher.

— Dar Mrs Mc Cody este bine?

— Du-te naibii.

— Pat, cred că ar fi o politică adecvată să găsești un pretext pentru a veni *adlimina'* în orele următoare.[19]

— Dar abia m-am întors, bătrâne, abia m-am întors. Știi bine că am participat la conclavul vostru de imbecili.

— Ei bine, vino înapoi.

— Glumești. M-am prefăcut bolnav pentru a nu asista la ungerea fericitului ales. În afară de cazul în care aș primi o convocare din partea lui, nu văd cum…

— Dificil: nu trebuie să fie la curent cu vizita asta.

— Să vin incognito atunci?

— Este de preferat.

— Și chiar în orele care urmează? Nu ești pe cale să mă păcălești, italian afurisit?

— Nu, Pat. Este urgent să ne întâlnim. În patru.

— Cu Lolo?

— Da, Pat. Și cu *dottore.* Cardinalul scoase un zgomot obscen.

— O să împrumut un *jet* de la unul din prietenii mei. Te țin la curent. Spune-mi totuși un lucru. Este în legătură cu…?

— Pat, mă ierți, închid: nu te mai aud la fel de bine (tonul britanic).

19 Aici (lat.) (n.tr.).

Duminică, 3 septembrie

5

Cardinalul Pat O'Brian, mare, gras, roșu, cu un nas cât un munte și o gură cât o grotă, coborî din avionul său a doua zi după-amiază. Purta jeanși și o cămașă în carouri. Venise cu secretara lui, Julia Mc Cody, o blondă platinată destul de opulentă, îmbrăcată într-un costum cu pantalon din lame roz. Principele Irmocenti venise să-i aștepte la Fiumicino cu două mașini: o băgă pe secretară într-o Lancia condusă de șoferul lui și îl urcă pe episcop în Alfa Romeo pe care îl conducea el însuși. Mrs Mc Cody protestă împotriva acestei împărțiri, dar prințul spuse:

— Liniștește-te, Julia, hotelul Fontanelli Borghese este unul perfect convenabil.

— Și Pat?

— Serenitatea mea îl va conduce pe înălțimea Sa la o destinație necunoscută. Mrs Mc Cody se indignă:

— Dar, Pat!…

— Nu-i nimic de făcut, draga mea, du-te, spuse cardinalul. Golește magazinele de pe Via Veneto. Prințul poseda la Capri – unde Tiberiu își hrănea crapii cu bucățele din carnea dușmanilor lui – o mică vilă cu un mic port și o mică plajă privată. În stilul pompeian, casa încadra un atrium care servea drept salon. Un jet de apă curgea într-un bazin de malachit. Un bufet fusese așezat lângă un perete decorat cu picturi ce reprezentau bacanale infantile. Doi oameni se ridicară la sosirea celor doi nou-veniți. Unul, în vârstă, slab, înalt, cadaveric, vorbea cu o voce canceroasă abia audibilă: era domnul Genio Lombardi, consilier financiar la Vatican. Celălalt, de vârstă mijlocie, de talie redusă, dar robust, perfect proporționat, îmbrăcat la patru ace, avea o barbă tunsă scurt și ochelari cu lentile fumurii; îl numeau simplu *dottore.* De fapt, era doctor în medicină; printre altele.

— Domnilor, spuse prințul, pentru motive mai puțin importante, dar evidente, ne vom lipsi de servitori în seara asta. *Self-service.* Fără protocol. Cui e foame mănâncă, cui îi e sete bea. Ca la abația de la Solesmes: *Faci ce vrei.* Așa se spune, Eminență? Presupunând că ați auzit vorbindu-se despre asta în Texas. Luară loc în fotolii de rafie în jurul unei mese

joase, și lungul priveghi începu sub cupola rotativă a cerului care, de-a lungul orelor, se închidea de la azur la negru și străluci în fine de puzderia stele. Ședința aducea cu o partidă de bridge cu mize într-adevăr foarte mari. Sau cu o reuniune de spiritism, unde era vorba să faci mai degrabă pe mortul decât să invoci unul. Marionetistul purta o vestă de în gri-bej și o cămașă albastru-închis cu gulerul deschis peste părul alb de pe piept. Răsturnat în fotoliu, cu picioarele unul peste altul, cu bărbia ridicată, își ținti ochelarii asupra interlocutorilor ca un tun cu țeavă dublă. Bea șampanie. Din timp în timp, își trecea mâna prin părul argintiu și des. La dreapta sa, cardinalul ședea într-un jilț, cu cămașa ecosez larg deschisă pe un maiou de corp, cu jeanșii decolorați, cu masa de came texană revărsată, și se adăpa cu un Blanton dintr-un pahar de cristal bizotat aproape plin cu gheață, înțelesese imediat gravitatea situației și sudoarea îi curgea pe chipul roșu și buhăit. „*Goddamn”,* repeta el tot timpul. „Go*ddamn! I*mbecilii!“

Față de ținuta neglijentă a cardinalul, domnul Lombardi, cu fața lui de înmormântare și costumul gri-fer, arăta mai curând a episcop. Trebui ca Marionetistul să pună puncte mari pe i-uri pentru ca în fine să înțeleagă gravitatea amenințării. Era atât de convins că banul poate orice! Sorbea un *amaro*1 bombănind și înjurând. *Dottore* bea apă plată și nu zicea nimic. Marionetistul nu își alegea cuvintele.

— Un dosar despre Alveola 1 se găsea pe biroul noului Papă care, după opt zile de pontificat, începuse deja să se debaraseze de francmasonii din anturajul său, cu toate că, față de Alveola 1, francmasonii erau o nimica toată. Dacă se hotăra brusc să curețe grajdurile nu ale lui Augias, ci ale lui Caligula, unde caii erau nu consuli, ci cardinali…

— *God damn it!* Eu nu sunt cal, interveni Pat O’Brian.

— … toate operațiunile asupra fondurilor Vaticanului ar fi compromise, iar sumele considerabile investite în această operațiune de către prietenii noștri – ochelarii îl vizară pe *dottore* – ar fi pierdute. Nu trebuie să fii ghicitoare ca să-ți dai seama că prietenii noștri ar fi nemulțumiți. Mai ales în măsura în care Sfinția Sa și Nesfinția Sa… Iertați-mă, dragul meu Lolo, mi-a scăpat, nu rezist niciodată plăcerii de a face un joc de cuvinte, chiar cu riscul de a necăji un bun prieten… Pe scurt, în măsura în care Pat și Lolo cunosc toate detaliile și implicațiile

unei afaceri și riscă să răspundă pentru ceea ce s-a întâmplat, unul în fața justiției americane, iar celălalt în fața celei italiene, nu era exclus ca prietenii noștri – nu-i așa, *dottore?* — să ia măsuri pentru ca niciunul nici altul să nu fie tentați să mărturisească. Ei, și acum nu vreți să mergem la masă?

Dottore bău o înghițitură de apă. Lombardi se târî până la bufet, lui O'Brian îi fu greu să se ridice din fotoliu („Nu aveți două rachete să mi le pun în fund, Cento?"), *dottore* se deplasă liniștit. Marionetistul începuse deja să apuce ortolanii de Pirinei cu o pensetă de argint pentru a le propune prietenilor săi și, timp de o oră, nu se auzi decât trosnetul carcaselor micilor păsări și al langustelor mari. Dar continua să examineze situația. Cardinal ul Pat O ' Brian era un creștin sincer, dar progresist, convins că Iisus Hristos fusese un revoluționar și că trebuia imitat mai ales în acest domeniu. Faptul că temperamentul de bivol îl tăcea să cedeze tentațiilor carnale, Pat recunoștea tară jenă; în sinea lui nu găsea că ar fi ceva reprobabil. Făcuse jurământul de celibat? Ei bine, nu se însurase și se privase de bucuria de a avea copii! Julia Mc Cody? De acord, dar, în fond, bunul Dumnezeu nu-l crease pe Pat eunuc, sfântul Petru însuși fusese însurat – și se presupune că nu pentru a înșira mărgele – și nici chiar sfântul Pavel nu le ceruse niciodată anume castitatea discipolilor săi. Nici pentru alte acuze care i se aduceau, Pat nu se recunoștea grav vinovat. Banii? Da, îi plăcea să manipuleze bani cu milioanele, și ce dacă? Nu este interzis: o bună parte a parabolelor Evangheliei se învârt în jurul poveștilor cu camătă, și oricine nu-și face să prospere capitalul este condamnat, în timp ce intendentul infidel este încurajat. Voința de putere? Mda, îi plăcea să-și exercite autoritatea, să mute preoți, să deschidă și să închidă biserici, parohii, școli, chiar dacă asta însemna să întreprindă lucrări de demolare ale unei mănăstiri în timp ce călugării erau în refectoriu, sau ale unui prezbiteriu în timp ce decanul făcea baie. „Dacă ai o crosă, îi plăcea să spună, o ai ca să lovești." Avea o slăbiciune pentru puternicii acestei lumi. („Ah! Eu l-aș fi băgat pe Pontius hilatus în buzunar!"), dar nu vedea în asta decât o garanție a influenței exercitate în beneficiul lui Iisus. Da, angajase o societate de relații cu publicul pentru a se vorbi despre el și distribuia ceasuri Patek senatorilor și jurnaliștilor importanți, dar toate astea nu erau indispensabile pentru a

supraviețui în această epocă și a face să triumfe ideile lui? Relațiile sale cu ramura americană a Cosa Nostra? Să fim serioși! Cum banii urmau să fie spălați oricum, nu era mai bine ca o parte importantă să rămână lipiți, ca polenul auriu, de degetele Bisericii?

Progresismul nu este un păcat în sine, fie și pentru un episcop. Contraceptivele, Pat nu avea nimic împotrivă, iar despre avorturi nu se pronunța. Homosexualitatea? Cât timp nu îl obliga pe el să se sacrifice, nu îl deranja de fel. Bun, poate că a mers puțin cam prea departe forțând săptămână de săptămână călugărițele carmelite să se uite la televizor, deși ele refuzau (proastele alea pretindeau că erau filme porno în program), dar ce importanță avea? Biserica trebuia să devină conștientă că nu mai era ca în primele secole. Chiar și faptul că unele femei ar fi vrut să devină preoți și să celebreze Euharistia nu îl șoca pe Pat O'Brian. Devenise nepopular, el, Pat O'Brian? Oh! Asta da, fusese o lovitură. Când părăsise Louisiana pentru Texas, Louisiana sărbătorise evenimentul cu șampanie Korbel și cântase un *Te Deum.* În Texas, se formase un sindicat religios împotriva lui și, apreciind cârja lui ca insuportabilă, o treime din preoții diocezei își ceruseră mutarea, unii mergând chiar până la a se răspopi. Ei bine, nu îl tulbura nici cum. Profeții Vechiului Testament nu fuseseră nici ei înțeleși. Când tragi o caravană după tine trebuie să te aștepți că o să latre câinii. Un om căruia îi clocotea sângele în vene, ca lui Pat, plesnind de o sănătate tipic irlandeză, orgoliul de a fi viu și de a cântări 130 de kilograme, un om cu obrajii roșii, sorbind din viață cu nesaț și devorând cât îl ținea stomacul, putea el să nu-și atragă antipatia tuturor fundurilor binecuvântate ale creației?

Exista, e adevărat, Doctrina Alveolelor la care Pat O'Brian ajunsese să adere, mai mult din oportunism decât din convingere, și care nu era scutită de bănuiala de erezie. Dar pentru asta, fie-ne iertat, trebuia să te raportezi la autoritatea Bisericii și, atâta timp cât Doctrina nu fusese anume condamnată, aveai dreptul de a ți-o însuși. Și Pat O'Brian nu intenționa să renunțe nici la obiceiurile sale, nici la progres, nici la dorința de putere, nici la filosofia sa. Vai de cel ce se așeza de-a curmezișul drumului lui. Asta nu era tot. Avea în el o dorință, o intuiție, o pasiune care se hrănea din subconștientul

lui ca un vierme solitar. Da, gândea el, simțea, resimțea cu toți mușchii săi, cu toți nervii săi, cu măduva oaselor sale, cu toate globulele din sângele său, că ar trebui să fie, că va fi, că deci, cumva, era deja…

…papă!

PPPapa!

Sfântul Părinte!

Pontifex maxi mus!

Vicarul lui Hristos!

Singura autoritate din lume proclamată infailibilă!

Vârful piramidei umane!

De bună-credință, Pat considera că această funcție i se 132 cuvenea nu doar pentru talentele sale – considerabile – și temperamentul său titanic, dar și pentru dorința lui de a se alătura Progresului, Evoluției: „Fără conciliu, Biserica ar fi fost încă în evul mediu; fără mine, se va scleroza la răsăritul epocii moderne ”. Și, pentru că lumea merita un papă ca el, era de datoria lui să Iacă totul pentru a deveni!

În același timp, simțea că motivele lui nu erau pe de-a-ntregul curate, că ego-ului său (cum îl numea) nu i-ar displăcea să poarte tiara cu trei coroane (Paul al VI-lea o vânduse, o să facem alta) și să se vadă purtat pe umeri de oameni în sutană albă pe *seda gestatoria*[20]. Cu atât mai rău, Dumnezeu scrie drept cu linii curbe, Dat O’Brian era hotărât să troneze pe Sfântul Scaun cu toate riscurile pentru salvarea sufletului său. De altfel, nu era evident că timpul papilor italieni se apropia de sfârșit, și că trebuia ales un papă al timpurilor modeme, deci un american, cât mai repede posibil?

Tot așa, nu de mult își încercase norocul cu toate mijloacele pe care metodele modeme de manipulare a opiniei publice i le puneau la dispoziție: articole de complezență, zvonuri favorabile, interviuri la televizor, slogane percutante, declarații răsunătoare la radio. Pentru a reuși, contase și pe ajutorul Marionetistului. Or, Marionetistul știa că lipsa de spiritualitate (falsă sau afișată) îl făcea pe O’Brian complet *im-papabil,* fără a ține seama că un asemenea gen de campanie nu putea decât să irite conclavul; nu se asociase deci la aceste tactici fandosite. De unde și o oarecare răceală între ei. De unde, de asemenea, o dorință înzecită din partea lui Pat de a obține data viitoare ceea

20 Scaunul papal cu care era purtat Suveranul Pontif (lat.) (n.tr.).

ce ratase acum și, evident, speranța mai mult sau mai puțin conștientă că ocazia se va prezenta din nou cât mai repede posibil. Simțea, printre altele, că postul său actual nu era deloc sigur și că noul pontif putea pleca urechea mult mai atent decât precedentul la dorințele clerului și fidelilor texani. Și-atunci ce? Pensia? Demisia? Supunerea? O celulă de pustnic în deșert? Sau mai bine răspopirea? *Goddamn,* nu! Pat O'Brian era un luptător înnăscut, așa că se va bate până la capăt. Stând în fața cardinalului burtos și rubicond, bancherul deja mort pe jumătate țesea propria meditație. Și el era, în felul lui, un bun creștin și se convinsese că singurul fel de a salva lumea era să o cumpere. Să convertească alții prin exemplul credinței (adesea puțin eficace) sau prin miracole (dificil de realizat la comandă), sau prin constrângere (nu avem întotdeauna mijloacele). Bătrânul Genio Lombardi constatase că totul era de vânzare și că era suficient să ai „cu ce" ca să cucerești piețele, oricare ar fi ele. Nu vedea niciun motiv pentru care ar fi altfel în cazul Spiritului. Nu ne recomandă Evanghelia să ne vindem bunurile pentru a cumpăra țarina care conține comoara? Decât să joci prostește la loteria pascaliană, era mai bine să mizezi pe legea cererii și a ofertei, aplicând-o în sensul cel bun: nu vânzând salvarea sufletelor din lumea asta în lumea cealaltă, ci, dimpotrivă, cumpărând aceste suflete la preț terestru, adică pe nimica toată, și trimițându-le în Paradisul ceresc. De ce Satana să fie singurul cumpărător de suflete? De ce ar interzice Dumnezeu această cale pașnică, nedureroasă și sigur eficace? În acest sens, filosofia lui Lolo se apropia de cea a lui Iuda, fără să i se poată reproșa. Or, săracii nu se mai vindeau nici ei pe nimic, iar Lombardi își consacra deci viața ca să sporească mijloacele Bisericii. Lumea va fi mântuită când băncile catolice vor găsi mijloacele pentru răscumpărarea ortodocșilor, protestanților, deiștilor, teiștilor, politeiștilor, panteiștilor, panenteiștilor, gnosticilor, agnosticilor și ateilor de toate culorile, după care va fi abordat iudaismul, islamul și religiile exotice, tao sau zen, Brahma sau Buddha, care, într-un fel sau altul, trebuia să fie răscumpărabile: orientalii au avut întotdeauna simțul comerțului. De aici, motive de gravă neliniște referitor la accederea la puterea supremă a unui om care, după reputație, nu înțelesese că finanțele sunt cheia mântuirii: nu degeaba un pește îi adusese în gură o monedă de

argint sfântului Petru[21]! Destul de clar, nu? Dacă suntem pe punctul de a cumpăra liniștiți lumea în beneficiul lui Iisus și un nepriceput, chiar bine intenționat, se interpune, nu avem noi datoria să-l împiedicăm să dăuneze și mai mult? Și prin toate mijloacele? Viața lui Lombardi fusese consacrată îmbogățirii Bisericii și rari sunt cei care acceptă să vadă proiectul întregii lor vieți transformat în fum. *Dottore* își mângâia barba cu un aer profesoral. Venea dintr-un mediu în care deciziile de acest gen erau luate rapid și fără scrupule. Dai" se înarmase cu răbdare, spunându-și că unui prinț, unui prelat și unui bancher care nu își făceau nicio iluzie asupra felului în care se reglează aceste lucruri în culise le-ar fi totuși greu să le privească în față, pe de o parte pentru că decizia le revenea parțial, iar pe de altă parte fiindcă obiectivul nu era unul oarecare, ci un om important, ceea ce, orice s-ar zice, impresionează. În ceea ce îl privește, părerea lui era deja făcută, nu pentru că l-ar fi preocupat cumva doctrina Alveolelor, ci fiindcă Alveola 1 aducea beneficii mari și era inacceptabil ca un neavenit să o pună în pericol.

— *Signori,* făcu el cu o voce de falset când se ajunsese la înghețată și lichioruri, pentru noi lucrurile sunt simple. Ori Alveola 1 se ocupă de problemă; ori vom fi nevoiți, cu regret, să ne ocupăm noi de Alveola 1. Masivul cardinal se înfundă în scaun. Că Papa urma să moară nu-l șoca, dar cuvintele „să moară“ nu-i ieșeau pe gură. Se gândi la prietenii lui de la CIA care inventaseră un eufemism încântător: „a suporta prejudiciul suprem“, este adevărat, sună mai bine decât „a fi lichidat’?

Pentru bancher, viața omului conta mai puțin decât încasarea unui cec și era convins că fabricarea unei false monede era cea mai mare crimă pe care o putea comite un om. Îl întâlnise pe noul Papă și îl găsise deosebit de antipatic, inconștient cum era față de responsabilitățile pecuniare ale succesorului sfântului Petru, ba poate chiar suspicios la adresa lor… De aici a exprima în atâtea cuvinte o condamnare la moarte… O prejudecată de om al căiților de magie făcea ca sângele să-i repugne lui Lolo. Marionetistul ședea cu bărbia sprijinită pe mâinile împreunate, cu unghiile îndelung lustruite.

— Pentru mine, spuse el zâmbindu-le tuturor, pentru mine,

21 Matei 17,27.

care găsesc că singura plăcere într-adevăr rafinată este să faci răul pentru rău, și care ar trebui să știu despre ce vorbesc pentru că mă trag dintr-un papă, situația riscă să cadă în vulgaritate. Căci, dacă noi îl vom conduce politicos pe Sanctitatea Sa până la porțile Paradisului, vom găsi aici avantaje substanțiale pentru buzunarul nostru, ceea ce sună destul de populist sau, mai rău, burghez. Ar fi mult mai nobil să reînnodăm cu tradițiile Vaticanului din vremea Renașterii și să-i spunem *bye-bye* pentru unica plăcere de a face ceva excepțional, cel puțin pentru epoca noastră! Cred că însuși prietenul nostru *dottore,* aici prezent, nu a înscris mulți pontifi în palmaresul lui de vânător-și totuși. Dar, din păcate, nimic nu este pur în această lume decăzută. Și nu putem nici măcar… (își descoperi dinții într-un surâs fără bucurie) *să-l belim* pe papă (pronunță afectat această expresie trivială) – și totuși, ce măreție în această intenție! — fără ca interese josnice să intre în joc. Ei bine, presupun că trebuie să ne resemnăm la această josnicie. Aruncă o privire către ceilalți doi. Înclinară capetele ca și cum ar fi întors în jos degetul mare[22].

— Să înțeleg că avem unanimitate? Întrebă *dottore.* Cardinalul își goli plămânii de tot aerul pe care îl ținea de un minut, iar bancherul scoase un horcăit ce nu putea fi interpretat decât ca o consimțire.

— Am înțeles, spuse *dottore.* Mi se pare evident că procedeul folosit trebuie să fie discret, în așa fel încât decesul să pară cât mai natural posibil. Pentru execuție, puteți conta pe noi, dacă ne lăsați timp să plasăm executorul, și dacă ne furnizați informațiile necesare: ambianța, programele, obiceiurile, personalul din jur…

Marionetistul îl întrerupse. Era încântat să puncteze o oarecare independență.

— Nu cred că va fi necesar. Cred că am deja persoana bine plasată pentru a administra ceea ce urmează. În schimb, puțină asistență tehnică din partea dumneavoastră…

Dottore se însenină:

— Nicio problemă. Sunt și un toxicolog destul de competent.

— În acest caz, spuse prințul ridicându-se, mulțumesc, domnilor. Vă conduc. Cerni pălise și zorii zilei trandafirii erau

22 *Pollice verso* - semnul prin care, în Roma antică, împăratul lua dreptul la viață gladiatorului învins (lat.) (n.tr.).

pe punctul de a trage perdelele… Am impresia că o briză răcoroasă va face marea să vălurească. Aveți tot interesul să vă îmbrăcați bine.

Luni, 4 septembrie, dimineața

6

Oficial, „prințul“ Iiinocento Iniiocenti nu păstrase pentru el decât *piano nobile* și etajul superior al palatului său; parterul și demisolul erau ocupate de dughene, cafenele, o întreprindere de pompe funebre, un birou de detectivi particulari, o casă de toleranță. În realitate, mai multe dintre aceste firme comunicau în secret cu *piano nobile,* îndeosebi o capelă în stil iezuital cărei confesional avea o ușă ascunsă din care pornea o scară până în culisele teatrului miniatural în care Marionetistul dădea spectacole obscene. Era itinerarul pe care îl folosi monseniorul Fulvio Krstitch în zorii zilei de luni, după ce fusese convocat printr-un mesaj telefonic cifrat. Veni pe jos, profitând de aerul relativ răcoros al dimineții de septembrie: soarele era pe cale să răsară, pescărușii se agitau deasupra Tibrului, nicio mașină, niciun gură-cască, străzi lucioase după trecerea mașinilor de stropit. Mergea, cu fața lui lividă, alungită, cu gâtul cu mărul lui Adam proeminent, tăiat de gulerul roman, cu costumul negru impecabil călcat. Dormise prost, era neliniștit cu privire la viitorul lui, iar acest apel matinal nu făcuse decât să-i sporească angoasa. Cafeaua *stretta*1 care îi ardea esofagul și al cărei gust amar îi umplea gura nu îl liniștise, departe de asta. Se întreba dacă nu va vomita. Capela dedicată Copilului Iisus-*Bambino* fusese zugrăvit cu tandrețe deasupra ușii – era închisă. Dar Fulvio avea o cheie plată pe care o introduse în broască și ușa grea din secolul al X VII-lea pivotă fără zgomot în balamalele bine unse. Capela era rotundă, fără ferestre, deasupra cu un lantemou ajurat, în așa fel încât puțina lumină care cădea pe pereți, pe coloanele cu torsade, pe statuile în stil manierist, venea de sus. Se simțea un miros de praf și flori putrede. Mica lampă roșie strălucea, impasibilă, în dreapta altarului, și monseniorul își făcu pios genuflexiunea. Fără să știe de ce, un vers francez, învățat pe dinafară în copilărie, îi reveni în memorie:

L ’ceil etait dans la tom be et regardait Cai’n[23]*.* De ce mormânt? De ce ochiul? De ce Cain? Aruncă o privire statuilor înaripate, agonizante, extatice, încărcate cu raze și alte

23 Cafea mică și concentrată (it.) (n.tr.).

atribute, apoi picturilor decolorate care, în penumbră, retrase sub bolți, păreau la ora asta încețoșate în ramele lor din aur vechi, și intră în confesionalul secret. Altă cheie plată alunecă în fanta unui lambriu și ajunse pe o scară strâmtă, unde domnea un amestec de mirosuri care nu era întâmplător: miros de ceară, și de tămâie, și de garoafe, din ce în ce mai intens pe măsură ce urcai. Fulvio ajunse în culise printr-o trapă: pereți de beton murdari; prosoape murdare pe jos; o găleată de plastic roșie, pe jumătate

„Ochiul era în mormânt și îl privea pe Cain“, vers din *Legenda secolelor* de Victor Hugo (fr.) (n.tr.). Plină cu apă murdară, cu o mătură-perie care ieșea din ea; ușa întredeschisă a unui cabinet de toaletă de unde veneau, amestecate, mirosuri de excremente și de deodorant ieftin; la capăt, o ieșire către scenă; și mai departe, cortina de Arlechin fiind ridicată, drapată savant, sala însăși, în roșu și aur, toată împodobită cu torsade și dantele, cu îngerași cu fese bucălate, cu candelabre excesiv ornate, cu curbe și contracurbe, și cu oglinzi, și cu torțe, și cu girandole, și cu frunze de laur de aur și frunze de acant de argint, cu scaunele ei strâmte în care, cel puțin la parter, niciodată nu se puteau așeza decât copii cu șoldurile strivite între brațele sculptate, arcuite ca un gât de lebădă.

— Ador! Spuse Marionetistul, stând în picioare, cu mâinile în șolduri, în mijlocul culiselor murdare și contemplând, la capătul perspectivei, sala miniaturală ce scânteia cu tot fastul. Ador. Un teatru văzut din culise este ca o ființă umană observată prin gaura făcută de glonț. Nu-i așa, Fulvio? Ah! Tu mă cunoști. Îmi place să mă dedau la aceste exerciții de coloscopie. Vino. Iartă-mă că te-am scos așa devreme dintr-un pat pe care îl sper voluptuos, dacă nu fecund. S-ar spune că nu ai deschis încă bine ochii și, dacă vrei să mă crezi, mai bine ți-ai șterge colțurile. Vino să luăm micul dejun. Ți-o datorez. Se auzea o muzică de fond: arii italiene din secolul al XVIII-lea…

— Compuse pentru castrații Papei, preciză Irmocento. Puse direct pe podeaua scenei, se vedeau o mulțime de ceainice, și cafetiere și ibrice, și salatiere, și zaharnițe, și vase de argint cu mânere reprezentând femei și bărbați înlănțuiți.

— Cellini, se pare. Prințul tăcuse drumul până la Capri dus-întors, nu dormise toată noaptea, dar, în ciuda vârstei, umbla cu pas vioi, avea articulațiile suple și, prin ochelarii albăstrii,

ochii apăreau vioi și aproape copilărești. Se lăsă să cadă pe scenă, luă o sticlă de șampanie dintr-o găleată, prinse dopul cu dinții și începu să întoarcă încet corpul sticlei pentru a o desface:

— Trebuie să fii atent în ultima clipă… păzea la presiune… prinzi momentul… Și gata. Mult mai excitant decât să-i retezi gâtul cu sabia. Fulvio, mai tânăr cu treizeci de ani și care petrecuse noaptea în patul său, își trecu mâna gălbuie peste obrajii de hepatic:

— Vreți să beți șampanie? Pe stomacul gol? Dimineața?

Își apăra propria cupă cu un gest de exorcist.

— Mai întâi, spuse prințul, nu este șampanie, ci Dom Perignon. Apoi, nu este dimineață, ci răsărit. Și, în fine, cine vă garantează, monseniore, că sunt pe stomacul gol?

Se rezemă de capitelul dinspre grădină, odihnindu-și capul pe o cariatidă cu sânii dezgoliți căreia îi ieșeau din urechi scolopendre ca fideaua. Era ceva necuviincios ca acești doi oameni de talie normală să-și ia gustarea într-un decor construit pentru liliputani. Toate proporțiile erau inadecvate, și cum Fulvio se așeză spre curte, cu un picior atârnând în sală și celălalt pe scenă, piciorul părea încălțat cu un pantof de uriaș. Observând bulele sublime ca și cum s-ar fi oglindit în fiecare dintre ele, Marionetistul schimbă brusc tonul:

— Înțelegi bine, Fulvio, că este ori tu ori el?

Și pentru a-i aminti lecțiile de engleză pe care i le dăduse cândva:

— *Him or you'.* Se lăsă o liniște îndelungată, timp în care Fulvio avu răgazul să-și răcească puțin ceașca de cafea, iar prințul să mănânce un figatello corsican din came de măgar pe care îl ținea între degete. În fine, răspunsul veni, ca transmis din galaxie în galaxie, și în italiană:

— Nu, nu înțeleg. Nu se priveau. Priveau sala goală din fața lor, sau prințul își scruta cupa scânteind de micile bule, iar monseniorul fixa fundul ceștii goale ca și cum ar fi conținut zaț, iar el ar fi știut să ghicească.

— Ascultă, Fulvio, spuse în fine prințul, știi de unde ai plecat și știi unde ai ajuns. Erai un băiețandru străin cu mucii la nas care nu știa nici să se spele cum trebuie. Miroseai îngrozitor de urât, asta îmi plăcea grozav, dar am renunțat pentru binele tău, însă asta nu o puteai ști. Am decis, și tu ai fost de acord, că vei

face studii, am ales împreună studiile teologice ca fiind cele mai propice pentru promovarea socială și am procedat delicat la introducerea ta în corpul Sfintei Biserici catolice, apostolice și romane. Am reușit apoi – și nu o să-ți spun cu prețul căror manipulări – să te fac să progresezi până în chiar inima locului. De atunci mi-ai adus multe servicii și am fost foarte mulțumit să constat că alesesem bine. Dacă aș fi crezut în puterea rugăciunii, aș fi făcut zilnic slujbe pentru ca Papa care, greșit, te onora cu încrederea lui, să acceadă încă din această lume la o imortalitate terestră care ar fi convenit foarte bine afacerilor noastre. Ratare: el moare. Aveam printre candidați doi sau trei favoriți care, dacă ar fi câștigat, ar fi păstrat lucrurile aproape la fel, dar conclavul hotărăște să aleagă un om brav, mai curând tem, a cărui caracteristică era tocmai aceea că nu vrea să fie papă. Eroare gravă, dar eu nu pot face nimic. Și reiese din ce în ce mai clar, din raportul pe care dumneavoastră înșivă, monseniore, mi l-ați adus la cunoștință, că acest brav om riscă să dea totul peste cap, chiar dumneavoastră, monseniore, trebuind să dispăreți nu din cauza calităților sau defectelor individuale, ci doar pentru că sistemul este probabil condamnat: Sanctitatea Sa iubește sărăcia, imaginați-vă, și vrea o Biserică săracă! Ei bine, nouă nu ne convine asta deloc. Și nici dumneavoastră, monseniore, pentru că nu sunteți decât un șurub, o rotiță a acestei mașinării pe care noi am creat-o și care, cu întreaga mașinărie, se va duce dracului!

Concluzie?

Așezat în continuare pe jos, Fulvio prinse cu dinții boabele ovale de muscat auriu de pe un ciorchine frumos ca într-un tablou din Renaștere. Boabele dispărură în gura lui, rămânând tijele verzi, umede, vag respingătoare. Sfârși prin a spune îmbufnat:

— Concluzie, concluzie… Nu știu. Prințul se miră. Nu că Fulvio nu înțelegea ce se aștepta de la el sau se făcea că nu înțelege, dar constata că el însuși, Irmocento Irmocenti, avea o reținere să pronunțe cele câteva cuvinte imperative. Prințul deschise gura: limba lui, buzele lui refuzau să scoată primul sunet al acestei fraze atât de simple, gâtlejul lui nu lăsa să treacă destul aer pentru a-l pronunța. Deși doar Dumnezeu știe că nu avea niciun scrupul, de niciun fel: ideea se impunea de la sine, destul de agreabil de altfel, și totuși cuvintele nu ieșeau.

Bineînțeles, ar fi putut să-i impună, dar i se părea mai distractiv să se supună acestei fantezii a gâtlejului său și să recurgă la telepatie. Fixându-l pe monsenior prin ochelari, îi vorbi în acest limbaj, fără să alcătuiască cuvinte, nici chiar interior, dar cu mari concepte și imagini care defilau la limita conștientului și al subconștientului său: *Papa, moarte, singura soluție! Episcopul în alb, asasinatul, singura soluție! Omul cel mai bine plasat ești tu. Îți vom furniza otrava. Îți vom furniza otrava. Omul cel mai bine plasat ești tu. Papa, asasinatul, singura soluție!* Deodată își spuse că pe Fulvio îl neliniștea ceea ce va urma după evenimente, că avea nevoie de garanții, și asta i se părea legitim. Toate acestea, Irmocenti constată ca le putea exprima oral:

— Nu trebuie să vă temeți. Știți că Alveola 1 nu își părăsește niciodată oamenii. Medicul șef este de-ai noștri; el nu va găsi nicio urmă de otravă, și avem pe cine trebuie la Ministerul de Interne pentru ca ancheta să fie îngropată rapid. Nicio teamă, Fulvio, nicio teamă. Și dumneavoastră sunteți suficient de aproape de el pentru ca treaba să fie ușoară. Fulvio replică:

— Nu pot.

— N u *poți?*

.. Pulvio dădu încet din cap și vorbi pe un ton monoton, lăsând să cadă câte un cuvânt pe secundă:

— Nu... pot... să... omor...

Prințul se lăsă pe spate, zguduit de un râs sinistru:

— Nu poți să omori? Tu? Dar pustiul ăla care ne amenințase că va vorbi și care a murit sub perna lui? Și-apoi fața de pernă plină de salivă! De acord, s-a întâmplat cu mult timp în urmă, dar ești sigur că asta nu-ți amintește nimic? Sau anteriul este cel care te-a schimbat? Tot oferind zilnic jertfa nesângeroasă, ai devenit un fricos?

Fulvio clătina întruna din cap ca un bolnav. Spuse cu o voce mică:

— M-ați întrerupt. Eram pe cale să vă spun: nu-l pot omorî pe... Papă. Irmocenti, uluit:

— De ce?

— Nu știu. Pot să-l spionez, aș putea să țes intrigi împotriva lui, aș putea face ticăloșii în spatele lui, dar nu pot să-l omor.

— Dar de ce?

— Pentru că este... Papa.

— Nu este un om ca ceilalți?

— Nu.

— Prin ce se deosebește el de noi? Te pot asigura că are aceleași funcții naturale.

— Probabil.

— Nu alegerea lui îl scutește de aceste funcții.

— Știu. Dar este sacru. A-l ucide pe Papă… Știți bine că orice violență asupra lui este un păcat față de Sfântul Dull, păcatul fără iertare, osânda veșnică.

— Pentru că monseniorul crede în afurisenia veșnică?

— Nu neapărat. Da, poate. Nu știu. Dar știu că nu îl pot omorî pe Papă. Găsiți pe altcineva.

— Dacă altcineva ar face-o, nu te-ar deranja deloc?

— Nu… Aproape deloc.

— Plecând de aici, te vei duce să-l previi?

— Nu, nu. Vă sunt credincios. Dar nu-l pot omorî. Dintr-o săritură, prințul fu în picioare. Capul său atingea aproape știanga de deasupra scenei pe care umbla cu pași mari încolo și încoace, cu mâinile în buzunarele pantalonilor de culoarea cerului.

— Ascultați, monseniore. Sunteți membru al Alveolelor. V-ar deranja să-mi reamintiți doctrina lor?

— O știți la fel de bine ca și mine. Bănuiesc că dumneavoastră ați inventat-o.

— Reamintiți-mi-o și asta doar pentru a vă o reaminti.

— Doctrina Alveolelor, se bâlbâi Fulvio, este creștină în felul ei. Ea pornește de la eșecul lui Iisus, care a ratat totul. Voia să salveze lumea, dar nu a reușit decât să ajungă să fie crucificat ca ultimul dintre oameni. Cu ce a schimbat învățătura sa condiția umană? Cu nimic. Putem să ne omorâm în numele lui, putem tortura, închide, arde în numele său, cum s-a mai făcut și în numele altor zei. Și putem susține mult și bine că prin moartea sa a învins moartea, dar vedem că oamenii continuă să crape și să putrezească după crucificare și înviere așa cum crăpau și putrezeau și înainte. Ceea ce dovedește că nu Iisus avea dreptate, ci Ioan și Iacob, care voiau să domnească peste triburile Israelului, și Petru, care voia să scoată sabia, și Iuda, care voia să folosească banii Bisericii pentru a restabili situația economică, nu pentru a face cheltuieli exagerate. La limită, aș spune că, pentru Iisus, crucificarea a fost o ușurare, o evadare:

dacă s-a lăsat prins – și totul ne arată că a fost voit, este pentru că a înțeles că nu era capabil să-și asume destinul său de rege al Israelului, la care fusese totuși chemat prin naștere și de către un popor care arunca ramuri de palmier și veșminte sub copitele măgarului său. Tu ești cel care m-a învățat toate astea, Cento: de ce mă silești să le repet?

— Continuă, continuă, Fulvio. Ce concluzii trage doctrina din toate aceste evidențe?

— Că, dacă dăm oricât de puțin crezare învățăturii lui Iisus din Nazaret, dacă vrem să-l facem să triumfe în lume, trebuie revenit la vocea care, înaintea lui, fusese cea a lui Moise și a lui Iosua: a asigura victoria prin orice mijloace, prin viclenie, violență, corupție. Trebuie păcăliți egiptenii, exterminați cananeenii, făcute compromisuri cu romanii.

— Bravo, Fulvio, bravo! Ai înțeles că Iisus a greșit când a refuzat să facă pâine din pietre, să sară fără parașută din vârful Templului și să se prosterneze în fața diavolului. Ce insensibilitate față de mizeria celor flămânzi, ce falsă umilință și, în sinea lui, ce orgoliu! Bineînțeles că trebuie făcută pâine din pietre, dacă poți, pentru că asta hrănește oamenii; bineînțeles că trebuie făcute miracole, dacă poți, pentru că asta ajută oamenii să creadă; bineînțeles că trebuie să faci pact cu diavolul, dacă ai ocazia, pentru că oamenii nu încetează să o facă și Dumnezeul lor nu trebuie să se desolidarizeze de ei. În Dostoievski, Iisus însuși pare să-i dea dreptate în cele din urmă Marelui Inchizitor împotriva lui însuși, îmbrățișându-l. Cel puțin este o interpretare. Monseniorul este de acord?

— Da, creștin fiind, cred sincer că trebuie reparate greșelile lui Iisus Hristos.

— Prin orice mijloace?

— Nu servim o cauză dacă nu o servim prin orice mijloace.

— Atunci cine te împiedică să ne debarasezi de un nătâng care nu va face decât să sporească greșelile patronului lui?

Marionetistul stătea în picioare lângă monseniorul sprijinit de un decor, și care își adusese genunchii la gură și îi încercuise cu brațele. Poziția îl întinerea. Puteai spune că e un seminarist certat de părintele director. O clipă, prințul se întrebă dacă nu va trage una cu vârful pantofului cu catarame, semnat de Lobb, în coastele recalcitrantului, dar se abținu.

— Ei bine?

— Nu pot, repetă Fulvio, îndărătnic. E simplu. El este Papa. Nu pot. Știu că nu va fi primul. Au mai fost vreo patruzeci asasinați... Dar eu nu pot s-o fac. Aș avea sentimentul că sunt legionarul care l-a împuns pe Iisus în coaste. Prințul îl privi îndelung pe acest om pe care îl pervertise cu plăcere în copilărie, care fusese confirmat de mâini apostolice, care avea puterea să transforme pâinea și vinul în Corpul și Sângele lui Iisus, și care, dacă ar fi să crezi în Scriptură, putea alunga demonii, putea vindeca infirmii, putea merge pe șerpi și bea otravă fără să pățească nimic. Suflă în pumn. Dar nu era la largul lui. Îi promisese prostește lui *dottore* să descotorosească Alveola 1 de noul Papă, dar iată că un instrument de care se credea sigur îi scăpa! Nu era să se ducă să-i ceară tocmai acestei brute de Scoronconcolo, numai bun să înlăture prelații schismatici, să se ocupe de Sfântul Părinte!

Și Marionetistului i se făcu frică.

CAPITOLUL IV

Vocația – urmare

1950-1960

1

Până atunci trăsese atâtea sfori și iată că un fir se deșira între mâinile lui. Fulvio încetase să fie o marionetă și putea fi doar o reacție printre altele. Cardinalul s-ar indigna. Lombardi n-ar înțelege nimic. Ar fi revolta marionetelor. Și, indiscutabil, *dottore* ar cere socoteală: „Domnilor, lucrurile sunt simple. Ori Alveola 1 se ocupă de problemă, ori noi ne ocupăm de Alveola 1 “. Irmocento dăduse destui rebeli în grija lui *dottore.* Știa că sfârșitul lor fusese neplăcut, dar nu se gândise niciodată că o soartă asemănătoare l-ar putea aștepta. Se gândea să fugă. L-ar găsi oriunde. Se simți cuprins de panică. Avu un gest lamentabil. Îngenunche lângă Fulvio. Încercă să-l îmbrățișeze.

— Nu mai sunt Cento al tău? Nu ai jurat tu de sute de ori că faci orice pentru mine?

Chipul palid a lui Fulvio nu trădă nimic, dar trebui să-și înghită saliva înainte de a răspunde, Mărul lui Adam urca și cobora. Își aminti pasiunea pe care o nutrise față de prinț, o pasiune care nu era lipsită de tandrețe. Ridică mâna, mângâie cu vârful degetelor obrazul mătăsos, fără un rid, mirosind a pudră.

— Vei fi întotdeauna Cento al meu. Dar el este Papa al meu. Se ridică, traversă culisele mizerabile, se strecură pe scara îngustă și închise trapa după el ca un diavol care se întoarce în cutia lui.

Ilia îmbrăcase veșmintele de călugăr și se izolase în mănăstirea lui cu sentimentul unei eliberări absolute. La fiecare jurământ pe care îl pronunța, la fiecare parte a costumului monastic pe care îl îmbrăca, se simțea din ce în ce mai liber. Era ca și cum ar fi dat timpul înapoi până la epoca de dinaintea căderii. Pentru hirotonisirea lui ca preot se petrecu contrariul. Simți că îmbracă din nou condiția umană decăzută, că i se pun cătușe la mâini și lanțuri la picioare, că se îngreuiază, că se înfundă în pământ, și asta pentru că nu își mai făcea nicio iluzie: o dată hirotonisit, va fi trimis afară din mănăstire să-l propovăduiască pe Hristos într-o societate încrâncenat atee. Încă de la început se simțea expulzat, vânat și

se supunea pentru că făcuse jurământul de supunere, dar pe cât de fericit se simțise devenind un om nou în mănăstire, pe atât îi era de greu să se întoarcă în lume: omul nou simțea că va trebui să-și îmbrace iar hainele pline de mizerie ale omului vechi. Episcopul care îl hirotonisi era părintele Grigorie, episcopul legendă despre care se povesteau lucruri neliniștitoare și contradictorii: era un sfânt, era Anticristul, fusese martirizat, îi martirizase el pe alții… Fapt este că acest om scofâlcit părea să nu fie decât un patrafir din brocart ambulant, fără trup sub el, abia depășit de o față negricioasă, lungă, cu ochi stinși care făceau impresia că fuseseră străpunși, în chip supranatural, din interior. Capul lui abia susținea povara mitrei bătute cu pietre prețioase, iar panaghia, icoana emailată a Sfintei Fecioare cu Pruncul, se legăna pe pieptul lui ca și cum n-ar fi avut piept. Liturghia de hirotonisire fu celebrată de o duzină de preoți în catedrala Sfânta Treime-Sfântul Serghie. Pentru început, episcopul fusese îmbrăcat cu odăjdiile sale și se pieptănase cu mare pompă pe estrada instalată în mijlocul naosului, pregătindu-și mistic trupul pentru tainele pe care avea să le slujească. În momentul Marii Intrări, în timp ce clerul părăsea sanctuarul pentru a pătrunde în mulțimea de credincioși ca o navă care intră în mare, Ilia mergea în ultimul rând, încadrat de doi diaconi, fiecare cu o mână pe umerii lui. Îl conduseră la fel și în tripla înconjurare a mesei altarului, cântând „*Sfinților Mucenici care bine v-ați nevoit și v-ați încununat, rugați-vă Domnului să se mântuiască sufletele noastre*“, apoi „*Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, lauda Apostolilor și bucuria Mucenicilor*“, după care, ca în ceremonia de căsătorie, *Jsaie, dănțuiește, Fecioara a născut Fiu, Răsăritul este numele Lul.F.* Mucenici, mucenici, răsărit… Ilia sărută cele patru colțuri ale mesei altarului și îngenunche. Avea să fie hirotonisit înainte de momentul culminant al slujbei, ca să poată participa după aceea direct la ea. Își puse mâinile încrucișate pe altar și își sprijini fruntea de ele. În câteva momente urma să-și schimbe nu doar rangul, dar și natura. Episcopul Grigorie puse capătul omoforului pe capul lui Ilia și îl binecuvântă de trei ori. Apoi îi puse mina pe creștet, rugându-se pentru ca iertarea Duhului Sfânt să coboare asupra lui. Apoi îl binecuvântă de trei ori și îi puse din nou mâna pe creștet. Diaconul psalmodia litania obișnuită: „Cu pace Domnului să ne

rugăm“. Pentru a treia oară, episcopul puse mâna pe creștetul lui Ilia:

— Tu însuți, Dumnezeule, celui căruia Tu i-ai îngăduit să fie ridicat la treapta preoției, coboară pe deplin în el darul Sfântului Duh încât să fie vrednic să se arate fără prihană în fața altarului Tău, să vestească Evanghelia împărăției Tale, să oficieze cuvântul adevărului, să-Ți ofere daruri și jertfe duhovnicești, să îndrepte poporul tău prin baia nașterii celei noi…

Ilia se ridică. Episcopul îi trecu etola în jurul gâtului și spuse în grecește:

— *Aksios!* Vrednic este!

Ilia sărută etola. Clerul, cântăreții, credincioșii reluară toți aclamația: *aksios, aksios, aksios…*

Episcopul îi întinse brâul preoțesc lui Ilia, care îi sărută crucea și și-l încinse în jurul taliei. Episcopul:

— *Aksios!*

Într-o imensă mișcare de consimțire, întreaga catedrală a Sfintei Treimi repetă:

— *Aksios!*

Și fu ca și cum întreaga Biserică rusă, de la botezarea Rusiei încoace, toată Biserica ortodoxă, toată Biserica lui Hristos, întemeiată cu aproape două mii de ani înainte, în Palestina, ar fi repetat în cor: *Aksios!*

Episcopul luă patrafirul, și Ilia îl îmbrăcă după ce îl sărutase, în timp ce din toate părțile se auzeau strigătele *aksios, aksios, aksios:* vrednic este, vrednic este, vrednic este. O mare bucurie domnea: un nou preot venise pe lume!

Ilia nu se simțea deloc *aksios,* dar știa că lucrarea se făcuse, că nu mai era loc să se gândească la propria mântuire, că fusese înrolat în marea armată căreia i se poruncea să meargă să „propovăduiască tuturor popoarelor în N urnele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh“. Câteva clipe mai târziu participă împietrit la Consacrarea Sfintelor Damn, invocând cu ceilalți preoți Sfântul Dull pentru ca acesta să binevoiască să transforme pâinea din Ucraina și vinul din Georgia în Timpul și Sângele lui Iisus. A doua zi părăsi pe jos mănăstirea ca să devină preotul unei parohii. Ploua, iar încălțările lui care se îmbibau de noroi îi stropeau sutana.

2

Pe vremea lui Lenin și a lui Stalin, persecuțiile fuseseră sângeroase. În calvarul războiului și în bucuria victoriei, Biserica începuse să-și regăsească locul în inima națiunii, înaintașii săi neputând s-o sugrume, Hrușciov hotărâse să o asfixieze. Mănăstirile erau hărțuite prin măsuri jignitoare – difuzoare puternice la porțile lor transmițând programe antireligioase, vizite medicale dese pentru călugări și călugărițe. Noaptea, miliția încercuia clădirile, jefuia obiecte sacre și, în zori, călugării erau duși la un azil psihiatric. În mai puțin de câteva ore, mănăstirea era dărâmată și terenul nivelat. Pentru a avea o biserică în stare de funcționare trebuia făcută o asociație culturală: membrii ei erau reperați și fișați la locurile lor de muncă. Controalele asupra stării lăcașurilor obligau asociațiile să restaureze cu mari cheltuieli locuri de cult care nu aveau nevoie de restaurări. Cutare biserică se găsea prea aproape de școală, cutare bloca circulația. Preoții învățăcei nu erau scutiți de armată și nu obțineau dreptul de reședință în orașele în care existau seminarii. Justiția participa și ea: dacă un nou născut fusese botezat și murea de o boală, preotul era trimis la pușcărie. Dacă preotul își vizita enoriașii acasă, tot în închisoare ajungea. Presa era și ea de aceeași parte: „Obligația oricărui învățător este de a se manifesta ca un propagandist activ al ateismului”. Ba se indigna că nu fuseseră apărați definitiv copiii de influența religioasă: „Orice presiune religioasă asupra unei persoane minore trebuie să fie pedepsită ca o crimă de drept comun”. Asta însemna: o aluzie religioasă la școală și erai bun pentru un an de muncă într-un lagăr de reeducare. Aceste măsuri erau eficiente pentru a reduce numărul bisericilor deschise (mai bine de 50 000 la sfârșitul Vechiului Regim, 30 000 la moartea lui Stalin, mai puțin de 12 000 în 1962), dar curios de ineficiente pentru a reduce numărul celor botezați care, în ciuda tuturor acestor măsuri, nu scădea deloc sub o sută de milioane: la botezuri oficiale sau clandestine, oficiate de preoți, bunici sau vecine, apa sfințită nu înceta să șiroiască pe fruntea sfintei Rusii. Nimic și nimeni nu îl pregătise pe Ilia, adeptul situațiilor simple, chiar radicale, să trăiască într-o astfel de lume ambiguă, dar avea de partea lui, printre altele, virtutea supunerii, certitudinea că lupta este un lucru bun, așa că rezistă fără greș la insistenta presiune a

regimului, la reaua-credință a persoanelor oficiale, la glumele puștilor – cel puțin până în ziua în care prinse unul și îi trase o scatoalcă sacerdotală care impuse respect întregii vecinătăți: „Nici eu n-aș fi făcut-o mai bine! “ declară tatăl netrebnicului, membru de partid, care își făcu de atunci câteva apariții discrete la biserică. Dar nu de aici au venit cele mai mari încercări ale lui Ilia. Biserica la care fusese numit era situată în Novâie Ceremușki, la marginea Moscovei, unde vechile izbe țărănești cu frontoane din lemn sculptat se învecinau cu blocurile de beton pe care Hrușciov le ridicase în draci pentru a atenua criza de locuințe. Erau acolo terenuri virane și grădini de legume, copaci prăfuiți și felinare fără becuri, crescătorii de păsări și case de cultură, terenuri pentru fotbaliștii înrăiți, imitatori ai lui Spartak sau Dinamo, și altele pentru câteva vaci melancolice care mugeau pe pajiște, cu botul ridicat nostalgic spre cer. Prăbușită pe o parte, biserica, împodobită cu o cupolă cu aurul jupuit care părea gata să cadă în orice clipă, învecinată cu o groapă de gunoi pe care autoritățile locale o creaseră special acolo pentru a jena și umili credincioșii, era închinată Maicii Domnului cu Trei Brațe, imagine bizară, pictată în amintirea brațului tăiat al sfântului Ioan Damaschin pe care Maria i-l redase în timpul somnului. Prin bizareria ei, această icoană inspira o devoțiune specială. Între cele două războaie, biserica servise rând pe rând drept cinematograf, școală de dans, siloz, magazie de scule, dar bătrânul părinte Dorimedont, predecesorul lui Ilia, reușise, cu multă strădanie, să o redea cultului și să construiască în jurul ei o parohie: murise pentru asta. Ilia moșteni camera pe care predecesorul său o ocupa într-un apartament la comun. Divanul era desfundat, iar cuverturile găurite, dar mare parte din cei unsprezece locatari erau relativ liniștiți, în afara perioadei în care Andruśka se apuca să bea, ceea ce dura cam o săptămână, și serilor în care Irina îl bătea pe soțul ei, și nopților în care frumosul Filka aducea fete. Bătrâna Kuzminișna gătea pentru părintele Ilia – „Mănâncă, șoimul meu frumos, mănâncă! “ – în bucătăria pe care o împărțeau patru familii. Bineînțeles, nu puteai să faci o baie decât la ocazii excepționale, cât despre closet era mai prudent să ai colacul tău: din motive de igienă, fiecare familie își procurase unul. Nimic din toate astea nu îl deranja prea mult pe ex-generalul Galkin. Ceea ce îl exaspera

în schimb era atmosfera arțăgoasă care domnea în parohia lui. Bineînțeles, enoriașii lui erau mai ales femei, și chiar femei în vârstă, și pe Ilia nu-l deranja nici că erau femei – ele sunt întotdeauna cele care rămân credincioase lui Hristos nici bătrânețea lor, pe care el o respecta firesc; dar de ce trebuia ele să cârtească mereu: „Nu ții luminarea cu mâna care trebuie! N-ai dreptul să pui piciorul pe covorul ăsta! Nu pune mâinile la spate: asta împiedică rugăciunea să iasă și pe Dumnezeu să intre“? De ce făceau ele toate aceste observații înțepătoare oricărui necunoscut care intra timid în biserică, poate din curiozitate, dar poate și pentru a răspunde unei chemări interioare? Nu înțelegeau ele că astfel descurajau bunăvoința? Și când părintele Ilia încerca să le explice că cel care nu a mai intrat niciodată într-un lăcaș de cult nu poate fi decât tulburat de cântece, de luminări, de tămâie, de ușile iconostasului care se deschideau și se închideau, de mișcările hieratice ale cleiului, ele răspundeau:

— Iertare, părinte, dar nu vedeți că și un înger al lui Dumnezeu și-ar pierde răbdarea față de o asemenea nerușinare?

Exista în inima chircită a acestor bătrâne – între care și câțiva bătrâni – o dorință bizară nu de a-i converti pe ceilalți, ci, dimpotrivă, de a se distanța de ei, de a găsi vinovați chiar și când nu exista vreo greșeală, de a condamna pe oricine nu le semăna. Oh! Nu doar pe necreștini sau creștini de alte religii îi condamnau ele, le găseau pricină chiar și ortodocșilor care frecventau o altă biserică. Iar neîncrederea la adresa lui sporea fiindcă avea o concepție diferită despre liturghie și despre credință, fiindcă nu impunea un respect superstițios față de toate detaliile, fiindcă îndrăznise să spună că, în lipsa păcatelor grave, spovedania nu este indispensabilă înaintea fiecărei împărtășanii. În plus, auzise două surde care se văicăreau în fundul bisericii: „Dacă părintele însuși nu este pretențios, cum o să fim noi mântuite?“

În afara celor obișnuiți, nu vedea decât vizitatori în trecere care veneau să ceară o slujbă anume și foarte preocupați să plătească, mereu să plătească, să plătească de bunăvoie, ca și cum împărtășirea unei taine s-ar putea cumpăra. Era obligat să accepte donațiile lor pentru că avea nevoie să trăiască, iar salariul pe care i-l dădeau cultele și din care fiscul oprea 83, nu

îi ajungea, chiar dacă mânca foarte puțin, dar se jena întotdeauna să spună: „Pentru un botez – cincisprezece rable“. În rest, se cereau în special botezurile – puține înmormântări, căsătorii și mai puține-, iar aceste botezuri i se solicitau din motive foarte diferite, cărora nu le găsea decât un singur punct comun: credința, nu în Dumnezeu, ci în puterea magică a ritualului: „Pentru că am cancer. Pentru că voi face serviciul militar. Pentru sănătatea copilului meu. Fiindcă bunica lui spune că, fără asta, ea nu va avea grijă de el. Ca să nu mai facă pipi în pat. Pentru orice eventualitate. Pentru că e ceva ce nu poate face rău“. Și chiar o tânără adultă: „Ca să nu am copii cu soțul meu“. Ilia dezarma. Se adresă altor preoți din alte parohii, confraților săi, să vadă dacă și ei resimțeau același luciu. Marea majoritate, călugări sau căsătoriți, erau preoți buni, devotați în a-și sluji enoriașii, dar autoritatea părea să primeze, în metodele lor, asupra respectului libertății: se considerau personal răspunzători de salvarea lui Ivan, și a lui Vasilâi, și a lui Fiolka, și a Tatianei, și se străduiau să-i facă mai buni terorizându-i. Ilia, care știa să asculte, le primi mărturisirile.

— Înțelegi, părinte Ilia, în ziua Judecății, eu voi răspunde de ei. Și atunci le spun: niciun păcat, fie și unul de moarte, nu este de neispășit, dar pentru a-l ispăși trebuie să plângi cu lacrimi de sânge!

Unii inventau o morală mai puțin canonică:

— Eu i-am spus Marinei: dacă soțul tău refuză să vină la biserică, trebuie să divorțezi. Erau tot timpul cu pedeapsa în gură și impuneau penitențe pe care Ilia nu le cunoscuse niciodată în mănăstire. Se mira. I se răspunse:

— Vei învăța cu timpul: trebuie cerut mult pentru a avea puțin. O mare și teribilă mânie îl cuprinse pe Ilia. Și el începuse să fie tentat să alunge și să condamne, mai ales pe toți acești oameni care îl prezentau pe Dumnezeu nu ca pe un părinte care îl dăduse pe Fiul Său pentru a salva oamenii, ci ca pe un milițian sancționând cu bâta cea mai mică greșeală și, pentru a ameliora lucrurile, cu ipoteza unui gulag etern. Ignoranța poporului nu era vina poporului; muncitoarea care se străduiește să nu lucreze în zilele de sărbătoare ale Bisericii fără să știe să deosebească înălțarea de Adormirea Maicii Domnului, dar „pentru că să lucrezi în zi de sărbătoare este un păcat“, această muncitoare aproape analfabetă nu era vinovată

de nimic, dar cum de preotul ei nu o îndrumase mai bine? Cum de preoții, mereu gata să-și sacrifice bunăstarea, odihna, ajungeau să caute salvarea enoriașilor lor în umilința perpetuă? Acesta era creștinismul, aceasta era ortodoxia? Nu era mai degrabă ceea ce făcea sfântul Serafim, care nu putea primi bărbat sau femeie despre care nu știa nimic fără să-i numească „Bucuria mea“? „Bună ziua, Bucuria mea. Fii binevenită, Bucuria mea. Lasă-mă să te îmbrățișez, Bucuria mea.“

Mult timp, Ilia căută să scape de aceste întrebări aplecându-se asupra cărților: învăță greaca, latina și ebraica, ceea ce i se părea relativ ușor, și când confrații lui veneau să-i pună întrebări pe teme teologie, putea să le răspundă, în general, pentru că toate aceste cunoștințe se înmagazinau relativ ușor în mintea lui, dar știa că nu asta era soluția: nu este bine să hrănești cu multe cunoștințe o mare mânie; este mai bine ca cei colerici să fie ignoranți. Într-o seară nu mai rezistă și ieși. Primăvara avea să vină curând, era deja mai puțin frig, dar zăpada cristalizată lucea în lumina lunii ca în noaptea în care Ilia îl omorâse pe Zlatogor. Stelele păreau aproape. Respirația devenea abur în aer. Ferestrele duble ale apartamentelor nu lăsau să treacă nici certurile familiale, nici zbieretele radioului: aruncau simplu pe zăpadă pătratele lor de lumină transformate în paralelograme. Ilia simțea că îi urcă furia în gât. Se sufoca:

„Când mama noastră suferă, trebuie să o salvăm. Da, dar dacă ea suferă de canibalism?”

Mergea și i se năzări o întrebare:

„Biserica trebuie să fie un vehicul de adevăr. Și dacă ea devine un obstacol între adevăr și oameni? Între oameni și adevăr?”

Și apoi, cum continua să meargă, fără să știe unde se găsește, picioarele i se înfundau câteodată în zăpadă până la genunchi sau piciorul aluneca pe marginea unui trotuar înghețat și, cum respira aerul rece, iar din timp în timp ridica ochii asupra ecuațiilor de nerezolvat pe care le scriau stelele pe cer, reuși să-și precizeze gândurile: „În acest moment, în această țară, Biserica este aproape sufocată. De-abia dacă e lăsată încă, cu regret, să gâfâie, să supraviețuiască. Nu are dreptul la cuvânt. Ei bine, și dacă, brusc, ecluzele s-ar deschide și, brusc, i s-ar spune: «Vorbește! Vorbește, te ascultăm!» Ce ar spune Biserica? Biserica noastră, așa cum e ea astăzi?”

Se opri ca un elev prost care a uitat poezia învățată pe de rost.

„Ar spune… ar spune…“

Era el sigur că nu ar răbufni, proferând calomnii și anateme? Că nu ar începe prin a zice: „Eu nu sunt aceea“ în loc de: „Eu sunt aceasta”? Nu ar tuna și fulgera ea în toate direcțiile: contra papistașilor, ereticilor, paipaioților, sioniștilor, hedoniștilor, sataniștilor? Ar rezista ea tentației de a se propovădui pe sine mai degrabă decât pe Iisus? Începu în sinea lui o frază:

„Biserica rusă…”

Și deodată îl cuprinse un val de milă, nu milă pentru cei care meritau mila, sau care o cereau, sau care erau demni de ea, ci milă tocmai pentru cei care nu o meritau, nu o cereau și nu erau defel demni de ea. Într-o clipă sesiză sensul ascuns al cuvintelor pe care le repeta de o mie de ori pe zi, *Kyrie eleison,* care nu înseamnă „Doamne, miluiește”, ci mai curând „Doamne, răspândește asupra lumii balsamul îndurării tale – și eu știu bine că Tu ești deja pe cale să-l răspândești”. Lacrimi îi țâșniră din ochi și-i înghețară pe obraji. Simțea că iubește Biserica rusă, cu defectele și micimile ei, cu bătrânele vrăjitoare insuportabile și preoții ei tiranici și cu credincioșii ei superstițioși, că, dincolo de limba rusă, iubea ortodoxia, greacă, sârbă, americană și că, dincolo de ortodoxie, iubea întreaga Biserică, așa cum a lăsat-o Hristos oamenilor „Ca toți să fie una, după cum Tu în Mine și Eu în Tine, așa și ei să fie una în Noi” – și, așa cum oamenii o sfâșiaseră, o fragmentaseră, o sfărâmaseră, o pulverizaseră, că iubea umanitatea, cu persecuțiile și persecutorii ei, mai ales pe persecutori fiindcă aveau nevoie de mai multă iubire decât ceilalți. Înțelesese *Kyrie eleison;* deodată înțelese, în Osea și în I evanghelie, „Milă voiesc, iar nu jertfă1”. Încercă o imensă recunoștință pentru farmacistul căruia îi binecuvântase clandestin farmacia, și pentru învățătorul căruia îi binecuvântase școala în ciuda legilor, și pentru cei ce își botezau copiii fără să știe de ce și care își asumau astfel riscul de a fi înregistrați defavorabil, și pentru muncitorii foarte numeroși caic se botezau fără să creadă, și pentru intelectualii foarte rari care se botezau pentru că credeau, și chiar pentru numeroasele sale bătrânele uscate, cocârjate, pedante, afurisite, odioase, căci, la urma urmei, nu

fuseseră ele acolo vreme de jumătate de secol, agățate cu răutate de ritualul lor, gata să excomunice pe oricine nu acceptă maniile lor sacrosancte, fidele unor idei false – dar fidelitatea nu este ea o virtute în sine?, dacă n-ar fi fost ele acolo să ia în serios, dacă nu chiar în tragic poveștile lor cu covoare rotunde, cu șervete de icoane, cu pâine sfințită, cu capul plecat la un anume moment, ridicat la altele, cu basmale pe cap și cu pasca de Paști, Biserica rusă n-ar fi fost ea de mult moartă? „Vă mulțumesc, detestabile bătrânele, care descurajați flacăra, dai-care întrețineți jarul.” Sfântul Pavel spune că Duhul Sfânt însuflețește, pe când litera omoară; ea nu omoară întotdeauna, litera: câteodată, uzată, erodată, nesigură, ea păstrează încarnată o părticică din Duhul Sfânt care, fără asta, n-ar fi avut decât să zboare la cer și să lase pământul orfan. Ilia privi din nou stelele și li se oferi voios, ca unei ploi de

1 Matei 9.13; 12,7. Cuie.

3

Nu mai rămăsese urmă de mânie în el. Plângea mult, dar întotdeauna de milă pentru sărăcia Bisericii, adică a umanității, fiindcă nu făcea nicio deosebire între ele. Muncea neobosit, rugându-se, botezând, împărtășind, întrerupând adesea slujba pentru a ține o scurtă predică, deoarece nu avea voie să predice cu alte ocazii. În Rusia, situația se relaxa oarecum. Creștinismul nu mai întâmpina o ostilitate fățișă. Poate că nu era decât o modă, dar Ilia o accepta recunoscător. Femei tinere, aparent necredincioase, purtau din nou cruciulițe, pasămite ca ornamente. Se publicau cărți despre icoane și arhitectura religioasă. În cimitire nu se mai puneau obeliscuri, nici piramide, ci, din ce în ce mai des, cruci. La funeralii, chiar civile, fanfarele nu mai cântau muzică clasică, ci tropare ortodoxe, îndeosebi: *„învierea Ta, Hristoase Mântuitorule, îngerii o landă în ceruri. Și pe noi, pe pământ, ne învrednicește cu inimă curată să Te mărind.* Prenumele care nu făceau parte din calendarul creștin dispăruseră: Cei ce se numeau *Robespierre*-i își spuneau, scurt, Petre, iar *Oktiabrina* devenea banal Olga. „Într-adevăr, își zicea Ilia, holdele sunt albe pentru seceriș[24][25], cum se spune în Evanghelia după Ioan. Dar unde să găsești destui secerători?“

Forțele lui i se păreau nelimitate. Aproape că nu dormea deloc. Fusese cuprins de un *libido sciendi*1 pe care nu avea intenția să și-l reproșeze. Îi citea pe Părinții Bisericii în greacă și în latină, învăța germana pentru a-l citi pe Jakob Boehme și franceza pentru a-i citi pe Pascal și pe Saint Francois de Sales, pe Simone Weil și pe Balzac și pe Bemanos – fiindcă inteligența lui își întindea acum tentaculele până la literatura zisă profană, unde credința lui găsea o nouă hrană. Asta îi îngăduia să-i înțeleagă mai bine pe unii enoriași, bărbați tineri obsedați, bătrâni savanți triști, femei în căutarea unei cauze stimulatoare, câțiva dezamăgiți de o ortodoxie pe care o găseau sclerozată în riturile și obiceiurile ei. În ceea ce îl privea, ca și la armată, descoperea un fel diferit de a trăi. Și, ca și la mănăstire, începea să exercite o influență asupra confraților lui

---

24 Ioan 4,35. Acest citat servește drept titlu cărții preotului Aleksandr Borisov, *Holdele albe* (Moscova, 1994) de unde au fost împrumutate unele elemente din acest capitol.

25 Poftă de a ști (lat.) (n.tr.).

care veneau, din ce în ce mai des, să-i ceară explicații asupra unui anumit subiect din teologie, neglijat în cursurile lor prin corespondență, sau asupra unei anumite chestiuni de actualitate care li se impunea de o manieră acută. Bătrânul preot Boris, așa cărunt cum era, avea îndoieli în legătură cu liturghia în slavonă:

— Mă rog, părinte Ilia, poate că dumneavoastră înțelegeți ce spuneți pentru că sunteți un erudit, iar eu înțeleg pe jumătate fiindcă mi-am făcut studiile înainte de Revoluție, dar nu-i puteți cere unui enoriaș să participe la o liturghie într-o limbă străină! În ce privește Evanghelia, treacă-meargă, fiindcă o ghicesc ei aproximativ, dar Epistolele – niciun cuvânt! Și dumneavoastră găsiți că asta-i creștinește să-l venerezi pe Dumnezeu în volaptik[26]?

Îmi amintesc de mujicul acela care mi-a spus într-o zi: „Evanghelia-știu că trebuie să-i sărut ferecătura, dar habar n-am ce este înăuntru!“

Tânărul preot Aleksandr, cu părul și barba lui roșie mereu în vânt, era, dimpotrivă, un conservator înrăit:

— Nu huliți, părinte Boris! Când nu înțelegem, respectăm și mai mult. Și apoi, este frumos să avem o limbă în care îi vorbim doar lui Dumnezeu! O limbă în care nu știm să-l înjurăm pe aproapele nostru și nici să cerem o halbă de bere!

Ilia îi asculta cu atenție.

— Mi se pare, le spunea, că aveți dreptate amândoi. Unii au nevoie să înțeleagă, alții să admire. Ar fi absurd să obligi toți preoții să celebreze slujba în rusă, dar poate că nu e bine să le-o interzici, așa cum se face acum. Nu ar fi rău să existe biserici de limbă rusă și altele de limbă slavonă. Bătrânul preot Boris se plângea de corul său de bătrâne neputincioase; tânărul preot Aleksandr avea două coruri, unul de bătrâne neputincioase, gratis, altul de cântăreți profesioniști, dar necredincioși, pe care trebuia să-i plătească. Credincioșii – cei trei preoți erau de acord – preferau necredincioșii cu voce în locul bătrânelor fără voce. Ilia se străduia să încropească un cor talentat și credincios. Asupra relațiilor cu alte Biserici creștine avea ideile lui bine definite. Știa, normal, că singura Biserică a lui Hristos este Biserica unică, ortodoxă, din care, la sfârșitul primului

26 Limbă universală inventată în 1880 de germanul Joharm Martin Schleyer(n.tr.).

mileniu, Biserica de la Roma se separase (pentru a se pierde în schismă), și din care, o jumătate de mileniu mai târziu, Biserica protestantă se separase și ea la rândul ei (pentru a cădea în erezie). Știa că, din aproape 5 miliarde de oameni, înjur de 2 miliarde erau creștini, din care 1 miliard catolici, 400 de milioane protestanți, 200 de milioane ortodocși și alți 200 de milioane fantezişti. Cifrele nu-l impresionau: nu judecase niciodată calitatea prin cantitate, iar problemele Bisericii ruse i se păreau destul de urgente pentru a nu se neliniști prea mult pentru alții. Cât timp Bisericile Orientului și Bisericile Occidentului nu vor fi găsit o credință comună, vor exista, gândea el, neglijență religioasă, lipsă de seriozitate și bun-gust de a se împărtăși unii la alții, dar ar trebui oare pentru asta să-i bănuim pe catolicii ruși de manevre subversive fiindcă, în ziua de Paști, acceptă să împartă Trupul lui Hristos cu alți compatrioți de o altă religie? Față de protestanți, cărora ortodocșii ruși le erau datori pentru toate bibliile pe care le importaseră clandestin, se arăta aceeași ingratitudine prin critici teologice.

„Da, gândi Ilia, suntem noi, ortodocșii, cei care deținem adevărul, dar dacă noi nu îl aplicăm…“

Pe scurt, se răspândi în Moscova zvonul precum că preotul Ilia gândea mai mult decât i se cuvine unui preot de parohie. Episcopul său, care se temea să nemulțumească pe oricine, privea chiorâș la preotul de la Maica Domnului cu Trei Brațe, dar, impresionat de erudiția lui crescândă și de autoritatea lui naturală, nu îndrăznea să-l pună la punct. Și Ilia era mereu orbit de dragostea care îi fusese revelată în seara marii lui mânii: îl iubea pe acest episcop care apăra Biserica și partidul, îi iubea pe moderniști, îi iubea pe reacționari, avea sentimentul că crește puțin câte puțin la dimensiunea, sigur nu cea a lui Iisus, dar măcar la cea a Bisericii pe care o lăsase pe lume și care trebuia să înglobeze totul. Una din sărbătorile preferate ale lui Ilia era Bobotează, nu doar din cauza solemnității evenimentului, ci mai ales fiindcă trupurile oamenilor se asociau intim cu sufletul lor și fiindcă natura părea să participe la liturghie. În ziua aceea resimțea cel mai bine plenitudinea care îi fusese dată. Cu mai multe zile înainte se făcea o gaură circulară în gheață pe râul Moscova, supravegheată de voluntari ca să nu se închidă la loc. Un artist benevol sculptase

într-un bloc de gheață o strană pe care erau puse un crucifix și o evanghelie din care ieșea un semn de carte. Deasupra se ridica o cruce de lemn, cufundată în apa înghețată de o sută de ori, așa încât în vârful ei se putuse lipi Porumbelul Sfântului Duh, sculptat și el în gheață. Ansamblul se numea, tradițional, „Iordanul”. În anul acela, procesiunea ajunse cântând și cu steagurile fluturând: preotul Ilia obținuse aprobarea responsabilului comunist, care făcuse și el Războiul patriotic și cu greu putea refuza o favoare celui mai tânăr general al Uniunii Sovietice. Patrafirele se așezară în junii găurii și, în spatele lor, o masă de credincioși sau de curioși, puțin îi păsa preotului Ilia: credea în valoarea participării obiective la liturghie. Era bucuros să vadă mulțimea de oameni cumsecade care îl înconjurau, mult mai numeroși decât anul trecut, înfofoliți în haine care îi făceau să pară negri pe zăpada albă, cu, pe ici-pe colo, pata de culoare a unui pulover roșu sau a unui șal galben. Corul pe care Ilia reușise să-l înjghebe se dăruia cu mare bucurie. Pentru început, sopranele și bașii atacară în aerul rece care pișcă gâtul: *„În Iordan botezându-Te Tu Doamne, închinarea Treimii s-a arătat. Căci glasul Părintelui a mărturisit Ție, Fiu iubit pe Tine numindu-Te. Și Duhul în chip de porumbel a adeverit întărirea cuvântului* Ilia îngenunche în zăpadă, în fața găurii și, de “vi oi i. Cobori în apă crucifixul de aramă pentru a binecuvânta apele care curgeau pe sub gheață. Răsunară salve din zeci de pușți, tot atâtea colivii se deschiseră și porumbei zburară spre cer. Unul dintre ci veni și se așeză pe cruce, lângă porumbelul sfânt, ceea ce fu interpretat ca o bună prevestire. Aerul începu să miroasă a praf de pușcă. Unul câte unul, cei mai eroici dintre credincioși începură să sară în gaură, cu capul în apă. Ieșeau, plonjau a doua oară, reieșeau și replonjau pentru a treia oară în cinstea Sfintei Treimi, familiile lor îi așteptau cu pături în care îi înveleau și îi fricționau. Puțin lipsi să nu-și spargă dinții care le clănțăneau pe sticla de votcă. Părintele Ilia îi privea și îi iubea pe toți.

4

Ilia fu numit arhimandrit și invitat să participe la un colocviu organizat de către episcopie la mănăstirea Danilovski. Tema: infernul; ceea ce, într-o țară în care două milioane de cetățeni (unul din zece) se aflau în gulag, nu era lipsit de ironie. Vreo douăzeci de episcopi și preoți luară loc într-o sală cu lambriuri din stejar închis la culoare. Deasupra lambriurilor era o friză de portrete: recunoșteai clerici care lăsaseră o urmă în Biserica rusă, precum patriarhul Filaret al Moscovei sau episcopul Movilă al Kievului, dar și fotografii de gânditori laici – Soloviov, Motovilov, Dostoievski. Mai sus se aliniau icoane ale marilor sfinți ruși, Serghie din Radonej, Serafim din Sarov, Tihon din Zadonsk și marele Vladimir al Kievului, întocmai cu Apostolii, fără de care Rusia ar fi devenit poate iudaică, musulmană sau papistașă…

Participanții la colocviu se așezară pe două laturi ale unei mese prezidată de episcopul de Moscova. Călugării purtau potcap, iar preoții mireni erau cu capul descoperit. Bărbi blonde sau brune, largi sau ascuțite, „lopată” sau „în colț“, se etalau peste sutanele negre. Crucile cu opt brațe, din aur, din argint, mai des din aramă sau din lemn, străluceau pe pieptul preoților; episcopii își purtau panaghia pe un lanț. Episcopii fură cei care vorbiră primii, și Ilia regretă că nu se aplica protocolul militar, potrivit căruia cei mai mici în grad iau cuvântul la început, ceea ce le permitea un discurs mai liber. Majoritatea oratorilor se bazau pe un text din Evanghelie. Mai mulți abordară tema Judecății de apoi. Unii puneau accent pe recompensa cerească fără de care nedreptatea care domnea pe pământ ar fi intolerabilă. Alții insistau asupra separări i radicale dintre berbeci și oi. Unii insistau cu o plăcere manifestă asupra „plângerii și scrâșnirii dinților” la care erau osândiți păcătoșii. Un roșcat voinic cu barba roșie despicată avea plăcerea să pronunțe la fiecare două vorbe cuvântul înspăimântător „gheenă”. Îl auzeai salivând cu voluptate:

— Temeți-vă, tuna el agitându-și arătătorul amenințător și nu prea curat, temeți-vă de Stăpânitorul acestei lumi care, după ce v-a omorât, are puterea să vă arunce în gheenă! Gheena în care trupuri le atâtor oameni s-au prăbușit! Gheena-cuptor! Gheena al cărei foc nu se stinge niciodată!

Un protopop grăsuț, cu maniere onctuoase, care trecea drept urechea patriarhului, dezvoltă și el tema focului, dar într-o manieră savantă. Nicio persoană din jurul acestei mese, afirmă el, nu crede că diavolii îi pun într-adevăr pe păcătoși să lângă tigăi încinse la roșu. Focul trebuie înțeles metaforic.

— Eu nu sunt așa sigur, replică roșcatul. Tigăi încinse până la roșu – nu e așa de rău. Și bogatul cel rău cere ca Lazăr să înmoaie vârful degetului pentru a-i răcori limba. Cum altfel explicați dumneavoastră această aluzie la limbă?

Un bătrân arhimandrit șovăielnic își expuse ideile despre eternitatea pedepsei veșnice. Părea el însuși în pragul eternității și se întreba dacă trebuia să înțeleagă acest cuvânt în sensul de „timp infinit" sau de „absență a timpului". Un orator insista, dimpotrivă, asupra aspectului spațial al infernului. Infernul este descris ca „exterior" (Matei 22,13 și 15,30). Exterior cui? Și, de altfel, știm că o „prăpastie mare" (Luca 16,26) separă șederea celor aleși de cei osândiți, în așa fel încât cei care ar vrea să treacă de la unii la ceilalți să nu o poată face.

— Da, dar în sensul contrar? Întrebă subtil protopopul.

— Mă întreb cine ar putea avea o idee atât de absurdă să părăsească raiul ca să meargă în iad, replică adeptul „scrâșnirii dinților"

Protopopul cu mâini grăsuțe și ochi vii, amintind de două măsline înotând în ulei, replică:

— Nu se știe niciodată cu sfinții. Un alt orator se întrebă dacă, de fapt, păcatul era pedepsit cu pedeapsa veșnică sau cu sterilitatea:

— Remarcați, nu un hoț sau un asasin este aruncat „în întunericul cel mai din afară", ci servitorul inutil. Matei 25,30!

— Ca și oaspetele prost îmbrăcat: Matei 22, 13, adăugă protopopul, care părea încântat că îi lăsase perplecși. O discuție începu în legătură cu cuvintele foarte dure, de nenumărate ori folosite de Matei și Marcu, potrivit cărora mai bine te naști ciung sau șchiop sau chior, decât să intri întreg în gheenă: „Dacă mâna ta te smintește, tai-o. Și dacă piciorul tău te smintește, taie-l. Și dacă ochiul tău te smintește, scoate-l". Micul protopop avea și el o opinie în acest caz:

— Dacă creștinii ar fi luat aceste vorbe drept literă de lege, am fi fost de multă vreme în plină curte a schilozilor sau, mai

probabil, umanitatea ar fi încetat să existe. Origene a încercat și, după cum știți, a fost condamnat de Biserică. Nu uitați că ni s-a spus totuși: „Creșteți și vă înmulțiți”. Se lăsă liniștea. Pe de o parte se întrebau dacă nu auziseră o necuviință inimaginabilă; pe de altă parte, protopopul era însurat cu o *matușka*[27] de o frumusețe planturoasă: deci nu era de mirare că nu voise să-i interpreteze ad litterum pe Marcu și Matei. Ultimul orator înaintea lui Ilia era un exeget.

— Aluziile explicite la infern în Noul Testament nu sunt atât de frecvente pe cât am crede. Irecuzabile, da; frecvente, nu. Dacă nu am greșit, am găsit șase în Matei, trei în Luca, una în Marcu și niciuna în Ioan, doar dacă nu citim în acest sens aluziile la fiul pierzării. Textul pe care îl găsim în același sens și la Luca, și la Matei, și potrivit căruia griul va fi adunat în hambar și balotul va arde „într-un foc de nestins” nu înseamnă neapărat că păcătosul va fi ars, poate că e vorba doar de păcat. Ilia nu asistase niciodată la asemenea colocvii și se simțea puțin intimidat, dar nu cine știe ce. Când toți terminară, episcopul de Moscova îi dădu cuvântul. El explică cum că este un autodidact, intrat târziu în preoție și cu o educație făcută în grabă, așa că nu îndrăznea să deschidă gura în fața unor ecleziaști atât de savanți. Altfel, el nu nega existența infernului, fiindcă era specificat în termeni destul de clari în Sfânta Scriptură, dar că nu ajunsese să înțeleagă limpede care ar fi criteriile pentru osânda veșnică.

— Am fost militar, spuse el fără a preciza gradul, și mi-a fost dat să iau parte la curii marțiale. Am participat la condamnarea la moarte a dezertorilor sau a hoților de alimente și știam că vor fi împușcați imediat după aceea, dar nu îmi imaginez niciun criminal pe care aș fi putut să-l condamn la suferințe fără sfârșit – chiar eu, păcătosul, care în clipa aceea nu știam că sunt un păcătos. Bineînțeles, căile Domnului sunt nenumărate și dreptatea lui nu este dreptatea noastră. Se gândi la Zlatogor: îl omorâse, nu îl osândise pe veci.

— Nu Domnul este cel care osândește, remarcă protopopul. Păcătosul se osândește el însuși. Dumnezeu vrea ca toți să fie mântuiți. Ilia adăugă că îl citea pe sfântul Grigorie din Nazianz și că acest sfânt credea în apocatastază[28], adică în salvarea

27 Nume dat în Rusia nevestelor preoților.

28 Capitol al dogmaticii creștine privitor la învățătura despre mântuire

ultimă a lumii întregi. Nimeni, niciodată nu l-a condamnat pe sfântul Grigorie din Nyssa pentru erezie. Or, el afirma – Ilia câtă din memorie – că într-o zi nimic din ceea ce se opune binelui nu va subzista, că viața divină seva răspândi în lume și va alunga moartea, distrugând în prealabil păcatul de la care moartea deține împărăția sa asupra oamenilor. Lui Grigorie îi plăcea să-l citeze pe Pavel: „Dumnezeu va fi totul în toți[29]. Or, nu este verosimil ca Dumnezeu să existe în rău: se deduce astfel că va veni o vreme când nu va mai exista răul. Sfântul Pavel nu spune și el: „în același fel în care toți mor în Adam, în același fel în Hristos toți vor fi înviați”?

— Nu cunosc bine doctrina catolică romană, concluzionă Ilia, dar știu că Biserica Occidentală a inventat conceptul de purgatoriu, care este foarte comod. Permite în același timp să presupui că infernul veșnic există, dar că este gol, și să nu-l contrazici pe sfântul Pavel care spune că omul va fi salvat, dar „ca printr-un foc“.

— Cred, spuse protopopul, că noi toți acceptăm mult mai

1 Doctrină care susține că va exista o stare finală de mântuire totală, inclusiv pentru Satan (zoroastrism, manehism) (n.tr.).

ușor ideea infernului și că suntem siguri că noi nu vom merge acolo. Cunoașteți acele fresce din secolul al XVI-lea unde se văd, pe pereții mănăstirilor, reprezentări oribile ale infernului, cu diavoli cu coame, flăcări și cazane? Inscripții cu litere slavone permit identificarea damnaților: există „indienii”, „germanii”, „evreii”… Niciun rus ortodox. Este o viziune optimistă a soteriologiei1, poate mai răspândită decât o credem. Episcopul mulțumi tuturor, lui Ilia ceva mai rece decât celorlalți, care, de altfel, nu-l priveau cu excesivă bunăvoință pe noul lor confrate. Făcuse două gafe: exprimase îndoieli asupra populării infernului și făcuse aluzie la Biserica romană fără remarci defavorabile la adresa ei. Un an, doi, trei ani trecură. Absorbit de sfințenia cotidianului, Ilia nu avea conștiința timpului care se scurgea. Într-o seară, era primăvară, se opri pe scările bisericii pentru a respira după vecernie, slujbă pe care o îndrăgea îndeosebi. Nu pentru că s-ar fi plictisit să celebreze Euharistia și să hrănească poporul rus cu Trupul și Sângele lui Iisus, dar slujba de sâmbătă, cântată cu jumătate de voce, după ritul monastic, în penumbră, de câteva femei, fără

29a lui Iisus Hristos (n.tr.).

marele tralala al cvartetului armonic în manieră occidentală, fără tensiunea extremă a tainei de săvârșit, avea farmecul ei special. Era aproape noapte. Frunzele verzi ale teilor începeau să se deschidă în vârful crengilor. O pisică șchioapă traversă strada. Un radio răcnea texte de propagandă pe o fereastră deschisă. Volgă mare se opri în fața bisericii. Șoferul era un călugăr. Coborî fără să oprească motorul:

— Părintele Ilia Galkin? Preafericirea Sa vă așteaptă. Îi deschise portiera.

5

Prima idee a lui Ilia fii că acel călugăr era un fals călugăr și că KGB-ul găsise mijloacele discrete de a-l ridica în plină stradă. Se gândi chiar, o fracțiune de secundă, că era pentru omorul pe care-l comisese, într-o altă viață, asupra comisarului Zlatogor. „M-au prins!“ își zise, nu fără o urmă de admirație. În rest, nu avea nimic să-și reproșeze: lua statul comunist drept o stare de fapt, nu se gândea în niciun fel să se răscoale împotriva lui și observa scrupulos regulamentele care limitau activitățile sale preoțești. Chiar și icoanele care decorau tabloul de bord – o reproducere a Treimii lui Rubliov, un sfânt Aleksei – nu îl făcu să-și schimbe părerea: era parte din camuflaj. Gândea senin că ora martiriului venise pentru el și se supunea fără revoltă voinței lui Dumnezeu. Dar după un minut constată că Volga nu luă direcția Lubianka, sediul KGB-ului, ba dimpotrivă, păru că ocolește Moscova, și vru să știe unde îl duceau, încă liber, fără escortă și cătușe, pe aceste perne de piele.

— Unde mergem?

— La Sfânta Treime, părinte. Într-o oră o să fim acolo, într-adevăr, părăsiră suburbia care crescuse ca un șancru pe pământul ancestral, Volga mergea cu viteză spre nord-est. Pășunile și câmpurile păreau să se întindă cât vedeai cu ochii în asfințitul unde stelele de primăvară aduceau deja un pic de lumină. Copacii se ridicau drepți din petele lor de umbră. Cupolele Sfintei Treimi-Sfântul Serghie apărură, pudrate de lună, și mașina intră în incinta unde Ilia devenise un om nou și unde nu avusese niciodată timp să revină. Inima lui se strânse de duioșie. Știa că patriarhului îi plăcea să locuiască acolo, în palatul care îi era rezervat. În fond, poate că această convocare nu era o cursă. Ilia nu simțea nici măcar o ușurare, atât de mult se lăsase în voia divinității. Un călugăr tânăr aștepta în fața palatului ale cărui ferestre mici cu cercevele verticale se aliniau sub frontonul împodobit. Lia nu intrase niciodată în acest loc. Călugărul îl conduse prin săli aproape întunecate, unde lămpi de veghe roșii luminau ramele icoanelor. Deodată se găsi în sala ovală, strălucitor luminată, cu pereții acoperiți de lambriuri sculptate. Era foarte cald. În viața lui nu-i fusese lui Ilia atât de cald. Preafericirea Sa Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, Aleksei I, ședea în fața unei măsuțe acoperite cu o față de masă din damasc pe care străluceau stins cristale și

veselă plată. Patriarhul era un om cu trăsături extrem de fine, cu nas subțire, ochi luminoși, barbă scurtă și autoritară, haină neagră monastică, cu camilafca[30] albă căzându-i pe umeri, cum se cuvenea rangului său suprem. Ilia îngenunche și se pregătea să se prosterneze cu fruntea până la pământ, când o voce atât imperioasă, cât și politicoasă îl opri:

— Ajunge, părinte, ajunge. Veniți aici. Ilia se ridică, se apropie:

— Binecuvântați-mă, Preafericite…

Patriarhul îl binecuvântă imediat cu un gest suplu din încheietură.

— În Numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh. Haide, haide, așezați-vă. Tacâmurile fuseseră puse pentru două persoane, dar Ilia ezita încă să se așeze în fața Patriarhului care trebui să sublinieze printr-un gest ceea ce spusese. Ilia se așeză pe un scaun sculptat. Se sperie la vederea numărului de furculițe din fața lui. Bine că nu erau și cuțite pentru că mâncau, bineînțeles, doar pește. Văzând ezitarea lui Ilia, patriarhul îl întrebă:

— Nu vi s-a spus că veți lua masa cu mine? Neghiobii! Adăugă el cu un aer dezgustat. Serviți o votcă?

Niciodată nu auzise Ilia un rus vorbind astfel. Mai întâi pentru că era trecut de ora nouă seara și, pentru el, era vorba de un supeu și nicidecum de un dineu. Și-apoi vocalele, ușor nazale, și consoanele, puțin îndulcite, nu semănau în niciun fel cu limba pe care o auzise vorbită toată viața lui. Patriarhul vorbea abia mișcând buzele, ca și cum, nepăsător, lăsa să cadă perle??urile sale nu semănau cu cinstitul *r* rusesc: de-abia le auzeai; era acel sunet, fără îndoială, pe care scriitori ca Tolstoi încercau să-l imite scriind *gât* în loc de *r* pentru anumite dialoguri despre care se presupunea că se petrec în lumea bună din Sankt-Petersburg. Ilia își aminti că patriarhul era născut cu patruzeci de ani înaintea sfârșitului Vechiului Regim, altfel spus, pe o altă planetă. Văzând stinghereala invitatului său, patriarhul continuă imediat:

— Eu beau; nu în post, dar în restul timpului beau, așa călugăr cum sunt. Noi, ceilalți ruși, avem mereu tendința să facem prea mult. Am prelungit peste măsură slujba, am

30 Potcap acoperit cu un văl, de obicei negru, care atârnă pe spate, purtat de prelații și călugării ortodocși (n.tr.).

înmulțit pedepsele, am împins restricțiile la absurd… Asta face din noi farisei care îi mulțumesc bunului Dumnezeu că sunt virtuoși și se justifică, de fapt, mai puțin decât acel bătrân pungaș de vameș. Un *malossolka*[31] trosni între dinții ascuțiți ai patriarhului. Degetele care îl țineau erau lungi și fine. Ce contrast cu leul așezat la masă care era Ilia, cu mâinile lui mari puse pe fața de masă albă și scrobită!

Un alt călugăr apăru în cercul luminos al mesei și nu încetă să servească mâncăruri și băuturi cu ușurința eficientă a unui înger. Patriarhul cufundă lingura de argint în ciorba de pește care tocmai fusese servită:

— Mi s-a vorbit de dumneavoastră. Ce fel de preot sunteți? Întrebă el direct, mijind ușor ochii. Ilia îl privi pe șeful Bisericii ruse cu respectul pe care îl presupunea sfânta ierarhie. Știa că după patriarhul Serghie, predecesorul său, Aleksei renunțase să facă opoziție regimului comunist. Se rugase pentru victoria asupra nemților, aplicase dispozițiile în legătură cu lupta pentru pacea internațională, fusese de trei ori decorat cu ordinul Steagul Roșu.

— Nevrednic, desigur, răspunse Ilia după ce reflectă puțin. Am încercat să fac cât am putut mai bine. Se întreba de ce fusese convocat.

— Nu asta am vrut să zic, răspunse patriarhul. Nevrednici suntem cu toții, cum nu întârziem să aflăm după ce s-a cântat contrariul la hirotonisirea noastră și după ce ne-am închipuit că era adevărat. (Vorbea cu fraze lungi, cu subordonate și incidentale, pe un ton adesea ironic și degajat, lăsând adesea să-i scadă vocea.) Preoția nu este un lucru simplu. Există jurămintele, liturghia, rugăciunea, administrația, și fiecare dintre ele cere calități diferite, și nimeni nu le poate avea pe toate la același nivel, și în plus există și preferințe de care nu suntem răspunzători. Putem avea o voce frumoasă și să nu facem doi bani ca duhovnici. De pildă, părinte Ilia, experiența militară vă este utilă în activitățile dumneavoastră?

— Cred că da, răspunse Ilia. Votcă nu mai băuse de ani buni, dar cât de bine îi făcea să o simtă curgând în stomac! Și cât de plăcut trosneau între dinți boabele de caviar!

— Mai întâi am învățat ce înseamnă să administrezi o unitate,

---

31 Pește sărat care se servește alături de votcă sau alte băuturi tari (rusă) (n.tr.).

apoi sunt capabil să repar un perete sau un acoperiș. Tot în aiurată înțelegi că trebuie să le inspiri încredere oamenilor și pentru asta trebuie să-i iubești. Să te pui în locul lor. Disciplina și ea, ascultarea… Asta nu m-a deranjat niciodată.

— Am avut doi frați militari, spuse visător patriarhul. Cuirasieri ai Maiestății Sale împăratul. Niciodată urechile lui Ilia nu auziseră aceste cuvinte: „Maiestatea Sa împăratul”. O fracțiune de secundă se întrebă dacă nu vor fi arestați toți trei – patriarhul, călugărul și el, arestați imediat pentru a le fi pronunțat și a le fi auzit. Dar patriarhul continuă degajat:

— Povesteau istorioare caraghioase. Voi încerca să-mi reamintesc. În timpul Revoluției, bineînțeles, au fost…

Făcu un gest fatalist cu mina. Distrat, bău un al doilea pahar cu o bucată de șvaițer și Ilia îl imită.

— Și la liturghie, reluă patriarhul, vă simțiți la largul dumneavoastră?

— Liturghia, răspunse Ilia, este pecetea cerului asupra pământului și, din fericire, Bunul Dumnezeu mi-a dat o voce puternică și chiar destul de corectă. Îmi place ordinea. Îmi place ca totul să fie făcut cum trebuie. Dacă dascălul uită să-mi dea cădelnița la momentul potrivit, îl trag de urechi. Ritul pe care ni l-au transmis preoții noștri este poate ceea ce avem mai prețios. N-aș lăsa să se piardă nicio iotă, așa cum un înfometat nu ar lăsa să se piardă nicio firimitură de pâine. Vorbea cu o emoție reținută.

— Sunteți mistic, părinte Ilia?

— Vreți să știți dacă am viziuni? Nu, Dumnezeu nu mi-a dat, și nici eu nu caut să am.

— Sunteți deci un realist. Părintele Ilia gustă din ciorba de pește. Divină!

Era sensibil la diferența de rang dintre el și patriarh, dar în același timp generalul care fusese simțea doar atâta umilință câtă era necesar.

— Un realist, Preafericirea Voastră? Nu m-am gândit niciodată în termenii ăștia, dar s-ar putea spune că da. Dacă n-aș fi crezut în realitatea lui Iisus, în realitatea Bisericii, n-aș fi putut fi preot. Dacă într-o zi o să am viziuni, vor fi apariții reale. Nu exclud posibilitatea.

— Credeți în minuni?

— De ce nu? Ceea ce ne apare nouă ca o minune trebuie să-i

pară simplu lui Dumnezeu. Când a creat lumea, puține lucruri păreau dificile.

— Sunteți un om al rugăciunii, părinte Ilia?

— În comparație cu sfântul Serghie, nu. În comparație cu mulți alții, cred că da.

— Cum vă rugați?

— Cum o cere Biserica.

— Nu inventați propriile dumneavoastră rugăciuni?

— Cele ale sfinților îmi ajung. Erau mai savanți decât mine și mai aproape de Dumnezeu.

— Nu simțiți nevoia să-i vorbiți lui Dumnezeu, să-i povestiți încercările dumneavoastră?

— Mă mulțumesc cu rugăciunea lui Iisus.

— Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”?

— O găsesc îndestulătoare.

— Simțiți în inima dumneavoastră căldura pe care o răspândește?

— Câteodată. Rar. Mi se întâmplă.

— N-am să vă întreb ce simțiți când celebrați Euharistia – este o taină de care nu am dreptul să mă ating dar aș vrea să-mi vorbiți despre spovedanie.

— Încerc să meditez la cuvântul spoveditorului adresat penitentului: „Dacă ai venit în casa vindecătorului, nu te întoarce înainte de a fi vindecat”. Încerc să vindec.

— Nu să pedepsiți?

— Nu, fără pedeapsă.

— Să îndreptați, poate?

— În măsura posibilului. Tratez păcatul ca pe o boală. Nu este bine?

În privirea lui Ilia, patriarhul citi neliniște, supunere, dar și îndărătnicie, poate inconștientă. Dacă el, patriarhul Aleksei, ar spune acestui preot că păcatul nu trebuie tratat ca o boală, ci ca o vină, fără îndoială că el s-ar înclina și poate ar avea dorința sinceră de a asculta, dar nu s-ar putea abține să nu continue ca în trecut. Aleksei răspunse printr-o întrebare:

— Poporul rus face deosebire între preoții severi și cei care nu sunt astfel. Unii îi preferă pe primii, alții pe ceilalți. Oamenii își transmit adresele. Și vorba merge de la unul la altul. În ce categorie vă aflați?

Ilia dădu din cap.

— Nu știu asta. Călugărul apăru cu chiftele de pește.

— Sunt de știucă, spuse patriarhul. Sper că vă place. Spovedania este într-adevăr foarte importantă, Iisus nu spovedea. Aparent, Ioan Botezătorul nu spovedea nici el. În primele secole, spovedania era publică și avea ca rezultat sancțiuni atroce: cel Care comitea o crimă sau un adulter trebuia, un număr de ani, să treacă fără împărtășanie prin fața bisericii, apoi prin pronaos, pe dinaintea tuturor, înainte să fie reintegrat printre cei numiți „sfinți". Știați asta? Ce rușine! Poate este singurul punct asupra căruia am făcut progrese pentru că am înțeles că porunca „Să fii desăvârșit cum și Tatăl tău este desăvârșit" nu putea fi decât ironică. Nu că nu i-aș înțelege pe săracii păstori ai primelor timpuri! Se închipuiau căpitani de navă în care echipajul era în întregime constituit din oameni noi. Dar oamenii vechi urcau la bord, clandestin, noaptea, ca niște fantome. Astăzi Biserica a înțeles că este răspunzătoare de vechii marinari așa cum este și de cei tineri, și de greement, și de cârmă, și de cambuză, și chiar de șobolani. Ea a renunțat în fine să-i vrea pe toți îngeri. Și-a dat seama: doar emulii sfântului Pavel nu cunosc decât o singură transformare în viața lor. Trosc, asta e, am fost Saul, acum sunt Pavel, am fost păcătos, acum sunt sfânt. Fără intervenția directă a lui Iisus, lucrurile nu se petrec așa în viață: transformarea, *metanoia,* este ceva ce se petrece zilnic. În ansamblu, sunteți de acord cu mine?

Mereu același accent, nu afectat, dar parcă leneș, atingând cuvintele doar din vârful limbii. Era surprinzător că patriarhul întreba un simplu arhimandrit dacă era de acord cu el. Dar, evident, Aleksei nu avea intenția să folosească argumente autoritare. Căuta o adeziune profundă la părintele Ilia, care, văzându-l pe superiorul său bând un al treilea păhăruț de votcă, crezu că-și poate permite să facă la fel.

— Preafericirea Voastră, încep să-mi pun o întrebare. Mult timp am crezut că ortodoxia reprezintă adevărul…

— Așa este!

— Bineînțeles că este, dar poate nu încă pe de-a-ntregul exprimată, explicită. Ea conține încă mistere care se vor elucida cu timpul. De exemplu, Kiril și Metodiu au inovat traducând liturghia în slavonă. Așadar era îngăduit, dar nu se

știa că este îngăduit. Într-un anume fel putem spune că era chiar prevăzut încă de la început, dar nu știam că era prevăzut. La început aveam certitudinea că adevărul nu se schimbă niciodată…

— Ei, dar nu se schimbă!

— Bineînțeles că nu se schimbă, dar se luminează. Ca Pământul învârtindu-se în jurul soarelui.

— Ce vreți să spuneți, părinte?

Erau acolo, acești doi oameni, dintre care unul ar fi putut fi părintele celuilalt, față în față, în atmosfera demnă a unei mese împărțite între doi creștini, ceea ce constituia întotdeauna o aluzie discretă, dar sigură, la Cina cea de Taină. Preotul Ilia mesteca o coajă de pâine albă; acasă nu mânca decât neagră. Termină prin a pronunța cu umilință:

— Nu știu.

— Biserica noastră a supraviețuit cu greu, reluă patriarhul. Noi nu cunoaștem, deocamdată, tulburările care zguduie catolicismul. A fost un timp, imediat după Revoluție, când s-au făcut eforturi de reînnoire, dar erau manevre proaste, puse la cale de CEKA, azi KGB. Poate câțiva naivi au căzut în capcană, dar, la bază, obiectivul era clar cel de a distruge Biserica din interior. Spre sfârșit s-a inventat această așa-zisă „Biserică vie“ pe care eu am combătut-o atât.

— Dumneavoastră, Preafericirea Voastră?

— Între altele. În anii douăzeci am fost exilat timp de patru ani fiindcă am spus ceea ce gândeam. Dar în final au masacrat atâția episcopi că au fost obligați să apeleze la puținii care rămăseseră, așa cum, în războiul împotriva Poloniei, au scos din ascunzătorile lor câțiva ofițeri ai țarului pe care nu-i omorâseră încă. Vă spuneam deci că, deocamdată, toți tremurăm pentru gamela noastră zilnică de adevăruri vechi și că nu a venit încă momentul să riscăm să o răsturnăm făcând experiențe noi. Dar nu este interzis să ne gândim la viitor. Cum vă categorisiți, părinte Ilia -printre preoții reacționari sau printre cei liberali?

Pronunțată sub regimul comunist, fraza părea neadevărată, fantastică, și chiar patriarhul se simți obligat să precizeze:

— Vă întreb din punct de vedere religios. Ilia făcu o pauză înainte de a răspunde. Trăia într-o societate în care totul era periculos, mai ales să spui ce gândești. Biserica nici ea nu

încuraja schimbul de idei, nici chiar ideile cele simple: cele ce se găseau în catehism și în ceaslov trebuia să fie suficiente pentru o minte onestă. Pe de altă parte, acest om din fața lui, care ducea furculița la gură cu atâta delicatețe, era superiorul lui Ilia și avea dreptul la o sinceritate deplină din partea lui. Cu câțiva ani înainte, când trăia și se ruga liniștit în mănăstirea lui, Ilia nu ar fi înțeles întrebarea care îi fusese pusă, dar astăzi o înțelegea prea bine. Și citise destul, meditase destul pentru a deveni conștient că nu era o întrebare la modă, ci una eternă.

— Cred, Preafericirea Voastră, spuse el într-un târziu, ascunzându-se în spatele Scripturii, ceea ce îi permitea unele libertăți, cred că sabatul este făcut pentru om și nu omul pentru sabat. Cred de asemenea că nu trebuie pus vinul nou în butoaie vechi, dar că putem pune un vin bun vechi în butoaie noi. Cred, Preafericirea Voastră, că va veni ziua când nu va mai trebui să ne fie frică să ne reînnoim butoaiele. Dar poate nu astăzi. Biserica rusă este în convalescență și trebuie tratată ca atare.

— Biserica însă trebuie tratată, spuse patriarhul, cum merită să fie tratată. Înainte de toate, ea păstrează adevărul ortodoxiei, dar ea nu este singura: grecii îl păstrează și ei, și arabii, și sârbii, și bulgarii, și ortodocșii răspândiți peste tot în lumea întreagă: francezi, chilieni, americani…

În schimb, ceea ce-i sigur este că Rusia nu există decât pentru că există Biserica rusă. Cu toate defectele ei, asupra cărora, credeți-mă, nu îmi fac nicio iluzie, de n-ar fi decât acest odios obicei de a-i pune să plătească pe enoriași pentru cea mai mică slujbă, Biserica însă este cimentul Rusiei. Ea a creat ordinea politică și juridică, ea a sfințit familia, ea a protejat femeia, ea a condamnat cămătăria și sclavia. Ea a pictat icoane, a construit biserici și mănăstiri, a compus muzică. Din evul mediu rus nu a rămas decât ea. Ea a fost cea care a permis Rusiei să rămână ea însăși după trei secole de jug tătar. Ea ne-a adunat în fața teutonilor, suedezilor, polonezilor, turcilor. Ea este cea care ne-a dat forța să-l batem pe Napoleon. Și mareșalul Stalin, el însuși, a înțeles că tară ea nu îl putea învinge pe Hitler. Călugărul strânse farfuriile, le înlocui cu altele și servi un *kiseP* de zmeură.

— Te voi chema când voi avea nevoie, spuse patriarhul. (Călugărul se înclină și ieși. Patriarhul scăzu ușor tonul vocii.)

Mai este și altceva. Luă câteva linguriițe de *kisel* parfumat. Mânuia linguriița de argint cu o îndemânare care îți făcea poftă să-l imiți. Văzându-l mâncând cu atâta delicatețe ți se deschidea apetitul. După un timp ridică privirea:

— V-ați întrebat vreodată câți martiri numără Biserica creștină din prima zi până astăzi? Este dificil de evaluat, dar se consideră în general cam treizeci de mii, cuprinzând totul: Nero, Dioclețian, Islamul, Japonia, indienii, Africa, Revoluția franceză, războiul civil spaniol. Nu vorbesc de războaiele religioase din Franța, Germania, Anglia, nu vorbesc decât despre creștinii omorâți de către necreștini. Știți câți martiri a pierdut Rusia, sau mai degrabă a câștigat, sub regimul comunist, vreau să spun martiri martirizați pentru credința lor?

Ilia dădu din cap. Patriarhul mânca mereu din *kisel-u* 1 lui.

— Știți câți episcopi erau în Rusia la sfârșitul Vechiului Regim?

Ilia dădu din nou din cap.

— O sută șaizeci și trei. Știți câți dintre acești o sută șaizeci și trei au murit asasinați, torturați, înfometați, deportați?[32]

Ilia nu știa.

— O sută treizeci. Niciunul mai mult sau mai puțin. Și cifra totală de creștini ortodocși morți pentru credința lor, din 1917 până spre sfârșitul anilor douăzeci, este de 300 000. Aproximativ. Trei sute de mii, aproape de zece ori mai mult decât numărul total de martiri creștini de la răstignirea lui Iisus. Nu credeți că asta spune ceva despre Biserica rusă? „Noi trebuie să ne bucurăm că Dumnezeu ne-a făcut să trăim o epocă unde noi putem să suferim pentru credință.“ Știți ale cui sunt cuvintele? Ale părintelui Ambrozie din mănăstirea din Sviajsk, acel Sviajsk unde comuniștii i-au ridicat un monument lui Iuda. Părintele Ambrozie a fost găsit străpuns de lovituri de baionetă, cu brațele și picioarele dislocate. Patriarhul vărsă peste *kisel*-ul lui lapte care se răspândi neregulat, în așa fel încât farfuria semăna vag cu o hartă geografică.

— „Fluvii de lapte, maluri de *kisel”* murmură Aleksei, ca și cum și-ar fi adus aminte un citat sau mai curând o poezioară uitată din copilărie. Da, trebuie să fim bucuroși, părinte Ilia. Dacă credem oricât de puțin în semnificația crucii, trebuie să ne bucurăm. Biserica ortodoxă rusă a dat Bisericii universale

32 Jeleu semilichid.

de zece ori mai mulți martiri în zece ani decât a câștigat ea în două mii de ani. Oh! Desigur și catolicii, protestanții și chiar musulmanii au murit pentru credința lor de mâna comuniștilor, nici nu spun că moartea lor a fost mai puțin atroce. Dar acest număr, acest număr incredibil! Este adevărat că Nero nu cunoștea armele automate, dar totuși… Și, ați remarcat, nimeni nu vorbește. La noi, bineînțeles, nu avem dreptul, dar nici în Occident nu o fac. Linse elegant lingurița și o puse jos.

— Poate că sunt geloși?

Se rezemă de spetează și încrucișă brațele.

— Când recitesc, în sfântul Pavel, istoria primilor creștini lapidați, trecuți prin sabie, tăiați în două, îmi spun că noi ceilalți, ruși ai secolului XX, nu avem nimic pentru care să-i invidiem: am fost împușcați, înecați, legați de coada unui cal sălbatic, arși în cazane de vapoare, fierți în gudron, zidiți, înmormântați de vii, spânzurați de păr, ni s-a smuls barba fir cu fir, ni s-a bătut un cui în cap, am fost puși goi, udați cu apă și legați de un stâlp pe ger mare. Cea mai confortabilă era groapa aceea la marginea căreia te întreba „Există Dumnezeu?“, iar noi răspundeam „Da“ și ne trăgeau un glonț în ceafa și cădeam peste cadavrele care ne precedaseră. Să nu credeți că vă relatez povești, părinte Ilia. Avem nume. Un anume preot Aristarh a fost scalpat. Preotul Koturov a fost transformat în statuie de gheață. Unui preot Dmitri i s-a tăiat brațul cu sabia în momentul în care își făcea semnul crucii. Părintele Prigorovski a fost îngropat de viu. Nu mai știu cum se numea cel care a fost ars de viu pe o claie de fin: nu s-a găsit decât crucea lui de pe piept. Și în cea mai mare parte a timpului, comuniștii nu restituiau trupurile familiilor: le dădeau câinilor să le sfâșie. Or, acești episcopi, preoți și adesea laici mureau binecuvântând-și călăii. Nu credeți că acești trei sute de mii de martiri înseamnă ceva la scara lumii, la scara istoriei umanității? Dacă nu această moarte, cel puțin această iertare? Fiecare dintre aceste trei sute de mii de iertări?

— Preafericirea Voastră, spuse părintele Ilia, sunt un fost soldat și am văzut în viața mea câteva orori. Dar ceea ce îmi povestiți… Să fim noi un popor aparte, noi, rușii?

— Oh! Nu, făcu patriarhul. Nu ați citit istoria războaielor din Vendee? Francezii nu au de ce să ne invidieze. Mă refer la francezii atei, fiii iluminismului, așa cum comuniștii noștri erau

fiii idealismului german. Doriți ceai?

Sună dintr-un clopoțel de argint și tânărul călugăr aduse pe un platou un samovar, un ceainic, o zaharniță, două pahare în suporturile lor și prăjituri uscate pe o farfurie.

— Ei bine, spuse patriarhul vesel, voi face pe gazda. Câte bucăți de zahăr vreți? Vă place ceaiul tare?

Îi puse două bucăți lui Ilia, cu un cleștișor, luă trei pentru el cu degetele, vărsă ceai foarte tare în cele două pahare și le diluă cu apă din samovar. Și apoi, deodată, parcă ar fi fost atrași în ciuda lor, ochii lui se fixară pe cele trei icoane care, ornate cu ștergare brodate cu roșu și albastru, dominau sufrageria: o copie după Sfânta Treime a lui Rubliov, un sfântul Serghie, o Maică Precistă *hodighitria*[33]. Aleksei părea că se conectase la aceste icoane ca un aparat electric la priză pentru a-și trage energia. Liniștea dură un minut sau două. Ilia simțea că patriarhul, uitând că are paharul aburind în mână, se ruga în fine, bătrânul lăsă paharul pe farfurioară, fără să bea, și se ridică cu o mișcare uimitor de tinerească pentru vârsta lui – trebuie că avea aproape optzeci de ani. Merse la fereastra care dădea spre o întindere de zăpadă și păru să se cufundă în contemplare. Ilia își bău liniștit ceaiul. Era un obicei militar: ți se dă să mănânci, mănânci; ți se dă să bei, bei.

— Părinte Ilia, vorbi patriarhul cu spatele, aproape timid. Încet, Ilia se ridică, din respect:

— Da, Preafericirea Voastră.

— Am o propunere să vă fac.[33]

---

33 Călăuzitoare (gr.); tip de icoană bizantină reprezentând-o pe Maica Domnului cu Pruncul în față pentru a arăta lumii că aceasta este Calea (n.tr.).

6

Căldura, mâncarea excelentă, trei păhărușe de votcă îl aduseră pe Ilia într-o stare de semisomnolență și de semi-amețeală. Îl auzea pe patriarh ca printr-o perdea de catifea care amortiza sunetele.

— Ah! Mi-am adus aminte una, spuse patriarhul. Știți, una din acele istorioare nostime pe care le povesteau frații mei. Vorbea în continuare cu fața la fereastră.

— Era epoca în care ofițerii încercau să-și educe soldații. Bănuiesc că era felul lor de a se apropia de popor. „Imaginează-ți, îi spune căpitanul ordonanței sale, că este război și tu, singur, întâlnești un regiment de nemți. Ce faci?

— O iau la goană în cea mai mare viteză, Noblețea Voastră.

— Cum? Tu, soldat rus, o iei la goană în cea mai mare viteză? Imbecilule! Trebuie să răspunzi: – Bat în retragere spre poziții dinainte pregătite.

— Bine, Noblețea Voastră, bat în retragere spre poziții pregătite dinainte.

— Bine. Acum imaginează-ți că întâlnești un taur furios. Ce faci?

— O iau la goană în cea mai mare viteză, Noblețea Voastră.

— Cum? Tu, soldat rus, o iei la goană în cea mai mare viteză?

— Nu, nu. Noblețea Voastră. Bat în retragere spre poziții pregătite dinainte.

— În fața unui taur! Imbecilule! Trebuie să răspunzi: îl spintec cu sabia și îl aduc camarazilor mei pentru masa de seară.

— Bine, Noblețea Voastră. Îl spintec cu sabia și îl aduc camarazilor mei pentru masa de seară.

— Bine. Acum imaginează-ți că mă găsești pe câmpul de luptă, pe mine, căpitanul tău, grav rănit, pierzând sânge. Ce faci?

— O iau la goană în cea mai mare viteză, Noblețea Voastră.

— Cum? În fața propriului tău căpitan rănit de moarte?

— Nu, nu, Noblețea Voastră. Bat în retragere spre poziții dinainte pregătite.

— Imbecilule! Sunt rănit, îți spun. Ce ai putea face?

— Ei bine, Noblețea Voastră, vă spintec cu sabia și vă aduc camarazilor mei pentru masa de seară.“

E prostesc nu? Dar astea vin dintr-o lume care, din multe

puncte de vedere, era atât de inocentă… Este o parte din copilăria mea, părinte Ilia. Îi revăd încă pe frații mei în cuirasă, cu casca împodobită cu vulturul cu două capete și cu coada de cal la spate…

Patriarhul reveni la masă și se așează.

— Trebuie mai întâi să vă explic. Scuzați-mă că am aerul de a ține o conferință, adăugă el pe un ton monden. Noțiunea de sacru este fundamentală în om. Ea se prezintă sub două forme: sacru religios și sacru laic. Pentru religioși este evident. Pentru laici, este mai puțin, dar este incontestabil că puterea supremă a unui șef de stat de exemplu, chiar dacă nu are legătură cu Dumnezeu, este totuși sacră. În război, cea a unui șef se bazează pe liturghia militară. Chiar și un caporal are ceva mai sacru decât un simplu soldat. Ilia recunoscu că este adevărat. Paralel, șeful religios nu-și poate exercita funcția decât dacă recurge la o autoritate care nu este doar religioasă: episcopul nu comandă preoților săi, nici preotul parohiei lui, decât dacă este învestit pentru a o face, și această învestitură nu are loc fără prestigiul persoanei și participarea societății. La limită, în punctul unde paralelele se întâlnesc – altfel spus în Dumnezeu, care este Dumnezeu, dar care este și regele regilor – sursa acestor două forme de sacru este poate aceeași, dar aici, jos, suntem obligați să le diferențiem. Atât de puțin, că ele au tendința de a se interfera. Pe de o parte rușii atei au simțit nevoia să-l pună pe Lenin într-un mausoleu, francezii atei să transforme o biserică în panteon pentru marii lor oameni. Pe de altă parte, preotul exercită o putere asupra parohiei lui, episcopul asupra preoților, patriarhul asupra episcopilor. Să ne întoarcem în timp. Conceptul de rege-preot este fundamental în toate societățile. În el se amestecă din nou cele două forme de sacru. Egiptenii au găsit o formulă mai bună, în care faraonul este pur și simplu un zeu. Nici romanilor nu le-a lipsit imaginația; împăratul lor era în marș perpetuu către apoteoza lui și i se aduceau sacrificii încă din timpul vieții. Aceste soluții sunt interzise creștinilor, dar problema rămâne, pusă în alți termeni: aceia ai relației dintre Biserică și Stat. De altfel, Iisus Hristos a făcut aici o aluzie poruncind să i se dea Cezarului ceea ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu. Dar nu a spus cum să facem. Iar sfântul Pavel a mai complicat puțin situația, declarând că orice putere vine de la

Dumnezeu și că, în consecință, trebuie să i te supui. Două concepții extreme se opun. La un capăt, papo-cezarismul de mult timp aplicat în Occident, chiar sub două forme. Pe de o parte, papii Romei aveau propriul lor stat, pe care îl guvernau ca monarhi laici; pe de altă parte, pretindeau să poruncească prinților, îi excomunicau pe regi, îi absolveau pe enoriași de jurăminte, îl târau pe împăratul Sfântului Imperiu Roman Germanic la Canossa. Pentru ei era evident că puterea spirituală trebuie să domine politica. Este ceea ce se numea politica celor două. Săbii. De fapt, s-ar fi văzut bine pe ei înșiși împărați ai lumii, și prin asta se înțelege că dacă Iisus este regele tuturor regilor, și dacă întreaga umanitate trebuie să se integreze într-o zi în Ierusalimul ceresc, este normal ca, în așteptarea acelui moment, papa din Roma să guverneze Ierusalimul terestru. La celălalt capăt, cezaro-papismul oriental se întemeia pe un joc al basculării între împăratul Bizanțului, considerat drept „episcop din afară”, un fel aparte de cleric, din al cărui ordin se reuneau conciliile. Pe de altă parte, puterea lui ținea de Biserică, chiar cea laică. Politica era în mâinile împăratului, dar subordonată spiritualului. Și spiritualul era în mâinile patriarhului, el însuși subordonat împăratului din punct de vedere politic. Între cele două extreme se situează toate celelalte soluții, bazându-se fie pe concordanțele dintre Biserică și Stat, fie pe separarea lor, în general pronunțată din inițiativa Statului, nu a Bisericii, Biserica sucombând aproape întotdeauna tentației de a exercita o parte din puterea statală. Rusia a moștenit sistemul bizantin. Mai întâi a fost supusă patriarhului de Constantinopole, apoi, de la finele secolului al XVI-lea, și-a avut patriarhul ei, care trăia mai mult sau mai puțin în bună înțelegere cu țarul. Găsind că patriarhii se amestecau prea mult în politică, Petru cel Mare a suprimat pur și simplu acest post și a reunit cele două puteri în propria-i persoană, delegând în același timp problema spiritualului unui sinod de episcopi. A trebuit să vină Revoluția pentru ca Biserica să-și regăsească propria ierarhie, cu patriarhul Tihon, persecutat și mort în închisoare. A urmat apoi patriarhul Serghie…

— Și acum Preafericirea Voastră. Patriarhul suspină cu tot trupul.

— Și acum eu, părinte. Și credeți-mă, nu este o sinecură, încă

de la început, regimul comunist a încercat să dezrădăcineze Biserica, să o distrugă, să o elimine. Dar Iisus Hristos și-a ținut cuvântul: porțile infernului nu au răzbit împotriva ei. Apoi comuniștii au încercat să-i schimbe menirea: așa a apărut Biserica nouă, la care s-au raliat numai preoți răi, și a cărei inconsistență noi am reușit să o dovedim. După aceea au încercat să o infiltreze: agenți KGB bântuiau seminarele noastre, erau hirotonisiți, celebrau sfintele taine, iar noi nu ne putem împiedica să ne întrebăm ce valorau aceste sfinte taine *ex opere operato* sau *ex opere operands* –, eu cred că erau valabile, că Iisus cobora într-adevăr pe altarele lor… Dar la ce serveau toate acestea? Secretul spovedaniei violat ici și colo și cu ce rezultate? Ar fi existat un sens dacă Biserica ar fi conspirat. Dar noi am avut porunci de la Tihon care, afurisindu-i pe persecutorii noștri, invita pe credincioși să sufere întru Iisus. În timpul războiului civil, a refuzat să binecuvânteze atât armata anticomunistă, cât și pe comuniști, „pentru că nu există loc în biserică pentru fratricizi, oricare ar fi motivele”, iar în testamentul său a scris efectiv că puterea sovietică se implantase în Statul rus „în urma voinței divine, fără de care nimic nu se face pe lume”. Acest testament l-au obținut probabil prin violență, sau prin epuizare, nu știu, dar pentru noi asta nu schimba nimic. Noi, demnitarii Bisericii, nu putem să-l renegăm. Atunci, toate aceste infiltrări, aceste nuclee, la ce bun? Paranoia făcătorilor de nelegiuiri? Sau, cum cred eu, voința de a distruge Biserica nu pentru ceea ce face, ci pentru ceea ce este? Perseverență în opera lui Anticrist?

Trecute suit aceste timpuri, părinte Ilia. Oh! Mai există câteva cârtițe printre noi, dar le știm, ele nu ne fac rău, câteodată chiar le utilizăm pentru a ne juca un pic cu autoritățile, le sâcâim, le inducem în eroare asupra unor detalii. (O expresie poznașă apăru pe fața patriarhului: Ilia și-l imagina pe băiețelul malițios care fusese probabil.) Și asta nu este inutil în timpurile pe care le trăim: Nikita Sergheievici[34] a decis să strângă cureaua promițând că până în 1980 nu va mai rămâne niciun preot în Rusia, dar în realitate știa că nu ne poate înlătura. Așa încât lucrurile se petrec la alt nivel acum. Nu cred că vă ofer noutăți spunându-vă că întreținem relații de curtoazie cu Comitetul pentru afacerile Bisericii ortodoxe ruse,

34 însemnai KGB-ului (n.tr.).

emanație a KGB-ului, la ordinele generalului Karpov. Ce vor ei de la noi? Să nu câștigăm prea mult teren în Rusia și să militäm pentru pace în lume, printre altele la Consiliul ecumenic al Bisericilor. Ce vrem noi de la ei? Să înceteze să ne sufoce. Nu sunt niște baze rele de negociere, dar trebuie ținut cont că această situație este tranzitorie; ea va evolua. Cred că va evolua în sensul bun pentru noi, dar doar dacă noi ne vom juca jocul. Și jocul acesta, cred că nu mă veți contrazice, este o chestiune de relații. Am spus bine de relații și nu de infiltrări ai unora de către ceilalți sau invers. Avem pe cineva acum care ne dă satisfacții, dar este un suflet turmentat, care a avut o viață dificilă, care își reproșează unele fapte, care dorește să ajungă la pensie într-o mănăstire. Caut un înlocuitor. Ați accepta, generale?

Patriarhul spusese „general“. Viața lui Traktor-Ilarion-Kliment-Ilia se clătina din nou. Oare Dumnezeu nu va înceta să-i ceară lucruri din ce în ce mai complicate?

Întrebă:

— De ce eu?

— O mică vișinată, doriți?

Fără să aștepte un răspuns, Aleksei I turnă vișinată. O gustă cu poftă, dar și cu detașare:

— Nu e rea… De ce dumneavoastră? O să vă spun. Înainte de toate pentru că sunteți un bun amestec de îndoială și disciplină, sunteți capabil să vă urmați ideile fără să vreți cu tot dinadinsul să ajungeți la realizarea lor. Este o calitate rară. Majoritatea oamenilor se hrănesc cu certitudini: cele irațională ale credinței sau cele orgolioase ale rațiunii. Sau „eu cred că“. Sau „am verificat că“. Dumneavoastră sunteți, cum vă spuneam înainte, un realist. Asta îmi place, și este ceva indispensabil într-o misiune ca cea pe care v-o propun. Pe de altă parte, m-am interesat și am aflat biografia dumneavoastră. Nu știu ce accident din viața dumneavoastră v-a aruncat într-o mănăstire, dar știu că nimeni nu v-a pregătit pentru această decizie și că în acest timp ați evoluat spiritual. Trebuie… așa cum v-am zis… curaj. Sunteți și un bun preot de parohie și începeți să treceți drept un savant din câte am auzit. Există aici o capacitate de adaptare care nu este dată oricui, însă indispensabilă în noua dumneavoastră meserie. Altfel spus, îmi trebuie cineva în care să am încredere, dar și cineva în care ei să poată avea

încredere. Ați fost cel mai tânăr general din Armata Roșie: nu pot să nu vă ia în serios.

1 Hrușciov.

Există echivalențe de grad. Voi cere pentru dumneavoastră cel de general în rândul celor cu petliță albastră1. Calitatea dialogului meu cu ei va fi imediat alta. În niciun moment nu va trebui să mințiți, dar vor avea impresia de a avea omul lor la mine. Nu uitați două lucruri contradictorii: primul, statul sovietic este în acest moment singurul stat de care dispune Rusia și este singurul care, într-o oarecare măsură, contrabalansează imperialismul capitalist american; al doilea, acest stat, prin intenția și prin natura lui, este diabolic.

— Mă trimiteți la masă cu diavolul'?

— Cum spun nemții, vă va trebui o lingură cu coadă lungă. Fu rândul lui Ilia să se ridice și o făcu fără să se jeneze, fără excesivă deferență. Avea nevoie să-și dezmorțească mușchii pentru a gândi mai bine. Făcu turul mesei cu pași mari, cu sutana fâlfâind în urma lui. Îi era tare cald. Ar fi vrut să deschidă un oberlicht, dar nu îndrăznea.

— Preafericirea Voastră, spuse el după o vreme, sunt călugăr și am făcut jurământul de supunere. Pentru mine nu este o propunere, ci un ordin pe care mi-l veți da dacă veți crede de cuviință. Aș vrea să nu vă gândiți doar la binele Bisericii, ci și la binele bietului popă Ilia. Credeți că o astfel de misiune este pe măsura mea? Credeți că nu există niciun risc să-mi pierd sufletul?

Sunt un om de origine simplă, Preasfinția Voastră, și dacă am spicuit un pic de știință de ici, de colo, nu voi avea niciodată această largă și solidă deschidere a viziunii asupra lucrurilor pe care o poți obține prin serioase studii universitare. Pe de altă parte, dacă am în mine o anume formă de umilință pe care am putut să o cultiv în mănăstire și, într-o oarecare măsură, în parohia mea, nu eram nefericit nici ca ofițer-îmi plăcea să fiu servit, îmi plăcea viața bună. Sunt un carnal, Preasfinția Voastră. V-ați gândit la ce tentații mă împingeți? Sunteți sigur că voi rezista? Nu cunosc KGB-ul, dar cunosc armata. Nu vor fi doar trei degetare de votcă pe care va trebui să le ingurgitez dacă voi fi nevoit să fraternizez cu ei!

Și risc să-mi placă!

Ridicase vocea. Micul patriarh îl privi – mare, colțuros, profund:

— Votcă? Aveți o carcasă care poate absorbi destul de multă. Alte neliniști?

Se lăsă o lungă tăcere. Știau amândoi la ce se gândea celălalt. Ilia revăzu o grămadă de femei goale și însângerate, aruncate unele peste altele, lipite una de alta ca peștii aruncați pe o tarabă. Îngenunche.

— Nu, Preafericirea Voastră. Nu am alte neliniști.

— Atunci, spuse patriarhul, să ne rugăm. Avea mai multe dificultăți să se așeze în genunchi decât să se ridice și trebui să se sprijine de umărul lui Ilia, larg și puternic. Ilia îl ținu o clipă, respectuos, de mijloc. Apoi se întoarseră amândoi către icoane, se închinară și se adânciră în rugăciunile lor paralele, așa cum scafandrii se cufundă în apă.

CAPITOLUL V

Marea Vera

Anii ’70

1

Marea Vera l-a întâlnit pe Iuri la Facultatea de Drept din Leningrad. Bine clădită, cu obrajii supți, cu ochi cenușii pe un chip auster și mândru, era pasionată de marxism-leninism și nu se îndoia de necesitatea de a converti întreaga lume la această doctrină. Nu era oarbă la insuficiențele regimului, dar le explica dând vina pe faza socialistă tranzitorie: când comunismul seva răspândi pe plan universal, vom vedea ce va fi. Deși îl ura pe trădătorul Troțki, nu era departe de a crede, ca și el, că sub comunism durerile nașterii vor dispărea; că „omul va deveni infinit mai puternic, mai înțelept și mai subtil“; că „trupul său va fi mai armonios, mișcările sale mai ritmate, vocea mai muzicală”; că „omul de mijloc se va ridica la nivelul lui Aristotel, al lui Goethe sau al lui Marx“. Avea câteva scuze pentru a visa acest comunism apocaliptic. Se trăgea din două familii aparținând intelectualității petersburgheze, unde ateismul era la el acasă și unde se acordau „poporului” (de altfel foarte puțin cunoscut) toate virtuțile, investindu-l cu o misiune de a mântui lumea ce i-ar fi provocat invidia chiar și lui Dostoievski. Excesele Revoluției le apăreau acestui soi de oameni ca o ispășire necesară a abuzurilor trecute, și primiseră tară să se revolte privațiunile la care erau supuși de economia de tip sovietic: „Cel puțin acum avem onoarea să trăim ca niște mujici“. Apoi a fost asediul Leningradului, cel mai lung din istorie, dacă nu și din legende. Nouă sute de zile, nouă sute de nopți de foame, frig, bombardamente – 600 000 de morți, un milion de dispăruți sub dărâmături, cetățenii de ambele sexe transformați zilnic în gropari ai semenilor lor și, pe deasupra, o rezistență încăpățânată care dusese la înfrângerea armatei generalului von Leeb. Această rezistență, susținută dincolo de orice închipuire de un patriotism sălbatic, fusese întreținută zi de zi de energia politică a lui Jdanov, care făcuse din ea o cruciadă laică, cu imense jertfe. Atunci când victoria fusese în sfârșit celebrată, cum să n-o fi atribuit comuniștii aflați la putere purității inalterabile a doctrinei lor?

Vera, născută din victorie, era convinsă că fusese o victorie

câștigată de adevărul inerent al comunismului, și acesta a fost motivul care o orientase spre Facultatea de Drept. Ambiția ei era aceea de a demonstra că nu putea să existe alt drept adevărat decât cel marxist-leninist și că toate celelalte forme de dreptate nu fuseseră altceva decât niște încercări. Părinții ei, medici, atașați unor valori mai modeste, mai verificabile, se mirau că produseseră cu genele lor amărâte o ambiție atât de grandioasă și își priveau progenitura cu o spaimă cvasi-sacră, așa cum părinții Ioanei d'Arc ar fi privit-o, fără îndoială, dacă ea le-ar fi vorbit despre vocile pe care le auzea. Furi avea un an mai puțin decât Vera și venea dintr-un mediu diferit. Era din Novgorod. Bunicul lui fusese ofițer al țarului și, în consecință, tatăl său nu ar fi putut face studii dacă Războiul patriotic n-ar fi făcut anumite excluderi mai puțin draconice. Rezultatul: tatăl lui Iuri urmase o școală de ofițeri și luptase în Armata Roșie; revenise de pe front cu epoleți, semn de infamie sub Lenin, dar pe care Stalin îl repusese în drepturi. Mama lui Iuri era fiica unui preot martirizat de bolșevici. Familia rămăsese credincioasă și discret practicantă: avuseseră destule necazuri, nu voiau să provoace puterea, dar își spuneau rugăciunile și țineau posturile. Ceea ce mărturiseau fără teamă era cultul pe care îl dedicau Rusiei eterne. Acesta nu mai reprezenta niciun pericol: Aleksandr Nevski, așa sfânt cum era, fusese amnistiat; ca să nu mai vorbim de Petru cel Mare și de Ivan cel Groaznic. În această pioșenie patriotică crescuse furi. Era în ereditatea lui să-și servească patria și, pentru a-ți servi patria, doar dacă nu ești un revoluționar, ceea ce nu era cazul, trebuie să servești Statul, oricare ar fi el. Se gândea, firesc, să devină militar ceea ce nu se putea fără a fi pionier, apoi *komsomolist'*, poate chiar membru al partidului comunist, dacă avea să fie acceptat, dar partea doctrinară și chiar filosofică a acestor obligații îi scăpau lui Iuri. Era o filieră, toate filierele presupun forme, iar formele se exprimă în formule. Se orientă deci spre armată. Nu excela cu notele la matematică; pe de altă parte, mergea foarte bine la literatură; printre altele, practica artele marțiale și parașutismul. Aceasta, într-o zi, îi dădu o idee aproape nebunească: dacă voia să servească Statul, de ce nu ar face-o la cel mai înalt nivel, acolo unde matematicile nu contează deloc și unde limbile străine erau la mare preț? De ce să nu vizeze elita elitelor, adică KGB-ul?

Evident, membrii KGB-ului se numeau încă cekiști și cekiștii erau cei care îl făcuseră pe bunicul său să piară torturat, dar nu mai erau aceeași cekiști. Cei de azi munceau cu riscul vieții lor pentru a proteja Rusia de vecinii ei care o hărțuiau fiecare pe rând mongolii, turcii, suedezii, nemții, polonezii și chiar, în două reprize, francezii (ce le-om fi făcut ăstora?) sfânta Rusie care avusese atâtea dificultăți în a-i respinge unii după alții, redresându-se de fiecare dată. Să îmbrace uniforma cu petlițe albastre, ce mândrie pentru tânărul furi! Dar, ghicind că niciodată nu trebuie să te propui voluntar pentru serviciile speciale, a căror suspiciune se trezește ușor, se mulțumi deocamdată să intre la facultatea de drept din Leningrad, pepinieră a viitorilor cekiști. Și așteptă. Și așteptând, o întâlni pe Vera. Se asemănau puțin. Puteau fi frate și soră. Amândoi înalți, cu fețe prelungi, ridate în ciuda vârstei, cu pometi înalți, sprâncene stufoase care concentrau privirea, el mai brunet și cu ten închis (avea sânge georgian), ea cu piele albă și păr șaten, amândoi cu părul scurt, ea aproape la fel de scurt ca el. Se plăcură din primul moment; chiar și felul lor de a trăi era asemănător. El bea puțin, ea deloc. Le plăceau amândurora dansul clasic și poezia. Ea era mai avansată decât el în drept și îl putea ajuta, dar cum ea voia să facă karate și parașutism, putu și el să-i dea sfaturi. Amândoi erau virgini și înțelegeau să rămână așa până în ziua în care vor întâlni – el căsătoria, ea iubirea. Cum asta se întâmplă adesea între oamenii tineri, erau atât de mulțumiți de asemănările lor încât nu vedeau diferențele: el nu avea nimic împotriva sentimentelor exaltate pe care nu le împărtășea; ea nu-și dădu seama că el nu mănâncă vinerea nici came, nici ouă, nici brânză, nici unt, nici lapte. Iuri nutrea pentru Vera o admirație de nespus. O găsea nemaipomenit de frumoasă și inteligentă, dar reprezenta pentru el și încarnarea feminității pure și de neatins, o considera sacră; dacă se întâmplă să-i atingă ușor mâna, era tulburat și rușinat în același timp. Ar fi fals să spunem că nu o dorea, dar ascundea atât de bine această dorință că nici nu știa că îl încearcă. Dacă și-ar fi dat seama, s-ar fi considerat definitiv nedemn de ea. Vera, de asemenea, deși avea față de el gesturi aproape materne sau, în orice caz, de soră mai mare, voia să fie demnă de el în chip absolut, mai ales din ziua în care, plecând de la teatrul Kirov unde fuseseră să vadă, pentru

a treia oară, *Lacul lebedelor* (biletele nu costau aproape nimic), îi mărturisise de ce voia să facă dreptul:

— Știu că nu sunt la fel de dotat ca tine, dar știu și că suntem observați, cât despre restul, cred că am profilul necesar. La ideea că acest superb băiat cu care își petrecea zilele ar fi putut ajunge să servească cauza comunistă în prima linie, inima Verei încetă o clipă să bată, dar crezu că este bine să-și ascundă această emoție.

— Poate că ai profilul, recunoscu ea, dar nu știu dacă dai dovadă de suficient entuziasm în politică. Îmi aduc aminte că nu te arătai prea des la reuniunile komsomoliștilor până nu team pus în fața responsabilităților tale. Și cred că la ultimul examen de marxism-leninism ai avut 3 din 5. Dacă vrei să devii cekist, trebuie să faci un efort.

— De acord, Vera, admise Iuri. Voi avea 4 data viitoare. A avut 5 și este foarte posibil ca acest 5 să fi fost determinant, pentru că la sfârșitul anului doi de drept, când se întorcea acasă, își găsi părinții foarte agitați, atât pe tatăl lui, pensionar placid, care-și tocea vechile pufoaice citind *Izveslia,* cât și pe mama lui, preocupată întotdeauna doar de saramura pentru castraveți și de cantitatea de boabe de ienupăr ce se pun în votcă.

— Iurocika, spuse ea panicată, ce ai mai făcut?

Tatăl, așezându-se mai bine în fotoliul lui desfundat, cu ochelarii lăsați pe vârful nasului, avea aerul nu sever, ci perplex.

— Despre ce e vorba? Întrebă Iuri, care rămase calm și care știa că nu „făcuse“ nimic, de altfel nu „făcea” niciodată nimic în sensul în care înțelegea mama lui acest verb: nu spărgea vesela într-un restaurant, nu era adunat beat de miliție, nu era obraznic cu vreun superior, nu ultragia pudoarea publică, nu exprima public o opinie care nu fusese publicată în *Pravda.* Despre ce e vorba?

— Adineauri a sunat telefonul, spuse mama.

— Da, a sunat, confirmă tatăl.

— Și eu am răspuns, mai spuse mama.

— Da, ea a răspuns, confirmă tatăl, care nu răspundea niciodată.

— Și la celălalt capăt era un maior, zise mama. Un maior Ivan Ivanâci Ivanov. Foarte politicos. Asta nu mi-a plăcut.

Trebuie că ascunde ceva. A întrebat dacă într-adevăr locuiești aici. Iuri Nikolaevici Șcebrukov.

— Exact: Iuri Nikolaevici Șcebrukov, confirmă tatăl. Cu greu putea confirma restul conversației, nefiind el la telefon.

— Și a zis că vrea să te vadă, continuă mama. A spus: „Ne vom înțelege”. Îți imaginezi? „Ne vom înțelege”! Râd și curcile! Tu, care de-abia ai ieșit din scutece, și el, care este maior KGB.

— KGB? De unde știi tu că e de la KGB?

— Dumnezeule mare! Pentru că mi-a spus! Când a lăsat numărul de telefon. Trebuie să te duci la Casa cenușie. Ce ai mai făcut, Iurocika? Nu ne ascunde nimic. Tatăl tău te va ierta. Iuri se sprijini de perete și, ca leșinat, lăsă să-i alunece cărțile de curs la picioare.

2

Întâlnirea pe care o aștepta pentru a doua zi nu fu fixată decât peste trei săptămâni, așa că Iuri nu se putu împiedica să-i povestească Verei. Iuri nu era de felul lui atât de secretos pe cât ar fi trebuit să fie pentru cariera pe care și-o alesese. Ochii Verei rămaseră fixați în ochii lui câteva momente, apoi îi spuse, pe un ton bizar, cu o expresie profund viscerală: – Mă vei ține la curent. Întâlnirea cu căpitanul Ivan Ivanâci Ivanov avu loc într-un fel satisfăcător. Bineînțeles, Iuri nu fu angajat imediat, dar toate speranțele îi erau permise. La sfârșitul anului trei de facultate, dacă totul se petrecea cum trebuie, putea intra într-una din școlile KGB-ului. O anunță pe Vera pe când se plimbau pe aleile nisipoase ale parcului. Ea inspiră profund și-i spuse:

— Sâmbătă vii la mine. La ora trei. Sosind acasă, ea le ceru părinților să petreacă sâmbăta după-amiază la niște prieteni, în altă parte, oriunde.

— De ce? Întrebă timid mama ei.

— Pentru că am nevoie de apartament. Binevoi să-i explice:

— Pentru a primi prieteni. Doctorii Vassilcikov, soț și soție, mereu terorizați de această gloabă ieșită, nu știau cum, din mărunțaiele lor, se supuseră și eliberară apartamentul după un prânz frugal. Apartamentul se compunea dintr-o singură cameră, dai; ca și cel al familiei Șcebrukov, era o locuință independentă, cu o mică baie și o bucătărioară în care puteai chiar să iei masa în picioare. Vera dispunea de propriul ei spațiu, fără fereastră, adieri unul din colțurile încăperii fusese izolat cu ajutorul unui stâlp și a două draperii în spatele cărora fusese instalat un pat strâmt și o noptieră. Iuri sună. Vera se duse să-i deschidă. El avea în mână un buchet de dalii. Era prima oară când oferea flori. Ea le luă și le mirosi îndelung. Daliile nu miroseau. Ea zâmbi. Zâmbea rar. Spuse „Vino“ și, pentru prima dată, îl luă de mână cu mâna a cărei muchie era bătucită de scândurile și cărămizile pe care le spărsese pe când făcea karate. Traversară camera dintr-un capăt în celălalt fără să se grăbească. Un perete întreg era acoperit de o bibliotecă din lemn alb în care stăteau aliniate, cu coperți de culori diferite, operele complete ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, dar și Pușkin, Nekrasov, Esenin.

— Este a mea, menționă Vera trecând pe lângă bibliotecă. Cărțile de medicină ale părinților erau înghesuite sub paturile

lor gemene, orientate perpendicular pe perete, sub fereastra care dădea spre Neva tomnatică.

— Te invit la mine. Intrară în alcov. Se întoarse spre el în penumbră, îl luă în brațe și îl sărută cu pasiune pe gură. Patul era desfăcut și proaspăt. Rupse petale de dalia și le aruncă prin pat, peste cearșaf și peste pernă. Apoi începu să se dezbrace. Iuri o privi înspăimântat.

— Ce-o să facem? Întrebă el. Ea răspunse:

— O să ne căsătorim. Dezbracă-te. Se întinse goală și, când fu și el dezbrăcat, îi ordonă:

— Pe mine!

Se aplecă asupra ei când Vera văzu un obiect balansându-se la gâtul amantului ei.

— Ce-i asta? Întrebă ea, arătând obiectul cu degetul. Iar el:

— O cruciuliță. Mica mea cruciuliță. De botez. Ortodocșii nu se despart niciodată de cruciulița lor. Ea tresări de oroare:

— Ești botezat?!

Era ca și cum ar fi anunțat-o că e sifilitic. Mai rău poate.

— Tu nu? Întrebă Iuri. Nu își pusese niciodată întrebarea. Un moment, în obscuritate, nu erau decât cei patru ochi care se înfruntau pe deasupra și pe dedesubt. Acest trup de femeie și acest trup de bărbat s-ar fi putut separa, și istoria lumii ar fi fost poate alta. Doar că Iuri spuse:

— Poate ar trebui să o scot?

Era o simplă cruciuliță de aramă, gravată cu vorbele „Miluiește și apară“, suspendată la capătul unui șnur, deasupra sinilor Verei. Ea se păcăli. Crezuse că Iuri era gata să renunțe la cruciuliță de teama de a nu o jigni în sentimentele ei atee și șopti printre buzele ei groase:

— De ce?

— Pentru că, șușoti Iuri, tot deasupra ei, ceea ce facem noi este un mare păcat. La care Vera îl pocni cu toată forța mâinii drepte, palma îi răsună în urechea stângă, iar el, pierzând dintr-o dată orice reținere, orice pudoare, se aruncă asupra ei cu violența dezlănțuită care crescuse vreme de douăzeci și cinci de ani în acest trup de atlet virgin. Mai târziu, ea fusese nevoită să-i mărturisească:

— În ziua aia, Iurocika, am simțit cum se varsă în mine Niprul.

3

Dragostea lor fu fericită, aproape că Vera îl găsea pe Iuri prea respectuos – „Ei, sărută-mă de adevăratelea, nu sunt o icoană ca să mă atingi doar din vârful buzelor!“, dar căsătoria nu se derulă fără piedici. Vera, fără să știe, simțea lucrurile ca în primele secole ale Bisericii, când consumarea căsătoriei constituia însăși taina. Ea se simțea deja căsătorită și accepta cel mult o înscriere la ZAKS (starea civilă) și un pelerinaj la una din statuile lui Lenin. Dar Iuri, care pe toate celelalte planuri îi făcea pe plac, nu ceda deloc. Nu era capabil să cedeze. Da, putea să păcătuiască, dar nu putea să transforme asta într-un obicei. Și nu putea trăi fără să se împărtășească. Și nu putea să se împărtășească fără să se spovedească. Și nu putea recunoaște de fiecare dată același păcat fără să exprime dorința de a se schimba.

— Atunci ce? Striga ea din vârful micului ei pat. Vrei să mergem într-o biserică cu sperietori pe pereți și să ne învârtim de trei ori în jurul unui dulap, purtând o cratiță găurită pe cap?

— Nu, răspundea calm Iuri. Îndrumați de preot, vom face de trei ori înconjurul mesei sfinte ca simbol al vieții pe care o vom trăi împreună, și vom purta cununi care ne vor aminti că, în ziua aceea, noi suntem prințul și prințesa micii Biserici pe care o alcătuim noi doi și, că de asemenea, căsătoria este o mărturisire, adică un martiriu: martirii au dreptul la o coroană.

— Dar nu cred nimic din toate astea! Nu-ți ajunge că te iubesc?

— Tu mă iubești pe mine, așa cum sunt, și pentru mine, toate astea sunt esențiale.

— Nu, n-am să mă dedau la o astfel de mascaradă. Altădată, religia era opiumul poporului, acum nu este decât un circ și eu nu sunt un clovn. El nu dădu un ultimatum. Simplu, la fel de tandru ca de obicei, o părăsi în ziua aceea și nu o mai sună la telefon. Cum frecventa acum o școală specială, iar ea era mereu la cursurile de la facultate, se întâlneau mai rar. După trei zile, Vera telefonă:

— Iun?

— Eu sunt.

— Ai câștigat. Dar mai apăru și al doilea obstacol de învins: Vera nu era botezată.

— Ce? Vrei să mă dezbrac în fața unui popă bărbos care va

profita de ocazie ca să mă pipăie sau măcar să-și clătească ochii?

Și Iuri, mereu răbdător:

— Vei fi în cămașă și vei intra în apă așa cum a făcut-o Iisus Hristos. Vei muri cu el și vei învia cu el. În felul ăsta vom putea fi uniți pentru eternitate. Vera se supuse. Al treilea obstacol a fost rochia de mireasă. Iuri considera că, fiindcă trăiseră în păcat, ar fi ipocrit ca Vera să se mărite în rochie albă, simbol al virginității. Dar asupra acestui punct și cu asentimentul preotului care urma să-i cunune („Lăsați-mă să vă zic, Iuri Nikolaevici, virginitatea e un lucru relativ"), Vera a fost cea care a câștigat:

— Căsătorie ortodoxă: atunci vreau o rochie albă, voal, trenă, flori de portocal și tot ce trebuie! Nu am înghețat degeaba în baia lor cu pete de ulei sfințit în apă. Nu scăpase atenției tinerilor căsătoriți că o ceremonie creștină nu va face niciun bine carierei lui Iuri, dar Vera avu eleganța să nu folosească acest argument, iar Iuri gândi că timpurile se schimbaseră, că, din punct de vedere istoric, Rusia își relua drepturile, că cei de la KGB vor închide ochii asupra unei ceremonii considerată esențialmente folclorică. La urma urmelor, dacă nu era cazul, era gata să strângă din dinți, să-și asume credința și consecințele pe care le comporta.

4

Cariera Verei se anunța strălucită: era asistenta unui procuror și urmărea cu ardoare pe disidenții care se prezentau în fața ei ca într-un fel de încrâncenat joc de popice. După ea exista un fel de demență vicioasă în a te revolta împotriva Statului care nu voia decât binele cetățenilor și că multiplicarea în slujba *samizdat'* -ului i se părea o adevărată invenție a diavolului, dacă lipsa credinței i-ar fi permis să creadă în acest personaj. Această efervescență perversă într-o țară pe care șefii săi o conduceau spre raiul pe pământ îi apărea Verei ca o fiertură de bacili reacționari care trebuia eliminați cu orice preț. Cariera lui Iuri… Asta era ceva mai complicat. Mai întâi, în loc să fie repartizat la Direcția 1, cea mai prestigioasă, cea care lupta în afara frontierelor, aterizase la Direcția 2, mai exact la Serviciul de securitate politică, pur și simplu Serviciul, cum era denumit. De fapt, era însărcinat să aducă apă la moara lui Vera sau mai exact materie primă pentru laminoarele ei. Era o activitate tară risc, constând din operații de rutină: citirea scrisorilor, interceptarea convorbirilor telefonice. Iun își dădu seama de anvergura, dar și de absurditatea scopului partidului comunist: a-i împiedica pe oameni să gândească singuri, a le impune un adevăr absolut. Religia poate să fie absolută, pentru că despre ea se presupune că provine din lumea cealaltă, dar cum, după ce l-ai citit pe Hegel, poți afirma că, într-o lume în care structura este fundamental dialectică, absolutul fusese deja formulat?

Culmea ghinionului, Iuri fusese chemat să servească sub ordinele bătrânului colonel Neugomonov, care practica ca pe o virtute ignoranța a tot ceea ce nu era comunist. De la Platon la Spinoza, filosofii care îl precedaseră pe Marx erau considerați bătrâni neputincioși, nu exista decât literatura realist socialistă, și orice simfonie ce nu zugrăvea ziua unui muncitor metalurgist era suspectă de a fi în serviciul capitaliștilor. Printre tinerii ofițeri, contemporanii săi, Iuri învață repede să distingă, pe de o parte, școala zubrilor, care îl venerau pe Neugomonov din stupiditate înnăscută sau prefăcându-se că-l venerează din arivism și, pe de altă parte, clubul liberalilor, care constata că acest comunism era pe cale să se depărteze de Rusia istorică așa cum se desprinde furnirul de pe o mobilă, și se gândeau la viitor. Delațiunea era stăpânul suveran în

„Serviciu”, iar Iuri nu putea să-și exprime sentimentele de antipatie pentru unii și de simpatie pentru alții, și trebuia să arate o credință fără limite în doctrina șefului său, care îi spunea din când în când:

— Șcebrukov, nimeni nu este obligat să fie un bun ofițer de informații, dar un bun comunist, toată lumea trebuie să fie. Ai înțeles asta?

— Da, tovarășe colonel. În ciuda acestei bunăvoințe, simțea că nu-l avea la inimă colonelul: dacă era nevoie de un locotenent să asigure permanența într-o zi de sărbătoare, dacă un ofițer trebuia pedepsit pentru a se degaja de răspundere față de o altă Direcție, un țap ispășitor pentru o neregulă, vina cădea mereu pe Iuri. Nu deveni căpitan decât la termenul de vârstă. Cel puțin viața conjugală îi aducea mari bucurii. În ciuda diferențelor lor politice și religioase, Vera îi apărea drept femeia ideală, exigentă din punct de vedere intelectual, cu o dragoste neobosită, întotdeauna grijulie pentru binele țării mai mult decât pentru ea însăși. Datorită ei, Iuri învățase o lecție importantă, care scapă majorității bărbaților: să îmbine brutalitatea dorinței cu religia respectului. O singură umbră în acest tablou: după trei ani de căsătorie nu aveau copii și, de câte ori aborda subiectul, ea răspundea: „Mai târziu“. Era în același timp atât de pudic și de ignorant referitor la sexualitatea feminină, încât nu îndrăznea să pună întrebări. Se mulțumea cu „mai târziu“.

5

Era una din acele după-amiezi petersburgheze de au Ci gust când căldura este sufocantă, dar nu se deschid ferestrele din cauza țânțarilor care te mănâncă de viu. Iuri clasa lășe cu suspecți în biroul său când sună telefonul. Convocat de general. Pentru că, între timp, Neugomonov avansase la gradul de general și se impunea din ce în ce mai mult ca șef al zubrilor. Iuri urcă un etaj, bătu la ușa capitonată, intră. Draperiile din catifea maro erau trase pentru a apăra biroul de strălucirea soarelui, astfel încât încăperea se afla în penumbră. O pată albă părea că înoată, dar prezența unor asemenea obiecte în asemenea locuri era atât de neverosimilă că Iuri avu nevoie de câteva secunde pentru a înțelege ce era. În schimb, îl recunoscu fără probleme pe marele Neugomonov care, tronând în spatele biroului său, transpira abundent în costumul lui de un albastru strident. În fața lui, dar întors pe trei sferturi către ușă pentru a putea vedea mai bine pe cel ce avea să intre, era… da, era un om maiestuos și bărbos, în sutană neagră – o sutană din mătase dacă vreți, cu panaghia episcopală atârnându-i pe piept și înaltul potcap alb, însemn al mitropoliților. Ședea sprijinit cu un cot pe biroul generalului ca și cum se simțea la el acasă. Vederea unei sutane în cabinetul de lucru al șefului Serviciului de securitate politică ținea de absurd. Altfel însă, cu acest potcap alb, prelatul nu putea fi decât Ilia, arhiepiscopul mitropolit al Leningradului. Eticheta ortodoxă ar fi vrut ca Iuri să se încline până la pământ, cerându-i binecuvântarea. Dar el folosi eticheta KGB-ului și rămase încremenit în poziție de drepți.

— Iată omul dumneavoastră, făcu Neugomonov cu un rânjet fals. Șcebrukov. Căpitan. Iurinikolaevici. Amândoi îl măsurară pe Iuri o bună bucată de timp, arhiepiscopul impasibil, generalul jucându-se cu un creion cu gumă. În plus, date fiind căldura și penumbra, cabinetul de lucru părea suspendat undeva în spațiu, sau poate plonjat în abisuri submarine, în orice caz separat de lume printr-o distanță incalculabilă. Nimeni nu vorbea. În fine, arhiepiscopul pronunță cu blândețe vorbe inimaginabile:

— Putem să vă cerem, căpitane, să vă scoateți tunica? Și cămașa?

Față de stupoarea care apăru pe chipul lui Iuri, Neugomonov

începu să râdă nervos. Îl detesta pe Traktor Galkin, dar nu se putea împiedica să nu râdă pe seama unui subordonat înmărmurit de această încurcătură atât de dramatică. Pentru că, în fine, nu exista niciun motiv pentru care un arhiepiscop să ceară unui căpitan KGB să se dezbrace în biroul superiorului său. Singura explicație cât de cât coerentă care îi trecu prin minte lui Iuri fu aceea că, o dată cămașa scoasă, îi vor cere să continue pentru a se asigura că nu este de religie iudaică sau musulmană. Apoi se îndoi de asta. Se gândi, de asemenea, că se terminase cu cariera lui în KGB. Privindu-și șeful drept în ochi, spuse:

— Cu permisiunea dumneavoastră, tovarășe general?

— Hai, hai, dezbracă-te, nu te jena din cauza mea, răspunse generalul continuând să râdă. Ca orice ofițer subaltern, când ajungea la serviciu, Iuri se îmbrăca în uniforma de KGB, portul ei fiind interzis în afara serviciului. Mâinile nu-i tremurau. Calm, desfăcu centironul. Slăbi centura maro cu catarama grea ce putea servi drept armă la nevoie. Desfăcu nasturii tunicii. O scoase. O puse împăturită pe brațul unui fotoliu. Ridică poalele cămășii. Desfăcu nodul de cravată. Aruncă cravata peste tunică. Desfăcu nasturii cămășii. O scoase fără să se grăbească și o lăsă să atârne în mâna dreaptă. Era udă de transpirație. Pieptul lui lucea și, pe acest tors brun, atletic și neted, puțin păros, stătea crucea lui de aramă care avea o altă strălucire. Ah! Ea i-a purtat ghinion, crucea lui, mai ales copil fiind, când colegii râdeau de el, îl chinuiau, căutau să i-o smulgă luându-l prin surprindere sau cu forța. Din fericire, avea deja pumni zdraveni și întâlnise învățători înțelegători, care închideau ochii asupra problemelor religioase.

— Hm, porii o cruce! Făcu Neugomonov, prefăcându-se surprins. *Babuṣka'* ta ți-a dat-o? Să te apere de deochi?

Mugi reprobator:

— Hmm! Un comunist! Ce zic eu comunist? Un cekist? De asta eviți tu să te dezbraci în vestiare, chiar și pentru a-ți pune chimonoul? Hmm! Vezi, este un detaliu care nu ne-a scăpat. Iuri râmase nemișcat sub batjocură. Acest mic martiriu verbal nu era nou pentru el. Se întreba doar ce făcea aici, fără să reacționeze nicicum, una dintre cele mai importante personalități ale Bisericii ruse. În sfârșit:[35]

35 Bunică.

— Poți să te îmbraci, spuse Neugomonov. Și către arhiepiscop:

— Vă place? Bun. Vă dau locul. Nu vreau să cunosc secretele voastre religioase. Hmm. Se ridică cu greutatea potrivită rangului său, se îndreptă spre ușă călcând apăsat pe covoarele orientale cu pantofii de la Bată, ieși și închise ușor ușa capitonată. Iuri se îmbrăca mai jenat decât se dezbrăcase. În special când trebui să-și desfacă pantalonii ca să poată așeza poalele cămășii. Negăsind o oglindă pentru a-și reface nodul la cravată, utiliză geamul de la portretul lui Brejnev, ceea ce putea trece drept o adevărată lipsă de respect, dar în momentul acela îi era indiferent. Stătea încă cu spatele când arhiepiscopul îi vorbi pentru a doua oară:

— Veniți și vă așezați, vă rog. Iuri se așeză pe marginea scaunului; tăcură un timp. Căpitanul ținea ochii în jos, dar arhiepiscopul încerca să citească privind printre gene și să-i pună la dispoziție toată dragostea pe care o avea față de oameni, de acești bieți oameni.

— Este adevărat ce-a zis? Bunica dumneavoastră v-a dat-o? Întrebă el într-un târziu. Iuri clătină din cap fără să ridice ochii.

— Mama mea. Tatăl ei a fost preot.

— Da. Mort torturat. În lumea noastră totul sfârșește prin a se ști. Nu ați scos-o niciodată?

Iuri dădu iar din cap.

— Sunteți credincios?

De astă dată, Iun tresări. Prelatul cu fața leonină și cu figura colțuroasă, osos, dar sec, palid, cu ochi vigilenți, nu părea că suferă de căldură, închis până la gât cum era în veșmintele negre. Era deasupra condiției generale. Era oare rodul unei vieți ascetice?

— Da, spuse Iuri, eu, da, sunt credincios. Iar dumneavoastră sunteți mitropolitul Leningradului și îl vizitați pe un general KGB? Ce înseamnă asta? Iertați-mă, Preasfinte, că vă vorbesc pe acest ton, dar nu înțeleg nimic din toate astea!

Îi venea să plângă, ca un copil de care adulții și-ar fi bătut joc.

— Practicați credința? Continuă arhiepiscopul fără să se ofenseze. Vă împărtășiți? Vă spovediți? Sunteți căsătorit religios?

— Da, mă spovedesc și mă împărtășesc. Cât mai discret cu

putință. Este asta un păcat?

— Cred că nu, Iuri Nikolaevici. Nicodim și Iosif din Arimateea erau și ei discreți. La noi a fost timpul martiriului, când Biserica noastră a fost aproape exterminată. Timpurile noastre sunt altele. Sfântul Ioan Damaschin l-a servit cu credință pe califul mahomedan Walid (până în ziua în care califul i-a tăiat mâna, dar asta este o altă poveste). Sacrificiul suprem li se cere creștinilor, dar numai atunci când nu există un alt mijloc de a mărturisi. Timpurile noastre corespund ambiguității. Asta nu este practic pentru temperamente ca al dumneavoastră și aș îndrăzni să adaug, al meu, dar nici asta nu este fără grandoare: o grandoare umilă. V-ați gândit vreodată la posibilitatea de a deveni preot?

— La preoție? Eu? Nu. Sfinția Voastră, iertați-mi o întrebare poate insolentă. Sunteți într-adevăr cine cred eu? Nu am avut niciodată onoarea să vă vorbesc, nici măcar să vă văd, doar la televizor, dar sunteți într-adevăr…?

Arhiepiscopul surâse:

— Nu știu dacă sunt cine credeți că sunt – este rar când suntem ceea ce ceilalți cred-, dar sunt Ilia, prelat nevrednic, mitropolit al Leningradului, da. Iuri nu se mai stăpâni; căzu în genunchi în fața arhiepiscopului. Plenitudinea sacerdoțiului nu se găsește în postura de preot, oricât de venerabil ar fi el, ci în episcop, în orice episcop. Sărută mina care îl binecuvântase. Era o mână mare, de muncitor metalurgist, dar îngrijită și generoasă.

— Așezați-vă, așezați-vă, spuse prelatul. De ce nu v-ați gândit niciodată să deveniți preot? Nu așa este normal să trăiești o credință ca a dumneavoastră? Episcopatul vă este interzis pentru că sunteți căsătorit, dar preoția…

— Nu sunt vrednic, Sfinția Voastră.

— Credeți că eu sunt?

— Nu am vocație, Sfinția Voastră. Arhiepiscopul își scărpină vârful nasului. Iuri continuă:

— Sunt un om pentru muncă, nu unul pentru preoție.

— „Muncă“ acoperă multe aspecte. Sunteți mândru de munca pe care o faceți aici?

Și cum Iuri se arătă stupefiat de acest interogatoriu, Ilia surâse din nou în barbă.

— Superiorul dumneavoastră nu prea e mulțumit:

dumneavoastră sunteți mulțumit de el?

Nu se obișnuia să gândești astfel în KGB.

— Superiorul meu nu este mulțumit de mine?

— Vă miră? Mai întâi v-ați căsătorit la biserică, ceea ce a fost mai mult curajos decât diplomatic. Și nu soția dumneavoastră a vrut-o, pentru că ea nu este credincioasă. Și-apoi, se pare că nu acceptați să spionezi alte feluri de a gândi atunci când acest „alte“ se referă la religie, – da, s-a observat, „s-a“ nu este stupid, știți, în ciuda aparențelor (cu degetul, arhiepiscopul arătă plafonul), „s-a“ a rămas pur și simplu la epoca lui Stalin. Și apoi, clasați prost fișele, și-apoi nu asistați la reuniunile de îndoctrinare politică, și-apoi mai știu eu ce încă? Pe scurt, nu sunteți foarte popular la niveluri înalte. De altfel, puteți judeca și după gradul dumneavoastră. Ar fi trebuit să fiți deja maior. Asta nu v-a făcut să bănuiți nimic?

Iuri nu răspunse. Știa că în KGB trebuia să înțelegi totul din câteva cuvinte sugerate, că erai chiar evaluat sub acest aspect, dar, de când era închis cu „nevrednicul prelat” în această capsulă spațială, se mai aplicau oare aceste reguli?

— Nu cred că aveți mari șanse în Serviciul de securitate politică, reluă arhiepiscopul. Dacă ați fi mutat într-un alt serviciu, v-ar șoca?

— Am obiceiul să mă supun ordinelor.

— La orice ordine, oricare ar fi ele?

— Nu mi s-a dat niciodată unul care să fie contra…

— Contra ce?

— Ideii pe care mi-o fac despre ceea ce este permis și ceea ce este interzis.

— Și dacă vi se dă ordin să deveniți preot?

Și, față de uimirea lui Iuri:

— Stați. Vă voi arăta ceva. Nu veți putea spune că nu m-am pregătit serios pentru a vă incita imaginația. Arhiepiscopul se ridică, își scoase camilafca, o puse pe birou, scoase panaghia de la gât, se închină, o sărută și o puse peste voal, și apoi începu să desfacă nasturii sutanei de mătase. Mai întâi nasturele de sus, la nivelul gâtului, apoi cel din stânga, la nivelul taliei, apoi nasturele din dreapta de la nivelul taliei. După care îndepărtă cele două pulpane mari și dezbrăcă sutana ca pe un palton. Era în uniformă de general KGB, cu decorațiile pe piept. Lari se ridică și el din respect. Îl privi. O imensă

neînțelegere obositoare îl cuprinse.

— Înțelegeți-mă, spuse generalul. Nu sunt pe cale să vă propun să deveniți un preot rău pentru a reorienta o carieră pornită puțin greșit. Vă propun să încercați să deveniți un bun preot în serviciul lui Dumnezeu și al Bisericii ortodoxe, dar vă propun să le serviți într-un fel mai puțin obișnuit, să mărturisiți pentru ei printr-un martiriu ieșit din comun. Se așeză.

— Trebuie mai întâi să vă cer scuze că vă vorbesc despre mine. Cine sunt? General KGB? Da. Mitropolit al Leningradului? Da. Marea majoritate a ofițerilor KGB ignoră că fac parte dintre ei, dar nu și președintele KGB-ului și apropiații lui. Marea majoritate a credincioșilor ortodocși ignoră și ei acest lucru, dar nu patriarhul și apropiații lui. Pentru KGB sunt omul KGB-ului pe lângă patriarh; pentru patriarh sunt omul Bisericii pe lângă KGB. Înțelegeți, desigur, că, doar dacă s-ar ascunde în catacombe, Biserica nu poate nega realitatea KGB-ului, iar, de cealaltă parte, încercările de exterminare și infiltrare nereușind, KGB-ul nu poate nega realitatea Bisericii. Relațiile sunt de neevitat între cele două. Poate că situația ar fi fost mai simplă, mai satisfăcătoare pentru spirit dacă, în acest scop, KGB-ul ar fi delegat un general care n-ar fi fost om al Bisericii, și că Biserica, la rândul ei, ar fi delegat un episcop care nu ar fi fost membru al Organelor. Ar fi fost astfel doi consilieri care s-ar fi sfătuit... Istoria a decis altfel. Nu este pentru prima oară când oameni ai Bisericii exercită direct sau indirect funcții politice. Exemplele sunt multiple: la noi, mai întâi, patriarhul Filaret îl sfătuia pe fiul său țarul Mihail, și în alte țări... Papa pe lângă împărați și regi? Și sfântul Bernard de Clairevaux, pe care toți îl consultau? Și azi, în Cipru, monseniorul Makarios? Și la francezi, Richelieu și părintele Joseph? Nu toți au lucrat pentru politică? Puteți să obiectați spunându-mi că toți acești prelați au participat alături de puteri legitime politic, puteri care recunoșteau Biserica lui Hristos. Nu canonicul francez Felix Kir. Și Biserica nu are ea nevoie să fie pe lângă putere când este mai puțin recunoscută decât aceasta? Sfântul nostru Filip și-a sfârșit zilele sugrumat din ordinul lui Ivan cel Groaznic, dar de ce? Pentru că încercase să influențeze politicul. Și sfântul nostru Hermoghen a murit de foame sub polonezi – de ce? Pentru că el credea în libertatea rusă. Înțeleg că întrepătrunderea mutuală a Organelor

comuniste și a Bisericii lui Iisus poate șoca, dar noi nu avem, noi, ortodocșii, confortul unei papalități exterioare națiunilor și prin urmare în afara așteptărilor lor. Tradiția noastră este cea a Bisericilor locale, în mod necesar legate de statele locale. Este mai liniștitor, bineînțeles, să te faci că acestea nu există și să te mulțumești să predici undeva într-un fiind de Siberie, într-o capelă din bârne. Dar trebuie și oameni cu o altă fermitate morală, Iuri Nikolaevici, care, mă exprim metaforic, își joacă soarta sufletului lor făcând Bisericii alte servicii, de care ea are imperios nevoie. Vă spun direct: vă observ de câtva timp și nu sunteți chiar omul potrivit situației. Sunteți prea pur. Nu vă ofer un destin care să coincidă perfect cu temperamentul dumneavoastră. Dacă aș fi găsit un ofițer din KGB mai potrivit pentru această misiune, v-aș fi lăsat să putreziți printre fișe. Dar nu mi s-a propus niciunul care să fie apt de a juca cele două roluri și a rămâne în același timp un adevărat credincios, ceea ce este esențial pentru mine. Știți cum se întâmplă: când un serviciu cere oameni unui alt serviciu, îi cedează mereu oamenii pentru care nu are stimă sau simpatie, în sfârșit, de care se lipsește cu ușurință. Nu vreau să vă ascund că generalul Neugomonov nu a avut nicio reținere în a vă ceda… În rest, e mai bine așa. Riscați mai puține pericole decât un altul. Riscați să vă pierdeți libertatea, sănătatea, viața, dar nu sufletul: dacă, ar apărea un astfel de pericol, v-ați retrage, știu. Întrebări?

Ilia regăsise tonul lui milităresc pentru a concluziona într-un singur cuvânt. Iuri nu știa ce să zică. Preot…? Imagini îi treceau pe dinaintea ochilor: icoane negre și aurite, potire strălucitoare, bebeluși cufundați în cristelnițe, posturi și prosternări, bătrâne arțăgoase în colțuri (multe bătrâne arțăgoase), cădelnița care se leagănă armonios, un număr infinit de rugăciuni și de recitative de învățat pe dinafară… Și Vera! Vera nevastă de preot! Asta sigur nu va fi o *matușkă* tradițională, expertă în murături și marinate. Întrebă:

— Ce o să am de făcut?

— Vă veți păstra postul în KGB, trecând la un grad superior, cu posibilități de promovare. Îmi veți servi mai ales ca secretar, înțelegeți că Biserica nu poate accepta să am un secretar care să nu fie ecleziast, nici KGB-ul să am unul care este ecleziast. Vă voi trimite, de asemenea, să lucrați în parohie. Este o

experiență bună. Mă veți informa de ceea ce se întâmplă. Mă veți ține la curent cu contactele pe care le veți avea cu ofițerii KGB.

— Cui îi voi da socoteală?

Arhiepiscopul surâse încă o dată:

— Păi mie, doar mie. Asta-i partea frumoasă a lucrurilor. Eu am doi șefi: dau socoteală Presfinției Sale Patriarhul Aleksei pe de o parte, pe de alta tovarășului Andropov, președintele KGBului. Dumneavoastră nu îmi dați socoteală decât mie. Gândiți-vă. Și comunicați decizia dumneavoastră generalului Neugomonov, care mi-o va transmite. Și prelatul începu să-și pună hainele. Uniforma dispăru sub sutană și camilafca își reluă locul pe capul bărbos ca al unui sfânt. Vera stătea culcată pe spate lângă Iuri, cu capul pe pieptul lui. De multă vreme el ținea ochii deschiși în întuneric. Noaptea, niciun țânțar: se pot deschide ferestrele și voalul alb zboară ușor în curentul de aer care aduce puțină de răcoare.

— Vera, spuse în sfârșit Iuri, soțul tău… soțul tău o să se facă popă.

6

Divorțul; nu exista o altă soluție. Părinții și prietenii Verei acceptaseră căsătoria religioasă, ba chiar recunoscuseră că ceremonia avea o altă alură decât pelerinajul în fața unei statui. Unii dintre prieteni plânseseră de emoție și poate de invidie; un prieten se convertise cu toată convingerea. Dar aici era vorba despre cu totul altceva. Părinții, bine, s-ar îndupleca, erau obișnuiți, dar colegii? Asistenta de procuror Vassilcikova (ce noroc că își păstrase numele de fată!) căpătuită cu un soț popă!? Fiindcă nu se punea problema să ascundă așa ceva: preoții ortodocși ruși își lasă barbă și părul lung atât cât crește, poartă permanent sutana și, pentru că Iuri ar oficia într-una din rarele biserici încă deschise, cineva l-ar recunoaște, asta este sigur. Pe scurt, dezonoare și singurătate. Dar mai erau altele și mai rele. În fundul sufletului ei, marea Vera nu accepta că soțul ei, omul ei, se poate afunda în această instituție sordidă, necinstită, corupătoare, obscurantistă, arierată, coruptă, stupidă care era Biserica. Biserica nu încetase să facă rău poporului rus încă de la botezul din 988; de curând, acest popor reușise să se elibereze prin Revoluția de la 1917, iar propriul soț al Verei mergea să-și folosească talentele și cultura primită de la un stat ateu pentru a încerca să readucă poporul în mizeria intelectuală de unde ieșise?!

Asta nu era totul. Activitățile preoților i se păreau Verei funciarmente îndoielnice, nesănătoase. Pastorii protestanți, care otrăvesc doar inteligența fidelilor ei, treacă-meargă, dar un preot ortodox, cu apa lui sfințită, cu uleiul lui sfințit, cu fructele lui binecuvântate, cu luminările care fumegă, cu tămâia care pute, cu mistificările cu pâinea și vinul care devin came și sânge (ce religie de antropofagi!), mica linguriță pe care o bagă în gura fiecăruia pentru a-i da ceea ce se numea sfânta împărtășanie (dar, ce negustor de superstiții este ăsta – și de superstiții nu prea igienice)! Dacă trebuie spus lucrurilor pe nume, preoții care se deghizau, ascunzându-și corpul de bărbat sub veșminte femeiești, îi repugnau Verei, și ce să facă cu un soț care îi repugna?

Divorțul deci. N u că nu l-ar mai fi iubit pe Iuri. Îl iubea cu atât mai mult cu cât risca să-l piardă și, dacă l-ar fi cunoscut mai puțin, ar fi gândit că amenințarea divorțului ar putea să-l deturneze din drumul lui. Dar îi explicase totul: datoria lui de

ofițer și de creștin se împleteau într-un fel pe cât de sigur pe atât de imprevizibil. Într-o anumită măsură, viața nu se aranja prea rău pentru el.

— Și eu? Strigase ea cu toată forța, încât o auziră și vecinii. Dar te iubesc!

Și el o iubea, bineînțeles. Cum iubesc bărbații: pentru el însuși. Ea încetă să-i mai vorbească, încetă să-i mai gătească, se ducea să doarmă pe canapeaua din camera de zi (ca ofițer KGB avea dreptul la două camere), încetă să-l vadă chiar când îl privea. Și, cu moartea în suflet, intentă divorțul. El obținuse mutarea și lucra la arhiepiscopie, își împărțea timpul între secretariatul mitropoliei și studiile de teologie pe care începuse să le urmeze prin corespondență. Nu purta încă sutana, dar începuse să-și lase barba și părul să crească și, ca urmare a ascezei pe care o practica sau din cauza bucatelor pe care și le pregătea singur, începuse, cu tenul său mat, aproape arămiu, să semene cu o icoană. Într-o dimineață, mitropolitul Ilia intră în biroul nu mai mare decât un dulap în care Iuri lucra la fișele enoriașilor – nu aceleași ca cele de la KGB, dar la fel de plictisitoare, aruncă o privire pe fereastra pe care se vedea o peluză acoperită deja de brumă și se așeză:

— Ce nu e în regulă, Iuri Nikolaevici?

— Totul este în regulă, Preasfinția Voastră.

— Nu mințiți. Sunteți mai întunecat ca noaptea. Trebuie să știu. Iuri îl privi și ochii i se umeziră:

— Soția mea vrea să mă părăsească. Încet, arhiepiscopul își scoase potcapul alb.

— V-am stricat viața, nu?

Iuri nu negă.

— O iubiți?

Iuri înclină capul.

— În orice caz, nu sunteți făcut să trăiți ca un călugăr… (Mitropolitul vorbea rar, ca pentru el însuși.) „Cine e în stare de asta, să o facă“, spune evanghelistul, dar acest lucru nu este impus oricui. (Mitropolitul își scărpină nasul.) Iar Biserica nu vrea scandal. Vera Konstantinovna a reușit în cariera pe care și-a ales-o. Superiorii ei o apreciază. (Mitropolitul știa totul.) Este o femeie puternică, nu-i așa? O femeie cu convingeri?… Atașată marxism-leninismului… Un suflet foarte pur, cred? Trebuie să fie tare nefericită!… Și căsătoria este o taină… Nu

se poate clădi nimic bun pe o promisiune încălcată…

Lacrimi urcară din nou în ochii lui Iura. Plângea pentru Vera, pentru el sau pentru compasiunea pe care o exprimau vocea și chipul Preasfințitului? Nu știa.

— Bine, continuă arhiepiscopul. Venisem să vă cer să-mi pregătiți o scrisoare fermă către episcopul Novgorodului, care greșește persecutându-i pe ortodocșii de rit vechi: oamenii s-au raliat, avem aceeași credință, au dreptul să mănânce în propria veselă și să ne facă nouă de mâncare în alta, chiar dacă asta ni se pare absurd.

7

În seara aceea, la ora unsprezece, pe când soții Șcebrukov, care mâncaseră în tăcere și fiecare în colțul lui, erau pe punctul să se ducă la culcare, se auzi un ciocănit în ușă. Era o oră la care un prieten apropiat mai putea face o vizită după ce văzuse lumina aprinsă la ferestre. Totuși, Vera întrebă, cu noua ei voce inexpresivă, fără timbru, apărută de când cu hotărârea lui Iuri:

— Cine este?

— Galkin, veni răspunsul. Ea nu știa cine e Galkin.

— E târziu. Ne pregătim de culcare.

— Deschideți vă rog, Vera Konstantinovna. Vocea era atât de sigură încât ea se ridică și deschise, în umbra culoarului stătea un om mare, burtos și robust, purtând uniforma de general KGB: vestonul albastru cu galoane aurit, cascheta cu fireturi, centironul, centura pentru sabie; pieptul său larg zornăia de decorații: Steaua Roșie, Steagul Roșu de Luptă, medalia Eroilor Uniunii Sovietice, ordinul Lenin, Gloria Soldatului și încă vreo treizeci de medalii. Curios, era bărbos și respira bunăvoință: nu acestea sunt atributele obișnuite ale cekistului. Vera se retrase:

— Intrați, tovarășe general. Năucit, Iuri închise cu un aer năuc cartea de teologie pe care o studia. Generalul părea degajat.

— Bună seara, Iuri Nikolaevici.

— Ei bine, luați loc, tovarășe general, spuse Vera luând de pe masă *Komsomolskaia Pravda.* Ospitalitatea rusească trecea înaintea dramei pe care o trăia cuplul.

— Vreți un pahar de ceai, tovarășe general?

— Cu plăcere, sau poate aveți un păhăruț din votca noastră strămoșească și o coadă de hering pentru a o mesteca cu…

Oricât de puțin se bea în casa tinerilor Șcebrukov, exista întotdeauna votcă pentru prieteni. Vera făcu serviciul de gazdă. Generalul luă loc într-un fotoliu, cu genunchii depărtați, cu statura lui voluminoasă:

— Bei un pahar cu mine, Șcebrukov?

După ce dădu paharul pe gât și mestecă malossolul pe care îl aduse Vera în locul heringului, generalul se întoarse spre ea:

— Vera Konstantinovna, pe dumneavoastră am venit să vă văd mai mult decât pe soțul dumneavoastră, pe care îl văd la serviciu cât vreau. Cu dumneavoastră aș vrea să clarific o gravă neînțelegere. Dacă înțeleg bine, nu aprobați misiunea pe care

acest tânăr ofițer sovietic a primit-o de la șefii lui. Vera se așează. Două pete roșii ardeau în scobitura obrajilor ei. Respiră mai repede.

— Tovarășe general…

O întrerupse cu autoritate:

— Lăsați-mă să vorbesc. Știu că sunteți o femeie responsabilă. O demonstrați în fiecare zi în meseria pe care o faceți. Știu și că sunteți o fiică fidelă a partidului comunist bolșevic și că serviți cu loialitate guvernul sovietic. Toate astea sunt în afara oricărei discuții și nu am intenția să vă șantajez. Aș vrea doar să vă explic unul sau două lucruri, apoi vă las libertatea de a lua decizia care se impune. De acord?

— Vă ascult.

— Când v-ați căsătorit cu Iuri Nikolaevici, știați, nu-i așa, către ce carieră se îndrepta?

— Și eram mândră!

— Știați deci că nu va duce o viață simplă, de om al muncii, și că va fi pus să se ocupe cu informațiile, să se prefacă, să joace roluri, să-și murdărească mâinile în diverse feluri. Dacă ar fi fost repartizat la Direcția 1 și în Departamentul S, care se ocupă de ilegali, și-ar fi petrecut toată viața sub un nume fals, cu o acoperire și o legendă, mințindu-și anturajul. Sau ați fi devenit și dumneavoastră ofițer al serviciilor noastre și v-ați fi petrecut întreaga viață mințind cu el, sau nu l-ați mai fi văzut decât la intervale mari de timp și, în orice caz, ați fi știut doar minciuni despre slujba lui. Dacă ar fi fost repartizat la Departamentul V, sau 13, în fine, acela care se ocupă cu afaceri „ude“, v-ați fi descoperit măritată cu un asasin. Asasin pentru binele cauzei, de acord, dar tot asasin. Dacă ar fi fost repartizat la un serviciu de anchetă… Oh! Știu că nu mai suntem pe vremea CEKA, unde existau norme pentru numărul de suspecți pe care să-i faci să mărturisească și să-i lichidezi, dar chiar și în zilele noastre practica interogatoriului nu este destinată sufletelor delicate, Vera Konstantinovna. Toate acestea pentru a vă spune că, măritându-vă cu un cekist, o femeie trebuie să știe că se mărită cu un bărbat care va primi ordine neplăcute câteodată. Asta aș vrea să vă fac să înțelegeți. Un ofițer nu alege ordinele cărora li se supune. Soțul dumneavoastră ar fi putut fi trimis în America, în Africa, pe Lună: ar fi ascultat, fiindcă ar fi știut că este în serviciul Statului. Astăzi este

chemat într-o organizație din interiorul frontierelor, ceea ce nu o face mai puțin periculoasă pentru Stat. Pentru un ofițer KGB, a deveni ecleziastic echivalează cu infiltrarea într-o societate secretă, într-un sindicat (dacă am avea independente), într-un partid politic (dacă am avea mai mult de unul), nu neapărat pentru a le distruge din interior, dar pentru a veghea ca această societate, acest sindicat, acest partid să nu dăuneze Statului. Această infiltrare – iertați-mă dacă vă plictisesc cu detalii tehnice – poate fi clandestină sută la sută, adică niciun membru al societății, al sindicatului, al partidului nu s-ar îndoi că ofițerul infiltrat lucrează pentru Stat, dar asta nu este neapărat indispensabil. De exemplu, șeful societății, al partidului, al sindicatului poate găsi util să aibă lângă el un agent al Statului care este acolo pentru a se asigura că nu se urzește nimic îngrijorător. Sau tot statul-major al organizației poate fi la curent. La limită, nu este de neînchipuit ca toți membrii să fie la curent, într-o societate ca a noastră, un cetățean care nu este prostul satului știe că orice persoană este susceptibilă să lucreze pentru Stat, dar nu are neapărat nevoie să știe dacă este adevărat sau nu. De aceea, dacă unii ecleziastici sunt ofițeri de informații în misiune și nu simt nevoia să o afișeze, nu înseamnă că mint pe cineva din cauza asta. Vera vru să vorbească, dar generalul o împiedică:

— Cred că știu ce vă doare. Da, mulțumesc, un alt păhăruț. Malossolii sunt atât de crocanți! Ceea ce vă supără în sinea dumneavoastră – nu vreau să zic față de opinia publică și de toate aceste prostii, dar în sinea dumneavoastră Vera Konstantinovna, ceea ce vă supără (dar pentru că aveți un suflet pur și nu cunoașteți ascunzișurile meseriei noastre) este că soțul dumneavoastră este într-adevăr credincios. Dacă era ateu, ați fi acceptat mult mai ușor să se deghizeze în preot pentru a infiltra Biserica, deși neplăcerile exterioare ar fi fost aceleași pentru dumneavoastră. Ați fi avut sentimentul că participați la misiunea lui, iar când unul dintre prietenii dumneavoastră atei, de exemplu Marfușa Tiolkina, v-ar fi spus: „L-am întâlnit pe soțul tău în sutană, este scandalos!“, ca bună servitoare a Statului ați fi răspuns: „Da, știu că este oribil, a înnebunit, dar este un soț bun“, și ați fi avut sentimentul, poate chiar agreabil, de a o induce în eroare cu toată buna dumneavoastră credință. Mă înșel?

Vera îl ascultă cu multă atenție, aparent iritată, dar subjugată în sinea ei de a se vedea atât de bine descoperită.

— Atunci, vedeți draga mea, dacă îmi pot permite, sunteți lipsită de profesionalism. Vă imaginați că KGB-ul trimite agenți eschimoși la hotentoți? Sau oameni de la plug la burghezii din Wall Street? Dumneavoastră aveți o meserie cu un tăiș: justiția. Este bine. Noi avem o meserie cu două tăișuri: asta se vede chiar și pe insigna noastră. Profesia noastră, Vera Konstantinovna, este ambiguitatea. Ea constă în a obține sinceritatea oamenilor, Vera Konstantinovna, și asta nu este mai puțin palpitant (și mai eficient) când o putem dobândi fără să le ascundem că o facem! Fără sinceritate, unde am fi, noi ceilalți, de la Organe? Nicăieri, începeți să întrevedeți profunzimea jocului pe care îl jucăm?

Ea nu răspunse imediat. Iuri tăcea în colțul lui. În cele din urmă, Vera zise:

— Dar dacă vă înțeleg bine, tovarășe general, și dacă am înțeles ceea ce mi-a spus Iuri, nu sunteți doar general KGB? Sunteți și… nu știu cum se spune… un fel de episcop, iar ca episcop trebuie să jucați același joc invers? Ca într-o oglindă? Și dumneavoastră vă infiltrați, știind că se știe că vă infiltrați…

Generalul Galkin se destinse.

— Ați înțeles totul. Vedeți, istoria este cea care impune o asemenea atitudine. Au fost perioade clare, când se știa cine e cine. Noi nu am avut șansa, nici voi, nici eu, de a ne fi născut atunci. Se priviră. Se plăcură.

— Dar când sunteți dumneavoastră, spuse ea, când sunteți dumneavoastră cel care, ca episcop, vă infiltrați pe dumneavoastră înșivă ca general – el surâse, ea nu-și putu reține un ușor zâmbet, având dintr-o dată sentimentul că o vagă speranță de dragoste îi era poate încă permisă, asta nu este în slujba Statului, vedeți bine…

Galkin se lăsă pe spate în fotoliul său, admirând această femeie care, crezând în atâtea baliverne, putea avea în același timp o inteligență atât de pătrunzătoare.

— Ba da, bineînțeles, răspunse el. În serviciul altui Stat, care este Statul Statelor, în care dumneavoastră nu credeți, dar asta nu îl împiedică să existe. Spre dimineață, Vera îi spuse lui Iuri:

— De data asta sunt sigură. Sunt însărcinată.

CAPITOLUL VI

CLOPOTELE DE LA FATIMA

Urmarea anilor 70

1

Alcătuiră un trio bizar.

— Iuri deveni un preot după moda veche, sever, autoritar, limitat în vederile lui teologice, încăpățânat în raporturile cu enoriașii, printre care îi prefera pe cei ce îi semănau, austeri, fără compromisuri, și îndeosebi pe Varvara Vadimovna Verhotnaia, care suferise pentru credința ei și a cărei figură emaciată, cu ochi luminoși, avea deja aerul unei icoane. Nici vorbă, cu părintele Iuri, să trișezi cu o zi de post – Biserica ortodoxă are mai multe zile de post decât de dulce, cu o rugăciune zilnică (cam treizeci de pagini de recitat dimineața și douăzeci seara, pentru laici), cu un păcat sau cu o omisiune de a-l mărturisi, străduindu-te să-l numești, potrivit listei celor șapte păcate capitale și celor zece porunci. Vera nu cedase la argumentele arhiepiscopului. Ea simțise mai curând că acest om o iubea. O iubea cu un fel de dragoste pe care ea nu o înțelegea, dar pe care nu o putea nega. Dacă se phase la ceva, era în fața personalității lui, felului apetisant și sonor de a cronțăni malossolii și de a-și da păhărușul pe gât, strălucirea inexplicabilă pe care o emana, în ciuda aiurii lui de om de viață, contrastând atât de mult cu ascetismul formalist al lui Iuri. Nu se îndoia că înaltul[36] (cum îl numea în gândurile ei

— Era numai „înaltul“ ei) nu se zgârcea cu zilele de post și rugăciunile, doar că le făcea fără ostentație și fără a impune asta ca o regulă pentru ceilalți. Preluând formula comunistă, predica asceza „fiecăruia după nevoie, fiecare după posibilități ”. În rest, ea nu avusese de ce să regrete slăbiciunea sa de o seară. Fusese rapid promovată, iar actualul ei post de la parchet era suficient de important încât a-l ocupa având un soț preot apărea, în anii șaptezeci, mai curând drept o originalitate decât o tară. „Soțul meu pune în practică «libertatea de credință și de propagandă antireligioasă» garantată prin articolul 13 din Constituție ”, declara ea cu o nuanță de sarcasm, și se accepta, în general, să nu se știe cui îi era

36 Apelativ mai familiar pentru „înalt Preasfinția Sa“, folosit în cazul mitropoliților ortodocși (n.tr.).

adresat sarcasmul. Unii indiscreți printre prietenii ei întrebau câteodată în șoaptă:

— Ei, și face minuni popa ăla al tău?

Vera lua un aer atoateștiutor când răspundea:

— Nu în timpul postului. Deprinseră anumite obiceiuri sau mai bine zis obiceiurile se deprinseră de la sine. Duminica după-amiază se întâmpla adesea ca soții Șcebmkov să meargă la Sfântul Nicolae al Marinarilor. Printr-o poartă discretă, intrau în clădirile arhiepiscopiei și luau o gustare cu înaltul, care îi răsfăța cu anghile și nisetru afumat. Vera se obișnuise să-l vadă în sutană, cu voaluri negre și potcap alb pe generalul KGB care venise în vizită într-o seară. Primele dăți, își făcea un punct de onoare în a-l numi „tovarășe general ", ceea ce el acceptase fără comentarii, apoi trecu printr-un „părinte general " destul de baroc, după care se obișnui cu „părinte " pur și simplu, care nu-i mai frigea prea mult gura. Într-o zi îi aduse un copilaș într-un cărucior. Sfinția Sa Ilia, cu mâinile în șolduri, îl admiră cu o uimire respectuoasă, aproape comică. Apoi îi privi pe părinți, pe rând, cu aerul de a se întreba cum au făcut pentru a produce împreună acest nou slujitor al Domnului. Privirea lui, bizar de explicită, trecea de la unul la altul. Pronunță cu o dulce ironie:

— Și ne mai mirăm de minuni!

Apoi, ridicând privirea spre Vera Konstantinovna, întrebă cu voce joasă, cu candoare și deferență:

— Și cum îl cheamă? Este băiat, nu-i așa?

— Este băiat, răspunse Iuri. Îl cheamă Ilia. Se făcu liniște.

— Ca pe tatăl lui Lenin, comentă Vera ușor precipitat.

— Sau al lui Brejnev, spuse Sfinția Sa. Suspină fără tristețe, plămânii lui ridicându-i pântecele.

— Nu știu, Vera Konstantinovna, dacă cunoașteți povestea profetului Ilia[37]. Dumnezeu îi dăduse sarcina să-i readucă la dreapta credință pe evrei care deveniseră păgâni, și el a hotărât că o va face prin secetă. Fără ploaie, fără apă, fără recoltă… Dar evreii nu renunțaseră la erorile lor: nu-l adorau decât pe Baal. Mureau atât de mulți de secetă încât bunul Dumnezeu vru totuși să-i ierte. „Ilia, spuse el, trebuie să plouă.

— Nici nu se pune problema, răspunse Ilia. De lucrul ăsta mă ocup eu: mi-ai dat cuvântul Tău, iar evreii nu vor bea și nu vor

37 Corespondentul rusesc al profetului Ilie din limba română (n.tr.).

mânca după pofta inimii până nu se vor dezice de Baal. ” Degeaba încercă bunul Dumnezeu să-l înduioșeze pe Ilia, el rămase neclintit. Atunci bunul Dumnezeu îl făcu și pe el să sufere de foame și de sete pe o stâncă, pentru a-l face să înțeleagă. Dar nu ceda deloc. Mai mult, bunul Dumnezeu, nu foarte logic, îl alimenta din când în când, cu ajutorul corbilor, cu câte o cojiță de pâine. La un moment dat, Ilia coborî în vale, unde găsi o văduvă care mai avea ceva de mâncare și care îi dădu lui tot ce îi rămăsese. Se sătură, îi fii recunoscător și îi spuse: „De-acum încolo nici ulciorul tău nu va fi lipsit de ulei, nici covata ta de pâine“. Era un început de înțelegere. Ulciorul și covata se umpleau miraculos în fiecare zi. Într-o bună zi fiul ei muri și ea căzu pradă deznădejdii. Ilia o privi și nu mai rezistă. Folosi puterile pe care bunul Dumnezeu i le dăduse și îl învie pe fiu. „Acum, spuse bunul Dumnezeu, ai înțeles ce înseamnă mila?

— Da, spuse Ilia, acum îți permit să lași ploaia să cadă peste evrei."

Se priviră toți trei și, cine știe, poate chiar toți patru. Nu erau siguri că înțeleseseră semnificația acestei povești misterioase în care lui Dumnezeu i se dă permisiunea de către un om, dar se simțeau bine împreună.

2

Conversația lor se învârtea întotdeauna în jurul politicii și al religiei, dar niciodată înaltul nu încercase, cât de puțin, să o evanghelizeze pe Vera; cel mult îi mai spunea câteodată, pentru a o tachina:

— Numele dumneavoastră înseamnă „credință”; sunteți mare, așadar sunteți o femeie de o mare credință. De cealaltă parte, Vera nu îl ataca pe Înaltul în privința ipocriziei Bisericii în general și a ortodoxiei în particular, nu îi reproșa, cum i se întâmpla în fața altora, relele Inchiziției și cruciadelor, deși născute în Occident; îi vorbea mai ales despre problemele ei profesionale, nemaifăcând distincție între personalitatea generalului-episcop și a omului de lume, blajin și bărbos, gata să asculte toate întrebările, să propună câteodată o încercare de răspuns și să recunoască cum că nu cunoaște niciunul satisfăcător. La început asta o șoca: o autoritate trebuie să aibă răspuns la orice, dar, puțin câte puțin, se obișnuise să adopte o viziune mai nuanțată asupra realității, ceea ce este obositor, dar tonic în același timp. Sarmale (lb. Rasă) (n.tr.). Într-o zi, între dou*ăgolubță1,* Vera îi spuse – și acest cuvânt, pronunțat aproape la întâmplare (presupunând că *întâmplare* înseamnă ceva) avu rezonanțe istorice:

— Conform articolelor 58-10 și 59-7 din Codul Penal, suntem pe cale să instruim procesul unui student englez care face propagandă religioasă, ceea ce, după cum știți, este interzis în țara noastră: vorbește despre religie pe stradă, latră, urlă: „Iisus, Iisus“… Așa a fost prins de miliție. Strâng mulți din ăștia, bieți nebuni, care anunță Judecata de apoi pentru mâine dimineață, dar în general sunt bătrâni credincioși, sau baptiști, sau anabaptiști (n-am sesizat niciodată diferența), pe când el, nu am văzut niciodată unul ca el printre exaltați, se pretinde romano-catolic. Ce este exact, părinte, după dumneavoastră acest „romano-catolic“? Este mai curând domeniul dumneavoastră decât al meu. Era uimitor să-l vezi pe acest important procuror sovietic, Vera Konstantinovna Vassilcikova, interogându-l astfel pe mitropolitul Leningradului în timp ce tricota o jachetică pentru bebeluș (din când în când putea fi auzită numărând cu voce joasă: „Un ochi pe față, unul pe dos…“). Când desfaci un scul, tragi de un fir, iar în ziua aceea, din „întâmplare“, dacă vreți, a fost tras un fir care avea să-l

conducă pe Ilia la împlinirea destinului lui terestru. El întrebă:

— Despre ce vă vorbește prizonierul dumneavoastră catolic?

— Cred că trebuie să fie nebun, spuse Vera. Vorbește de o anume Fatima – o musulmană, presupun, după prenume, care pretinde că Rusianu spune URSS, ci Rusia, ce anacronism! — trebuie să se convertească la romano-catolicism. Nici cap, nici coadă. Mitropolitul îi studiase pe preoții latini, ca și pe cei greci; cunoștea teologi occidentali, catolici, anglicani, protestanți, conservatori, moderniști sau revoluționari, de la Bulgakov la Bultmarm; lucrase asupra conciliului Vatican I[38], asistase ca observator la Vatican II. Dar deodată, față de ignoranța acestei femei, totuși atât de savantă, avu intuiția istorică și imediată a ignoranței mult mai generale pe care Biserica orientală și Biserica occidentală – pentru a le da aceste nume aproximative – o întreținuseră deliberat, cu răutate, una la adresa celeilalte, vreme de o mie de ani. Absorbit de problemele Bisericii ruse asfixiată de statul sovietic și căutând cu disperare să-i găsească puțin aer ici și colo, nu avusese niciodată răgazul de a-și pune întrebări mai profunde asupra unui alt conflict, a unui alt scandal, mult mai vechi, mult mai important. Până acum, pentru el existaseră doar două Biserici ale lui Iisus: una străină, numeroasă, militantă, opulentă, centralizată, care nu îl privea pe el; cealaltă – familiară, oprimată, martirizată, cumplit de săracă, purtând însă potirul adevărului. Fatima, Lourdes, Guadelupa, Monserrat- bineînțeles, auzise vorbindu-se despre ele, dar erau Sfinte Fecioare ale celor bogați, educative, sentențioase, în albastru și alb, fundamental diferite, așa i se părea lui (poate greșit), de Maica Dumnezeului ortodox, în roz pal și auriu, care nu este decât maternitate, compasiune, înțelegere și, în consecință, nu se întrebase niciodată dacă celelalte, occidentalele, aveau să-i spună ceva lui, Ilia. Acum, cineva găsise capătul firului din ghemul mântuirii ascuns în el și începuse să tragă.

— Știți, zise el, nu trebuie să confundați cuvintele „catolic“ și „romano-catolic“. În greacă, cuvântul catolic înseamnă „universal“. În măsura în care credem, noi, creștinii, că universală este credința noastră, suntem cu toții „catolici". Și în măsura în care credem că această credință a noastră se

38 Primul conciliu de la Vatican (1869-1870), unde s-a proclamat dogma infailibilității pontificale (n.tr.).

adresează întregii noastre ființe, acestui univers care este fiecare dintre noi, suntem de asemenea „catolici". Unii „catolici" cred că adevărul nu poate veni decât de la Roma și își spun „romano-catolici", ceea ce pentru noi, ceilalți, apare ca o restrângere a catolicității și diminuează universalitatea, catolicismul însuși al catolicismului lor: sunt catolici „romani"; noi suntem catolici pur și simplu.

— Noi, catolici?! strigă Vera scandalizată. Spusese „noi”! Din ce tradiție, de ea de mult refuzată, nutrea această comunistă o asemenea neîncredere față de Roma? Lăsase să-i cadă lucrul din mină și pierduse câteva ochiuri.

— Edificiul roman, reluă părintele, este gigantic și greșim ignorându-l. Sunt cinci romano-catolici la un ortodox.

— Asta nu înseamnă că au dreptate.

— Asta nu înseamnă nici că nu au dreptate. Nu au dreptate, dar nu pentru că sunt numeroși, și nu greșesc neapărat pentru că sunt numeroși. Tânărul dumitale catolic mă intrigă. Părinte Iuri, să-mi faci un raport asupra aparițiilor Fatimei. Succint, te rog. Firul avea să se deruleze timp de luni de zile…

3

Mitropolitul Ilia trecea drept un prelat pe atât de modem pe cât se putea accepta asta într-o societate comunistă. Vălurile lui de mătase și pântecele care se rotunjea puteau surprinde: nu-i păsa. Apărea în calitate de mitropolit al Leningradului la recepții oficiale, unde mulți nu știau de apartenența lui la Organe; acolo mitica și bea bine. Recepțiile la arhiepiscopie erau fastuoase; nu se servea came, dar vinul curgea râuri, iar arhiepiscopul nu uita niciodată să sublinieze că este vin „de Cahors”, tradiționalul vin pentru liturghiile rusești. Pentru a compensa excesele, sau mai degrabă pentru a nu uita ce stăpân servea el cu adevărat, se recupera prin mortificări secrete, și dacă unul dintre invitații săi fusese autorizat să părăsească saloanele aurite, cu lustre cu ciucuri de cristal pentru a-i vizita chilia, s-ar fi edificat: desigur, arhiepiscopul nu dormea, ca unii călugări, într-un coșciug, dar nu avea în cameră alte mobile decât un pat de campanie și un scaun care servea drept noptieră, fereastra era atât de sus incit nu puteai vedea decât cerni, chiar și icoanele grupate, conform uzanțelor, în unghiul din fața ușii nu erau nici de aur, nici de argint, nici măcar de aramă, ci de lemn: unele nu erau decât litografii lipite pe o

bucată de lemn. În schimb, toate aveau un numitor comun: în timpul Revoluției fuseseră ținta unor sacrilegii. O Maica Domnului zisă Grabnic Ascultătoare, care fusese străpunsă cu un cui în inimă, un sfântul Serghie spart în două și lipit cu pioșenie, un sfântul Pantelimon stropit cu cerneală… Aceste icoane simple strigau în tăcere martinul Rusiei și denunțau adevăratul scop al Revoluției: revolta nu contra unui sistem politic, ci împotriva lui Hristos. Arhiepiscopul Ilia le contempla dimineața și seara cu o compasiune fără limite, acea compasiune mai des întâlnită la soldați decât la civili. În ziua aceea se așeză pe scaunul lui, murmură „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul" și deschise raportul părintelui Iuri, bătut la o mașină știrbă pe o hârtie cenușie de proastă calitate care se producea în Rusia de când comuniștii erau la putere. *RAPORT CĂTRE SFINȚIA SA ILIA ASUPRA PRESUPUSELOR APARIȚII ALE MAICII DOMNULUI LA FATIMA*

Mitropolitul surâse în barbă. Îi trebuise mult timp să-l convingă pe Iuri să renunțe la utilizarea titlului complet: Preasfinția Sa Prea înaltul Sfânt Arhiepiscop Ilia, Mitropolit al Leningradului!

Fatima este un târgușor în Portugalia, situat la 120 km nord de Lisabona. Potrivit legendei, numele ei ar proveni de la o frumoasă maură care făcea parte dintr-un harem și care ar fi fost capturată de cavaleri creștini. Șeful cavalerilor sar fi căsătorit cu Fatima și ar fi dat numele ei moșiei sale. Legendă de inspirație erotică. Epocă neprecizată. În locul zis Cova da Ir ia, situat la 3 km de Fatima, trei păstori (două fete și un băiat, în vârstă de respectiv 10, 7 și 9 ani, cea mai mare numindu-se Lucia) ar fi văzut o apariție, întâi a unui înger, apoi a Maicii Domnului însăși, care părea să poarte o rochie de mătase albă brodată cu aur și care făcea impresia că ar avea „mai mult de cincisprezece ani Doar Lucia, spre deosebire de ceilalți doi, a putut să comunice cu Fecioara și să acceadă la plenitudinea viziunii. Aparițiile Maicii Domnului ar fii avut loc din mai până în octombrie 1917…

Ilia încruntă din sprâncene. O mie nouă sute șaptesprezece!

Anul cel mai teribil de la crearea lumii, în orice caz pentru Rusia. Între mai și octombrie. Deci între cele două revoluții, cea din februarie, care distrusese vechea ordine prin abdicarea lui

Nicolae al II-lea, și cea din octombrie, care deschidea calea spre o ordine nouă prin venirea lui Lenin la putere. *Ultima apariție (13 octombrie) a fost însoțită de un fenomen fie natural, fie supranatural: aproape 70 000 de persoane venite în pelerinaj atestă că au văzut soarele învârtindu-se și coborând în spirală spre pământ. Acesta este fenomenul pe care presa catolică romană a luat obiceiul să-l numească „dansul soarelui”…*

Credința simplă a lui Ilia nu îl predispunea să creadă în manifestările supranaturale care uzurpau naturalul. Totul era posibil pentru Dumnezeu, dar ce folos ar fi găsit el să-l facă pe astrul zilei să danseze *kazacioc?* Sau poate era vorba de un caz de hipnoză colectivă?

Viziunile celor trei copii au fost primite la început cu scepticism de familiile lor, de clerul local și de autoritățile republicane, care i-au amenințat că îi vor arunca împreună sau separat într-un cazan cu idei fierbinte dacă insistă cu poveștile lor…

„Demne autorități republicane! Gândi Ilia. Aparent, martiriul Rusiei nu diferă de altele decât prin cantitate. În Franța a existat Teroarea; în Spania, războiul civil, și iată că în Portugalia încep cu cazane cu ulei!“

Copiii nu au cedat…

„Curajoși copii! Ca și Anania, Misael și Azaria în profetul Daniel. Nabucodonosor îi aruncă «cu mantalele, tunicile și pălăriile lor» într-un cuptor încălzit de șapte ori mai mult decât de obicei, iar ei intră în flăcări proslăvindu-l pe Dumnezeu. Din fericire, «autoritățile republicane» nu au mers până acolo.“

Lucrările construcției bazilicii de la Fatima au fost începute în 1928. La 13 octombrie 1930, Biserica romano-catolică, prin gura episcopului de Leiria, a recunoscut realitatea aparițiilor Maicii Domnului. La 13 octombrie 1942, papa Pius al XII-lea o încoronează pe „Fecioara Maria din Fatima “ ca regină a Portugaliei și a lumii. Venerarea bazilicii Notre-Dame de Fatima a fost oficial instaurată de atunci înainte și a generat un pelerinaj masiv, reunind până la două milioane de oameni. Acest pelerinaj diferă de cel de la Lourdes, aspectul „vindecarea bolnavilor” fiind mai puțin subliniat, iar cuplurile de tineri căsătoriți se duc cu bucurie la Fatima pentru a le fi binecuvântată fericirea. Spre deosebire de ce! De la Lourdes,

mesajul de la Fatima nu prezintă nicio bizarerie teologică. Maica Domnului cere mai ales rugăciuni – în principal sub forma rozariului, foarte răspândit la romano-catolicii – și sacrificii individuale având ca scop mântuirea păcătoșilor…

Arhiepiscopul își scărpină vârful nasului.

„Bizarerie teologică? Înțeleg ce vrea să spună Juri: n-a fost vorba de Imaculata Concepțiune. De fapt, până aici, această Maică a Domnului se comportă de o manieră absolut ortodoxă. Rozariu? Și ce-i cu asta? Ei au rozariul, noi rugăciunea lui Iisus. Tehnica este aceeași? 4

Pe de altă parte, îngerul apărut în viziunile preliminare i-ar fi învățat pe copii o rugăciune în același sens („Vă cer iertare pentru cei ce nu cred, care nu venerează, care nu speră și nu vă iubesc”)…

„Ei bine, da, împărtășania sfinților. La ei este o dogmă, cu reversibilitatea lor de merit; la noi este credință. La fel.“

și i-a făcut să se împărtășească potrivit celor două religii…

„Ei, asta… asta-i într-adevăr nemaipomenit, uluitor. De ce potrivit celor două religii?

Știu că o fac câteodată, de când cu Vatican II, și că întotdeauna ritul oriental a făcut-o, dar că în epoca aceea, în mijlocul Portugaliei, un înger coboară din cer pentru a restabili ritul împărtășaniei nediscriminate… Numai preoții lor se împărtășeau atunci potrivit celor două rituri. Să fi fost îngerul ortodox?“

Mesajele propriu-zise de la Fatima cuprind trei părți, numite „secrete”, pentru că dezvăluirea lor nu a fost simultană. Primul secret Se referă la viziunea asupra infernului, asemănător unui „ocean de foc “. Păstorii ar fi văzut, „cufundându-se în acest foc, demonii și sufletele, ca și cum ar fi fost jar, străvezii și negre, sau arămii, cu forme umane. Ele pluteau în foc, ridicate de flăcări care ieșeau din ele însele cu nori de fum căzând în toate părțile, asemănător cu căderea scânteilor în marile incendii, fără greutate, nici echilibru, cu strigăte și gemete de durere și disperare care te îngrozeau și te făceau să tremuri de frică… Demonii se distingeau prin forme oribile și respingătoare de animale înfricoșătoare și necunoscute, dar transparente, ca și cărbunii negri aprinși”…

Subiectul nu se preta la zâmbete, cu toate acestea arhiepiscopul surâse:

„Nu știu ce să cred despre această viziune, dar recunosc, dragă Iuri: nu m-ai scutit de nicio scânteie și de niciun geamăt. Se va inspira mai mult ca sigur din toate astea pentru predica de duminica viitoare.”

Al doilea secret În afara profețiilor legate de sfârșitul primului război mondial și începutul celui de-al doilea (evitabil doar în cazul unei pocăiri colective)…

„Profeții realizate!”

…Sfânta Fecioară de la Fatima cere închinarea Rusiei la Inima ei Prea Curată (cult romano-catolic datând din secolul al XVII-lea și inițiat de sfântul Ioan Eude). „Dacă vor fi ascultate cerințele mele, spune Maica Domnului pe 13 iulie 1917, Rusia se va converti și vom avea pacea. Dacă nu, ea își va răspândi greșelile în lumea întreagă.”

Ilia se ridică agitat.

„Rusia?”

Avu o remușcare dureroasă:

„Uitasem că Sfânta Fecioară de la Fatima s-a ocupat de Rusia - cum am putut uita?!”

Se întoarse spre iconița Sfintei Maria străpunsă. Era o litografie naivă, fără valoare artistică. Fondul decolorat bătea spre galben. Maria purta o coroană de un galben fanat, foarte ornată, și, sub coroană, un voal roșu căzând peste o rochie în aceeași nuanță. Fața era puțin sentimentală, cu o gură micuță și o privire gravă. Pe brațul stâng purta Pruncul ținând un sul de papirus. Cu mâna dreaptă arăta spre Fiul ei cu un gest timid. Genunchiul Pruncului și, în consecință, inima Mamei de care se rezema, era străpuns de o gaură, urmă a unui cui înfipt acum cincizeci de ani.

„Ah! Sărmanii! Gândi o dată în plus Ilia. N-au terminat încă să-l răstignească pe Iisus!”

Apoi reveni la text. „Sfânta Fecioară din Fatima se ocupase de Rusia, și asta în momentul cel mai tragic al istoriei sale – care a fost comparat cu Revoluția, jugul tătar sau vremurile răscoalelor-, î “ momentul în care ea iarna să se scufunde în infernul unei persecuți i satanice, cu toate tentațiile pe care o astfel de persecuție le atrăgea după sine. De fapt, acest infern pe care l-au văzut păstorii nu era chiar martiriul ce urmase? Dar de ce s-ar fi sinchisit de asta micii portughezi, ei, care fără îndoială nu auziseră niciodată vorbindu-se despre Rusia? Și

dacă într-adevăr Maica Domnului este cea care vorbește, de ce a ales interlocutori portughezi? N-ar fi fost mai bine să aleagă ruși? Ah! Poate că credința slăbise prea mult la noi! Poate devenisem prea mondeni, prea ritualiști, prea raționaliști, poate eram prea angajați pe panta Revoluției pentru a auzi un asemenea mesaj. În timp ce trei păstori analfabeți... Totuși este de mirare: 1917, la malul Atlanticului, trei păstori, iar Maica Domnului le vorbește despre Rusia! Ea anunță că Rusia va „răspândi propriile erori în lumea întreagă".

„Să ne gândim "

Se învârtea prin chilie.

„Să presupunem că păstorii fuseseră subjugați de farmecul catolicismului roman, sau să presupunem chiar că cei care au dreptate sunt catolici, iar noi, ortodocșii, greșim. În oricare din cazuri este cât de cât verosimil ca Fecioara Maria, evocând „erorile" Rusiei, să fi făcut aluzie la schismă? O schismă în care noi am intrat luându-ne după greci, o schismă de care ea nu s-a preocupat timp de o mie de ani și la care noi sigur nu am contribuit să „o răspândim în lumea întreagă"? Apoi, brusc, vine și spune: „trebuie ca Rusia să se supună papei, dacă nu..."? Știu bine că asta este ceea ce crede studentul englez pe care îl descoase Vera, dar e absurd. Singurele erori pe care Rusia a încercat într-adevăr să le „răspândească în lumea întreagă „sunt erorile politice cauzate de ateismul în care a căzut, pentru a fi fascinată de gânditori occidentali: Rousseau, Babeuf, Hegel, Marx... Este adevărat că ar fi fost suficient ca ea să revină la creștinism pentru ca pacea să fie, temporar măcar, restabilită. Și tocmai cei trei păstori portughezi sunt cei care primesc misiunea de a împărtăși lumii această evidență?"

De remarcat că această cerere a fost confirmată de o altă viziune, datând din 1929, în cursul căreia Maica Domnului i-a apărut Luciei, cea mai mare dintre cei trei păstori, devenită călugăriță carmelită la Tuy, în Spania, căreia i-ar fi declarat: „A sosit clipa în care Dumnezeu cere Sfântului Părinte să facă, în uniune cu toți episcopii din lume, închinarea Rusiei la Inima mea preacurată, promițând ca prin aceasta să o mân tu iască ". De asemenea, este de remarcat că această închinare cerută nu a fost niciodată făcută anume. La 13 octombrie 1942, pentru a sărbători a douăzeci și cincea aniversare de Ia ultima apariție, Papa se roagă doar ca Maica Domnului de la Fatima „să dea

pacea“ „popoarelor separate prin eroare și discordie “ și ca ea să le readucă „Ia unicul cămin al lui Hristos, sub unicul și adevăratul păstor”: Rusia nu este menționată. La 7 iulie 1952, Papa face un pas mai departe; scrie „popoarelor Rusiei “ o scrisoare apostolică în care le spune: „Noi închinăm astăzi, într-o manieră foarte specială, toate popoarele Rusiei Inimii Preacurate a Fecioarei Maria “. Dar trebuie remarcat ca este vorba doar de popoarele Rusiei și nu de Rusia însăși, că „toți episcopii din lume “ sunt departe de a fi prezenți și că evenimentul nu are nimic solemn. Până în ziua de azi, închinarea formală cerută papei (potrivit sorei Lucia) de către Maica Domnului nu a avut încă loc. Arhiepiscopul se reașează și reciti pasajul. Că nu avusese încă loc închinarea nu-l mira: de la un timp încoace, Vaticanul menaja Uniunea Sovietică; Ilia participase la negocierile secrete care aduseseră observatorii ortodocși la al II-lea Conciliu de la Vatican în schimbul abținerii de la o nouă condamnare a comunismului. Între Fecioara Maria, care putea aștepta, și *Ostpolitik,* care era o problemă de actualitate, Ilia nu era șocat că Sfântul Scaun, cu responsabilitățile lui mondiale, alesese să se ocupe de ceea ce era mai urgent. La drept vorbind, generalul-arhiepiscop ar fi fost prost plasat pentru a se indigna că cerni făcuse înțelegeri cu pământul. Expresia „popoarele Rusiei” putea să fie o viclenie. Vrem să închinăm „popoarele”, dar nu și sfânta Rusie, cu propriul ei destin. Poate că era vorba de a desprinde puțin câte puțin popoarele „închinate” de o Rusie care nu era astfel, și de a le aduce treptat „la unicul cămin al lui Hristos, sub unicul și adevăratul păstor”, ceea ce ar fi mult mai dificil dacă Rusia însăși, trăgându-și ființa chiar din ortodoxie, s-ar fi găsit deja sub mantia protectoare a Inimii Fecioarei Maria. Dar lui Ilia i se părea că formula cea mai importantă, cea mai revelatoare și care ușor putea trece neobservată era următoarea:

„În uniune cu toți episcopii din lume… *Sfântul Părinte… în uniune cu toți episcopii din lume…* în uniune. Toți episcopii din lume. Toți episcopii..”

Ilia coborî ochii pe panaghia împodobită cu pietre care, pe mijlocul pieptului său larg, îmbrăcat în negru vesteau rangul lui. Reluă lectura. *Al treilea secret Cel de-al treilea secret nu este încă dezvăluit. Acesta s-ar prezenta sub forma unei foi de*

caiet de școală pe care sora Lucia ar fi scris textul pe 9 ianuarie 19 ", cu scrisul ei regulat și, probabil, cu greșelile ei de ortografie obișnuite. Această foaie se găsește într-un plic care ar fi ajuns în mâinile Monseniorului da Silva, episcopul de Leiria, care ar fi pus acest plic într-un alt plic sigilat înainte de a fi înmânat cardinalului patriarh al Lisabonei după moartea Monseniorului da Silva. Monseniorul Venancio, adjunct al Monseniorului da Silva, ar fi avut ocazia să vadă, prin transparență, că mesajul ținea cât foaia de hârtie, ale cărei margini erau de trei sferturi de centimetru. Sora Lucia ar fi cerut ca secretul să fie revelat lumii ori după moartea ei, ori în 1960 (data aleasă, fără explicație, de Maica Domnului vorbind sorei Lucia). Vaticanul apus să i se remită plicul încă din 195 7. Papa Pius al XII-lea l-a pus, se pare, fără a-l deschide, într-un seif. Papa Ioan al XXI1I-I ea a luat cunoștință de el și i-a adăugat o notă, care a fost pusă într-unul din plicuri, și a decis să lase să treacă anul 1960 fără să dezvăluie secretul. Motivele invocate au fost următoarele: „l. Sora Lucia este încă în viață. 2. Vaticanul cunoaște deja conținutul scrisorii. 3. Deși Biserica recunoaște aparițiile de la Fatima, ea nu dorește să-și asume responsabilitatea de a garanta veridicitatea cuvintelor pe care cei trei păstori spun că le-ar fi adresat Fecioara Maria. În aceste împrejurări, este probabil ca secretul de la Fatima să fie păstrat pentru totdeauna". De notat faptul că, pe cât se știe, sora Lucia este încă în viață. Actualul papă Paul al VI-lea i-ar fi făcut chiar o vizită. Ilia împături foile. O impresie destul de clară se degaja pentru el; simți nevoia să o aștearnă pe hârtie. Cum nu avea cu ce să scrie în chilie (se temea de ceea ce călugării numesc „gânduri" care îi distrag de la frecventarea lui Dumnezeu), trecu în biroul lui. Contrast total. Mobilier somptuos din mesteacăn de Carelia. Draperii duble de brocart legate cu șnur. Icoane cu rame aurite reflectând veiozele roșii. Se așeză la birou și scrise: *ortodoxă nu au pus niciodată la îndoială validitatea consacrării episcopilor respectivi. Papalitatea*

— Nu execută voința Fecioarei Maria exprimată în al doilea secret

— Refuză să dezvăluie cel de-al treilea secret De ce?

Se întoarse în chilia lui, se așeză în genunchi, se rugă timp îndelungat, se ridică și, în fine, spuse cu voce tare:

— Trebuie să merg la Fatima.

4

Și astfel, firul o dată plecat de la Lucia, mica păstoriță portugheză (și poate, înaintea ei, de la Maica Domnului-Mereu-Fecioară), șerpuise printre diferitele instituții romane, pătrunzând în creierul smintit al unui tânăr englez hotărât să convertească Rusia la catolicism, trecuse de inteligența unei femei-magistrat atee și întâlnise, în cele din urmă, inima unui prelat ortodox, printre altele și general KGB, care se bucura de un prestigiu din ce în ce mai mare în rândurile ofițerilor cei mai lucizi din acest serviciu. Acestea sunt căile Providenței. Ilia bănuia că lucrurile nu ar putea deveni ușoare doar din atât: se va lovi de autoritățile celor două organizații antagoniste pe care le slujea și care sufereau, – și una, și alta – atât de o xenofobie neîncrezătoare, cât și de o xenolatrie morbidă. Din punct de vedere istoric, era explicabil. Lipsită de frontiere naturale, prinsă între mongolii musulmani și Occidentul catolic, crezându-se depozitara singurei tradiții creștine cu adevărat pure, Rusia fusese constrânsă la o izolare paradoxală: sub Ivan cel Groaznic, ambasadorii străini erau consemnați în cartierele lor din Moscova (și totuși, italienii construiau Kremlinul); sub Petru cel Mare, rezidenților germani nu li se îngăduia să iasă din suburbia ce le era rezervată (și totuși, olandezii construiau flota rusă). În același timp, sătui de această situație absurdă, unii ruși începuseră să nutrească visul de a descoperi restul lumii pe care și-l reprezentau ca pe Pământul Făgăduinței. De unde și reformele spectaculoase ale lui Petru cel Mare, insurecția derizorie a Decembriștilor, excesele de anglomanie, de francomanie, de germanomanie, pe scurt, un occidentalism iresponsabil tip Turgheniev, opus egocentrismului mesianic al slavofililor tip Komiakov. Ilia vedea limpede toate astea. Vedea și că, sub comuniști, aceste două tradiții contradictorii fuseseră exploatate cu mână de maestru: de partea xenolatră, ideologia marxistă fusese importată pe de-a-ntregul, numai bună de folosit; de partea xenofobă, neîncrederea firească a rusului față de occidental, perceput (nu întotdeauna neîntemeiat) drept arogant și perfid, fusese pusă în serviciul aceleiași ideologii. Ilia fusese adesea în situația să călătorească pentru Biserica ortodoxă și aceste călătorii corespunseseră întotdeauna unor misiuni KGB: când pentru a face prezență ortodoxă la Roma,

când pentru a influența consiliul ecumenic al Bisericilor la Geneva, când pentru a bloca jocul Bisericilor emigranților din Statele Unite sau din Franța. Dar a merge din proprie inițiativă la Fatima, asta ar fi cu totul altceva. Prima opoziție veni din partea lui Iuri, care se arătă de-a dreptul scandalizat.

— La Fatima? Și ce să facem acolo?

Preasfinția Sa îl privi pe deasupra ochelarilor. Lucrau fiecare la biroul lui în vastul cabinet al arhiepiscopului.

— De pildă… ca să ne rugăm.

— O să vă rugați în fața unei statui?

— Și de ce nu? Dumneata, care ești din Novgorod, nu te-ai dus niciodată la muzeul orașului? Nu ai văzut acolo un sfântul Gheorghe policrom? Și un crucifix fantastic, cu un Hristos cu mâini mai mari decât chipul Lui, întinse înainte ca pentru a apuca? Și la Moscova, nu l-ai văzut pe sfântul meu patron Ilia în basorelief? În orice caz, de mâine ai să-mi faci plăcerea să te duci să vezi statuia venerabilului Nil Stolbenski, aici, la Leningrad. Este o adevărată capodoperă.

— Știu, înalte, că Biserica rusă a avut statui, dar a renunțat la ele și bine a făcut. O artă în trei dimensiuni – asta miroase a idolatrie.

— Nu cumva ai, părinte Iuri, înclinații iconoclaste ascunse?

— Nicidecum, înalte. Venerez icoanele așa cum trebuie venerate: sunt simboluri, locuri consacrate prezenței divine, unele sunt făcătoare de minuni, dar, dacă ele reprezintă fizic personajele al căror nume îl poartă, asta este doar în stare de transfigurare. Cum ar putea o statuie să reprezinte un personaj transfigurat?

Ilia oftă. Nu era un mare specialist în probleme de artă și nu știa cum să-i explice lui Iuri cum poate să conțină o figură tridimensională tot atâta spiritualitate ca o figură plată. Dar a doua zi verifică dacă-i fuseseră executate ordinele.

— Ei, l-ai admirat pe sfântul Nil?

— M-am dus să-l văd, înalte, și am constatat că purta, ca și dumneavoastră, Marea Schismă. Din punct de vedere documentar, nu este o eroare, dai' pentru asta nu este o icoană. Niciodată n-am să păcătuiesc rugându-mă în fața acestui simulacru.

— Și nici măcar n-ai văzut că este o superbă operă de artă?

Din ce în ce mai des generalul se scăpa, tutuindu-l.

— Nu mă încred în operele de artă, înalte.

— Păcat. Ocupă-te să afli cum putem ajunge la Fatima. După trei zile, îmbufnat și îndărătnic, Iuri propuse un plan de călătorie cu, la alegere, orare de tren și de avion, locuri de tranzit, contacte locale, hoteluri, restaurante… Arhiepiscopul se simțea nefericit. Îl invită să ia loc în fața lui, își propti coatele pe birou și îi spuse:

— Explică-mi ce nu e în regulă, Iuri.

— Nu știu dacă pot îndrăzni…

— Îndrăznește, bătrâne, îndrăznește.

— Înalte, sunt tulburat. Iată, sunt săptămâni de când îmi cereți o documentație asupra Bisericii catolice, de când vă țineți la curent cu ceea ce se petrece la Roma, până la a cere copia rapoartelor colonelului Ciubko, și acum vreți să mergeți să vă închinați la o statuie. Știu că se presupune că Fecioara Maria de la Fatima a vorbit despre Rusia, dar chiar trebuie să încurajăm acest gen de amalgam între politică și religie? Papa nu a închinat Rusia „inimii imaculate” a Sfintei Fecioare, și poate cu atât mai bine, căci noi nu cunoaștem acest cult, iar cuvântul „imaculat” trebuie să fie o aluzie la Imaculata Concepțiune, dogmă eretică și recentă, iar Papa nu are a închina nimănui, oricine ar fi, un popor care nu îi recunoaște autoritatea. Nu mai suntem noi, părinte, a Treia Romă, căreia i-a fost încredințată păstrarea ortodoxiei? Ce avem noi în comun cu oameni care, în contradicție cu evanghelistul Ioan[39], pretind că Duhul Sfânt nu purcede doar de la Tatăl, ci și de la Fiul, că Maica Domnului a fost artificial scutită de păcatul originar, ceea ce aruncă o îndoială asupra întregii istorii a mântuirii, și că Papa, când vorbește *ex cathedra,* este infailibil „prin sine însuși, iar nu prin consensul Bisericii”, citez aici dogma promulgată la Vatican I?

Iuri se înfierbântase. Ilia clătină din cap. Poate greșise alegându-și un secretar atât de candid. Răspunse:

— Întocmai. Avem totul de făcut cu ei. Trebuie să mărturisim dinaintea lor. După câteva zile, Iuri depuse pe biroul arhiepiscopului o notă concepută astfel:

NOTĂ CĂTRE ÎNALTUL ILIA
ASUPRA CONTENCIOSULUI ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

39 Ioan 15,26.

589: Sub Papa Pelagius al II-lea, conciliul de la Toledo decretează că Sfântul Duh purcede de la Tatăl, ca și de la Fiul (filioque). *Este vorba despre un conciliu local, care nu are nicio jurisdicție asupra Bisericii creștine în ansamblul ei.*

794: Sub Papa Adrian I, Carol cel Mare confirmă acest adaos la crezul de la Niceea, fără să reunească un conciliu ecumenic.

1014: Sub Papa Benedict al VIII-lea, Roma confirmă definitiv adaosul, fără să reunească un conciliu ecumenic. De fapt, Henric al II-lea este cel care ordonă ca filioque *să fie cântat pentru prima oară la urcarea sa pe tron.*

1054: Pe 15 iulie, legații Papei Leon al IX-lea, conduși de Humbert de Moyenmoutier, îl excomunică pe patriarhul Mihail Kerularios', acuzându-l de a fi „sustras filioque *din credo*[40] [41]*-ul de la Niceea "* (sic).

1204: Venețienii cuceresc Constantinopole în a IV-a cruciadă. Populația este măcelărită. Prostituatele se împodobesc cu ornamentele sacerdotale și cântă cântece obscene pe tronul patriarhal. Au loc împerecheri obscene pe altare. Sunt jefuite vase sacre și relicve. Trupul și Sângele lui Hristos sunt profanate. Sfintele relicve sunt jefuite. Se instaurează un regim colonial și este numit un patriarh latin, Tommaso Morosini. Papa Inocențiu al III-lea scrie: „Dumnezeu a vrut ca imperiul lui Constantin să fie transmis de la rebeli la fiii lor, de la schismatici la catolici, de la greci la latini. Cruciații au înfăptuit misterul uniunii, nu mai există decât o singură turmă și un singur păstor ". Va trebui să se aștepte anul 1261 pentru ca Mihail Paleologul să recucerească Constantinopole de la latini.

1242: Cavalerii teutoni, după ce au fuzionat cu Purtătorii de Spadă și au primit o indulgență plenară din partea Papei Celestin al IV-lea pentru a porni să lupte contra moscoviților, socotiți schismatici, sunt zdrobiți pe Neva de către marele principe Aleksandr, zis Nevski.

1596: Papa Clement al VIII-lea creează Uniația zisă de la Brest-Litovsk, prin care unii ortodocși, îndeosebi ucraineni și ruteni, renegă ortodoxia și se supun Romei, rămânând însă,

---

40' Patriarh al Constantinopolului (1043-1059); în 1054 a consfințit schisma care separă și astăzi Bisericile Orientală și Occidentală (n.tr.).

41 Formulare abreviată a articolelor fundamentale ale religiei creștine *(Simbolul Apostolilor* și *Crezul de la Niceea):* a treia parte a liturghiei catolice (n.tr.).

paradoxal, scutiți de filioque.

1605: Papa Paid al V-lea, prin intermediul iezuiților, susține invadarea Rusiei de către armata poloneză sub ordinele falsului prinț Dmitri, convertit la catolicism și care reușește să domnească vreme de “ luni. Se acordă indulgențe fiecărui soldat catolic care ar omorî ruși.

1854: O coaliție franco-anglo-turcă, prin urmare catolico-protestanto-musulmană, atacă Rusia ortodoxă fără ca papa Pius al IX-lea să exprime vreo dezaprobare.

1917: Nici Benedict al XV-lea nu exprimă vreo dezaprobare cu privire la Revoluția atee din Rusia, cel puțin nu înainte ca și Biserica romano-catolică să înceapă să fie martirizată.

1942: Croații catolici, sub protecția naziștilor, exterminã circa 700 000 de sârbi ortodocși fără nicio intervenție din partea cardinalului Stepinac – care este în relații excelente cu Ante Pavel ic, șeful croaților, nici din partea Papei Pius al XII-lea. Ilia citi, reciti, sună și îi ceru călugărului de serviciu să se ducă să-l caute pe părintele Iuri, pe care îl lăsă câteva minute în picioare dinaintea lui, prefăcându-se între timp că se ocupă de alte hârtii. În cele din urmă ridică ochii, scrută chipul sumbru ca de icoană și lovi cu dosul mâinii nota:

— Binevoiți să-mi spuneți, părinte Iuri, unde este iubirea în toate astea? El a spus că voia să fim Una, așa cum Tatăl Său și El sunt Una. El a spus că vom fi recunoscuți prin aceea că ne vom iubi așa cum se iubesc Tatăl și El. Unde este iubirea în toate astea, părinte Iuri, vă întreb? Unde este iubirea?

— Dar ei sunt cei care… începu Iuri.

— Ei bine, cu atât mai mult! Îl întrerupse Ilia ridicând glasul. Dacă „ei sunt cei care“, ne revine nouă să fim „cei ce“. De altfel, nici noi nu suntem niște nevinovați. I-am năpăstuit și noi puțin pe polonezii catolici spre a încerca să facem din ei buni ortodocși, și nouă, nouă, Bisericii ortodoxe ruse, ne-a dat mareșalul Stalin bunurile Bisericii unite, după eliberarea Ucrainei (e drept că uniații nu erau atât de antinaziști pe cât ar fi fost de dorit și au suportat consecințele). Ei bine, și? O să tot numărăm puncte până la finele veacurilor. Da, Constantinopole, știu, teutonii, știu, falsul Dmitri, știu. Ei și, nu trebuie să iertăm? Mai ales între creștini, între frați? Dar adevăratul secret pe lumea asta, Iuri, nu este să ierți. Este să ceri iertare. Și dacă am fost martirizați mai mult decât ei, iar câteodată

chiar de ei, trebuie să le cerem iertare pentru ispita pe care le-am indus-o. Poate chiar pentru că avem dreptate împotriva lor. Dar această nevoie dușmănoasă pe care ai avut-o să înregistrezi nume cu nume, unul câte unul, pe toți papii care au păcătuit împotriva noastră, cu toate că Leon al III-lea, de pildă, s-a opus la *filioque* și că Inocențiu al III-lea a dezaprobat devastarea Constantinopolului, dacă nu chiar cucerirea…

Ilia se ridică cât era de înalt.

— Lasă-mă să-ți spun. Am fost soldat. Am omorât. Eu, umilul rob al lui Dumnezeu, Ilia. Am omorât mulți. Nu numai ca soldat. Am omorât și ca om. Și, bineînțeles, le cer iertare că i-am ucis celor pe care i-am ucis. Dar nu înțelegi că asta nu are niciun sens dacă ei, de partea lor, nu îmi cer iertare că i-am omorât?

Se lăsă o lungă tăcere în biroul cu ferestre duble lovite de crengi, prin care se vedeau rotunjindu-se cupolele de un albastru intens de la Sfântul Nicolae al Marinarilor. Brusc, Ilia schimbă tonul.

— Vera Konstantinovna nu a fost niciodată în străinătate?

— Vera? Nu, înalte.

— Pregătește hârtiile ca să obțină concediul necesar și să ne poată însoți.

—, Ne“, înalte?

— Bineînțeles. O să vii cu mine la catolici și te autorizez să nu te rogi în fața statuilor. Dar dacă Vera Konstantinovna va vrea să ni se alăture, îmi va face plăcere. Aveți două bunici ca să-l lăsați pe Iliușa, nu?

5

Nu vă aprob, zise patriarhul Pimen, care îi urmase lui Aleksei I. Nu vă aprob, dar desigur, nu vă pot împiedica să vă duceți să vă compromiteri la papistași dacă așa ați hotărât. Va trebui totuși ca, într-o bună zi, autoritatea patriarhilor să fie restabilită în Rusia în totalitate; pentru moment, faceți cum credeți. Să ne rugăm doar să nu rezulte de aici niciun rău pentru sfânta noastră Biserică ortodoxă.

— De ce dezaprobați acest proiect? Întrebă Ilia. Venise la Moscova și se dusese direct la mănăstirea Danilovski, unde ședea patriarhul.

— Fiindcă misiunea sfintei noastre Biserici este să păstreze adevărul creștinismului în toată puritatea sa, știind că schisma și erezia sunt contagioase ca ciuma și holera. Amintiți-vă cât rău ne-a făcut în secolul al XVIII-lea episcopul Moghilă, când s-a apucat să latinizeze. De ce vreți să vă duceți în Portugalia? Ce binefacere așteptați de-acolo? Nu a făcut Maica Domnului destule minuni în Rusia? Nu de asta ar trebui să vă interesați mai întâi? Poporul nostru nu este destul de evlavios pentru dumneavoastră? Ce nevoie aveți de nu știu ce p-p-portughezi?

Se bâlbâise de iritare, răvășindu-și barba albă și ondulată cu degetele care ieșeau și intrau printre firele de păr ca niște șerpișori.

— În ce mă privește, răspunse Ilia, ducându-mă în Portugalia nu fac decât să o imit pe Preasfânta Fecioara Maria. Dar am impresia că o dezaprobați și pe ea pentru a se fi dus într-o țară eretică.

— Nu spun asta și, oricum, intențiile lui Dumnezeu sunt necunoscute. Dar mai întâi, pentru că Roma a recunoscut aparițiile la Fatima ca autentice, nu suntem deloc obligați să facem același lucru – am avut întotdeauna îndoielile mele, iar în al doilea rând, presupunând că sunt adevărate, nu ne privesc direct. Sfânta Fecioară nu ne-a cerut nimic nouă, rușilor. Ilia fu pe punctul să riposteze: „Ba da, ea ne-a cerut să renunțăm la ideologia morții sub imperiul căreia trăim“, dar socotea inutil să discute cu Pimen, pe care îl găsea tot atât de încăpățânat ca un catâr. Trișase oarecum lăsându-l să înțeleagă că se ducea la Fatima la ordinul KGB-ului, când, de fapt, întrevederea de la Lubianka nu avusese încă loc. Spuse doar:

— Credeți că ar fi preferabil, Preafericite, să mă duc la

Fatima incognito?

Propunerea asta păru să-l liniștească pe patriarh, cel puțin în parte.

— Ar fi mai puțin compromițător pentru Biserică.

— M-ați autoriza eventual să adopt o ținută civilă în această călătorie?

Pimen ridică brațele. Un preot fără sutană era deja ceva inimaginabil, dar un arhiepiscop, un mitropolit!… Pe de altă parte, sub regimul ăsta satanic, totul era posibil. Pimen nu ignora că i se întâmpla lui Ilia să poarte și ceva mai rău decât o ținută civilă: uniforma diavolului. Făcu un gest resemnat din mână:

— Răspopește-te dacă așa vrei. Patriarhul tuturor rușilor nu se poate opune. Ilia îl părăsi, îngândurat. Îl mai regreta și acum pe Aleksei, finețea, eleganța, simțul riscului, umorul lui. Aleksei ar fi înțeles de ce voia Ilia să se ducă la Fatima. Ar fi înțeles poate chiar mai bine decât înțelegea Ilia însuși, fiindcă, pentru el, era mai curând o necesitate venită de sus decât o decizie rațională. Nu își explica decât cu greu de ce se ducea la p-p-portughezi. Aleksei ar fi ghicit probabil înaintea lui. Își aminti brusc una dintre vechile întâmplări pe care Aleksei o povestea cu plăcere, fără a exista o legătură cu situația în care se afla el acum.

— Când eram mic, spunea Aleksei, cu privirea încărcată de reminiscențe melancolice și totodată amuzante, aveam o funcție ambiguă, poate chiar blasfematoare, care trebuie să fi jucat un rol în vocația mea. Trebuie să spun că tatăl meu fusese un om bogat, dar cheltuitor, și că familia sfârșise prin a-i impune să se retragă la țară pentru a nu o ruina de tot. Acolo se plictisea de moarte și nu visa decât să se întoarcă la Sankt-Petersburg. Era împiedicat să o facă. „Dar eu cred, replica el, sunt convins că este voia lui Dumnezeu să mă duc acolo. De altfel, o să vedem. Voi scrie pe un bilet *Du-te,* iar pe altul *Nu te duce*, apoi…” Apoi împăturea cele două bilete, le strecura în spatele unei icoane și chema preotul căruia îi cerea să facă o slujbă, cu luminări, tămâie și tot ce trebuia. După care îl trimitea pe fiul său cel mai mic să tragă la întâmplare un bilet. Fiul cel mai mic eram eu, și nu-mi amintesc să fi tras vreodată biletul cu *Nu te duce.* Așa că…

Și pe patriarh îl scutura un râs silențios de bătrân:

— Așa că ajung să mă întreb dacă bietul meu tată nu abuza de inocența mea și nu scria cumva *Du-te* pe ambele bilete!

Râdea până ce lacrimile îi umpleau ochii spălăciți și termina prin a conchide, cu o privire pierdută:

— A fost așa de demult…

Ilia suspină adânc, Aleksei îi lipsea. În aventura în care acceptase să-și joace salvarea, se simțise îndemnat, susținut de patriarh. Acum se afla în linia întâi. Singur.

6

Ilia nu intra la Lubianka fără un sentiment straniu. De câte ori trecea pragul acela în uniformă de general, își repeta în adâncul inimii, care i se strângea până la durere, rugăciunea cheie a ortodoxiei: „Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, îndură-te de mine, păcătosul”. Obiceiurile comuniste deveniseră mai moderate de la moartea lui Stalin, dar decenii la rând nu intraseră între acești pereți decât victime și torționari, și Ilia avea un gând bun și pentru unii și pentru alții. Statuia lui Feliks Dzeijinski (Felix, ce prenume pentru un călău!) continua să împodobească piața în care dădea vechiul imobil al unei foarte burgheze companii de asigurări, ale cărei beciuri adăpostiseră atâtea suferințe și atâtea ticăloșii, atâția decalitri de sânge care impregnaseră atâtea cârpe de șters pe jos… Dacă martiriul Rusiei are un sediu, acesta se află la Lubianka, colosseum-ul timpurilor modeme, și Ilia se gândea că, într-o zi, va trebui să se facă din acest edificiu o biserică a lui Dumnezeu, pentru a-i recunoaște oficial pe cei trei sute de mii de noi martiri creștini, dintre care unii fuseseră cu siguranță torturați chiar aici, în fața imensului magazin de jucării numit – ce ironie a sorții!

— *Lumea copiilor.* Iuri Vladimirovici Andropov trona dinapoia unui imens birou, gol și rece ca un teren de hochei. Ochelarii lui pătrați, dominați de două sprâncene negre care păreau false, bărbia sa dublă, gâtul de bou pus la îngrășat, urechile lui cărnoase cu circumvoluțiuni complicate, pielea roz, groasă, bine întinsă, cu pori largi saturați de after shave, buza inferioară ușor atârnând, toată fața ca de cauciuc participa la impasibilitatea privirii lui, de rigoare la KGB. Acest vechi matelot născut chiar la finele Vechiului Regim făcuse carieră în partid. Veghease la înăbușirea revoluției ungare și găsise ideea de a-i închide pe disidenți în aziluri psihiatrice. Deviza lui era: „Să nu diluăm doctrina marxist leninistă, să luptăm, dimpotrivă, pentru puritatea ei“.

— Tovarășe arhiepiscop, zise el, fiindcă nu îi lipsea umorul, vorbiți-mi despre interesul dumneavoastră pentru Fatima. Un om cu inteligența dumneavoastră nu poate crede că o ovreicuță care a trăit – sau poate nu – în Palestina acum două mii de ani a ales secolul douăzeci și un stejar verde lusitan pentru a se întâlni cu trei idioți ai satului. Ilia, în civil, se instalase în

fotoliu. Relația lui cu președintele KGB-ului, membru în Politburo[42] de câțiva ani, nu era dintre cele mai simple. Pe de o parte, acest om era șeful de supremă inteligență căruia i se subordona direct, fără să treacă pe la responsabilul Direcției a 2-a. Pe de altă parte, el era un prelat al acelei Biserici ortodoxe ruse pe care regimul se vedea obligat să o recunoască după ce nu reușise să o anihileze. De altfel, Andropov însuși era un personaj complicat: acest bolșevic convins nu făcea totuși parte dintre zubri; dimpotrivă, el înțelesese că regimul la care ținea avea o disperată nevoie de modernizare și, așa stând lucrurile, exista o complicitate tacită între el și generalul Traktor Galkin, pe cale să devină șeful liberalilor din KGB.

— Tovarășe președinte, îmi pot permite să vă amintesc două lucruri? Mai întâi, că eu cred sau nu în aceste apariții, nu are nicio importanță din punctul dumneavoastră de vedere. În al doilea rând, că aceste apariții au avut sau nu loc, nici asta nu are importanță din punctul dumneavoastră de vedere. Important este că un miliard de locuitori ai acestei planete cred sau se presupune că cred că aceste apariții sunt reale. Nu eu voi fi acela, tovarășe președinte, care să vă învăț importanța opiniei publice în lumea actuală. Ați reacționat destul de energic împotriva intelectualilor noștri care gândesc altfel, pentru a nu exista nicio îndoială cu privire la vigilența dumneavoastră în acest gen de probleme. Mareșalul Stalin, când voia să facă o glumă, întreba câte divizii are Papa, dar gluma nu era prea bună încă de pe vremea lui și va deveni din ce în ce mai proastă. În epoca televiziunii, a sateliților, a războiului informațional, Papa are ceva mai bun decât niște divizii: are cutii de rezonanță.

— Faceți aluzie la o răspândire a informației din ce în ce mai largă?

— Și din ce în ce mai rapidă, din ce în ce mai manipulabilă. Papa, el singur, nu e mare lucru, dar Papa plus televiziunea…

— Un miliard, spuneți?

— Un miliard de romano-catolici cărora, în anumite circumstanțe, li s-ar putea adăuga două sute de milioane de ortodocși, dintre care cea mai mare parte se află la noi.

— Vreți să spuneți că ortodocșii nu sunt convinși de

42 Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist al URSS (n.tr.).

binefacerile structurilor sovietice?

— Exact.

— Dar misiunea dumneavoastră, tovarășe episcop, nu este tocmai aceea de a-i convinge?

Ilia nu răspunse imediat. Știa că Andropov e răbdător ca un motan. Sfârși prin a spune, cântărindu-și cuvintele:

— De la înscăunarea Patriarhului Serghie, Biserica ortodoxă rusă s-a arătat întotdeauna leală față de Statul sovietic și consider că, pe moment, le revine prelaților să vegheze la continuarea acestei lealități, sau mai degrabă a acestei loialități. Nimic mai mult. Sub o constituție care interzice propaganda religioasă și încurajează propaganda antireligioasă, nu ne putem aștepta totuși ca Biserica să facă și propagandă comunistă. Andropov făcu și el o pauză înainte de a vorbi.

— Aveți o ciudată profesiune, tovarășe mitropolit. Sunteți agentul nostru pe lângă ei? Sunteți agentul lor pe lângă noi?

— Aici este, într-adevăr, întrebarea, tovarășe președinte. Dar poate că există o îngustă zonă de interferență, cum ar spune savanții? Poate că există o punte peste prăpastie, unde ar fi posibil, și chiar necesar, să fiu și una și alta?

— Ați spus „peste prăpastie”?

— Și încă nu este una singură.

— Dumneavoastră cum înțelegeți asta?

— Când un bolșevic vorbește de prăpastie, se gândește la gulag; când este creștin, el se gândește la iad. Există o diferență între perpetuitate și eternitate.

— Presupunând că există astăzi o formă de interferență, tovarășe episcop, fenomenul nu va dura nici perpetuu, nici etern. Puntea trebuie să ajungă undeva. Hia zâmbi.

— Iisus Hristos a spus că el este Calea. Mai modest, eu vă spun: eu sunt puntea.

— Și unde ajungeți?

— Dumneavoastră nu cunoașteți Scriptura, dar există acolo două vorbe importante care se aplică în această situație. Odată, Iisus a zis: „Cel ce nu este cu Mine este împotriva Mea“ și altă dată: „… cine nu este împotriva voastră este pentru voi“’. Cei ce au urechi de auzit să audă. Dar, încă o dată, tovarășe președinte, toate astea nu ar trebui să fie importante din punctul dumneavoastră de vedere, fiindcă, în problema care ne

preocupă, interesele regimului și cele ale Bisericii se pot întrepătrunde.

— Explicați-mi.

— Ascultați, tovarășe președinte, existența Bisericii ruse este un fapt, dar și caracterul sovietic al Statului rus este un fapt. Știu că nu ezitați niciodată să luați măsuri represive când este necesar. Dar sunteți primul care a înțeles că o anumită epocă a trecut. Dumneavoastră l-ați „sfătuit" pe Șolohov să accepte Premiul Nobel. Dumneavoastră sunteți cel care ați dispus expulzarea lui Soljenițân în loc să-l încredințați serviciilor „afacerilor ude" sau să-l trimiteți înapoi în gulag. Nu se poate să nu înțelegeți că o apariție a Maicii Domnului la celălalt capăt al lumii pentru a vorbi despre Rusia între Revoluția din februarie și cea din octombrie nu este un fapt oarecare sau, chiar dacă este, nu trebuie tratat ca atare. Trebuie să poată fi exploatat cumva.

— Cum?

Andropov continua să rămână impasibil. Ilia ajungea acum la momentul delicat al întrevederii. Mai întâi fiindcă nu știa el însuși exact ce voia să caute la Fatima; și, mai mult, fiindcă știa totuși ceva. Avea îndoieli, el însuși, unde putea ajunge puntea. Știa că destinul lui era să infiltreze serviciile lui Satan oarecum cu asentimentul lor. Nimeni nu jucase poate vreodată un joc mai subtil și mai periculos ca el... Poate doar patriarhul Aleksei rugându-se pentru Stalin și sfântul Ioan Damaschin servindu-l pe calif, și sfântul Aleksandr Nevski plătind tribut Hoardei de Aur, și sfântul Remi susținându-l pe Clovis...?

Ilia răspunse cu o voce blândă un creștin trebuie să aibă inocența porumbelului și prudența șarpelui:

— Tovarășe președinte, nu știu încă. Nu am ajuns în stadiul ăsta. De aceea aș vrea să mă duc să cercetez la fața locului. Apariția de la Fatima spunea că Rusia risca să răspândească în lume propriile erori. Care erori? Există două interpretări: fie ortodoxia, fie comunismul. Poate că am putea, din punct de vedere comunist, să găsim că este avantajos să amestecăm lucrurile și să arătăm că rusofobia funciară a Occidentului este cea care îl face să nu vadă meritele comunismului? Sau, dimpotrivă, riscăm să denunțăm un anticomunism primitiv, care recurge la procedee obscurantiste pentru a ataca Rusia? Dar întrevăd și alte posibilități. Nu este indispensabil să

considerăm Biserica romano-catolică drept dușmana noastră. Uitați-vă ce au reușit să facă agenții noștri în America de Sud cu teologia eliberării: am văzut reprezentări ale lui Hristos crucificat cu un Kalașnikov în bandulieră. Priviți genul de evoluție naturală care a condus papalitatea să se alimenteze din monarhii și aristocrații atât timp cât au fost la putere, și să le părăsească apoi în favoarea democrațiilor și republicilor. Trebuie să existe un mijloc pentru a exploata un asemenea oportunism. Știți că noi am obținut destul de ușor din partea Vaticanului ca cel de al II-lea Conciliu al Vaticanului să se abțină să condamne anume comunismul, ceea ce a fost o realizare pe vremea când eram în plină perioadă hrușcioviană, deci anticreștină. Ei au rațiunile lor; noi le avem pe ale noastre. Știți mai bine ca mine că, dacă religia este arta necesarului, politica este arta posibilului. Buza de jos a lui Andropov înainta din ce în ce, dar asta nu exprima decât o dezaprobare afectată: cei care îl cunoșteau știau că este mai degrabă un semn bun.

— În ce calitate vă veți duce la Fatima?

— Incognito.

— Și patriarhul dumneavoastră va fi de acord? De altfel, nu are importanță. Îmi veți raporta, tovarășe general. Personal. Ilia era liber să plece. Se ridică. Pentru a răspunde „bine!“, folosi vechea încuviințare militară din marina imperială, care supraviețuise în Armata Roșie și care înseamnă „asta este“:

— *Lest,* tovarășe președinte.

7

Marea Vera nu întâmpină nicio dificultate ca să obțină un concediu: ordinele veneau de sus. Nu prea înțelegea de ce arhiepiscopul Ilia ținuse ca ea să-și însoțească bărbatul în această expediție. Și, în adâncul sufletului, era sfâșiată între o dorință pătimașă și o spaimă de neînvins la ideea de a se aventura în afara Uniunii Sovietice, deja ieșită de sub tirania capitalismului, în acele țări care ignorau adevărul marxist-leninist și supraviețuiau penibil, înglodate cum erau în minciuni și mizerii. O parte din ea dorea să-și vadă confirmate convingerile; o alta, mai onestă sau mai curioasă, să le confrunte cu realitatea, încă de la plecare se simți stingherită. O dată îl zări pe arhiepiscop în ținută de general KGB; se obișnuise să-l vadă în sutană și, descoperindu-l brusc cu un pantalon croit dintr-o superbă stofă englezească de un croitor evreu talentat, i se păru obscen. Chiar și atee cum era ea, își reprezenta necondiționat un preot ca pe un trapez negru cu baza mare jos și cea mică sus, iar ea nu voia să cunoască niciun detaliu al anatomiei lui. Iuri, care purta și el un costum, o deranja mai puțin fiindcă îl cunoscuse cândva îmbrăcat civil, dar o neliniștea contrastul între ținuta lui civilă și barba ascuțită, și părul drept, dar lung (chiar dacă, la cererea ei, îl mai scurtase). Vera însăși purta un taior cât se poate de sobru și era pregătită să privească de la înălțimea virtuții sale marxiste Occidentul venal, pe care și-l imagina sub aspectul unor miliardari fumând țigări de foi, al unor prostituate exhibându-și sânii și al unor mineri tuberculoși. Îi fu dat să vadă altceva. Mai întâi, îmbrăcămintea călătorilor întâlniți în escala de la Paris i se păru de un lux nemaipomenit și fu gata să creadă, o clipă, că sunt figuranți recrutați pentru a-i înșela pe vizitatorii sovietici. Tot așa, tarabele de la Lisabona, prăbușindu-se aproape sub povara fructelor pământului și ale mării, grepuri și homari, îi păreau neverosimile, iar ea, obișnuită cu cozile de la Leningrad în așteptarea, uneori infructuoasă, a unui codru de pâine și a unei felii de salam, fu gata să se laude că a descoperit subterfugiul: „Toate astea nu sunt de vânzare, altfel nu ar mai fi aici de mult“. Dar se cruță de acest ridicol. Bine. Când propaganda sovietică bătea toba că Occidentul capitalist era în plin faliment, exagera puțin. Foarte puțin, desigur. Exista undeva o pletoră de proletari nevoiași

care erau ascunși de ochii turiștilor, dar, mă rog, trebuia să accepte evidența: domnea o oarecare prosperitate în Portugalia, chiar și sub dictatura fascistă a succesorilor lui Salazar. Iuri comandase o mașină pentru aeroport și călătorii porniră imediat spre Fatima. Aceste coline joase, aceste vâlcele domoale, acest pământ roșu, feruginos, aceste păduri de eucalipt de un verde pal, acești arbori cu coroana ca peria, acești măslini agitându-și frunzele ca niște sardine argintii într-o plasă, aceste mici case albe cu acoperiș roșu presărate în peisaj și ducându-te cu gândul la un joc de cuburi, ce diferit era totul față de ascetica, austera câmpie rusă cu mestecenii și brazii ei cât vezi cu ochii și rarele ei izbe cu frontoane de lemn, șlefuite de modesta daltă a proprietarului!

La Fatima, târg recent, grosolan construit din ciment, unde se vindeau dezinvolt statui ale Fecioarei de toate dimensiunile, basoreliefuri cu saint-sulpice de toate culorile, fotografiile Luciei, Jacintei și a lui Francisco, pălării, ochelari de soare, scaune pliate în așa fel incit făceau și oficiul de baston pentru a asista la slujbele în aer liber, Criști ai căror ochi se deschideau sau se închideau pe măsură ce te apropiai sau te depărtai, acest amestec de abundență și de prost-gust o șocă mai puțin pe Vera decât îl dezgustară pe Iuri hotelurile „Catolica4', restaurantele, Aleluia", cafenelele, Ave Maria" și banca „Duhului Sfânt".

— Lată-i pe papistași, bombănea el strecurându-și abil Seat-ul în trafic (făcuse cursuri de conducere auto specială la KGB). Pe scaunul din spate, Ilia se abținea să facă aprecieri. Ajunseră pe jos dinaintea bazilicii a cărei piață era îmbrățișată de două rânduri de coloane. Vera nu fii surprinsă de dimensiunile acestui spațiu care putea primi un milion de persoane – nici de piața Palatului de lamă de la Leningrad nu se putea spune că ar fi mică, dar spectacolul pelerinilor forfotind o miră. Larve de muscă, își zise ea răutăcios. Oh! Cunoștea obiceiurile superstițioase rusești – bătrâne cu basmale pe cap prosternându-se cu fruntea la pământ și fundul în sus, dar aici, unii pelerini se deplasau literalmente pe genunchi (unii se echipaseră chiar cu genunchiere) alții, poate orbi, țineau de mână un alt pelerin care mergea cu pași măsurați și le servea ca ghid. Erau și unii care se târau, șerpuind stângaci pe burtă, direct pe asfalt, în direcția sanctuarului. Iuri spuse:

— Nu-i învață nimic la militărie? Trebuie să te târăști pe coate!

În capăt de tot, chiar lângă zidul bazilicii, avea loc în momentul acela o slujbă, dar puteai să circuli prin piață fără să deranjezi miile de credincioși răspândiți pe-acolo. Mulți dintre ei circulau și ei: cumpărau luminări lungi de doi metri și se duceau să le arunce în vatra care vâjâia și trosnea, unde alte sute, una peste alta, se consumau deja.

— Noi punem luminările în picioare ca să ardă spre gloria lui Dumnezeu, bombăni Iuri. Vera, care achiziționase un ghid, încerca să se orienteze. În stânga pieței se înălța capela Aparițiilor, agresiv modernă, ridicată în locul alteia, mai modestă, pe care ateii municipalității o dărâmaseră. Încercaseră chiar să dea jos stejarul verde al aparițiilor, dar greșiseră stejarul și, într-o zi când veniseră aici să țină discursuri, țăranii adunaseră o turmă de măgari care începuseră să ragă mai tare decât oratorii. De altfel, exista totuși un stejar, izolat în mijlocul unei platforme de ciment, iar ghidul afirmase că nici ăsta nu era același, căci pelerinii îl luaseră pe celălalt, frunză cu frunză, bucată cu bucată.

— Se pare că nu este același stejar, înalte, zise Vera.

— Nu cred că asta are o mare importanță, răspunse Ilia.

— Dar, la urma-urmei, pe dumneavoastră, care credeți probabil că Fecioara Maria stătea acolo, la cincizeci de metri de dumneavoastră, cocoțată într-un stejar, nu vă deranjează să știți dacă este cel adevărat sau nu?

— Mă tem, Vera Konstantinovna, că ai o viziune cam copilăroasă asupra lucrurilor. Nu cred că Fecioara Maria a învățat vreodată să se cațăre în copaci. Perdeaua lumii este cea care s-a desfăcut în acest loc și care le-a permis micilor păstori să o vadă acolo unde șade întotdeauna, adică lângă Fiul său. Slujba celebrată în fața bazilicii era grandioasă. Cântece solemne se răspândeau în piață. Ornamentele sacerdotale străluceau. Stindardele fluturau. Confrerii în diverse costume purtau obiecte sacre sub baldachine aurite. Ordinea care domnea nu avea nimic militar, nici sportiv, nici juridic, dar era ireproșabilă. Vera aprecie:

— La noi, în biserici, este întotdeauna o harababură. Deodată, ceva ca un zbor de aripi albe străbătu mulțimea: statuia Fecioarei era dusă înapoi în capela sa și, de cum fu

ridicată pe o brancardă, iar lumea înțelese că se va îndepărta, pelerinii își scoaseră batistele și le fluturară pe deasupra capetelor într-un rămas-bun în același timp vesel și patetic. Aceste mii de batiste palpitând deasupra unei mulțimi unite prin aceeași credință făcea ca această credință să fie vizibilă, aproape palpabilă, iar briza care se ridică atunci și mătură piața te îndemna să gândești că Duhul Sfânt își făcea simțită prezența. Cei trei ruși urmară statuia până în capela Aparițiilor, unde aceasta fu închisă într-o cutie de sticlă. Îi descumpănea lunga pelerină de un albastru azuriu, cu mâinile smerit împreunate în gestul de rugăciune tradițional în Occident, cu capul plecat pe o parte, nu fără cochetărie, cu chipul rumen, de un realism idealizat.

— Nu este o icoană, ci o păpușă, bombăni Iuri. Ilia privea coroana înaltă plasată sus, pe fruntea statuii.

— Este de aur, citi Vera. Cântărește un kilogram două sute. Este ornată cu 313 pietre prețioase și 2679 perle fine. A fost oferită de femeile portugheze. Femeile astea ar fi făcut mai bine să cumpere lapte condensat pentru copiii lor.

— Critica asta i-a fost deja adresată Mariei Magdalena, replică Iuri: e mai bine să hrănești copiii decât să răspândești parfum. Dar știi cine vorbea așa? Iuda. De altfel, la ortodocși nu este obiceiul să o încoronezi pe Maica Domnului.

— Depinde, răspunse Ilia. Uitați-vă în chilia mea: am o Maica Domnului încoronată și străpunsă de un cui.

— Trebuie să fie o icoană din Bielorusia, care a suferit o influență occidentală. Se duseră să vadă Via Sacra, poteca pe care, în urmă cu șaizeci de ani, o străbătuseră micii păstori pentru a veni la întâlnirea fixată de Maria. Și, de cum părăsiră târgușorul și pătrunseră în desiș, trecutul deveni pentru ei prezent. Oricât de lustruită fusese Via, pavată cu grijă și mărginită de ziduri joase, dăruită de unguri în memoria tentativei lor de eliberare din 1956, cărarea șerpuia prin natură. De o parte și de alta se auzeau scrâșnete și zumzete. Arbori contorsionați și solizi își întindeau deasupra potecii crengile negre, noduroase, de unde cădeau frunze ofilite. Te simțeai foarte departe de ceea ce se numește de obicei civilizație.

— Arborii portughezi seamănă cu portughezii și portughezele, remarcă Ilia. Toate astea alcătuiesc același popor

de treabă. Via Sacra joacă rolul de drum al crucii, mărginit de stațiunile în formă de capele. Ajungând la prima stațiune, unde este reprezentat Iisus condamnat la moarte, Ilia îngenunche, făcându-și o cruce mare, în maniera ortodoxă. Iuri fu scandalizat:

— La noi nu există drumul crucii! Îi suflă el lui Vera.

— Voi, creștinii, sunteți nebuni, îi șuieră Vera. Credeți că fecioarele nasc copii, că morții învie și după aceea vă bateți pentru fleacuri!

Parcurseră cam o sută de metri și Ilia îngenunche din nou pentru a se ruga în fața unui basorelief plasat între două coloane, reprezentându-l pe Hristos ducându-și crucea.

— Înalte, îi zise Iuri cu o furie timidă, astea nu sunt capelele noastre. Ilia întoarse capul și zâmbi:

— Le adopt. Se rugă în fața tuturor capelelor. Iuri nu mai rezistă și, la a patra capelă, care înfățișa întâlnirea lui Iisus cu Maica Sa, veni și îngenunche lângă arhiepiscopul său și îl auzi recitând cu voce slabă, în slavonă: „Bucură-te, cea care ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecelui tău, căci tu l-ai născut pe Mântuitorul sufletelor noastre”. Un grup de bărbați și femei veneau din sens contrar. O femeie recita rozariul în latină:*, Ave Maria, gratia plena. Dominus tecum. Benedicta tu în mulieribus et benedictus J'ructus ventris tui Jesus*“. Ilia ciuli urechea. Și zise cu un aer șiret:

— Dacă măcar ai ști latinește, părinte Iuri…

La doi kilometri de-acolo, o nouă slujbă începuse în bazilică și megafoanele făceau să răsune câmpia de cântecele sacre. Terminând cele paisprezece stațiuni – acum numai Vera rămăsese în picioare, rușii ajunseră în cătunul în care trăiseră păstorii. Vizitară casele lor cu tavanul jos, cu încăperi micuțe (abia spațiul unui pat), cu decorul sărăcăcios atât de fidel reconstituit. Înainte de a se întoarce la Fatima, făcură un ocol pe la biserica parohială. Cu ghidul în mână, Vera îi arătă părintelui cristelnița în care fuseseră botezați copiii. Era o cuvă de piatră înălțată pe un picior și ornată cu un motiv floral. El se reculese, se închină, atinse cuva cu venerație:

— O fetiță botezată în această cuvă a vorbit Maicii Domnului…

După ce băură un porto alb la bar, luară masa pe terasa care

servea de acoperiș hotelului, sub palmieri și portocali în hârdaie. Pentru început comandară excelentul *fiambre'* portughez. Fiind călugăr, Ilia nu se atinse de el, dar compensă cu *bacalhan*[43][44], brânză și desert. *Vinho verde*[45] care „fierbea" înăbușit, curse din belșug. I se întâmplase Verei să-și imagineze viața pe care unii străini o duc pe picior mare în hotelurile lor de lux, dar nu că i se va întâmpla să o împărtășească, și cu siguranță nu între un episcop și un preot deghizați în civili.

— Ei bine, copii, întreabă Ilia netezindu-și barba, ce v-a surprins mai mult?

— Mai întâi, zise Iuri, recunosc că nu mă așteptam să găsesc o asemenea cucernicie în afara Bisericii ortodoxe, dar nu mă obișnuiesc cu felul acesta al catolicilor de a-și face semnul crucii invers. Sunt șocat că Maica Domnului este reprezentată singură, fără să țină Pruncul în brațe: este contrar tradiției ortodoxe. Și-apoi, am auzit, cântece în tot felul de limbi. Credeam că, în principiu, catolicii fac totul în latină.

— Era înainte de Vatican ".

— Asta îmi plăcea, această unitate în limbă ca și în credință. Ochii lui Ilia scânteiară.

— Atenție, părinte Iuri, te abați de la ortodoxie. De la Kiril și Metodiu, tradiția noastră a fost întotdeauna aceea de a traduce textele sacre în limbile de circulație.

— Da, tradiția noastră, dar de vreme ce nu o respectă, ar face bine să se țină de a lor.

— Bine, bine. Și dumneata, Vera Konstantinovna, ce ai a reproșa fraților noștri de la Roma?

— Nimic mai mult decât dumneavoastră, înalte, și propriului meu soț. Găsesc că este stupefiant ca mii de adulți, dintre care unii au cu siguranță studii superioare, să recite cuvinte învățate pe de rost, să cheltuiască bani pentru a construi edificii inutile, pentru a crea idoli cărora le fac cadouri! E ceva ce mă uimea și în Rusia, dar îmi ziceam: bun, țarismul și ortodoxia au făcut din noi niște înapoiați mintal. Să admitem. Și iată că, cu mici nuanțe, aceleași practici magice proliferează și aici! Mărturisesc că nu înțeleg.

— „Lumea este plină de lucruri pe care filosofia ta nu le-ar

43 Jambon (port.) (n.tr.).

44 Moruă; aliment tradițional în Portugalia (port.) (n.tr.).

45 Vin de masă, local (port.) (n.tr.).

putea înțelege, Horațio“, câtă Ilia.

— Înalte, zise Iuri privindu-și fix paharul de *vinho verde*, am a vă pune o întrebare delicată. Mărturisesc deschis că nu știu nici acum de ce am venit aici, dar mi-a venit o idee. Se pare că icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Kazan, care a salvat nu o dată Rusia de năvălitorii străini și pe care bolșevicii au vândut-o americanilor, a fost răscumpărată de unul dintre ei și se găsește aici, la Fatima, sub paza unei organizații care își spune „Armata albastră”. N u cumva pentru această icoană binecuvântată am venit noi, pentru a o venera sau a o cumpăra sau, cine știe, a o fura spre a o duce acasă? Ar fi o hoție sacră: mă înscriu voluntar pentru a o îndeplini. De aceea m-ați adus? Am făcut destule stagii speciale în cadrul serviciului…

Ilia se lăsă pe spate și izbucni într-un râs homeric.

— Nu, nu, nu, părinte Iuri, nu-ți face iluzii, nu te-am adus aici pentru a-ți exploata talentele de hoț. Te-am rugat, ca și pe Vera Konstantinovna, să mă însoțiți pentru a profita de compania voastră și pentru că m-am gândit că asta v-ar mai lumina spiritul amândurora. Cât despre Maica Domnului de la Kazan, am auzit cum că s-ar găsi la Fatima, ceea ce ar putea fi un semn, dar, vă asigur, nu am intenția să mă ocup de asta. Nu am nicio îndoială că icoana va reveni într-o zi la Moscova, acolo unde îi este locul. Momentan, nu pentru Maica Domnului de la Kazan, ci pentru Sfânta Fecioară de la Fatima am venit aici. Vă asigur, părinte Iuri.

— Și pe dumneavoastră, înalte, ce v-a frapat mai mult aici? Întrebă Vera, din curiozitate și totodată pentru a destinde atmosfera.

— Pe mine? Curățenia locurilor și gratuitatea vizitelor. Sunt tot atâtea toalete publice câte capele și nicio cutie pentru bani. Cina se termina. Vera se simțea epuizată și ceru permisiunea să se retragă în camera ei. Șeful de sală, cu care Ilia discuta cu ușurință în franceză, se apropie:

— Dacă doamna și domnii doresc să se întoarcă la bazilică, mai are loc o slujbă în noaptea asta. Cu torțe.

— Am asistat la atâtea slujbe cât pentru toată viața, zise Vera. Mă duc să mă culc.

— Eu mă voi duce să văd ce au mai inventat, spuse Iuri. Ilia nu se clinti din loc. Toți clienții plecaseră. Portughezi bronzați,

în veste albe, portugheze bondoace în rochii negre, se apucaseră să strângă.

— *Senhor* mai dorește ceva?

— Nu, mulțumesc. Se ridică încet și făcu câțiva pași. Pe acoperișul-terasă, palmierii foșneau, portocalii parfumau aerul. Bolta cerului se rotunjea peste Fatima precum cupola Sfintei Sofia, cea mai mare biserică ortodoxă din lume. În depărtare, clopotele bazilicii începuseră să tulbure liniștea și noaptea. Ilia se duse și se rezemă de parapet. N u rostea cuvinte, nici chiar în sinea lui, dar simțea că se roagă. Primele două mesaje de la Fatima: infernul, Rusia, i se întipăriseră ca înscrise cu apă tare. Cu fața la stelele care, pe terasa lui, parcă îl mitraliau, zise clar în rusește:

— Prea sfântă Maică a lui Dumnezeu, dezvăluie-mi-l pe al treilea.

I se păru că, din străfundurile nopții, clopotele bazilicii îi răspundeau cifrat.

CAPITOLUL VII

PE TEMA CONCLAVULUI

Sfârșitul anilor ’70

1

În Uniunea Sovietică, succesul lui Andropov s-a datorat rigurozității cu care a reprimat criminalitatea, corupția, beția, absenteismul, lenea, rigurozitate care a mers până într-acolo încât a arestat-o pe fiica lui Leonid Brejnev; iar în Occident, pasiunii lui pentru jazz. Fiecare cu valorile lui. La întoarcerea de la Fatima, Ilia fu invitat să se ducă să-l vadă, nu la Lubianka, ci la dacea[46] lui de la Peredelkino. A avea o dacea la Peredelkino, satul intelectualilor neconformiști, însemna, pentru președintele KGB, un brevet de liberalism. De jur împrejur erau, firește, miradoarele, sârmele ghimpate, gărzile înarmate și câinii numiți „sugrumători de lupi“, locuințele nomenclaturii fiind un soi de gulaguri pe dos, create pentru a separa implacabil interiorul de exterior și exteriorul de interior, dar toate astea erau cât mai discrete posibil, iar Andropov primea binevoitor într-un birou decorat cu hărți vechi luminate cu proiectoare, pe un fond muzical de factură New-Orleans provenit de la un patefon invizibil. Halterele aflate într-un colț indicau că președintele înțelegea să se mențină în formă. Încălțat cu teniși Nike, cu un pahar de Coca-Cola la îndemână, Andropov ședea într-un fotoliu de piele albă, conceput de Knoll, cu coatele pe masă și cu amândouă degetele mari unite și orientate spre cer. Ordinul Drapelul Roșu îi împodobea reverul stâng al hainei.

— Ei? Întrebă el, impasibil, cu buzele răsfrânte. De data asta, Ilia venise în ținută de arhiepiscop, nu de general. Apartenența la o altă ierarhie îi conferea un plus de libertate. Merse până acolo încât i se adresă lui Andropov în formula prenume-patronimic și nu cu „tovarășe președinte”.

— Iuri Vladimirovici, într-o bună zi va trebui să mă duc la Roma. Nu imediat.

— Explicați-mi.

— Știți în câte limbi emite Radio Vatican?

— Nu.

---

46 Casă de vacanță, în Rusia, construită de obicei din bârne. Se citește ca „pacea" (n.tr.).

— Treizeci permanent, plus cincisprezece ocazional, toate aceste emisiuni fiind plasate sub protecția Arhanghelului Gavril. Știți care este proporția romano-catolicilor raportată la populația mondială?

— Spuneți.

— Un locuitor al planetei din cinci.

— Continuați.

— La inamicul numărul unu sunt șaizeci și unu de milioane de catolici, adică un american din patru; aproape un neamț din doi este catolic; vecina noastră Polonia este în întregime catolică, Franța, în măsura în care acolo religia mai joacă vreun rol, este aproape pe de-a-ntregul catolică. America de Sud este catolică în totalitate. În 1937, pe 14 martie, Papa Pius al XH-lea a condamnat nazismul prin textul *Mit brermender Soi-ge*[47], iar cinci zi le mai târziu, pe 19, a condamnat comunismul prin textul *Divini Redemptoris*[4748]. Rău am face să ne închipuim că aceste două condamnări nu au nicio influență asupra opiniei mondiale, sunteți de acord?

— Și-apoi?

— Iuri Vladimirovici, Uniunea Sovietică a fost prima țară din lume care a înțeles că, în epoca noastră, manipularea opiniei publice a devenit pe de o parte indispensabilă, pe de alta ușor de realizat. Vechile monarhii nu țineau seama de opinia publică și nici nu visau la mass-media de care dispunem astăzi. Nu trebuie să vă spun eu că dezinformarea, de care se ocupă atât de strălucit al nostru Departament A, este de neconceput fără antene. Spuneți-mi, de ce antenă mai bună am putea dispune decât cea a Vaticanului?

Andropov cugetă câteva clipe.

— În Portugalia ți-ai dat seama de această posibilitate?

— Da și nu. Ceea ce aș vrea să vă fac să înțelegeți este că incompatibilitățile de ieri și de alaltăieri nu mai există și că, în anumite condiții, putem, trebuie, nu putem să nu... ne exploatăm unii pe alții. Incompatibilitatea catolici-ortodocși nu mai există de când pastorala apostolică *Ambulate în dilectione* – decembrie 1965 – a revocat excomunicarea din 1054.

— O mie cincizeci și patru?

— Da, Iuri Vladimirovici, a trebuit să se aștepte 9” ani pentru

47 Cu grijă arzătoare (germ.) (n.tr.).

48 Mântuitori divin... (lat.) (n.tr.).

ca incompatibilitatea catolici-ortodocși să-și piardă din intensitate. Incompatibilitatea creștino-comunistă, percepută atât de intens de Pius al XH-lea și de către propriii noștri conducători, s-a estompat de asemenea. Biserica romano-catolică are, pe de o parte, o aripă conservatoare care îi vede pe ortodocși ca pe niște tradiționaliști – ca pe niște veri, prin urmare – și, pe de altă parte, o aripă socială, foarte socială, căreia comunismul nu-i repugnă. Preoții muncitori sunt activi în mișcarea sindicală. Numeroși prelați militează pentru cauze apropiate de cele pe care le apără URSS, unii dintre ei condamnând stricăciunea moravurilor în Occident. Ar fi stupid și criminal deopotrivă din partea KGB-ului să nu profite de situație. Nici nu îi iau în calcul pe cei câțiva agenți pe care îi avem, presupun, infiltrați în Biserica romană și care fac și ei ce pot, la scara lor… Vorbesc despre o operațiune mult mai vastă și mult mai transparentă. În același timp facilă și extraordinar de delicată. Pe scurt, pe măsura dumneavoastră, Iuri Vladimirovici. Andropov își desprinse trupul de gutapercă din fotoliu și se ridică. Apoi, mergând încet, se duse către șemineul după moda occidentală și întinse mâinile spre vatră, ca și cum ar fi vrut să se încălzească, deși, fiind în iunie, focul nu era aprins. Fără îndoială, era un gest simbolic, în sensul că această întrevedere nu era o audiență acordată de un superior subalternului său, că era îngăduită o relaxare la căldura unui foc de lemne care nici măcar nu era aprins, că se putea vorbi deschis. Cum Ilia nu se mișcase, refuzând să-și imite șeful, spinarea rotundă a lui Andropov păru să pronunțe:

— Continuu să nu înțeleg de ce parte sunteți. Ilia nu răspunse. Deodată, Andropov se întoarse spre el:

— Ori, generale Galkin, sunteți cu adevărat comunist și conspirați pentru a duce Biserica ortodoxă la pierzanie; din rațiuni strategice, vreți să începeți cu cea romano-catolică: înțeleg, accept. Sau, înalt Preasfinția Voastră Mitropolite Ilia, sunteți un autentic ortodox și urmăriți să distrugeți Biserica romano-catolică cu ajutorul comuniștilor: înțeleg, accept. Sau, în sfârșit, tovarășe, jucați un joc foarte complicat și, încercând să mă faceți să cred că plănuiți pieirea Bisericii catolice cu ajutorul comunismului, uneltiți în realitate să distrugeți comunismul cu ajutorul Bisericii catolice. Ei bine, în cazul ăsta înțeleg, dar nu accept. Cu toate astea, știu că nu sunteți un

adevărat comunist, deci prima ipoteză este exclusă, dar nici nu sesizez în persoana dumitale un ortodox fanatic, hotărât să facă rău Bisericii roman catolice cu riscul de a dăuna întregii Biserici creștine și, prin ricoșeu, celei ortodoxe. Explicați-mi. Ilia își scărpină ușor nasul, întrebându-se de când avea ticul ăsta. Probabil, aprecia el, de când o anume formă de duplicitate devenise pentru el un mod de viață. „Tuturor ăstora, gândi el, puterea le provoacă mâncărimi.“

— Tovarășe președinte, mi se pare că vă faceți că uitați prima axiomă a marxismului. Adevărul este dialectic. Realitatea este contradictorie. Există teză, antiteză, sinteză. Pentru dumneavoastră, care nu credeți nici în Dumnezeu, nici în diavol, sinteza finală este dictatura proletariatului, dar nimeni nu a explicat încă de ce ar trebui istoria să se oprească aici. Pentru mine, sinteza finală este a doua venire a lui Hristos și este evident că Istoria se va opri atunci. Dar între timp… Zilele trecute v-am vorbit despre punți și interferențe. Permiteți-mi să mă exprim altfel. Partidul comunist a creat o formulă interesantă și simpatică: „tovarăș de drum“. Putem fi tovarăși de drum la nivel tactic, chiar dacă strategia diferă. Considerați, de exemplu, că socialiștii pot fi, temporar, tovarăși de drum ai comuniștilor. Mai târziu, o dată etapa parcursă, îi veți arunca peste bord; foarte bine. Ținând cont că, așa cum v-am spus deja, existența Statului Sovietic pe teritoriul Rusiei este un fapt față de care nu pot face nimic… ei bine, mă descurc. Dumneavoastră, tovarășe Andropov, sunteți tovarășul meu de drum, nu invers. În aparență, avem de-a face cu trei entități: comunismul, Biserica romano-catolică, Biserica ortodoxă. Bineînțeles, scopul meu final este triumful lui Iisus Hristos și nu mi-l imaginez că nu ar fi și cel al ortodoxiei, adică al adevăratei credințe. Dar la triumful ortodoxiei se poate ajunge printr-o înțelegere tacită între Biserica ortodoxă și Biserica catolică. Și dacă, temporar, de o asemenea înțelegere poate profita Statul sovietic, care este, de fapt, statul rus actual, cu ce m-ar deranja asta? Este o problemă ce ține de contingență, în vreme ce eu trăiesc în lumea necesității. Înțelegeți, Iuri Vladimirovici, noi nu funcționăm după același calendar. Când Istoria dumneavoastră se va opri, a mea va continua. Da, putem fi o vreme tovarăși de drum, doar că drumul meu este mai lung decât al dumneavoastră. Aveți avantajul de a mă folosi până la

destinația dumneavoastră, iar eu voi continua apoi și singur până la a mea. În Occident, cred că asta se cheamă autostop… Da, desigur, am planuri care le depășesc pe ale dumneavoastră, dar ce vă pasă de vreme ce nu credeți că ale mele pot fi realizate?

Vă spun sincer. Dacă aș crede că relația cu dumneavoastră ar putea dăuna Bisericii ortodoxe, nu aș fi de partea dumneavoastră. Dacă aș crede că relația cu dumneavoastră ar putea fi nefastă Bisericii catolice, nu v-aș cere să mă duc la Roma. Pentru mine, în absolut, ierarhia este clară: ortodoxia este adevărul; catolicismul este adevărul viciat de greșeli; comunismul este minciuna. Lai-eu prefer adevărul greșelii și greșeala minciunii. Bineînțeles, nu aș fi vorbit cu Dzeijinski, Iejov, Iagoda sau Beria așa cum vorbesc cu dumneavoastră, tovarășe Andropov. Mai întâi, ei nu m-ar fi lăsat să o fac, apoi nu ar fi fost de niciun folos. Dar timpul a trecut, torționarii au obosit și, personal, cred că sunteți capabil să mă înțelegeți. Andropov ridică mâinile, apoi le coborî și le vârî în buzunarele hainei cu încetineala unei macarale. După care se duse și se postă în spatele biroului său. Scoțând mâna dreaptă din buzunar, își luă paharul și bău o înghițitură de Coca-Cola. Presupunând că în ceea ce-l privește ar fi cucerit de ideile aventuroase ale lui Galkin, mai trebuia să găsească modalitatea de a le face acceptate de către colegii lui, dinozaurii din Politburo. Cu o voce visătoare, înaltă, cu gura lui care – falsă impresie – părea lipsită de energie, spuse:

— Foarte bine. Vom încerca să punem în funcțiune această operațiune unică în felul ei. Dar responsabilitatea îți revine dumitale, tovarășe Galkin. Dacă ne va purta mai departe decât o dorim, să nu vă surprindă consecințele.

2

Postul de rezident al KGB-ului la Roma îi convenea de minune colonelului Marat (zis Mama) Ciubko. Formele rotunde, aproape feminine ale ucraineanului se potriveau bine în puful italic. Nu avea probleme de logistică. Climatul îi plăcea meridionalului din el. Se pasionase pentru toate formele de paste, de la vulgarele *spaghetti alpomodoro* până la elegantele *farfalle alsalmone.* Interpreta cançonete napolitane cu vocea lui de tenor rus. Găsea foarte agreabile senzualitatea și complezența italiencelor în comparație cu rusoaicele, care sfârșesc întotdeauna prin a avea mustrări de conștiință, iar cele mai multe sarcini corespundeau temperamentului său; ca acoperire, avea misiunea de a întreține raporturi de prietenie cu presa, iar, în fond, să mențină relații cu Partidul Comunist Italian – de pe pozițiile celui puternic față de cel slab. De fapt, trebuia să susțină financiar partidul și să obțină în schimb informații politice, militare, administrative, economice, pe care PCI le furniza bucuros. Situația se deteriorase oarecum cu venirea lui Andropov la președinția KGB-ului, fiindcă tendința liberalilor începuse să aibă un ascendent asupra tendinței zubrilor, adică importanța bilanțului real o depășea pe cea a bilanțului fictiv. Nu numai că șefii cei mari suportau acum să li se ofere informații decepționante, că se făceau cu voce tare previziuni pesimiste, nu numai că acceptau opiniile contrare, dar aproape le cereau, și se îndoiau fățiș de oricine practica vechea metodă „totul merge foarte bine, revoluția mondială va avea loc mâine“. Mama găsea treaba asta inacceptabilă. Găsea chiar și mai inacceptabile noile directive, mai incomode, primite recent de la centru:

A se face toate cele necesare pentru a penetra misterele Vaticanului. A se obține informații îndeosebi în legătură cu:

— Puterea reală păstrată de Papă după orientarea colegială decisă de Conciliul Vatican II;

— Tendințele reacționare și revoluționare în sinul Bisericii;

— Implicarea acesteia în partidele europene, fie ele democrat-creștine sau cu tendințe fasciste;

— Rolul iezuiților și al Opus Dei;

— Relațiile cu băncile, industria, francmasoneria, cu organizația Alveolelor. După ce decodă mesajul clasat „strict secret“, Ciubko mimă că și-ar șterge sudoarea de pe frunte și

ar scutura-o apoi, și proferă în șoaptă câteva înjurături care promiteau soarta cea mai mizerabilă mamelor respectivilor interlocutori imaginari. Să se intereseze de misterele Vaticanului? Și mai ce? O asemenea misiune presupunea să apelezi la agenți de informații puțin obișnuiți cu problemele religioase, recrutarea și exploatarea unor noi rețele, retribuirea lor, crearea de cutii poștale „moarte" în cartiere necunoscute… „în fața obstacolelor, calul bătrân se cabrează", bombăni Ciubko. Pentru un prim raport, crezu că scapă cu câteva generalități, la care primi prin radio un răspuns fulminant:

Centrul către colonelul Ciubko. Urgență maximă, strict secret. Obiectiv: Vatican. Vă aducem Ia cunoștință demararea operațiunii speciale având ca obiectiv Biserica romano-catolică. Pentru această operațiune sunteți pus la dispoziția șefului acesteia cu nume de cod LE VIT căruia îi veți trimite informațiile și îi veți raporta direct. Se așteaptă eficacitate maximă. Orice neglijență imediat sancționată. Urma semnătura lui Andropov însuși. Trebui să se execute. Mesajele lui *Lev it* miroseau de la o poștă a liberal: prea curtenitor și prea exigent totodată. Niciun impas, nicio lipsă de precizie nu erau tolerate. Pentru Mama, gata cu munca cu comuniștii care nu cereau decât să facă servicii și pe care îi punea să semneze chitanțe pentru sume pe care nu le primeau întotdeauna: trebuia să apeleze acum la una dintre cele mai eficiente și mai discrete organizații din lume. Și când primele organigrame și primele rapoarte asupra situației trecute și prezente fuseseră trimise la Moscova și când Mama crezu că poate respira, pică un nou mesaj de la Levit:

Dată fiind starea de sănătate a actualului Papă, furnizați lista completă a tuturor cardinalilor și altor ecleziaști, cardinali sau nu, considerați drept „papabili Transmiteți biografia lor cât mai completă posibil. Obțineți precizări asupra opiniilor lor politice. Indicați toate particularitățile care îi fac susceptibili de a ceda unor presiuni financiare, ideologice, sexuale sau referitoare la personalitatea lor. Ce naiba urmărea operațiunea în curs? Era vorba să-l transforme pe Papă în agent KGB? Mama simțea că situația risca să devină prea subtilă pentru un bătrân din vechea gardă ca el; dar nu avea de ales. Cu ajutorul câtorva agenți-printre care Marionetistul, mereu binevoitor-, reuși să alcătuiască o listă aproape completă a prelaților dintre care

avea să fie ales, probabil, viitorul Papă.

3

Una dintre calitățile intelectuale ale lui Ilia, cea care făcuse din el un adevărat comandant în război și îl servise din plin în Biserică, era capacitatea de sinteză: vedea dintr-o privire diferențele dincolo de asemănări și asemănările dincolo de diferențe. Pornind de la notele nu prea coerente ale lui Marat Ciubko, care nu pricepea nimic nici din structurile și nici din tendințele Bisericii catolice, Ilia recunoscu cum că existau două modalități de clasare a acestor prelați, îndeosebi cardinalii, viitorii electori ai Papei și eventuali papi ei înșiși. Prima clasificare se referea la evoluția Bisericii. De la reacțiunea cea mai obstinată la progresismul extrem. La un capăt se grupau cei câțiva episcopi care nu suportaseră conciliul decât de nevoie și doreau să se revină la Biserica timpurilor trecute; la mijloc, majoritatea, cei care considerau îndeplinite reformele conciliului, dar găseau că, realmente, se făcuse destul; la celălalt capăt, o minoritate care visa la liberalizarea moravurilor, la căsătoria prelaților, la contracepție, la avort, la admiterea homosexualității, a sacerdoțiului feminin, la anihilarea progresivă a oricărei ierarhii. Cum era de așteptat, primul grup era conservator din punct de vedere politic și, în unele țări, cuprindea chiar monarhiști; al doilea se raliase democrației sub forma sa republicană; cel de-al treilea nu respingea ideea unei alianțe cu extrema stângă, fie ea și comunistă, cu condiția să nu persecute Biserica romană. A doua clasificare avea legătură cu preferințele geografice și etnice ale cardinalilor. Unii considerau că unica soluție pentru ca Biserica catolică să scape de diverse naționalisme consta în a nu alege decât papi italieni, alții socoteau că, puterea dominantă aparținând din ce în ce mai mult Statelor Unite, ar fi avantajos pentru Biserică să aibă un papă american; iar alții doreau un papă care să nu mai facă parte din rasa albă, un negru de preferință; alții, în fine, se uitau către blocul din Est, îndeosebi către slavi și îndeosebi spre Polonia, credincioasă între credincioși, și care putea deveni un cui înfipt în imperiul comunist. Înțelegând aceste nuanțe, Ilia trimise un mesaj prin care întreba dacă s-ar putea exersa o influență asupra viitoarelor alegeri. La urma urmei, cardinalii sunt oameni ca toți oamenii și ca atare sensibili la dialectica bâtă-morcov!

Fără să dezvăluie – cel puțin așa credea el – obiectivul cererii

sale, Ciubko se duse să ia informații de la Marionetist, care își scoase ochelarii cu lentile albastre, le șterse cu o batistă de mătase, le ridică spre soarele de amurg care cădea razant pe terasa palatului Irmocenti, după care își puse ochelarii la loc zâmbind cu indulgență.

— Dragul meu Mama, dragul și inefabilul meu Mammma. Dă-mi voie să subliniez că sosești cu oarecare întârziere într-un carusel care durează de două mii de ani. Sigur că pot fi influențați cardinalii. Unii dintre ei sunt corupți, alții ambițioși, alții susceptibili de a face obiectul unui șantaj, iar alții sunt gata să accepte iadul pentru a triumfa adevărul așa cum se reflectă în pupilele lor de cardinali. Dar imaginează-ți că și alții au observat deja toate astea. La drept vorbind, mă și mir că pletora de bari1 și piezi[49] pe care diversele grupuri de presiune le fac să apese asupra acestor nefericiți cardinali nu i-a redus încă la stadiul de clătite sau, cum le spuneți voi, *blinî,* fără a mai lua în calcul că, cum să-ți spun, toți antipapii care se sculau din mormintele lor pentru a se face de rușine *în saecula saeculorum,* în ciuda mitului și astăzi picant al papesei Ioana și profețiilor călugărului irlandez beat pe care îl numim sfântul Malachie, un soi de aură se leagă încă și în zilele noastre de Sfântul Scaun și-i face să creadă pe apărătorii Providenței că fiecare epocă își are papa care i se potrivește cel mai bine. Este o credință pe care nu o împărtășesc (în plin secol XX, duc încă dorul familiei Borgia), dar trebuie să înțelegem că, dincolo de pervertirea indivizilor, un soi de sfinție ereditară, deși cameleonică, s-a păstrat. De pildă, am un prieten american, episcop de meserie și desfrânat prin temperament, care își imaginează că este papabil: ei bine, nu este. Sau nu este destul de sfânt, sau nu pare, habar n-am, dar, în orice caz, deși este american, știu că este *out.* Nu toți papii sunt canonizați, dar aproape toți sunt canonizabili. Așa încât, pentru a influența conclavul, voi, binevoitorii *cocos*,* cu labele voastre mari… Nu trebuie să visați. Uite, am să-ți povestesc o istorioară nostimă. Un străin ajunge la Roma. Dimineața, la ieșirea din hotel, un șofer de taxi își oferă serviciile:, s*ignore*, cunosc locuri unde vă puteți distra. Fetele sunt superbe, curate, sănătoase…

— Nu, mulțumesc.“ A doua zi se prezintă același șofer: „*Signore*, surioara mea e frumoasă ca ziua, este virgină…

---

49 Unitate de măsură a presiunii atmosferice (n.tr.).

— Nu mă interesează.” A treia zi, șoferul revine: „Ah! Am înțeles. *Signor* știe ce este cu adevărat bun. Frățiorul meu, care are aerul unui înger…

— Lasă-mă odată în pace, spune străinul. Am venit la Roma să-l văd pe Papă.” Crede că a scăpat, dar a doua zi șoferul îl abordează din nou: „Mii de scuze: cu Papa nu se poate aranja, dar am găsit un cardinal”. Vezi, Mama: Papa nu intră în discuție. Zubrii din KGB nu prea au simțul umorului, așa încât Ciubko nu îndrăzni să transmită istorioara la Centru, dar semnală că, printre „crabii” romani, Papa este un caz aparte: pe cât era de ușor să schițezi profilul tuturor papabililor și chiar să afli unele dintre secretele lor, pe atât de imposibil părea să obții să fie ales unul mai degrabă decât altul. La celălalt capăt al filierei, în palatul arhiepiscopal de la Leningrad, Ilia etala pe biroul lui de mesteacăn de Carelia fișele candidaților potențiali așa cum se întind cărțile pentru o pasiență. Fiecare fișă era însoțită de o fotografie și Ilia le examina de mai multe ori pe zi. Defilau pe dinaintea lui chipurile imberbe, adipoase sau scofâlcite, nobile sau comune, blânde sau autoritare, viclene sau naive, se succedau nume și prenume, și caracteristici sociale, etnice, geografice…

„Și fiecare dintre acești oameni se vede probabil viitorul vicar al lui Hristos! “ își spunea Ilia. Și-o spunea fără ironie, mai degrabă cu indulgență, aproape cu compasiune: Sfântul Petru nu avusese niciodată asemenea pretenții! Dar Biserica Occidentului hotărâse să meargă până într-acolo. Bine, bine. Treptat, însă, era pe cale să renunțe la aceste excese. Nu o să-i purtăm pică în veci. Episcopul Romei a fost întotdeauna primul ierarh al creștinătății fiindcă administra capitala aceea ce părea atunci *oikumenc, orbis terrarum*, ansamblul lumii civilizate: ce putea fi mai firesc? Și că cedase apoi tentației de a crede că era general acolo unde era comandant, tată acolo unde era fratele mai mare, ce putea fi mai firesc, de asemenea? În orice caz, omul care va deveni Papă va domni din punct de vedere spiritual asupra unui miliard de creștini: nimic mai absurd, chiar pentru un creștin care nu i-ar fi supus, să îl trateze cu indiferență. Și Ilia relua fișele, una după alta, nutrea simpatii și antipatii, resimțea temeri și speranțe – „Ah! Dacă ar fi voinicul ăsta! Numai să nu fie slăbănogul ăsta! Poate cestălalt se va arăta mai înțelegător? Ăsta, în schimb, nu are un aer prea

indulgent!“ Ajunsese să spere ca noul Papă să nu fie prea ostil comunismului; în caz contrar, bănuind că un prelat rus nu putea să nu fie, mai mult sau mai puțin, legat de KGB, ar refuza pur și simplu să-l primească; dar spera, de asemenea, să nu fie niciun romano-catolic prea rigid, un prea aprig dușman al ortodoxiei, fiindcă, în acest caz, orice colaborare ar ieși din discuție. Niciun nou Pius al X-lea, niciun nou Pius al XI-lea nu ar fi potrivit. În unele momente ajungea să se întrebe dacă nu ar fi mai bine să ia legătura cu actualul Papă, a cărui *Ostpolitik* nu era agresivă și care ridicase excomunicarea asupra Bisericilor ortodoxe. Dar nu! Cel care fusese supranumit Hamlet al Vaticanului era într-adevăr cel care vânduse tiara pontificală pentru a împărți banii săracilor, era într-adevăr autorul enciclicei foarte sociale *Populorumprogressio*, dar și al *Sacerdotalis celibatus* și al *Humemae vitae*, texte de o concepție romană destul de îndârjită. În plus, avea optzeci și unu de ani, iar lui Ilia îi trebuia un Papă cu care să poată conlucra multă vreme: la mai puțin de șaizeci de ani, avea încă vârsta la care putea aștepta. Mai ales că Sfântul Părinte actual nu părea să dea o mare importanță aparițiilor de la Fatima (aparițiile capitale în planul lui Ilia). Desigur, fusese la fața locului, dar nu se rugase în fața statuii, îi refuzase sorei Lucia o audiență între patru ochi, ba se pare că o tratase chiar prea dezinvolt pe vizionară: „Este o fată foarte simplă, o țărancă nesofisticată. Poporul voia să o vadă, așa că i-am arătat-o…“. Nu era omul căruia Ilia s-ar fi putut duce să-i ceară al treilea secret al Fatimei care, pentru el, era cheia întregii povești.

4

Viața n-a fost ușoară în perioada aceea pentru părintele Iuri. O stranie complicitate se instaurase între Prea înaltul și Vera, iar lui Iuri i se părea că este îndreptată împotriva lui. Se străduia să judece cu calm, știa că era o falsă impresie, totuși, nu putea să nu constate că propriul comunism doctrinar al Varvarei și deschiderea spre Vest a Prea înaltului erau, și unul, și celălalt, în opoziție cu exigenta ortodoxie creștină pe care și-o însușise el.

„El a vrut ca eu să devin preot, și acum…“

Se credea obiectul unei nedreptăți, se simțea părăsit, îmbrăcase sutana ortodoxă din fidelitate față de Prea înaltul Ilia, riscându-și căsnicia, și iată că înaltul Ilia nu era departe de a trăda certitudinea absolută pe care ortodoxia o avea despre propria sa ortodoxie. Iuri era cel care clasa fișele primite de la Ciubko, Iuri era cel însărcinat să redacteze aprecierile asupra viitorilor papabili, în vreme ce pe el îl interesa foarte puțin cine va fi șeful unei Biserici eretice căreia el nu îi aparținea. Avea constant sentimentul că Prea înaltul asculta chemarea Romei și, fără să știe el însuși nici în ce constă această chemare, nici cum o interpretează înaltul, asta îl înspăimânta. La urma urmei, existaseră câteva cazuri răsunătoare, și altele clandestine, de convertire de la ortodoxie la catolicism, așa că Prea înaltul trebuia împiedicat cu orice preț să cadă în această negare a adevărului. Ca urmare, părintele Iuri redacta mici note de avertisment pe care le punea pe biroul superiorului său. Ca cea de mai jos:

NOTĂ ASUPRA PRETENȚIILOR CRESCÂNDE ALE PAPEI DE LA ROMA

Epocă evanghelică: numele Petru este menționat în Evanghelii de 120 de ori față de 81 pentru ceilalți “ apostoli laolaltă, fără să fi fost văzut vreodată exercitându-și autoritatea asupra lor. Secolul unu: oricare o fi fost importanța rolului jucat de Petru, nu se vede că ar fi exercitat o autoritate asupra celorlalți apostoli. Apostolii îi „trimit “ pe Petru și Ioan în Samaria (Faptele Sfinților Apostoli 8, 14); Pavel îl dojenește pe Petru „fiindcă nu merge pe calea cea dreaptă “ (Epistola către Galateni 2, “). Succesiunea Petru-Lin’ ca „episcopi ai Romei” este mai curând afirmată decât atestată. Către anul 100: Papa sfântul Clement scrie Bisericii din Corint: „Ne veți face bucurie

și mare fericire dacă veți asculta de sfaturile pe care vi le-am dat": „sfat" nu face parte din limbajul unui șef, ci mai degrabă al unui consilier. Secolele al doilea – al treilea: sfânta Irina din Lyon recomandă întregii Biserici să fie „de acord" cu Biserica Romei, fiindcă ea a păstrat „tradiția apostolică", ceea ce presupune că, dacă Biserica Romei renunță la această tradiție, acordul cu ea nu va mai fi necesar.

' Sfântul Lin, primul papă (67-76) după sfântul Petru (n.tr.). *Secolul al patrulea: sfântul Ambrozie din Milano declară „acolo unde este Petru, acolo este Biserica", fără să amestece Petru și Roma: în spiritul epocii, orice episcop era succesorul lui Petru. Papa Damaso I este primul care a vorbit despre „scaunul apostolic" și a folosit textul din Matei 16, 18 („Și Eu îți zic ție, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea... ") pentru a trage concluzia că Biserica Romei este singura Biserică a lui Hristos. Până la această epocă, nicio altă sursă nu pare să se fi gândit să dea un asemenea sens acestor cuvinte. Secolul al cincilea: Papa Leon cel Mare pune bazele unei guvernări universale și se proclamă Suveran Pontif; declară că numai episcopul Romei posedă întreaga putere. Papa Gelasiu I afirmă că profesiunea de credință a Sfântului Scaun de la Roma nu poate fii umbrită de nicio greșeală. Secolul al optulea:* Gesta Bonifacii *declară că „nimeni nu are dreptul să-l judece pe Papă, cu excepția cazului în care se abate de la credință", eventualitate considerată deci posibilă și care antrenează posibilitatea unei judecăți. Lovitura de stat a lui Pepin cel Scurt este legitimată de papi și Leon al III-lea îl încoronează împărat pe Carol cel Mare. Până atunci subordonat împăratului din Constantinopole, Papa devine deci, în Occident, sursa noii puteri imperiale, singurul deținător real al întregii puteri. Sfârșitul secolului al optulea: apare un fals testament al lui Constantin, potrivit căruia împăratul ar fi delegat papilor puterea imperială asupra Occidentului. Secolul al nouălea: Papa Nicolae 1 se amestecă în treburile interne din Constantinopole bizuindu-se pe Patriarhul nelegitim Ignațiu contra sfântului Fotios, care se vede acuzat de hoție, adulter, omucidere, socotit* Cham[50] *și chiar evreu. Secolul al unsprezecelea: noutatea* filioque-/w/ *este impusă Papei*

50 Personaj biblic, al doilea fiu al lui Noe, blestemat cu tot neamul lui pentru necuviință față de tatăl său (n.tr.).

Benedict al VIII-lea de către împăratul Sfântului Imperiu, Henric al II-lea. Sub Leon al IX-lea, cardinalul Humbert de Moyenmoutier scrie îndatoritor Patriarhului de Constantinopole: „iată poziția Bisericii romane. Dacă există o Biserică care, din orgoliu, manifestă un dezacord cu ea, această Biserică nu va mai fi Biserică, ci nimic altceva decât o adunătură de eretici, o grupare de schismatici, sinagoga lui Satan". Humbert cere de asemenea „restabilirea" (sic) filioque-/w/ *în crez așa cum este în Bisericile Orientului. Grigore al VII-lea numește și destituie cu putere suverană episcopii, organizează Sfântul Scaun în instanță canonică și afirmă infailibilitatea de „unic succesor al lui Petru își arogă dreptul absolut de a constrânge suflete și trupuri, clerul și lumea. Este autorul textelor* Dictatus papae, *care stipulează între altele:*

I. Biserica romană a fost întemeiată de însuși Dumnezeu…

IV. Într-un conciliu, legatul papei se află deasupra tuturor episcopilor, chiar dacă le este inferior ca rang, și poate pronunța contra lor o sentință de destituire…

VI. Nu se poate locui sub același acoperiș cu o persoană excomunicată de Papă. IX. Papa este singurul om căruia toți prinții îi sărută picioarele…

XII. Îi este îngăduit să destituie împărații…

XVIII. Sentința lui nu trebuie modificată de nimeni, dar el singur poate modifica sentința tuturor…

XXII. Biserica romană nu a greșit niciodată și, potrivit Scripturii (sicj, *nu va greși niciodată. Secolele al unsprezecelea, al doisprezecelea, al treisprezecelea: Grigore al VII-lea se proclamă „vicarul lui Petru Inocențiu al III-lea – „vicarul lui Hristos Inocențiu al IV-lea – „vicarul lui Dumnezeu". Secolul al paisprezecelea: Papa Bonifaciu al VIII-lea inventează teoria celor „două săbii", întemeiată pe textul din Luca 22, 38: „Iar ei au zis: Doamne, iată aici două săbii. Zis-a lor: Sunt de-ajuns". Se presupune că aceste două săbii reprezintă puterile spirituală și temporală. „Ambele sunt în puterea Bisericii, dar prima trebuie mânuită pentru Biserică, iar cea de-a doua de către Biserică. A doua de mâna preotului, prima de aceea a regilor și cavalerilor, cu consimțământul și voia preotului. Sabia trebuie să fie deci subordonată sabiei și autoritatea temporală supusă autorității spirituale… Din momentul acela, declarăm, spunem,*

definim și pronunțăm că este absolut necesar pentru salvarea oricărei creaturi umane ca aceasta să fie supusă pontifului roman.“ Bonifaciu a! VIII-lea mai afirmă: „Biserica nu are două capete, ca un monstru, ci unul singur, și anume pe Hristos și pe vicarul Său Petru și deci pe urmașul lui Petru”. Papii Benedict al XII-lea și Urban al V-lea neagă importanța conciliilor ecumenice; pentru ei, este suficient să asculți de Papă pentru a fi pe calea adevărului. Cinci secole mai târziu, această evoluție a dus, în 1870, la dogma infailibilității Papei asupra chestiunilor de credință și de moravuri, votată cu 535 de voturi contra 2 (constituția Pastor aeternus, *promulgată de conciliul Vatican I), infailibilitatea* „prin sine însuși și nu prin consensul Bisericii După ce citi, Ilia înțelese că Iuri suferea. Desigur, nu era o suferință neroditoare, dar poate că putea fi totuși alinată puțin. Mitropolitul Leningradului îl invită pe secretarul său la o plimbare pe străzile prăfuite de uscăciunea verii. Îi plăcea „să arate sutane poporului. Este, spunea el, un fel modest de a mărturisi credința”. Și, într-adevăr, vederea înaltului său potcap alb peste camilafca de mătase neagră care îl învăluia, și a sutanei de dimie strânsă bine pe talia părintelui Iuri reaminteau locuitori lor Leningradului că iadul nu a învins Biserica lui Hristos, că ea este tot acolo, cu hieratismul și ierarhia ei, cu tinerețea ei mereu reînnoită, ca aceea a vulturului psalmistului. Unii trecători se întorceau pentru a-și arăta ostilitatea, câțiva se înclinau timid, iar alții veneau să ceară o binecuvântare. Aveau lacrimi în ochi când sărutau mâna arhiepiscopului lor.

— Părinte Iuri, începu Ilia, am citit cu interes nota dumitale. Ce anume încerci să dovedești?

— Că nu există decât un adevăr, Prea înalte, și că dacă la plecare te îndepărtezi cu un milimetru, riști să te înșeli cu un kilometru la sosire. Ilia mergea încet, maiestuos. Pe ici, pe colo, îndepărta cu bastonul o frunză de mesteacăn îngălbenită.

— Mi se pare, zise el în cele din urmă, că raționezi ca și când în viață nu ar exista decât linii drepte. Dacă așa ar fi stal lucrurile, ai fi avut fără îndoială dreptate. Dar în realitate totul este sinuos, totul se învârtejește… Uite ce s-a întâmplat la noi. În secolul al șaptesprezecelea ne-am îndepărtat de ortodoxie: Biserica rusă risca să cadă în erezia raskolnici lor[51], apoi

51 Sectă religioasă din Rusia care s-a separat de Biserica ortodoxă oficială

adevărul a fost restabilit, ortodoxia a fost salvată și, după unul sau două secole, raskolnicii înșiși s-au raliat la adevărata credință și au recunoscut cel puțin că sunt în comuniune cu noi. Dar iconoclasmul! A făcut ravagii la Constantinopole din secolul al optulea până într-al nouălea. A fost nevoie de un conciliu ecumenic, al șaptelea și ultimul, și de autoritatea văduvei unui împărat iconoclast, împărăteasa Teodora, pentru a reinstaura venerarea sfintelor icoane, care este atât de aproape de sufletul nostru.

— Vreți să spuneți, Prea înalte, că romano-catolicismul ar putea reveni asupra greșelilor sale? Cred că înțeleg, după lucrările pe care mi le cereți, că proiectați o călătorie la Roma și poate chiar o întrevedere cu Papa. Ar putea fi cu intenția de a-l converti?

Ilia zâmbi în barba sa căruntă.

— Nu, nu am intenția să-l convertesc pe Papă. Nu eu, nevrednicul, nu în sens vizibil, nu în sens superficial. Dar există căi, există poteci… Știai că împăratul Alexandru I trimisese un agent secret, pe contele Michaud de Bonretour, la Leon al XH-lea pentru a examina posibilitățile de apropiere a celor două Biserici? Iar Leon al XII-lea i-a trimis în schimb un alt agent secret, pe viitorul Pius al VIII-lea! Doar moartea lui Alexandru a împiedicat continuarea tratativelor. Nu trebuie să-ți amintesc eu că Prea Fericitul Augustin spunea: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas'1.* Iartă-mă, te necăjesc. Știu că nu ai avut niciodată timp să înveți bine latina. Augustin, care vedea încă din secolul al patrulea că Biserica lui Hristos se fisura din toate părțile ca o corabie care ia apă, propunea ca, în cele esențiale, să se păstreze unitatea; în chestiunile ambigue, să se respecte libertatea; și în toate să se păstreze iubirea între toți.

— Fără îndoială, fără îndoială, Prea înalte. Dar Prea Fericitul Augustin nu a vorbit de unitate… romană.

— Nu trebuie să facem o sperietoare din unitatea romană, părinte Iuri. În plină supremație a papalității, Dante nu a ezitat să-l așeze pe Nicolae al II-lea în infern, cu capul în jos, împlântat în pământ, și cu tălpile în foc. Când Pius al IX-lea și-a pierdut statele, s-a născut un sentiment nou în Occident: o mare devoțiune la adresa Papei, ceea ce nu mai avea nimic

---

la mijlocului secolului al XVII-lea (n.tr.).

comun cu teroarea de odinioară. Până atunci, catolicii se duceau la Roma ca să se roage la mormintele apostolilor; acum se duc pentru a vedea sfinţenia fără putere. Un papă care nu are decât o armată de vreo sută de gărzi elveţiene şi domneşte peste cincizeci de hectare şi şapte sute de supuşi, crezi dumneata că e totuna cu un Papă care excomunica regi, făcea şi desfăcea imperii, ca să nu mai vorbim despre impozitele pe care le aduna, despre dreptul de a condamna la moarte şi despre cel de a judeca în cauze înalte sau banale, pe care îl exercita în propriile lui state, apelând la spânzurătoare şi la stâlpul infamiei?

Cei doi clerici merseseră pe Nevski Prospekt până la muzeul ateismului, adăpostit în vechea catedrală a Maicii Domnului din Kazan. Iuri îşi aminti că, pionier fiind, fusese dus acolo de instructorii lui komsomolişti. Nu îşi mai amintea mare lucru, cu excepţia unei icoane prevăzute, în spate, cu un dispozitiv conceput spre a face să curgă, miraculos, lacrimi de smirnă. Ingenioşii atei o construiseră fără îndoială pentru a demitiza religia. Ilia se opri:

— Icoana Maicii Domnului de la Kazan este ceea ce Moscova şi apoi Rusia au avut vreodată mai sfânt. Vechiul regim a construit, pentru a o venera, o catedrală în stil păgân, stil care nu are nimic comun cu tradiţia noastră rusească şi, pe deasupra, plină de simboluri masonice. Bolşevismul ar fi putut să o distrugă; a găsit însă că este mai abil să facă din ea un muzeu al ateismului şi, procedând astfel, a păstrat-o în bună stare. Într-o zi va redeveni ceea ce era sau, mai degrabă, ceea ce este: o catedrală. Totul se schimbă, părinte Iuri, totul se schimbă cât timp există viaţă. Ce este viaţa? Ceea ce se schimbă. Uite, îţi voi da o misiune. Găseşte-mi ce a spus Papa Pius al XI-lea când a încheiat faimoasele lui acorduri de la Lateran cu Mussolini. Chiar de-a doua zi, Ilia găsi pe birou această *NOTĂ ASUPRA CUVINTELOR ROSTITE DE PAPA PIUS AL XI-LEA DE LA ROMA ÎN URMA ACORDURILOR DE LA LATERAN (“ februarie 1929)*

Papa Pius al XI-lea s-a mulţumit cu un teritoriu minim, renunţând la unele porţiuni care îi fuseseră propuse de Mussolini. Cu această ocazie a pronunţat următoarele cuvinte: „Va fi limpede pentru toţi, sperăm, că Suveranul Pontif nu are decât această porţiune de teritoriu material, indispensabilă

pentru exercitarea unei puteri spirituale încredințate unor oameni în beneficiul oamenilor. Nu ezităm să spunem că ne felicităm că așa stau lucrurile. Ne face plăcere să vedem domeniul funciar redus la atât de minime proporții încât poate și trebuie considerat el însuși ca spiritualizat prin imensa, sublima și cu adevărat divina putere spirituală pe care este destinat să o susțină și să o servească. Îmi îngădui totuși să sugerez Prea înălțimii Voastre că nu puterea temporală a papilor de la Roma, fie că se exercita direct asupra Statelor Vaticanului, fie indirect asupra diverselor state din Europa Occidentală, îi împiedica pe papi să fie în comuniune cu Biserica ortodoxă. Sunt erorile lor doctrinare, Ia care nu știu să fi renunțat. Pot să vă amintesc cum că marele nostru gânditor Dostoievski nu a încetat niciodată să denunțe erorile romane?

Ilia citi acest mesaj noaptea, la lumina unei lămpi cu abajur verde, plasată pe biroul lui pentru a-i feri ochii. Cu mâna sa cu unghii întotdeauna îngrijit tăiate și curate, luă stiloul său aurit, marca Scripto, pe care, cu o palmă pe spate, i-l dăruise cardinalul O'Brian cu prilejul Conciliului Vatican II, și scrise mai jos, cu scrisul lui atent care păstrase ceva copilăros:

Recitiți Legenda marelui Inchizitor. Dostoievski își imagina *că denunță erorile romane. În realitate, darurile lui profetice îi permiteau să descopere anticipat fondul comunismului. Comunismul este acela care, mai mult decât catolicismul roman, pretinde să salveze oamenii împotriva voinței lor. Nu neg că toate religiile, inclusiv catolicismul, și ortodoxia de asemenea, au căzut pradă, din când în când, acestei tentații Mie mi se pare că Roma este pe cale să se debaraseze de ea. Vom trăi și vom vedea.* Iuri reciti *Marele Inchizitor,* dar nu se convinse. De altfel, fără îndoială, nu avusese dreptate să facă referire la Dostoievski, care, în încheiere, îl făcea pe Hristos însuși să-i dea o sărutare inchizitorului. Sărut de încurajare? Sărut de iertare? Sărut de dragoste universală? În orice caz, era un sărut nejustificat, făcând un inutil pandant cu sărutul lui Iuda. Iuri încercă să-i vorbească Verei despre neliniștea lui, dar ea refuză să-l urineze în aceste încurcături.

— Când se pun mai mulți să inventeze ceva care nu există, este normal să nu se poată ajunge la o înțelegere. Dacă îi cer lui lliușka să deseneze un crocodil și îi cer același lucru prietenei lui, Sofocika, ei, care nu au văzut niciodată un

crocodil, crezi că vor desena același lucru? De orice parte ar fi, preoții nu au decât un singur țel: să-i zăpăcească pe oameni.

— Eu am ca singur țel să-i zăpăcesc oamenii?

— Tu, Iuri, te-ai amețit pe tine însuți. Numai în interiorul bisericii Sfântul Nicolae al Marinarilor, își regăsea Iuri pacea: fie în timpul liturghiei de dimineață din marea biserică zisă de vară, a cărei frumusețe intactă și luminoasă îi aducea mereu o imensă consolare, fie, dimpotrivă, când se retrăgea seara în biserica zisă de iarnă, sumbră, caldă și scundă, și se ruga, singur, în fața icoanelor unde puzderia de lumânări făcea să sclipească aurul. Și, la drept vorbind, se ruga mai ales pentru înaltul, pentru ca Dumnezeu să-l lumineze și să-l ferească de ispita romană. Repeta până la sațietate cuvintele preotului care, în liturghia ortodoxă, urmează după imnul închinat Maicii Domnului, care la rândul lui urinează după înălțarea Sfintelor Daruri:*, Amintește-Ți, Doamne, de Arhiepiscopul nostru. Dă-i lui viață lungă în pace, securitate, venerație, și să propovăduiască sfintelor tale Biserici cuvântul drept al adevărului Tău.* Cuvântul drept al adevărului Tău! Imposibil să nu te gândești la nebunul de Dostoievski care hulise: „Dacă ar trebui ales între Hristos și adevăr, l-aș alege pe Hristos“. Dar ce voia să zică cu asta?

Unii enoriași îi erau de mare ajutor lui Iuri, pentru că simțea arzând în ei o credință ortodoxă puternică, aproape feroce. Nu se îndoia, de exemplu, că bătrâna Varvara Vadimovna Verhotnaia, martirizată de KGB, ar fi fost capabilă să aducă legături de vreascuri pentru rugul pe care sfârșise arhipreotul raskolnic Avakum. Cu ochii ei negri incandescenți pe fața slabă și lividă, era sigură că deține adevărul absolut, și o dovedea fără încetare, cu vocea ei răgușită; tânără, uriașe acest adevăr; bătrână, îl horcăia neobosită. La început, Iuri găsea obositor să o spovedească, atât era de scrupuloasă. Deși spovedită sâmbătă seara, ea revenea duminică dimineață sub pretextul că visase despre perioada petrecută în gulag și astfel se bănuia pe ea însăși de a nu-i fi iertat pe torționarii săi. Ca și cum asta nu era destul, i se întâmpla să mai prindă încă un preot în plină liturghie pentru a se acuza de o absență în timpul Heruviconului[52]. Dar cum să-i reproșezi că-și jupoaie sufletul cu

52 Imn în biserica ortodoxă care se cântă înainte de sfințirea pâinii și vinului (n.tr.).

o asemenea energie, că încearcă să înlăture cea mai mică urmă de păcat, că ia *ad litteram* porunca lui Iisus:

„Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru Cel ceresc este desăvârșit“? Iar ea cel puțin, conștientă că ortodoxia este adevărata credință, nu putea fi bănuită că și-ar imagina că oricare altă Biserică ar putea deține fie și o părticică din ea. Se învinuia, de exemplu, că trecuse prin fața bisericii catolice deschisă pentru cult Notre-Dame-de-Lourdes, dedicată (poate ca provocare) Imaculatei Concepțiuni, și nu întorsese capul ca să n-o vadă. Aceste excese îl șocau pe Iuri, dar îl asigurau în același timp: comparându-se cu ea, găsea că el este rezonabil și moderat. În seara de august când muri Papa, Iuri, aflând de la televiziune, se rugă fără ipocrizie pentru odihna sufletului lui: i se părea evident că șeful schismaticilor romani avea nevoie de rugăciuni mai mult decât oricine. Dar se rugă și pentru a fi ales un nou Papă sever, riguros, refractar la tot ce putea veni în general din Est și îndeosebi de la mitropolitul Leningradului.

5

Nici unul dintre catolicii romani cei mai pioși adunați în piața Sfântului Petru de la Roma nu aștepta rezultatul conclavului cu atâta interes precum schismaticul Ilia în palatul său arhiepiscopal de la Leningrad. Față de brokerii de la Londra care deschiseseră pariurile înainte chiar de a fi înhumat corpul ultimului papă – se dădea cutare cardinal la 7 contra 2, la 8 contra 1, iar cardinalul Angliei la 25 contra 1, Ilia nu făcea decât să se roage ca cel mai bun să fie ales, cel mai bun după voința lui Dumnezeu, evident, dar mai ales cu condiția ca Dumnezeu să vrea, cel mai bun pentru propriile lui proiecte. Avea bineînțeles preferații săi, darnici unul nu îl satisfăcea pe deplin. Oricum, avea încredere în Sfântul Duh. În dimineața celei de-a treia sâmbete după moartea precedentului papă, o sută unsprezece cardinali s-au reunit în Capela Paulină. Șeful ceremonialului pontifical îi conduse prin sala regală până la Capela Sixtină.

— *Extra omnes!* Comandă șeful ceremonialului și toți asistenții care nu erau membri ai conclavului se retraseră. Cardinalii juraseră că nu vor utiliza în timpul conclavului niciun fel de aparat de transmisie sau aparat de fotografiat și, apoi, că nu vor discuta niciodată despre scrutin, nici oral și nici în scris sau prin semne, sub pedeapsa excomunicării. Reînnoiră acest jurământ. Localurile fură cercetate. Votanții trebuia să-și prefacă scrisul pe buletinele de vot, care erau verificate de cei însărcinați cu estimarea scrutinului, supravegheați la rândul lor de alți observatori. Căile de acces erau păzite de Gărzile Elvețiene. Ferestrele fuseseră zidite. Specialiștii prevăzuseră un conclav lung: poate trei luni și jumătate, ca pentru Pius al VH-lea, dacă nu trei ani, ca pentru Grigore al X-lea. La ora 18.24, în aceeași zi, fumul alb, produs de un vas fumigen special, urca deasupra acoperișului Capelei Sixtine și la ora 19.18, decanul cardinalilor apăru în balconul de la Sfântul Petru:

— *Armuncio vobis gaudium magnum: habemus Papam*!'

Numele pe care îl pronunță atunci nu figura pe niciun pronostic, și Ciubko, care telefonă direct la *Levit,* fu foarte vexat că nu știa nimic despre acest personaj.

— Va trebui să fișez prin scotocirea mea, se bâlbâi el. Vreau să zic: va trebui să scotocesc prin fișele mele. Ilia își reprimă

furia care îi urca în gât. Cu vocea lui de general, ordonă:

— Scotociți, tovarășe Ciubko, și scotociți repede. Tovarășul Ciubko scotoci, dar nu găsi mare lucru. Totuși, un articol de ziar semnalase cândva că noul ales era „cu săracii, dar de dreapta“. La Veneția, al cărui patriarh era, birourile sale erau populate cu deținuți, prostituate, vagabonzi, cerșetori, bețivi. Pentru a-i hrăni, vânduse crucea cu pietre prețioase și lanțul de aur care îi aparținuseră lui Pius al XII-lea și pe care Ioan al XXIII-lea i le dăruise în momentul urcării lui în scaunul episcopal. Părea ostil la tot ce aparținea lumii afacerilor, finanțelor și băncilor. Se înconjurase de un consiliu diocezan ales ale cărui decizii le respecta, dar nu ezita să-și folosească autoritatea „contra celor răi“. Îi plăcea să citeze din Dante: „Vai, Constantine! Căror rele le-a fost izvor nu convertirea ta, ci zestrea pe care a primit-o de la tine primul papă bogat!“. Mergea cu plăcere pe bicicletă. Ilia decodă el însuși mesajul radio și se duse să îngenuncheze în fața icoanelor martirizate. I se părea că acest papă l-ar putea înțelege mai bine decât un altul. Încă de a doua zi, duminică, trimise o telegramă prin care cerea audiență și primi un răspuns pozitiv în aceeași zi: îl va vedea pe Papă miercuri, pe opt. Îi telefonă lui Iuri:

— Plecăm la Roma. Pregătește tot. Roag-o pe Vera Konstantinovna să ne însoțească. Iuri puse jos receptorul. Cu degetul mare, cu mijlociul și arătătorul mâinii drepte reunite, ceea ce semnifica Sfânta Treime, cu inelarul și degetul mic îndoite pentru a reprezenta cele două naturi ale lui Hristos, se închină de la frunte la pântece și de la umărul drept la umărul stâng, făcând un semn mare al crucii care, încă o dată, îl țintuia pe de-a-ntregul în ortodoxie. Asta îi făcu bine.

6

Plecarea trebuia să aibă loc sâmbătă. Miercuri, Prea înaltul se invită la masă la părintele Iuri, care îi spuse: – Mă întreb de ce ați ales să plecăm așa devreme. Întâlnirea dumneavoastră cu Papa va avea loc miercurea viitoare. Am fi putut să ajungem marți și să ne întoarcem repede. Prea înaltul goli un păhăruț de votcă albă, mușcă cu un aer șiret dintr-o tartină de caviar.

— Pentru că, zise el, nu vreau să mă lipsesc de plăcerea de a vedea o dată mai mult capitala ortodoxiei și de a o vă arăta, dumitale și Verei Konstantinovna. (înclină capul către stăpâna casei.) Este o ocazie excelentă. Iliușa se juca liniștit în țarcul lui. Plângea lesne, dar niciodată când nașul lui, arhiepiscopul, era de față.

— Capitala ortodoxiei? Repetă Iuri, căzând în capcană.

— Ei da! Până în 1054, când ne-am crezut deștepți să ne excomunicăm unii pe alții, Roma, fie că voia, fie că nu, rămăsese ortodoxă și, cum ea fusese capitala imperiului în timpul căruia venise pe lume creștinismul, am luat obiceiul să o considerăm drept capitala ortodoxiei. Colosseum-ul, unde au murit atâția martiri, Circus Maximus, unde au murit și mai mulți, catacombele sfântului Calist și ale sfântului Sebastian și al sfintei Agnes, cum ar putea toate acestea să nu fie monumente ortodoxe? Chiar vreți să le faceți cadou catolicilor zișI romani, părinte Iuri? Nu vă înțeleg.

— Ei și-au însușit locurile acelea.

— Cu atât mai mult nu trebuie să le abandonăm lor istoria. Vera întrebă:

— Cum este Roma?

— Este un oraș einsteinian.

— Ce înțelegeți prin asta?

— Timpul și spațiul nu se disting acolo. Poate de aceea catolicii o numesc Orașul Etern. Faci zece metri la dreapta sau la stânga și treci dintr-un secol în altul. Mergi trei minute și ajungi într-un alt sit. Ești într-un nod al continuum-ului. Nu există oraș asemănător pe lume. Într-un sens nu există alt oraș: este singurul.

— Și Constantinopole? Întrebă Iuri.

— Istanbulul nu este decât un suk1 într-un muzeu sau un muzeu într-un suk.

— Și Leningradul? Întrebă Vera. Ilia cugetă:

— Este o idee de oraș. Este un avanpost la frontiera visului, este o capitală birocratică, este o mlaștină secată, este un loc al memoriei care va renaște într-o zi din cenușa lui pentru a-și asuma un alt destin, este deci – prezic – creuzetul viitorului, dar nu este încă un oraș. Iertați-mă, Vera Konstantinovna: pentru a fi un adevărat oraș este nevoie de o mie de ani de straturi de istorie contradictorii, și trei mii de ani ar fi chiar mai bine. Leningradul nu are încă trei sute de ani. Sunt bucuros să revăd Roma în compania voastră.[53]

Nu era numai bucuros. Visa asta zi și noapte. Fusese uluit de Roma încă din prima zi și, oricât de atașat era de locurile rusești de rugăciune, cum era draga lui Sfânta Treime-Sfântul Serghie, nu-i displăcea să se gândească cum că adevărul creștinismului, care este extratemporal și extrateritorial, se așezase, între altele, ca un elicopter pe zona de aterizare a Romei. Bineînțeles, asta nu justifica pretențiile Sfântului Scaun de a guverna lumea creștină, dar exista o încâlceală de cauze, un soi de plex solar al creștinismului care se înnoda la Roma, iar faptul că Roma putuse comite erori istorice, politice, chiar teologice nu schimba cu nimic lucrurile. Dacă te-ai fi luat după o viziune pur apocaliptică a istoriei, capitala Bisericii ar fi trebuit să fie Ierusalimul: la Ierusalim ajunsese chivotul Primei alianțe; acolo, pe Sion, se înălțase templul lui Solomon; acolo, pe Golgota, murise și înviase Iisus Hristos; acolo, în valea Iosafatului, se va petrece învierea morților; de asemenea, într-o zi, Ierusalimul celest va coborî de pe firmament ca o lustră spre a înlocui lumea noastră decăzută. Dar tocmai de asta nu s-a întâmplat așa; într-o lume decăzută, împrejurările au și ele rolul lor; logica istoriei și geografia contează. Sfântul Petru și sfântul Pavel se duseseră la Roma, unul de bunăvoie, celălalt silit și, prin aceasta, Biserica ducea după ea o grea moștenire romană. La Roma, mai ales, avuseseră loc – cel puțin până în secolul al XX-lea aproape toate martiriile creștine, și tot de la Roma plecaseră aproape toate misiunile. Atunci de ce Biserica ortodoxă nu i-ar mai recunoaște ca drept al ei terenul celor mai mari izbânzi ale sale?

Subteranele de la Carcera Mamertină și arcadele Colosseumului îl obsedau pe Ilia ca și cum ar fi trăit și ar fi murit el însuși

53 Stradă sau ansamblu de străzi, adesea acoperite, cu numeroase prăvălioare, în țările arabe; bazar (arabă) (n.tr.).

acolo. Și, bineînțeles, îl emoționa ideea de a se întâlni de la om la om cu șeful celei mai mari părți a creștinătății, deținătorul secretului de la Fatima. Își amintea că, prima oară când fusese să vadă un Papă – era Ioan al XXIII-lea-, se întrebase dinainte dacă nu se va răsturna cu capul în jos precum Saul, dacă, la vederea episcopului în alb, ceva în sinea lui nu-i va spune: „Este stăpânul tău, îngenunchează4? Dar, pe drept sau pe nedrept, nu i se întâmplase nimic asemănător: îl văzuse pe acest episcop, care era un episcop; pe acest preot, care era un preot; pe acest om, care era un om, și niciun frison revelator nu-i trecuse pe șira spinării: se mulțumise să recunoască în el un mareșal al armatelor lui Hristos, în timp ce el însuși nu era pe atunci decât un înalt gradat. Totuși, lucrurile se schimbaseră: acum nu se va mulțumi să vadă – va vorbi, va asculta; avea de pus întrebări, de făcut propuneri; pentru prima oară de la conciliul de la Florența din 1439, unul dintre principalii prelați ai Bisericii ortodoxe se ducea să vorbească între patru ochi cu principalul prelat al Bisericii romano-catolice. Și, cu aceeași ocazie, Ilia se bucura să revadă și să-i facă pe tinerii lui prieteni să descopere orașul ocru și verde-gri, inamicul unghiurilor drepte, unde trei pași te conduc de la o capodoperă religioasă la alta, unde sculpturile și picturile creștine împodobesc toate colțurile de stradă, unde o clădire din cinci este o biserică sau o capelă, unde evlavia populară, cotidiană pare să fie un mod de viață.

„Așa stăteau lucrurile și în Rusia strămoșilor noștri, gândea Ilia. Numai Moscova număra de patruzeci de ori câte patruzeci de biserici, și acum nu mai are decât patruzeci în funcțiune. Biserica catolică se plânge de de creștinarea Occidentului, dar îi este ea oare recunoscătoare lui Dumnezeu pentru mijloacele pe care le are încă, în comparație cu noi? Iar noi, eram noi destul de recunoscători când îl puteam lăuda nestingheriți pe Dumnezeu? Prin urmare, nu avem oare să ne spunem atâtea lucruri, ei și noi?“

De data asta, arhiepiscopul Ilia, Mitropolitul Leningradului, însărcinat cu afacerile străine ale Patriarhatului din Moscova, însoțit de suita sa, călători oficial, el la clasa întâi, suita la business class. Fură primiți la aeroportul Fiumicino de două delegații oficiale, plus o a treia, care încerca să treacă neobservată. Prima reprezenta Vaticanul, a doua Ambasada

Uniunii Sovietice. Se stabilise dinainte că arhiepiscopul va locui la Vatican, la Sfânta Marta, în timp ce părintele Iuri și soția sa vor fi găzduiți la ambasadă. O limuzină neagră, un Mercedes, urma să-i lase la respectivele lor destinații.

Un Fiat turtit numai cât să treacă neobservat se luă după limuzină. Nu putu intra la Vatican, dar, cum omul pe care Marionetistul îl numea Scoronconcolo cunoștea drumul pe care limuzina trebuia să-l parcurgă, nu-i fu greu să o regăsească la ieșire și să o însoțească la Ambasada Uniunii Sovietice. Cele două elemente fiind astfel „cazate”, se opri în piațeta din fața palatului Borghese, unde staționau zeci de Vespa[54]. Doi bărbați se apropiară de geamul deschis al Fiatului.

— Obiectivul este la Sfânta Marta, zise Scoronconcolo. Le întinse o fotografie făcută cu polaroidul lui.

— Uite poza. Vă dați seama, cu un burlan de sobă alb pe cap, ăsta nu poate fi un bun catolic. Nu e nevoie de precauții speciale. Presupun că vine pentru ungerea Sfântului nostru Părinte, dar se va duce desigur să facă și turism sau să-și cumpere izmene, îl împușcați și dispăreți. *Finito.* Fiatul șifonat demară cu mare zgomot. Cei doi bărbați care aveau obiceiul să lucreze împreună se priviră.

— Ca și făcut, spuse unul.

— O afacere bună, zise celălalt.

— Și o acțiune meritorie, conchise primul.

54 Marcă de scuter foarte răspândită în Italia (n.tr.).

CAPITOLUL VIII

DESTINUL PĂRINTELUI IURI

De sâmbătă 2 până luni 4 septembrie

1

Rezidentul KGB Marat Ciubko îi ceruse prințului Irmocento Irmocenti să trimită pe lumea cealaltă un oarecare prelat ortodox. Cu venirea noului Papă, prințul avea alte griji, dar era oricând gata să facă un serviciu; îi încredințase astfel misiunea lui Scoronconcolo. Dar poate că prințul greșise tratând cu ușurință acest asasinat, care i se păruse fără importanță, și poate că ar fi trebuit să se adreseze cuiva mai competent. Iar Scoronconcolo, considerând că eliminarea unui străin, pe deasupra necatolic, nu merita din partea lui o atenție prea mare, greșise că nu făcuse apel la experți, ci la cei doi Carlo. Hazardul – presupunând că există – făcuse ca cei doi membri ai cuplului să aibă același nume – Carlo, astfel încât nu erau strigați niciodată pe numele lor, ci mereu Primo și Secondo. Primo era slab ca cifra 1; Secondo, rotund ca cifra 2; Primo semăna cu un ogar, Secondo cu un tăuraș, cu un smoc de păr buclat pe o frunte joasă; Primo venea dintr-un mediu burghez cu bani, Secondo era țăran din Calabria. Cunoscuseră o evoluție contrară și se întâlniseră la jumătatea drumului: Secondo era un brutal; se ridicase social până la nivelul unui ucigaș; Primo era un sadic: coborâse tot până acolo, pas cu pas. La drept vorbind, niciunul, nici altul nu erau foarte dotați pentru meseria pe care o exercitau și, dacă Scoronconcolo n-ar fi avut vaga idee că un preot eretic nu merită utilizarea unor competențe superioare, s-ar fi adresat poate lui Mario sau Cavalcanti sau Gellico și echipei lui; dar în sfârșit, cei doi Carlo trăgeau bine; nu aveau niciun fel de scrupule, niciun fel de compasiune; nu se drogau decât în afara serviciului; nu dezvăluiau nimic – perfect justificat, evident – prietenelor lor; și dacă erau proști (pentru că erau), era prostia diavolului. Deci cei doi Carlo. Operând la Roma, cei doi Carlo avură o intuiție atât de simplă încât friza geniul: era suficient să se îmbrace în episcop, în pastor protestant, în preot tradițional, în franciscan, în dominican, în benedictin, în carmelit desculț sau nu, în lazarist, în teatin sau în somase, fără a mai pune la socoteală celelalte șaizeci și trei de ordine repertoriate, de la tnercedar la

maryknoll, trecând prin piariști… pentru a trece ne-ob-ser-vat. Totuși, își dădură seama că atâta finețe nu va fi de-ajuns. Cei doi falși preoței, comunicând între ei prin walkie-talkie și cu Scoronconcolo prin telefon public, nu avură nicio dificultate să se posteze și să se deplaseze la intrarea Sfintei Marta, în interiorul Vaticanului – Primo impecabil cu gulerul lui roman și costumul negru călcat la dungă, Secondo voit neglijent, cu sutana uzată și urât mirositoare, amândoi profitând de inocența înnăscută a scuterelor Vespa (atât de diferită în feminitatea ei față de motocicletele *macho,* care sperie pe oricine). Se schimbau, se înlocuiau, patrulau, petrecuseră seara de sâmbătă în post fără rezultat și nu vedeau cum vor avea ocazia să reacționeze într-un viitor apropiat: obiectivul le apăruse doar câteva secunde, înconjurat de un roi de preoți catolici care îl conduseră în ascunzișurile Sfântului Petru: nu reapăruse încă. Secondo îl sună pe Scoronconcolo.

— Dacă de fiecare dată o să fie în jurul lui doisprezece corbi, nu vedem cum vom putea face. Nu trebuie crezut că aici nu se găsește decât Garda Elvețiană cu halebardele ei. Securitatea Vaticanului este aproape cea mai bună din lume – ați observat asta, patroane?

Scoronconcolo începuse deja să se neliniștească, să-și roadă unghiile. Niciodată nu decepționase vreun client. A începe cu Marionetistul, nu i-ar purta noroc. Avea stomacul sensibil și trebui să înghită multe pastile contra arsurilor. La căderea nopții nu se întâmplase încă nimic. A doua zi era ziua de ungere și fu o zi pierdută pentru Scoronconcolo fiindcă fusese o asemenea agitație în junii Vaticanului încât atentatul i se păru imposibil chiar și profesionistului care era el. În timp ce Papa primea *pallium*-ul, bandă de lână albă brodată cu șase cruci negre purtată cruciș și care înlocuia modest tiara cu trei etaje de pietre prețioase, Scoronconcolo le telefonă celor doi Carlo pentru a le recomanda să se relaxeze și să-și petreacă timpul mai bine, dar să fie pe teren începând de luni, de la 6 dimineața. Între timp, cugetă. Nu era un om lipsit de o oarecare smerenie și sfârși prin a-și spune că, acceptând cu atâta ușurință să elimine din mers un prelat străin, oaspete al Papei, își supraestimase calitățile. La urma urmei, nimic nu îl împiedica pe arhiepiscopul Ilia să se izoleze luni și marți la Sfânta Marta și la Sfântul Petru – poate că nici nu voia să facă

turism, nici să-și cumpere izmene, să se ducă miercuri cu mare pompă în audiență și să se întoarcă liniștit în ținuturile boreale fără să fi fost stânjenit cu ceva. În cazul ăsta ar fi un eșec; mai rău, o dezonoare!

Scoronconcolo își cuprinse capul plin de gâlme între mâinile proptite la tâmple. Trebuia să existe o soluție. Soluția se află adesea în informație. Informația este rareori furnizată de obiectiv, dar adesea de apropiații obiectivului. Obiectivul avea un apropiat, pe secretarul lui, cu nevasta secretarului, amândoi instalați la Ambasada Uniunii Sovietice care, în zilele astea, suscita la Roma un interes net mai redus decât Vaticanul la începutul unui nou pontificat. Cu siguranță că secretarul se va duce să facă unele cumpărături în oraș pentru a le revinde apoi la Moscova sau, dacă nu el, cel puțin nevastă-sa – se știa cum procedează sovieticii, or, trebuie că ei erau mai mult sau mai puțin la curent cu planurile patronului lor. Dacă nu ea, măcar el. Ăsta era deci procedeul inteligent: să afli ce știu ei și să te folosești de informație. Secretarul era și el un preot: vânat ușor. Luni dimineața, Scoronconcolo le ordonă celor doi Carlo să se deplaseze prin preajma Ambasadei Sovietice, să aștepte să-l vadă ieșind pe preotul secretar, să-l urmărească, să-l răpească, să-l interogheze unde știau ei și să acționeze în consecință.

— După ce l-am interogat, ce facem cu el? întrebă Secundo.

— Bigudiuri pentru pupăza lui, replică Scoronconcolo, chicotind în receptor.

Pentru el, nevasta unui preot nu putea fi decât o pupăză.

2

Iuri nu fusese niciodată cochet, iar de când nu mai purta decât sutane, se mulțumea să aibă grijă să fie curate și bine călcate. Cum Vera refuza să se ocupe de asta, el învățase să folosească peria și fierul de călcat, având pentru curățenie și ținută respectul oricărui om obișnuit să poarte uniformă. Iar peste cele două pulpane încrucișate se încingea întotdeauna cu o curea neagră de piele care îi făcea o talie de viespe. În ziua plecării din Leningrad căutase în zadar această curea și, cum Vera se dezinteresa de treaba asta atât de deschis, el sfârși, contrar obiceiurilor sale, prin a o întreba:

— Unde este cureaua mea?

— Nu știu, răspunse ea întorcând capul. Caut-o. Și cum el nu o găsi nicicum:

— Ei bine, pune-o pe cealaltă. Deveni bănuitor. Vera era prea mândră pentru a recurge la mijloace indirecte ca să-și atingă scopurile, dar i se întâmpla să apeleze la șiretlicuri asupra unor detalii, iar el știa că ea prefera „cealaltă“ curea: ar fi putut foarte bine să o ascundă pe prima spre a-l sili să o ia pe a doua; iar felul în care îi ocolea privirea trăda o naivă duplicitate. Suspină și o puse pe „cealaltă“, ghicind, în plus, care erau motivele Verei, neputând să nu se simtă iritat și înduioșat în același timp: a doua curea, mai groasă și mai lată, de culoare maro, era de la uniforma lui de ofițer KGB, care-i dădea un aer viril, brutal și autoritar, foarte departe de blândețea sacerdotală. Fără a mai ține seama de faptul că paftaua putea avea diverse întrebuințări. Iuri știa că această curea maro ajunsese pentru soția lui un fel de fetiș, o compensație la profesia lui evanghelică, o manieră de a-și aminti – și de a-i aminti – că el avusese mai întâi o vocație militară. Plecând în străinătate – nu se știe niciodată ce se poate întâmpla la capitaliști Vera vrusese, fără îndoială, să-și echipeze soțul corespunzător. „Ah! Femeile!“ Ajuns la Roma, uitase cu totul să se mai gândească la subiectul ăsta. Căci, deși nutrea la adresa Romei și a romanilor sentimente diferite de cele ale arhiepiscopului său, fusese totuși uluit de splendoarea Orașului de neînlocuit. Totul îi părea tulburător și, mai întâi, pe străzi, cantitatea de edificii religioase și de costume religioase, dovedind că edificiile funcționau. Pentru un cetățean sovietic, acest freamăt al creștinismului în stupul-capitală al unei țări

mari era inimaginabil. Iuri nu fusese niciodată comunist, dar fusese obligat să creadă, văzând ceea ce îl înconjura, că comunismul era, pentru moment și pe acest pământ, învingător, poate nu al sistemului capitalist acest aspect al conflictului îi era indiferent lui Iuri dar al religiei creștine, pe care el nu și-o putea imagina decât persecutată sau, în cel mai bun caz, tolerată. Or, la Roma, ea nu era niciuna, nici alta, ci calm triumfătoare, fără întreruperea continuității de secole. Peste tot cruci, peste tot Sfinte Fecioare. Nu se mai afla în insulița de la Fatima, meteorit religios căzut din regatul celest, ci într-un oraș activ, preocupat de transporturi, comerț, modă, gastronomie, de toate satisfacțiile mondene și, în mijlocul acestor satisfacții, Biserica lui Hristos umbla cu capul sus, frecventată cu o familiaritate deferentă despre care Iuri nu avea cunoștință. Era de imaginat așa ceva într-o țară ortodoxă? Cum nu fusese niciodată la Belgrad sau Atena, își punea întrebarea. Mitropolitul de Leningrad nu dorise să fie invitat la ungere, unde n-ar fi putut avea decât un rol de paradă, ceea ce, în cazul de față, nu-i convenea, așa încât putu să-și consacre duminica vizitării necropolei unde fuseseră găsite, cu zece ani în urmă, rămășițele pământești ale sfântului Petru. Tinerii săi prieteni îl însoțiră, sub îndrumarea unui seminarist belgian care ar fi preferat, desigur, să asiste la ungere decât să dea explicații amănunțite într-o rusă aproximativă. Erau sub pământ, în fața a două ziduri de cărămidă vechi de două mii de ani.

— Credeți că este cu adevărat Petru, înalte? Eu nu sunt convinsă, se strâmbă Vera. Aceste câteva oase trambalate dintr-un loc în altul, care au sfârșit prin a se regăsi aici după câteva secole, aici unde ar fi trebuit să se găsească de la început, și care au fost recunoscute sub pretextul că erau învelite într-o pânză roșie și atinse de artrită, boală de care nu scapă niciun pescar, nu, iertați-mă, nu mă convingeți: seamănă prea mult cu un roman polițist.

— Nu asta are importanță, spuse Ilia. Ceea ce este important, este că acest mormânt ar putea fi – și nu putem demonstra că nu este – al celui mai simpatic dintre apostoli, al celui în care este cel mai ușor să te recunoști, în orice caz în ce mă privește.

— Nu v-ați renegat niciodată stăpânul, înalte, obiectă Iuri.

— N u încă, recunoscu Ilia, dar cine spune că asta nu mi s-ar

putea întâmpla? Și, știți, această impetuozitate, această lipsă de reflecție, această latură de fanfaron și încurcă-lume – mă arunc în apă și mă scufund, trag spada și tai o ureche – mie, asta-mi place. Așa că, a-ți închipui că osemintele acestui om, cel mai om dintre toți oamenii, sunt la doi sau trei metri de noi… Doar știi foarte bine, părinte Iuri, că orice om este toți oamenii, iar dacă nu este Petru, este vărul lui, ceea ce este același lucru. Urcară la suprafață în liniște și îl eliberară pe seminarist.

— Mâine, luni, îi spuse Ilia lui Iuri, nu am de gând să mă plimb. Este absurd să vii la Roma și să nu o vezi, dar asta e. Nu vă ocupați de mine. Tot felul de oameni sunt amabili cu mine: uniații, iezuiții de la colegiul Russicum, cardinalul președinte al secretariatului pentru Unitatea Creștină… Dar trebuie să mă și reculeg. Să văd oamenii de la ambasadă… Totul se înlănțuie, totul se comandă. Așa că pe voi vă sfătuiesc să vizitați. Turism pios, părinte Iuri, fiți liniștit! Îndeosebi la San Clemente. Stăteau în piața Primilor Martiri ai Romei, chiar sub arcul Clopotelor. Ochii lui Ilia scânteiau de o inocență malițioasă.

— San Clemente, continuă el, a fost o biserică ortodoxă, construită peste templul lui Mithra, și astăzi este deservită de dominicanii irlandezi, dar asta nu are importanță: sunt sigur că fac ceea ce trebuie. Știți, dragi prieteni, că eu însumi am purtat numele de Kliment? Cunoașteți istoria acestui sfânt ortodox, Papă la Roma, care poate a fost succesorul sfântului Lin, care poate a fost succesorul sfântului Petru însuși?

Ilia mergea între cei doi tineri și, amical, îi ținea pe fiecare de câte un braț.

— Sfântul Kliment este cel care – cum mi-ați adus aminte atât de corect într-una din note, părinte Iuri – a scris acea frățească admonestare adresată corintienilor, de unde frații noștri catolici scot un argument de autoritate puțin convingător. Aparent, el este cel citat de Pavel drept unul dintre colaboratorii lui. În orice caz, după legendă – dar ce este o legendă dacă nu un alt fel de a spune adevărul? — împăratul Traian l-ar fi condamnat să fie miner la noi, în Crimeea. Acolo a evanghelizat alți deținuți și mai ales o mulțime de soldați, pe care romanii i-au legat de o ancoră și i-au aruncat în Marea Neagră. Veți vedea frescele care reprezintă acest eveniment. La câtva timp după asta, marea s-a retras și a descoperit un

mormânt construit de către îngeri, în care zăcea corpul lui Kliment. În fiecare an, același reflux miraculos permite credincioșilor să-l venereze, până în ziua în care Papa Nicolae I, ambițios și întreprinzător, dar încă ortodox, l-a trimis pe sfântul Kiril să-i caute relicvele pentru a le aduce la Roma. Ele se găsesc acum la San Clemente, unde se află și mormântul sfântului Kiril, pe care occidentalii îl numesc Cyril. Îl veți vedea.

— Nu înțeleg nimic din povestea dumneavoastră, spuse Vera. Cum un ortodox putea fi papă? Cum un papă putea fi ortodox și sfânt pe deasupra? Cum îngerii puteau construi un mormânt, și încă sub apă? Cum Marea Neagră poate să se retragă? Nu o să-mi spuneți că credeți aceste baliverne,

— Pentru îngeri și maree, nu pot să-ți răspund, Vera Konstantinovna. Cât despre papi, ei au rămas ortodocși până în 1054, dată la care au hotărât să se separe de Biserică, una, catolică și apostolică, pentru a o fonda pe cea romană. Iuri bea lapte.

— De care sfânt Kiril vorbiți, înalte?

— Păi de al nostru, cel care a evanghelizat slavii, a inventat *kirilitsa,* adică alfabetul chirilic, și a tradus texte sacre în slavonă. Asta a fost sursa unui mare scandal: clerul reunit pretindea că nu-l putem slăvi pe Dumnezeu decât în ebraică, în greacă și în latină. Dar Kiril le-a răspuns…

Ilia se opri pentru a face apel la memoria lui fabuloasă și extrase citatul aproape exact.

— Le-a răspuns: „Nu vă e rușine să porunciți ca toate popoarele barbare să rămână oarbe și surde? Orice limbă trebuie să dea mărturie cum că Iisus Hristos este Domnul, spre slava lui Dumnezeu Tatăl!“

— Și Kiril al nostru era supus al Papei? Se miră Vera.

— Și de ce nu, din moment ce v-am spus că era un papă ortodox?

— Eu nu înțeleg nimic, repetă Vera bătând din picior.

3

Luni dimineața, Iuri și Vera ieșiră împreună din Ambasada Sovietică, dar Vera declară că ea nu va merge la San Clemente, că ei îi ajunseseră aceste baliverne, că nevasta ambasadorului o sfătuise să se ducă să se uite la vitrine pe Via Condotti.

— Cum vrei, răspunse Iuri desfăcând planul Romei. Avea intenția să ajungă pe jos la San Clemente. Nu dădu deloc atenție celor doi tineri ecleziastici cu Vespa lor care se învârteau cu rândul în jurul lui, doar că fu puțin șocat: un preot motorizat, asta îl făcea să se simtă prost. Ți-l imaginezi pe Iisus Hristos pe motocicletă? Și de ce nu, în fond? Doar se urcase pe un măgar, Iuri se dezinteresă de treaba asta. Roma se întindea dinaintea lui și făcu un efort spre a o vedea cu ochii Prea înaltului: nu ca pe capitala Bisericii catolice, dar ca pe un oraș care fusese ortodox timp de o mie de ani. Totuși, găsi dificil să se simtă ca într-o biserică creștină când aceasta avea, în exterior, aspectul unui templu păgân, fiind construită în lung și nu pe rotund sau în cruce, și neavând catapeteasmă pentru a separa Sfânta Sfintelor de naos. Astfel, intrând în bazilica San Clemente, care data din al XII-lea secol, nu avu nicio tresărire sacră din cele care îl cuprindeau de câte ori intra într-o biserică ortodoxă. Zidurile albe, arcul de triumf de deasupra altarului, cele două amvoane simetrice și zidurile de marmură albă delimitând un spațiu închis în mijlocul naosului i se părură bizare. Între timp, peștele, porumbelul și vița gravate în marmură o mai îmblânzeau puțin. Îi plăcu fresca de pe absidă reprezentându-i pe Iisus, pe Maica Domnului și pe apostoli, toți împodobiți cu nimburi de aur și drapați în tunici luminoase, carmin pal, roz fanat, galben cald. Mai sus era o fâșie pe care se vedeau Mielul pascal înconjurat de oile lui; mai sus încă se rotunjea mozaicul aurit al absidei cu Iisus senin, crucificat pe arborele vieții, însoțit de porumbei multicolori, de cerbi potolindu-și setea în râurile Edenului, cu Maica Domnului și sfântul Ioan la picioarele crucii, înconjurați de o vegetație luxuriantă și spiralată. Capela laterală a Rozariului, cele ale sfântului Ioan, sfântului Kiril, sfântului Dominic, sfintei Ecaterina nu-i reținură deloc atenția lui Iuri. Era nerăbdător să coboare în bazilica inferioară, datând din secolul al IV-lea și deci autentic ortodoxă. Își luă bilet, cumpără un ghid în germană și se amestecă cu valul de turiști; îl irită ținuta, pe

care o judeca indecentă, a câtorva americani, și nu remarcă un tânăr preot roman în sutană care părea interesat de aceleași opere de artă ca și el. În bazilica antică, situată exact sub cea medievală, Iuri se simți mai la largul lui. Mai întâi era aproape întuneric, iar Iuri era obișnuit cu bisericile unde lumina venea mai mult de la lumînări și de la candelabre decât de la ferestre. Aici te simțeai aproape ca într-o catacombă. Coloanele în torsadă erau într-adevăr bizantine, deci sacre. În timp ce, sus, artiștii pictaseră îndeosebi sfinți latini, Augustin, Ieronim, Grigore, Ambrozie, aici, frescele îi puneau în valoare pe sfântul Andrei, care venise până la Kiev și îi prezisese destinul, pe sfântul Aleksei, atât de popular la ruși, pe sfinții Kiril și Metodiu, evanghelizatorii slavilor. Arhanghelii Mihail și Gavril erau prezenți. O frescă din secolul al VI-lea îi reprezenta pe Maica Domnului cu Pruncul atât hieratici, cât și înduioșători. O alta, minunat ritmată, înfățișă o înălțare magistrală. Sfântul Kliment era peste tot: vindeca un bolnav, celebra o liturghie, salva un copil pe malul Mării Negre, relicvele lui soseau la Roma aduse de sfântul Kiril… sfântul Kiril al cărui mormânt (gol, se pare) se găsea aici, împodobit cu *ex-voto*'-uri trimise de toate popoarele slave convertite la catolicism: cehi, polonezi, croați. Ortodocșii, ei, nu făcuseră nimic sau nu fuseseră invitați să facă ceva orice ar fi fost. În ciuda acestei false note care îl agasa, Iuri găsi aici Roma ortodoxă de care îi vorbea Prea înaltul. Avu o reținere să coboare până în templul mithraic. Orice contact cu păgânismul îi părea o infidelitate față de Iisus. Dar își spuse că Prea înaltul ar râde de el dacă i-ar mărturisi că nu a coborât până la capăt, așa că se îndreptă spre scara care se găsea aproape de mormântul lui Kiril. Un vuiet urca în întâmpinarea lui și îi trebui cam un minut pentru a înțelege că era produs de clocotul apelor subterane. Era terifiant acest urlet continuu al apelor freatice. Iuri nu cunoștea bine mitologia, dar

' Tablou, obiect, placă gravată ca semn de recunoștință, care se suspendă pe peretele unei biserici sau al unui loc venerat în urma exprimării unei dorințe (lat.) (n.tr.). Pentru moment crezu în existența divinităților infernale și, când se aplecă să privească printr-un orificiu spre canalul care trecea pe sub sala în care se găsea, i se făcu frică. I se păru că distinge ceva diabolic în violența spumegătoare și asurzitoare cu care aceste

miriade de molecule de apă se ciocneau unele de altele în gâtuirea prin care trebuiau să treacă între doi pereți. Dacă exista un infern – și furi credea asta trebuia să fie ceva de felul ăsta: o ciocnire perpetuă de suflete într-un spațiu redus. Vizită pronaosul, tricliniumul și sala de clasă pentru catehism. Se opri în fața basoreliefului care îl reprezenta pe Mithra prinzând cu o mână de nări un taur pe care îl trântea la pământ, înfigându-i un cuțit în șira spinării, întorcând în același timp capul ca să vadă mai bine corbul ce-i îi transmitea ordinele lui Apolo.

„Să nu ne facem iluzii, acesta era păgânismul", gândi Iuri. Urcă la etajul intermediar, cel al bazilicii primitive, și se opri în fața unei fresce pe care nu o remarcase încă. Ghidul spunea că era din veacul al IX-lea, așadar încă în plină ortodoxie. Fresca îl reprezenta pe Hristos, hotărât, mergând pe deasupra infernului. Cu o mână apuca încheietura mâinii unui Adam lipsit de energie, vizibil incapabil să se salveze singur, iar cu un picior strivea un drăcușor care își întorcea spre el fesele și o față ulcerată.

— *Padre*, pronunță o voce insinuantă în spatele lui Iuri. Se întoarse. Doi tineri preoți catolici se aflau în spatele lui. Unul, lat în spate, în sutană, celălalt, mai degrabă subțirel, în costum negru și cu guler roman. Vorbeau amândoi în același timp, repezit, iar pe fețele albe afișaseră zâmbete extatice, dar ochii lor rămâneau reci și vigilenți. Mâinile lor livide se agitau în toate sensurile. Căutau să le apuce pe ale lui Iuri. *„Fratello, Spirito Santo, cattolica, apostolica, Gesa Cristo, tutto il mondo, amore, amore..."* Iuri nu se lăsă înșelat. Simți imediat că avea de-a face cu diavoli. Dar profesia lui religioasă îi tocise reflexele. Nu știu ce să facă. Mai avu încă timp să schițeze un gest de neîncredere, fiindcă preoții ăștia erau catolici, să audă reproșurile pe care Prea înaltul i le va face cu privire la această neîncredere când îi va mărturisi, apoi simți arsura în coapsă: acul seringii străbătuse țesătura sutanei și simți că i se injectează o doză de cal de ceva ce nu știa ce este.

4

Când își reveni, Iuri încercă să nu deschidă imediat ochii și să nu miște nici măcar un deget. Conștiința că era prizonier îi reveni prima. Era culcat pe spate. Suprafața de sub capul lui era plană și rugoasă: fără îndoială, beton. Două, nu, trei voci de bărbați vorbind italienește îi răsunau în urechi. Acustica era limitată. Trebuie că se aflau într-un spațiu închis și relativ redus. Deodată, un jet puternic de apă înghețată îl izbi în față. Surprins, deschise ochii. De altfel, cum nu înțelegea italiana, nu avea nimic de câștigat continuând să facă pe mortul. Trezirea lui fu primită cu rânjete. Era culcat pe jos, tot în sutană, într-un garaj pentru o singură mașină. Nu exista nicio mașină. În spatele unei mese de camping, doi bărbați tineri ședeau pe scaune de camping. Un al treilea, în picioare, flutura țeava furtunului cu care îl udase pe Iuri. Garajul, închis cu o jaluzea de metal, era luminat de un bec simplu care se clătina în tavan. Iuri simți deodată că moare de frică, nu pentru că era în pericol, ci fiindcă densitatea răului concentrat în acest garaj depășea ceea ce cunoscuse el chiar în unele încăperi ale KGB-ului, care erau totuși bine dotate. Aici era răul în stare pură sau aproape pură, un rău asfixiant, grețos. Erau de toate: violență, și perversiune, și lăcomie. Cei doi tineri care ședeau erau falșii preoți care îl răpiseră, își scoseseră hainele cu care se deghizaseră și care erau aruncate acum pe un al treilea scaun de camping. Erau cu bustul gol și era în nuditatea asta ceva obraznic și amenințător. Unul din falșii preoți, cel mai brun, așezat astfel încât Iuri îi vedea mai ales obrazul drept, era filiform și un strat subțire de grăsime subcutanată îi învelea cutia toracică cu coaste abia vizibile; pielea, cărnurile lui arătau bolnăvicios, aproape feminin. Celălalt, așezat cu fața, avea o frunte joasă pe care atârna un smoc de păr buclat; și, deși era destul de grăsan, i se vedeau mușchii duri mișcând sub pielea brațelor, a umerilor, a pieptului. Pieptul și pântecele lui erau pe atât de păroase pe cât erau de netede ale celuilalt. Al treilea bărbat, cel care stătea în picioare, avea de asemenea bustul gol. Un păr bogat, blond și ondulat înconjura o față rumenă ce îi dădea un aer de mucos capricios, aproape ca a unui *putto1.* În el, ca și în ceilalți doi, Iuri simțea o prezență diabolică, ceea ce-l făcu să simtă repulsie și compasiune în același timp. Într-un colț al garajului observă un lighean plin cu

apă. Pe masa de camping se aflau pașaportul sovietic, roșu, și vechiul portofel de piele maro care îi aparținea. De asemenea, un blocnotes, un pix și un obiect mare învelit în jurnal, de unde ieșea un fir electric terminat printr-un ștecher. Ajutându-se cu coatele, furi se ridică în șezut și se rezemă de peretele de beton rugos. De sus, putu să arunce o privire

’ îngeraș în reprezentările artistice medievale și renascentiste (ital.) (ntr.).

către crucea lui de aramă de pe piept. Nu i-o luaseră, și nici ceasul. Prin urmare nu pentru a-l jefui îl răpiseră. Atunci de ce? Rațiuni religioase? Rațiuni politice? Nu ești niciodată destul de circumspect față de occidentali. Păpușa blondă lăsă să-i cadă furtunul și se îndreptă spre Iuri.

— Ei bine, popă, zise el. Ei bine, *popik-u|el* Te simți bine? Vorbea rusește cu un puternic accent italienesc. Cuvântul popă era disprețuitor; diminutivul *popik t*ra direct insultător.

— Cine ești tu? Întrebă Iuri. Bărbatul se întoarse către ceilalți doi, care se ridicaseră încet.

— Vrea să știe cine sunt. Reveni către Iuri.

— Mie îmi place ca lucrurile să fie clare. Mă numesc Bemardo, dar la cursurile de rusă de la PCI mi se spune Boris. Acolo am învățat. Acești *signori* m-au angajat ca interpret. Vorbesc foarte bine, nu?

— Vorbești destul de bine. Durerea din șold fu fulgerătoare. „Boris“ lovise cu vârful unui bocanc grosolan.

— Minți, *popik.* Vorbesc ca un porc. Dar un porc ca tine mă va putea înțelege întotdeauna. Și lovi din nou. Iuri își înăbuși un geamăt. „De ce, Doamne, își fac oamenii asemenea lucruri?“ Știa că ședința de-abia începea. Aruncă o privire pe ceasul său. Era ora două și zece. Două sau paisprezece? Nu știa. Nu-i era foame. Conchise: paisprezece. Zăcuse inconștient cam vreo trei ore. Era fără apărare în fața acestor trei draci. Își aminti un pasaj din Scriptură care îl înspăimântase întotdeauna: „I-au făcut tot ce au vrut“, se spunea despre sfântul Ioan Botezătorul în Marcu și Matei. „îmi vor face tot ce-or să vrea.“ Spaima, repulsia și mila sporiră. Cel mai voinic dintre cei doi falși preoți pronunță câteva fraze. Boris traduse:

— Carlo Secondo îți spune că încă putem rezolva totul cu blândețe. Avem să-ți punem întrebări. Dacă răspunzi bine, vei trăi. Oricum, nu-ți face iluzii, vei vorbi, *popik,* așa că dă dovadă

de inteligență.

— Întreabă. Cel slab puse o întrebare pe care Boris o traduse:

— Carlo Primo spune că singurul lucru care ne interesează este episcopul tău. Unde locuiește. Programul. Ești în stare să ne duci la el? Sau să-l aduci pe el la noi? Va fi singurul nostru subiect de conversație. Va dura atâta timp și va fi atât de dezagreabilă cât ai să vrei. Martiriul poate fi cerut oricărui creștin, cu atât mai mult unui preot. Torturați, sacrificați, batjocoriți, biciuiți, închiși, înlănțuiți, tăiați în două, lapidați, strangulați, asta este soarta creștinilor, scrie sfântul Paul. De la o vreme, rușii o știau mai bine decât alții. În acest sens, lupta era inegală între victimă și călăi, de vreme ce victima, obligatoriu victorioasă în felul ei, consimțea dinainte la supliciul său. Mai mult, călăii anunțaseră ce voiau și Iuri era sigur că niciodată nu le va da un astfel de răspuns. Da, continua să considere că Prea înaltul greșea căutând să-i contacteze pe romani și, dacă Iuri se găsea în postura respectivă, era evidentă urmarea acestor încercări, dar cu ce schimba asta fidelitatea pe care i-o purta arhiepiscopului său? Nu-l însoțiseră apostolii pe Iisus Hristos la Ierusalim știind că va muri acolo? „Să mergem să murim cu el“, spusese Toma Necredinciosul. Și mai târziu, dacă nu chiar atunci, nu se lăsaseră ei martirizați pentru a-i rămâne credincioși?

— Nu voi spune nimic, zise calm Iuri, și fie ca Dumnezeu să vă ierte pentru ceea ce îmi veți face. Închise ochii și spuse în sinea lui: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, această rugăciune pe care diferența de potențial între *Iisus* și *păcătos* o face extraordinar de puternică. Boris traduse refuzul. Primo schelălăi, Secondo răcni. Cine se credea acest preoțaș, eretic pe deasupra, acest purtător de fustă? Să facă pe sperietoarea în fața femeilor inculte și a copiilor mici, de acord, va afla însă ce înseamnă bărbații adevărați! Amenințarea era puțin convingătoare venind de la Primo, dar, oricum, Iuri nu o înțelese. Gândea. Dacă fusese răpit pentru a fi interogat asupra posibilităților de a ajunge la Prea înaltul, înseamnă că pe el îl voiau. Trebuia să-și asume consecințele. Să accepte martiriul ca atare – poate că nu era cea mai bună soluție. Resimți în același timp un profund regret și o mare ușurare la ideea că ar putea existași altele.

Redeschise ochii. Secondo îi arătă ligheanul:

— O să te muiem, pui de târfa!

Primo se întorsese la masă și desfăcea pachetul care conținea o bormașină electrică. Primo o conectă la o priză și o porni: zzzzz. Dădu un ordin pe care Boris îl traduse:

— Dezbracă-te, *popik-vxe.* Ca să-ți putem admira organele ecleziastice. Probabil că citiseră undeva doctrina americană a interogatoriului: un om gol și umilit se interoghează mai ușor. Iuri cântărea situația. Cât era la pământ, nu putea să facă nimic, dar pentru a se dezbrăca, trebuia să se ridice: călăii ăștia imbecili găseau că e ceva normal. Bineînțeles, ei erau trei, dar efectul de surpriză putea juca în favoarea lui. Erau ucigași, nu luptători. Lui Iuri îi era frică de prezența răului în ei, nu de ei. Altceva mai grav îl neliniștea. Împrejurările nu-i permiteau să-și ia precauții și știa că un preot care a ucis nu mai are dreptul să celebreze Euharistia. Ce? Niciodată nu va mai putea să se aplece asupra acelei bucăți de pâine și a acelei înghițituri de vin și să le adore spunând „Dumnezeul și Stăpânul meu“? Niciodată nu-l va mai vedea – pentru că într-un anumit sens el îl vedea – pe Creatorul lumii transformându-se în ceea ce este mai umil pe lume, adică în ceea ce se mănâncă și se bea? Da, martiriul era într-un anumit sens preferabil acestei privațiuni, dar Iuri avea oare de ales? Nu trebuia să facă totul pentru a-l putea alerta pe Prea înaltul? Și alte instincte se trezeau în el deodată, în timp ce glandele lui îi trimiteau în sânge jeturi de adrenalină: și el era bărbat, și ofițer, și el petrecuse nenumărate ore antrenându-se pentru o luptă mortală care nu venise niciodată. De când era preot, renunțase la competiții, dar continua să se antreneze la fel de îndârjit. Se ridică fără grabă, prefăcându-se că este anchilozat și că îl doare șoldul, se agăță de pereți în rânjetele celor trei diavoli. O vagă idee de exorcism îi trecu prin cap: acești diavoli erau încarnați în trei ființe umane pentru care Iisus murise pe cruce. Dacă ei înșiși ar muri posedați, s-ar rostogoli, fără îndoială până în infern cu posesorii lor. A-i omorî era deja monstruos. A cauza afurisenia lor era și mai rău. Dar nu Iuri era cel care decidea. Dacă trebuiau să fie salvați, Dumnezeu va găsi un mijloc pentru a o face. Responsabilitatea lui Iuri era să-l protejeze pe Prea înaltul.

— La pielea goală! Ordonă din nou Boris. Iuii își puse mâinile

pe cureaua care îi încingea talia, cureaua groasă și largă a uniformei. Avu un gând tandru pentru Vera care i-o impusese. Cu catarama cu muchiile ascuțite și cu lestul ei de plumb, asta era o adevărată armă și, în primele timpuri ale iubirilor, Iuri se amuza să-i demonstreze Verei diferitele moduri de utilizare la care se preta acest obiect. Ridică ochii spre cei trei pentru a le repera bine pozițiile și distanța până la ei. La stânga, Boris, cu mâinile în șolduri. La mijloc, ușor mai în spate și spre dreapta, marele și părosul Secondo, cu pumnii încleștați. Încă mai la dreapta, aproape de masă, finul și imberbul Primo, învârtind bormașina. Trei busturi goale și deja umede de transpirație, care fremătau de excitare. N-or să mai freamăte mult timp.

„Cu ajutorul lui Dumnezeu!“ gândi Iuri. Nu trebuie făcut niciodată ceva ce nu se poate face cu ajutorul lui Dumnezeu. Desfăcu cureaua. Cei trei nu bănuiau încă nimic. O prinse cu mâna dreaptă. De capăt. Cum să se aștepte doi cerșetori și un comunist că un mic *popik* se gândea să lupte contra lor?

Secondo, care era la distanța cea mai bună, căzu cu tâmpla sfărâmată de catarama care vâjâi. Cu o lovitură de picior la stânga, Iuri îi înfundase sternul lui Boris. Primo se retrase spre masă. Încercă să arunce în capul lui Iuri bormașina, dar obiectul fu reținut de firul branșat. O lăsă să cadă și alunecă în genunchi, Iuri luă pixul de pe masă și i-l înfipse la baza urechii, între osul craniului și cel al mandibulei, în direcția creierului mic sau a bulbului rahidian: rezultatul era același. Aici era o finețe pe care avea să și-o reproșeze mai târziu: ar fi putut la fel de bine să-l omoare pe Primo cu o nouă lovitură de curea. Pivotă spre Boris care răgea la pământ, scuipând sânge. Îl întoarse cu fața în jos, puse piciorul între umerii lui, îl prinse cu o mână de păr și trase. Coloana vertebrală trosni. Controlă și craniul lui Secondo. Nimeni în afară de Iuri nu mai respira în garaj. Paisprezece secunde. Șterse sângele și creierul de pe catarama centurii pe sutana lui Secondo, își puse cureaua, își luă portofelul și pașaportul, ridică jaluzeaua de fier care se înfășură cu zgomot și ieși. Se întoarse pentru a smulge din rana lui Primo pixul pe care îl lăsase acolo. Afară era frumos. Soarele strălucea.

Luni,4 septembrie, sfârșit de după-amiază

5

Scoronconcolo petrecea cea mai rea după-amiază din viața lui. Apelul pe care îl aștepta nu venea. Scoronconcolo se uită la ceas. Telefonul rămânea mut. În cele din urmă sări în mașină și se hazardă în circulația de seară a Romei. Soarele apunea. Scoronconcolo ajunsese în cartierul nou, unde nu locuia încă nimeni, și se instalase într-un garaj situat la parterul unui imobil. Crezuse că este găselniță, dar îi trebuiră două ore ca să ajungă până acolo. Gară vechiul Fiat pe o alee în pantă care nu fusese încă asfaltată. Clădirile goale, neterminate se ridicau în jurul lui, cu stâlpi și grinzi ieșind în gol. Cum briza de seară sufla, o folie de plastic se ridicase și se lovea alene de un perete. Niciun alt zgomot. Cald. Praf de ciment. O pisică tricoloră traversa un teren viran. Garajul H8. Jaluzeaua de metal era trasă până jos, dar nu părea închisă cu cheia. Scoronconcolo o ridică puțin, cât să se strecoare aplecat pe sub ea. Întrerupătorul era la dreapta. Scoronconcolo se ridică, aprinse. Muște cu aripile îngreunate de sângele coagulat zumzăiau peste cadavre.

Luni, 4 septembrie, seara

6

Marionetistul era deja foarte prost dispus. Noul Papă abia ajunsese la putere și presa, pe care credea că o ține în lesă, adulmecând poate o schimbare de alianțe, lansase atacuri violente, al căror obiectiv putea fi foarte bine Alveola 1: „Este corect ca Vaticanul să opereze pe piețe ca un speculant?” „Trebuie oare ca Vaticanul să posede o bancă ale cărei operațiuni facilitează transferul ilegal de capitaluri în afara Italiei?” „Trebuie folosită Banca catolică pentru a-i ajuta pe italieni să ocolească fiscul?” Se repeta pretutindeni că noul Papă dorea ca *Banca Cattolica* să-și schimbe numele. Nici IOR – *Istituto per le opere di religione* – nu era o denumire prea fericită.

— Dar ce înseamnă asta? Curățarea grajdurilor sau pur și simplu un deodorant?

Refuzul de a asculta, exprimat în aceeași dimineață de Fulvio, era un motiv de gravă nemulțumire pentru Marionetist. De felul lui, simțea nevoia să-și impună autoritatea celorlalți. Nu putea să accepte ca una dintre creaturile lui să se răzvrătească împotrivă-i și se gândea cum îl va pedepsi pe Fulvio, acest Fulvio pe care, cu douăzeci de ani în urmă, îi făcea atâta plăcere să-l strivească pentru a râde și care gemea în brațele lui „Cento, CentoooL. Apelul telefonic primit către orele șaptesprezece nu contribui cu nimic la a-i ameliora dispoziția. Era Ciubko. Pe ocolite, îi amintea că audiența arhiepiscopului Ilia urma să aibă loc poimâine, că a doua zi după audiență avea să plece la Leningrad și că timpul presa. Marionetistul îl tratâ de sus:

— Dragul meu Mama, credeam că ți-am dat cuvântul meu delrmocenti…

Hotărî să se culce devreme, ceea ce nu i se întâmpla niciodată. La 20.30, valetul îi întinse receptorul aparatului bleu. Scoronconcolo:

— Trebuie să vin.

— S-a făcut?

— Vin.

— Nu s-a făcut?

— Trebuie să mă primiți. Marionetistul îl primi pe Scoronconcolo în picioare, în halat de casă, în grădina lui de

iarnă. Cultiva acolo orhidee tropicale. Punea copiii să prindă muște vii, le închidea în seră și se delecta cu spectacolul digestiei florale: „Sunt atât de bucuros să știu că și plantele nobile sunt carnivore. Omul, lupul, știuca, orhideea aparțin aceleiași familii. Păpădia, plevușcă, oaia și încornoratul sunt dintr-alta. Ochelarii albaștri sclipeau în penumbra impregnată de umiditate.

— Am pierdut trei oameni, zise Scoronconcolo.

— Povestește, bătrâne, îl îndemnă Marionetistul pe tonul său britanic, pornind să umble de colo-colo. Scoronconcolo auzi tutuirea căzând ca o ghilotină. Căldura insuportabilă din sera îl făcea să transpire cu picături grase sub guler, la subsuori, între picioare. Prințul se plimba vesel. Ochelarii lui erau aburiți, dar el nu transpira niciodată. Cum treceau printre rândurile de orhidee, rădăcinile suspendate în afara coșurilor pline cu mușchi și pământ de flori umed le gâdilau obrajii, iar florile desfăcute, ivorii sau stacojii, le aduceau în nas parfumuri de mirodenii. Scoronconcolo povesti ce găsise. Prințul se opri ca să-și șteargă lentilele.

— Erau trei bărbați?

— În fine… trei indivizi. Unul nu era chiar bărbat.

— Oricum! Cum este posibil, Scoronconcolo? Un preoțaș oarecare?

— Probabil că interpretul, comunistul, a trădat. Ei și schismaticii trebuie că se înțeleg.

— Dar spui că și comunistul este mort!

— Așa sunt schismaticii. N-au cuvânt. Prințul mai făcu câțiva pași.

— Ați curățat garajul?

— O să mă ocup de asta.

— Cadavrele?

— Nu le vom putea face funeralii cum trebuie, dar se vor ține slujbe pentru ei.

— Slujbe?

— Da, da, Serenitatea Voastră să nu-și facă griji. Avem preoți pentru asta.

— Nu-mi fac griji deloc, dar comanda pe care v-am dat-o? Ce-i cu ea? Episcopul eretic care trebuia trimis în iad – nu vă mai amintiți?

Scoronconcolo se opri, ridică brațele și le lăsă să cadă cu

zgomot pe coapse.

— Nu mai am oameni, Serenitatea Voastră…

„Oameni”, în cazul ăsta, însemna „asasini”. Marionetistul îl apucă de braț și, în aceeași manieră ironic deferentă, de om de club, zise:

— Veniți, dragul meu, să vă arăt ceva. Îl conduse într-un salon mare și, apăsând pe un întrerupător, aprinse candelabrele și sfeșnicele, și unele, și altele cu becuri electrice în formă de flăcări, palpitând fiecare în ritmul ei, ceea ce crea iluzia unei somptuoase iluminări cu luminări. Pe pereți, pânze din Renaștere înfățișau portrete de războinici în armură, prelați în ținută episcopală, mari doamne cu guler plisat și nimfe goale în peisaje albăstrii. În mijlocul parchetului cernit, care scârțâia puțin sub picioare, se rotunjea în formă ovală o suprafață de sticlă într-un cadru de fier forjat. Aplecându-te, vedeai dedesubt un puț adânc din pietre savant luminate de proiectoare.

— Treizeci de metri, zise prințul. Nu știu dacă distingeți bine ce este în fund. Par să fie oseminte. Nu am coborât niciodată ca să verific. Pe vremea când lumea era încă bine alcătuită, în gaura asta, *signor* Scoronconcolo, aruncam resturile de la mesele noastre și din viețile noastre – acelea care nu mai erau de trebuință. Locul ăsta este o temniță subterană. Îmi urmăriți privirea? Urmăriți-o, vă rog, până în fundul puțului. Știți, nu-i așa, că adevărul iese din puț? Din păcate, timpurile s-au schimbat și destinația acestui puț a fost deturnată. Nu mai este decât un soi de muzeu în care nu mai ajunge nimeni. Marionetistul amenință cu degetul pe cineva, nu se știa pe cine.

— Este foarte rău să deturnezi o destinație. În fine, există totuși compensații și, dacă nu mai putem păstra scheletele ca să se usuce la noi, chimia a făcut progrese și avem mijloacele să le facem să dispară cu ușurință, chiar însoțite de slujbe, nu-i așa? Apropo, dumneavoastră v-ar plăcea o slujbă *signor* Scoronconcolo? Nu sunt zgârcit, nu aș refuza o slujbă unui vechi prieten, chiar dacă nu-mi mai este de folos. Vă însoțesc până la scară. Ba da, ba da. În pragul salonului, Scoronconcolo se opri și ridică ochii strălucind de lacrimi către prinț. Pe mutra lui, despre care ai fi zis că a fost modelată cu lovituri de pumn, venele păreau mai albastre, arterele mai roșii, cuperoza mai accentuată.

— *Signore,* o ocazie pentru a mă răscumpăra! Dați-mi o ocazie. Cu episcopul străin nu mai pot, dar oricare altul, dacă îmi lăsați timp să recrutez oameni. O șansă! Oricine, vă asigur!

— Nu văd, zise Marionetistul. Nu, realmente nu văd. Nu am dușmani. Doar nu era să-i ceară acestui neisprăvit să se ocupe de Papă!

Scoronconcolo se gândea la nevastă, la cei opt copii ai lui:

— Dacă binevoiți, Serenitatea Voastră, vă implor, dați-mi pe cineva. Marionetistului îi plăcea să vadă că discordia semănată de el avea efect.

— Uite, am o idee. Monseniorul Ful vio Kristitch, secretarul Papei, vă interesează? Dar cu el, faceți-mi plăcerea, treaba trebuie să dureze mult. Da sau ba, ce spuneți?

— Mulțumesc, Serenitatea Voastră, mulțumesc! Strigă Scoronconcolo apăsându-și buzele pe mâna prințului. Mulțumesc. Serenitatea Voastră va fi mulțumită de mine. Cu o mică palmă de încurajare pe umăr, Marionetistul îl lăsă pe palierul placat cu marmură și se întoarse în salon, mulțumit de sine, dar simțind că îi mai scapă ceva. Mai era de dat o mână, o ultimă tușă de aplicat pe undeva… Se întoarse brusc pe palier. Cu mâna pe balustradă, Scoronconcolo ajunsese la ultima treaptă.

— Scoronconcolo?

Omul se întoarse repede, ridică ochii, temându-se mai mult ca de orice că ar putea fi decomandat. Arăta ciudat văzut așa, de sus, cu capul mare cât umerii, cu trunchiul și picioarele scurte: o caricatură.

— Serenitatea Voastră?

— Nu înainte de o lună. Ai auzit? Repetă.

— Serenitatea Voastră nu are de ce să se teamă. Nu pot găsi pe nimeni înainte de două sau trei săptămâni. Mă rog, nu pe cineva sigur. Oamenii sunt și ei ocupați. Trebuie să înțelegem.

— Îi cunosc eu pe oamenii dumneavoastră siguri. În orice caz, nu înainte de o lună, ați înțeles?

Oprit în capul scării de marmură brună cu reflexe aurii, Irmocento Irmocenti, în halatul său de casă de culoarea bronzului, părea să facă parte din decor. Jos, valetul, în negru și argintiu, îl conduse pe Scoronconcolo până la ușa grea, sculptată, pe care o închise după el oftând. Prințul evita să primească la el oameni de felul ăsta, dar urgența își are

necesitățile ei, și valetul simțea că era vorba de urgență.

Marți,5 septembrie, dimineața

7

Marionetistul nu îl putu găsi pe Fulvio în timpul serii. A-l suna noaptea însemna să trezească suspiciuni. Nu-i mai rămânea decât să se ducă la slujba de la ora șapte la capela Sfântul Leon. Irmocento se duse acolo nu cine știe ce nemulțumit. Bazilica îl liniștea întotdeauna prin latura sa mondenă, seculară, excesivă, *hybris, Machtwunsch1.* Și, cu toate că, fie și atât de devreme dimineața, te puteai ruga încă la Sfântul Petru cu toată smerenia, stăruia în dubla acoladă a colonadelor orientate spre oraș precum cleștii unui homar, în gigantismul portalurilor, în cvadrupla spirală a baldachinului de bronz sfredelind spațiul corului, în inscripția definitivă care încercuiește cupola: *Tu es Petrus et super hanc petram...*[5556], în statuile de cinci metri și douăzeci de tone care împodobesc stâlpii, – sfântul Ignațiu de Loyola, și sfânta Teresa de Avila, și sfântul Francisc din Assisi, și sfântul Vincent de Paul (foarte surprins să se vadă înfățișat așa), în prezența criptelor subterane unde meditează în așteptarea reînvierii mai mult de jumătate din toți pontifii, fiecare închis în sarcofagul său; stăruia în această maiestate sfântă destulă trufie pentru a nu-i displăcea lui Irmocento. Ca de obicei, ascultă slujba și îl întâmpină pe Fulvio la ieșire. Prietenește, aproape părintește. Cu atât mai mult cu cât ultima lor întrevedere fusese dură. Fiind cel ce spusese pentru prima oară *nu* celui pe care îl considerase toată viața ca pe stăpânul său, Fulvio era cel mai jenat.

— Cento, zise el, nu credeam că te voi revedea atât de curând.

„Cento“ putea fi șters din înregistrare.

— Ah, monsenior Fulvio Krstitch, nu o luați de atât de sus, spuse Marionetistul, lăsând să treacă o secundă și pronunțând cuvintele foarte distinct. Poate ne-am putea reconcilia cu o mai mică osteneală. (Abordase un ton onctuos, sacerdotal.) Am să vă dau această punguță. Puneți-o în buzunar. Nu conține decât puțină pudră. Sunteți la curent? Știți că un episcop rus va fi primit de Papă? Cum vi se pare treaba asta? Nu credeți că ar

55 Dorință de putere (germ.) (.tr.).

56 „Tu es Petrus et super hanc petram aedificato ecclesiam meam“ (lat.) - „Tu ești Petru și pe această piatră am să clădesc biserica mea“ (n.tr.).

trebui împiedicată prin toate mijloacele? În fine, unde ar ajunge catolicismul dacă s-ar clătina la întâlnirea cu schisma Orientului? Servim aceeași cauză, dumneavoastră și noi. Și, se înțelege, cariera dumneavoastră nu ne este indiferentă, departe de asta. Trebuie să vă explic încă o dată că Bizanțul s-a despărțit de adevărata credință, care este aceea a Romei, că tot Bizanțul a antrenat în erezia lui întregul Orient, Rusia îndeosebi, care a îndrăznit să țină piept Sfântului Scaun când era imperială și ortodoxă, și care acum, ca urmare a justiției imanente, s-a prăbușit în monstruozitatea comunismului intrinsec pervers? Sfântul Părinte, încă neexperimentat, să cadă sub tutela KGB-ului? Și, mai mult încă, a ortodoxiei, căci KGB-ul e trecător, dar schisma este acolo de două mii de ani! Și asta când dumneavoastră ați putea împiedica o asemenea oroare? Nu ar fi greu, nu-i așa? Aveți autoritate asupra *commendcitore*-lui Giuglio? Puțin praf într-o ceașcă de cafea sau într-un păhărel de votcă, nu știu ce beau ereticii… A fost o vreme când orice eretic era bun de trimis la moarte: nu are importanță. Și-apoi, știți că aveți câțiva prieteni care… Prieteni bine plasați care… Pe scurt, nu aveți a vă teme de consecințe.

— E schismatic, zise Fulvio. Nu eretic.

— Atât de schismatic pe cât se poate.

— Este rus.

— Nici că se poate mai rus ca el.

— Altfel spus, complicele lui Satan. Ieșiseră amândoi de la Sfântul Petru: un cleric și un laic, respectuoși unul față de celălalt, bine rași, bine crescuți, inspirând aerul matinal de septembrie. Se priviră în ochi, dar fără să mai regăsească ceea ce descoperiseră cu douăzeci de ani în urmă. Noi legături, noi rezonanțe. Timpul trece. Erau, simplu, niște ochi în fundul cărora zăcea un suflet bun de manipulat. Și conștiința faptului banal că viața omenească este un bun foarte supraevaluat.

— De acord? Întrebă Irmocento Irmocenti. Și, cum celălalt tăcea, jenat de manierele ecleziastice, de frazele bombastice, de retorica reacționară, atât de puțin în stilul Marionetistului (dar, la drept vorbind, Cento, dacă avea chef, era în stare și de altele, și mai și), Marionetistul schimbă brusc tonul:

— De acord, Fulvio Kxstitch? II expediezi pe schismatic?

— Ții neapărat să faci din mine un asasin, Cento.

— Îl expediezi?

— De acord. Îl expediez.

— Miercuri dimineața sau mai devreme?

— Cel mai târziu miercuri dimineața. De cum își întoarseră tăcuți spatele pe Via della Conciliazone – ce nume mai frumos pentru o stradă unde Dumnezeu și Cezar își recunosc reciproc atribuțiile?, porniră fiecare pe drumul lui, bătrânul Irmocento traversând Tibrul pentru a se întoarce la palatul Irmocenti, iar tânărul Fulvio revenind la palatul apostolic.

Luni, 4 septembrie, seara

8

În 1964, Papa Paul al VI-lea îl întâlnise la Ierusalim pe Patriarhul ecumenic Athenagoras. Anatemele reciproce între Roma și Constantinopole fuseseră anulate în 1965. Papa vizitase Patriarhia ecumenică în 1967. În același an îl primise pe Athenagoras la Vatican. Raporturile Romei cu Moscova erau mai dificile din mai multe motive: puterea imperiului sovietic, contenciosul polonez, contenciosul uniat și rolurile ambigue pe care erau nevoiți să le joace, pe de o parte, patriarhul rus între un stat agresiv ateu și un popor fundamental creștin și, pe de altă parte, Papa, între același stat văzut ca o superputere mondială și propria vocație creștină, care se împărțea între ceea ce putea nutri el ca simpatie, în absolut, și ca antipatie, în relativ, la adresa ortodoxiei. Rezultat: în așteptarea audienței care îi fusese atât de repede acordată de noul Papă, diverse personaje și-l disputau pe arhiepiscopul Ilia a cărui misiune le părea tuturor misterioasă: cardinalul secretar de stat, arhiepiscopul secretar pentru Relațiile Sfântului Scaun cu Statele, Marele Penitenciar, Camerleng'-ul, prefectul Bisericilor orientale, prefectul pentru Evanghelizarea popoarelor, cardinalul președinte al Unității creștinilor, președintele Cor Unum, cardinalul președinte al Dialogurilor interreligioase, directorul sălii de presă, directorul centrului de televiziune al Vaticanului, toți se dădeau de ceasul morții să se întâlnească cu mitropolitul Leningradului, însărcinat cu afacerile externe ale Patriarhiei din Moscova. Toate astea nu îl deranjau pe Ilia. Avea chiar momente în care se amuza, dar de fapt era impresionat. Cunoștea mai bine ca oricine dezordinile din birocrație și simțea o satisfacție să vadă că nu erau mai puține la Roma decât la Moscova, deși în alt stil. În rest, deși își ținea încă firea și împărțea încurajări ecumenice pe săturate, avea senzația că se află la capătul unei curse de fond, o foarte lungă cursă de fond care dura de aproape șaizeci de ani, și nu se mai gândea decât la linia de sosire, adică la audiența pontificală de miercuri, ora unsprezece. Luni, la opt seara, se pregătea să-și schimbe sutana de mătase cu o altă sutană de mătase pentru a se duce să ia cina cu cardinalul prefect pentru Doctrina Credinței, care era și președinte al Comitetului pontifical pentru congresele euharistice internaționale, când cineva bătu

la ușă.

— Intrați. Era Iuri. Îmbătrânit cu douăzeci de ani. Negru de praf. Cu dinții clănțănind. Da, scrâșneau, clănțăneau. Și căzu în genunchi în fața lui Ilia, cu brațele parțial depărtate și palmele deschise, ca pentru a fi crucificat. Ilia, care era pe punctul să-și pună potcapul alb în fața oglinzii, îl lăsă ușor pe comodă. Făcu trei pași spre Iuri și îi puse mâna nu pe umăr, cum ar fi făcut un prieten, un frate, ci pe cap, precum tatăl care era. Simți părul lui furi ud de sudoare. Îl iubea pe Iuri, poate așa cum Iisus îl iubise pe Lazăr. Îi spuse:

— Vera?

Iuri dădu din cap. Nu reușea să inspire suficient aer pentru a vorbi. În cele din urmă, lui Ilia i se păru că bolborosește isteric:

— Slavă Domnului! Sunteți în viață, Prea înalte, sunteți în viață!

Ilia devenea cu atât mai calm cu cât subalternul lui era mai puțin. Se întrebă care ar fi cea mai bună cale de a-l șoca pe Iuri pentru a-l readuce la normal. Conchise că nu cea ecleziastică. Se duse la minibarul în care o mână prevenitoare pusese o sticlă de Stolicinaia. Nu se știe niciodată cu ortodocșii. Mâinile puternice ale lui Ilia răsuciră sticla într-un sens și dopul în celălalt. Se întoarse spre Iuri și își regăsi vocea de general pentru a ordona dur:

— Sus, maior Șcebrukov. Iuri se ridică clătinându-se.

— Bea, maior Șcebrukov. Iuri goli dintr-o dată o jumătate de sticlă.

— Șezi, maior Șcebrukov. Iuri căzu pe o canapea de piele, cu brațele atârnate între genunchi. Ilia veni să se așeze pe un fotoliu în fața lui și încrucișă brațele:

— Acum vorbește. Iuri tremura din tot corpul. Sună telefonul. Ilia întinse mâna, ridică receptorul, ascultă câteva fraze în italiană pe care nu le înțelese, răspunse răspicat în franceză *„Plus tard!“* și închise. Torente de lacrimi curgeau din ochii lui Iuri, dar, puțin câte puțin, își revenea. Știa că arhiepiscopului, care avea o minte de sinteză, îi plăcea să-i prezinți situațiile analitic.

— Trei lucruri. Numără pe degete. Nu încetase să-și numere pe degete mergând prin soare, luând autobuze care îl duceau în estul Romei când el trebuia să meargă în vest, cerând informații asupra drumului unor oameni care nu înțelegeau ce

spune, luând taxiuri ai căror șoferi îl purtau la nesfârșit, în vreme ce orele treceau, treceau…

— *Unu.* Viața dumneavoastră este în pericol.

— Bine.

— *Doi…*

Sughiță.

— Doi?

— *Doi.* Am omorât cu mâinile mele. *Trei.* Nu cred că am lăsat urme. Asta este. Ilia pusese sticla înapoi în minibar. Avu chef să-și toarne un pahar. Dar ăsta era tot alcoolul de care dispunea. Se gândi că Iuri va avea poate mai multă nevoie decât el. Pe moment, abordarea militărească funcționase. I se adresă calm:

— Maior Șcebrukov, raportați. Punct cu punct, vă rog. Nu vă grăbiți. Începeți cu începutul. Vom vedea restul după aceea. Iuri povesti: prinderea, pierderea cunoștinței, garajul, amenințările, eficiența reacției sale, cele trei cadavre, dificultățile de întoarcere. Termină punând pe masa de mahon pixul de care atârnau încă fire albe sângerânde. Ilia înregistră situația.

— Bine. Vera este la curent?

— Nimeni.

— Telefonați-i. Nu, mai bine o fac eu. Ilia sună la ambasadă și lăsă un mesaj pentru Vera Konstantinovna: părintele Iuri era reținut de slujba lui pe lângă arhiepiscop și se va întoarce în Uniunea Sovietică cu primul avion. Să se descurce. În seara asta? Dacă este posibil, sau mâine. Ah, astă-seară este perfect. Lui Iuri îi explică:

— Crezi că nu ai lăsat urme: nu se știe niciodată. Iuri se smiorcăi:

— Nu vreau să vă părăsesc. Ilia nici nu-i răspunse. Schimbă tonul:

— Avem, noi doi, o altă chestiune de pus la punct.

— Știu.

— V-ați gândit în timp ce acționați?

— Știam ce fac.

— Canonul 66 apostolic?

— Nu știu numărul.

— „Dacă un cleric lovește pe cineva și îl omoară, va fi destituit/1

Canapeaua era mai joasă decât fotoliul și Iuri trebuia să ridice ochii ca să se uite la Ilia. Ilia, dinspre partea lui, îl vedea pe Iuri de sus în jos, cu o milă cum nu mai simțise niciodată pentru nimeni, dar și cu un oarecare dezgust. Oh, și el, Ilia omorâse, omorâse mulți nemți în război, și îl asasinase pe Zlatogor. Dar asta era înainte ca misterioasa punere apostolică a mâinilor asupra lui să facă din el un om nou. Se întreba: „Astăzi, dacă aș fi fost în locul lui Iuri, aș fi găsit puterea să acționez ca el?“ Și era sfâșiat între repulsie – nu condamnare, nu, repulsie – și admirație față de o misiune îndeplinită atât de eficient, fie și cu prețul unei oribile, triplu oribile încălcări a legilor. Cum se poate face o ființă complice la ceva atât de murdar cum este moartea? Și, pe de altă parte, cum să nu recunoști că moartea, primită întotdeauna și dată uneori, este, deși ea însăși impură, marea purificatoare?

— Știu, Prea înalte, zise Iuri, și îmi reproșez asta, canonul este cel care m-a făcut să ezit. Mă acuz din pricina asta și nu din respect pentru viața celor trei oameni. M-am gândit la iertarea lor veșnică, dar m-am gândit, iertați-mă, și la situația tactică. Ar fi putut să mă tortureze până la a-mi lua viața, dar cred că nu ar fi putut să-mi smulgă niciun secret…

— Fără orgoliu, vă rog, părinte Iuri, îl întrerupse Ilia.

— Dar important era să vă previn. Dacă și-au asumat riscul de a mă răpi, asta este pentru că vor să vă omoare. Păreau falși preoți. Cred că nici nu sunt catolici, unul dintre ei se lăuda că este comunist, dar orice ar fi fost…

Ilia îl întrerupse iar:

— V-a fost milă de ei, măcar o clipă?

Iuri își îndreptă spatele.

— Firește. De câteva ori. Mi-a fost milă fiindcă erau posedați. Mi-a fost milă fiindcă știam că va trebui să-i omor. Mi-a fost milă fiindcă erau în păcat și că îi lipseam de prilejul de a se căi…

— În genunchi, părinte Iuri, zise Ilia, trecând de la tonul milităros la un altul, poate încă mai imperios. Și părintele Iuri îngenunche în acest apartament de lux de la Sfânta Marta, cu mobilier de piele, cu minibar și, în rame aurite și foarte elaborate, tablouri religioase minore din Renaștere, sau poate reproduceri. Și Ilia îi spuse:

— Lucrul cel mai îngrozitor care i se poate întâmpla unui

creștin este să ia viața unui alt om. Iar dacă creștinul este cleric, este o treabă și mai scandaloasă. Dar se întâmplă. În orice caz, părinte Iuri, nu dispera! Un cleric trebuie destituit și dacă s-a lăsat hirotonisit a doua oară, sau dacă a refuzat să postească în Postul Mare ori într-o vineri sau o miercuri, ca și în cazul în care, dimpotrivă, va fi postit cu evreii, canonul 70. Așadar… destituirea…

Inspiră profund, căutând soluția mai curând în suflu decât în cugetare. Avea sub mână ceafa plecată a părintelui Iuri și rezistă tentației de a-l atinge pur și simplu din milă. Nu asta îi trebuia lui Iuri.

— Prin urmare, reluă el, cred că este mai bine ca, o vreme, să fiți suspendat din funcțiile dumneavoastră ecleziastice, dar înaintea lui Dumnezeu, ca om… Ah, poate că ar trebui să aștept, poate că ar trebui să las să vă chinuie remușcarea, dar nu este cazul să aveți remușcări, ci doar regrete pe care, într-un fel, le aveți deja… în plus, îmi spuneți că sunt în pericol de moarte. Vom vedea, dar asta este o mică problemă pe care ar trebui să o reglez înainte de a dispărea, fiindcă cine poate ști cum se va judeca după mine… Bun, asta-i treaba mea. Atenție însă, asta nu te autorizează să celebrezi sfânta liturghie până nu se va decide altfel, dar eu…

Se duse să-și ia epitrahilul și, continuând să umble, se apostrofa: „Trei morți! Trei morți deodată! “, îngrozit, dar și cu o umbră de admirație. Se întoarse la Iuri, tot îngenuncheat, îi puse epitrahilul de brocart pe cap și pe umeri, ca un coif, ca o platoșă, ca un cort, ca o umbrelă și în același timp ca un jgheab prin care avea să coboare iertarea asupra lui. Îl acoperi, îl reacoperi, îl ocroti cu dosul patrafirului, și îl reabsorbi precum un Creator care ar fi putut readuce la sine una dintre creaturile sale, pentru a o remodela înainte de a-i da din nou drumul în lume: „Eu, arhiepiscop nevrednic, te iert și te dezleg în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh“.

— Și acum, îi spuse, du-te și urcă-te în avion.

CAPITOLUL IX

ÎNCORONAREA FECIOAREI

Miercuri 6 septembrie

1

Ora cinci dimineața. Se trezise cu sentimentul că avusese loc o catastrofa. Căută să vadă ce. Când o găsi, asta îl făcu să râdă, cu mâna pe deșteptător. Catastrofa era aceea că era papă. Nu vrusese niciodată să fie papă, considera că nu avea „stofa de papă“, acceptase alegerea sa doar pentru că un cardinal îi spusese: „Dacă Dumnezeu impune povara, furnizează și forța”. Era papă doar de douăsprezece zile și își dădea deja seama că nu-i place deloc această meserie. Mai întâi nu îl lăsau să se plimbe pe străzi. Obiectase că Ioan al XXIII-lea o făcuse. Da, i se răspunsese, Ioan al XXIII-lea făcuse tot ce trebuise pentru a câștiga porecla lui de Johnny Walker, dar timpurile nu mai erau aceleași, lumea era din ce în ce mai puțin inocentă, erau lucruri care nu se mai făceau. Apoi, nu voia să fie purtat pe spatele oamenilor. I se replicase că era imposibil, pentru moment, să se renunțe la scaunul purtat pe umeri numit *seda gestatoria,* pentru că poporul voia să-l vadă deasupra mulțimii. Apoi, nu-i plăceau discursurile care se scriau pentru el: le găsea „prea marinate în sanctitate”. Apoi… ah! Atâtea lucruri, atâtea mici detalii la fel de insuportabile ca nisipul în pantofi, dar care nu însemnau mare lucru în comparație cu esențialul: direcția în care Biserica se angajase cu 1600 de ani mai devreme, când Constantin o făcuse oficială și prosperă, o direcție care sigur nu ducea la Ierusalimul celest. Nu că noul papă ar fi fost câtuși de puțin revoluționar, dar voia ca dacă Iisus Hristos revenea pe pământ, să poată recunoaște Biserica pe care o fondase și, pentru asta, ea trebuia să scape de politică și de afaceri. Cum să faci să-i redai adevărata față? Nu știa încă, dar o să facă tot ce va trebui ca să învețe asta. Luase deja câteva măsuri de asanare, dar nu-și făcea iluzii pentru ce urma: instituția ecleziastică era dură și nu putea fi vorba de a o zgudui din nou cu ușurință, după încercarea victorioasă a conciliului. Or, Biserica lui Iisus nu putea continua să trăiască în păcatul social. Papa se sculă, înghiți o ceașcă de cafea care îi fusese depusă în fața ușii, își făcu toaleta ascultând discuri de engleză,

„limba inevitabilă”. La 5.30 era în capela sa și se adânci în rugăciuni: asta măcar nu era ușor, dar era natural, lucrul cel mai natural de pe lume. La ora 7, slujba cu membrii casei pontificale: cele cinci călugărițe din congregația Maria Bambina și cei doi secretari, părinții Onesime și Fulvio. Papa legase o prietenie cu grăsanul Onesime, care respira bunătate. Îi plăcea Sfântului Părinte, ale cărui origini erau foarte modeste, că secretarul lui era, din contră, de familie bună; nu fiindcă Papa s-ar fi ales cu o cât de mică satisfacție vanitoasă, dar pentru că știa că familia lui Onesime se preocupase de calitate timp de secole, și că Onesime însuși, cu manierele lui blajine și nonșalante, era demnul ei descendent, printre altele pentru dragostea lui față de săraci. „Sunteți ca Alessandro Manzoni, îi spunea Papa: aristocrat fiind, dumneavoastră admiteri o singură aristocrație – slujirea săracilor.” în schimb, uscatul și negriciosul Fulvio, cu fața lui alungită, inspira antipatie Papei, ceea ce își reproșa, pentru că Fulvio îl servea impecabil, pe când Onesime își permitea mici neglijențe. Dar încrederea nu se comandă: în Onesime, Papa avea încredere, în Fulvio – nu; și știindu-se din experiență un destul de bun cunoscător de oameni, se întreba ce îl deranja la acest personaj ireproșabil… S-ar fi debarasat blând de el, numindu-l episcop undeva, sau poate ajutor de episcop pentru a nu-i încredința prea mari răspunderi. Micul dejun la 7.30. La ora 8, birou.

— Voi avea nevoie de dumneavoastră, părinte Onesime. Părinte Fulvio, vă las să lucrați liniștit până la ora “, când îl voi primi pe prelatul rus. Veți veghea ca totul să se desfășoare corect. Cred că spre ora unsprezece jumătate ar fi bine să-i oferiți o ceașcă de cafea…

— Dacă Sfântul Părinte permite, interveni Onesime, cred că ar prefera un pahar cu vin de Madera. Are reputația unui om de viață.

— Ah! Bine, atunci un pahar de Madera, spuse papa, care nu bea decât apă minerală, dar căruia îi plăcea ca invitații lui să fie bine tratați. Vedeți asta cu Giulio, părinte Fulvio.

— Ca de obicei, Preasfinte Părinte. Responsabilitățile lui Fulvio țineau mai mult de intendență, cele ale lui Onesime de informare. Întors în biroul său, Papa se duse la fereastră și o deschise el însuși. Nu se obișnuise să fie servit pentru lucruri atât de puțin importante. Piața Sfântului Petru se întindea la

picioarele lui între cele două coloane arcuite ca plasele pescarilor. Bărbați și femei se încrucișau, unii venind, alții plecând. Papa avu largul lui surâs luminos. Întrebă parcă fără să se adreseze cuiva:

— Nu-l cunosc pe niciunul și îi iubesc pe toți: cum se poate asta?

— Este una dintre asemănările Sfântului Părinte cu bunul Dumnezeu, spuse Onesime.

— Unde ați ajuns cu misteriosul dosar Alveola 1?

— Sper să vă pot prezenta o sinteză cam în cincisprezece zile. Papa se duse să se așeze la biroul său, pe care Onesime îi depusese programul zilei. Prima audiență importantă era cea cu părintele Ilia, Mitropolitul Leningradului, șef al departamentului Relațiilor cu străinătatea ale Patriarhiei din Moscova.

— Arhiepiscopul a cerut în mod special ca audiența să aibă loc între patru ochi, îi aminti Onesime. Sanctitatea Voastră a acceptat această cerere, deși arhiepiscopul nu a specificat scopul vizitei sale.

— Nici măcar interpreți? În ce limbă vom vorbi?

— În franceză. Ambasada Sovietică m-a asigurat că vorbește această limbă la perfecție.

— Asta pare să vă facă plăcere?

— Sfântul Părinte cunoaște bine nostalgia mea pentru epoca în care toți oamenii de condiție vorbeau franceza.

— Și vă gândiți că acest arhiepiscop este un om de condiție?

Papa era italian, ecumenic cu moderație. Ortodoxia nu-l interesase niciodată prea mult: îi apărea ca o deviație a Bisericii, o deviație care se putea înțelege dacă nu justifica, stimabilă chiar, în măsura în care o eroare poate fi stimabilă, dar pe care, în orice caz, Istoria o abandonase de multă vreme pe o linie de gară secundară.

— În mica notă pe care mi-ați făcut-o referitor la el, nu ați emis ipoteza că este colonel sau general al poliției politice a regimului?

— Preasfinte Părinte, nu m-am exprimat ipotetic decât din politețe. Sovietele au pus un pic de apă sfințită în votca lor cu piper, dar înțeleg să păstreze controlul asupra a tot ce este legat de opinia publică, și religia este în mod necesar legată. Nu văd cum acest fost general ar putea fi arhiepiscop,

mitropolit, liber să călătorească în străinătate, să vă solicite această audiență, dacă nu ar fi dat regimului serioase dovezi de fidelitate.

— Credeți că este un – cum spuneți dumneavoastră? — un *aparatcik'* care nu crede nici în Dumnezeu, nici în diavol?

— O asemenea supoziție nu mi se pare exclusă.

— Dar îmi veți permite să-i acord beneficiul îndoielii? Se prezintă ca arhiepiscop; îl voi primi ca atare.

— Sanctitatea Voastră are dreptate, dar să-mi permită ca la rândul meu să-i atrag atenția că dacă se prezenta ca ofițer KGB, n-ar fi fost primit niciodată.

— Este adevărat, admise Papa surâzând. Îl voi primi în bibliotecă. Va fi un cadru oficial și intim în același timp.[57]

57 Lucrător din aparatul de partid și de stat din URSS (n.tr.).

2

Ei bine, iată. Acest lung drum de cincizeci și opt de ani, care transformase un copil în om, un muncitor turnător în soldat, un soldat în șef de război, un șef de război în ascet, un ascet în preot, un preot în episcop, un episcop în negociator cu diavolul, acest drum va ajunge în curând la capăt. Parcurgând miercuri dimineață sala Clementină, cea a sfântului Ambrozie, cele ale Sculptorilor, ale Pictorilor, ale Evangheliștilor, cea a Mântuitorului, a Madonei, a sfintei Ecaterina, a sfinților Petru și Pavel – peste tot nu erau decât marmură, aurării, tablouri ale marilor pictori ai Renașterii italiene și ale elevilor lor, acoperind pereți și tavane, nu lipsea mult să fi pictat și parchetul Traktor-Ilarion-Kliment-Ilia nu știa că se îndrepta spre sfârșitul vieții lui terestre, dar era conștient că atinsese un țel care îl aștepta încă de la naștere, ce zic, mai curând din anul 1054 al erei noastre, ori și mai demult, din ziua în care Fiul lui Dumnezeu, cu o sublimă imprudență, încredințase Biserica Sa oamenilor. Ceva esențial în istoria lumii avea să se petreacă în ora ce va urma, și, chiar dacă nimic nu se va întâmpla, ceea ce se va petrece tot va fi ceva esențial. Condus de un *garde-noble* – denumirea fusese suprimată, dar funcția subzista și era mereu asigurată de gărzi nobile, Ilia avea sentimentul de a urca două galerii în același timp: cea a palatului apostolic al lui Nicolae V Parentucelli, Sixt IV della Rovere, Irmocențiu VIII Cibo, Alexandru VI Borgia, Paul III Famese, Grigore XIII Buoncompagni, Sixt V Peretti, Clement VIII Aldobrandini, și pe cea a propriului său trecut, care îl condusese pe Traktor ateul, Kliment creștinul, Ilia mitropolitul spre acest nod spațiu-timp unde avea să-l întâlnească pe primul prelat al Bisericii lui Hristos.

„Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, pronunță în gând Ilia. Pentru ultima dată. Biblioteca era rectangulară și vastă. Mari dulapuri cu zăbrele conțineau biblii în diverse limbi, dar și bulele papale, enciclicele, scrisorile apostolice, scrisorile și brevele1 scrise de papi de-a lungul secolelor. Ferestrele dădeau de foarte sus spre piața Sfântul Petru. Cerul era senin. *Garde-noble* se eclipsă. Papa veni în întâmpinarea mitropolitului ortodox. Acoladă convențională. Apoi fiecare făcu câte un pas înapoi ca și cum s-ar fi măsurat unul pe altul. Papa era în alb, arhiepiscopul în

negru, cu camilafca albă și panaghia emailată pe piept. Papa cu obrazul ras, arhiepiscopul cu o barbă stufoasă. Papa își păstrase ochelarii, arhiepiscopul și-i scosese pe ai lui. Erau doi oameni, italianul și rusul, care aveau să-și vorbească într-o limbă care nu era nicidecum a lor, și care nu știau dacă or să se placă. Aveau totuși o legătură comună: Sfântul Duh, și îl invocau și unul, și celălalt cu fervoare pentru a-i ajuta să se înțeleagă.[58]

Papa indică o masă pe care se aflau două obiecte: o sonerie și un relicvariu. Cei doi prelați se așezară în același timp de o parte și de alta a mesei. Nu pronunțaseră încă niciun cuvânt, nevrând ca întrevederea lor să înceapă cu banalități. Și nu îndrăzneau să se privească în ochi. În sfârșit, Ilia arătă spre cutia cu relicve:

— Ale cărui sfânt?

Papa ezită. Era acolo ceva fatidic: prima întrebare pusă de arhiepiscop evoca orele cele mai sumbre ale relației dintre catolici și ortodocși. Clement al VIII-lea încercase să aducă ortodoxia rusă în sânul Sfântului Scaun folosindu-se de Tratatul de pace de la BrestLitovsk. Iezuiții întreprinseseră convertirea unor ortodocși. Ortodocșii reacționaseră violent... Relicvele erau cele ale iezuitului Andrea Bobola, martirizat de către cazaci în 1657. Păcat că astăzi nu se gândiseră să pună alte relicve. Trebuia să mintă? Trebuia riscat ceea ce putea fi interpretat ca o provocare?

Papa răspunse simplu:

— Sfântul Andrei. Ilia nu avea cunoștință de existența lui Andrea Bobola, așa că prezența lui Andrei, descoperitorul Kievului, îi păru de bun augur. În sfârșit, ridică ochii:

— Deci, dumneavoastră sunteți?

— Cine?

— Vicarul lui Hristos. Sarcasm? Papa îl corectă mașinal:

— Servitorul servitorilor lui Hristos.

— Nu am spus-o cu ostilitate. Noi venim din două capete ale lumii și ale istoriei și iată că ne-am întâlnit.

— „Întâlnit“, sper, nu „încrucișat4?

Fiecare judeca franceza celuilalt și o găsea satisfăcătoare, deși cea a rusului era mult mai livrescă, iar cea a italianului mai familiară. Fără grabă, Ilia își puse marea lui servietă din

58 Scrisoare papală nepromulgată (n.tr.).

piele de elefant pe genunchi. Din respect pentru relicve, nu o puse pe masă. Deschise închizătorile, scoase câteva hârtii dintr-o mapă, o puse pe masă și așeză servieta pe jos, fără să o închidă. Apropie o hârtie de ochii lui miopi și începu să citească:

— „Dragostea față de săraci, și nu atât față de sărăcia individuală, daia săracilor… Luând exemplul lui Hristos, creștinii le datorează întâietate…“

„Un creștin, tocmai pentru că este creștin, trebuie să se simtă mai mult ca niciodată angajat într-un proces de favorizare a progresului care să fie bun pentru toți și o promovare socială a tuturor…“

„Cu cât suntem mai pasionați de cer, cu atât trebuie să acționăm mai mult în favoarea justiției pe pământ…“

„Trebuie, de asemenea, să-i iubim cu adevărat pe săraci care, uniți și organizați, sunt pe cale de a lupta pentru a-și ameliora soarta…“

„Există o grevă justă: poate că mă deranjează atunci când nu se referă la propriile mele interese. A accepta deranjul, a nu bombăni, a se simți solidar cu greviștii care luptă pentru apărarea drepturilor lor, este și asta o formă de caritate creștină…”

Ilia ridică ochii cu o privire severă:

— Cine a scris toate astea?

Deodată Papa zâmbi în felul acela al său, luminos, nu nemulțumit de a fi fost citit dincolo de cortina de fier.

— De ce?

— Ați mers chiar mai departe. După dumneavoastră, marxismul „are meritul de a fi deschis ochii multora asupra suferințelor muncitorilor și obligațiilor de solidaritate ”.

— Ei bine, da. Consider că, sub aspect social, marxismul face o concurență creștinismului atât neloială, cât și justificată.

— Și această fabulă? „Cămila traversa deșertul, picioarele ei călcau grăunțele de nisip și, orgolioasă și triumfătoare, striga: Vă calc, vă calc… Vântul se ridică-teribilul simun. ” Atunci… Ascultați bine cum încheie autorul: „în picioare, mici grăunțe, faceți corp comun cu mine, vom ataca împreună marele animal și îl vom acoperi sub munți de nisip! ”1 E aproape demn de „Proletari din toate țările uniți-vă“!

— Sunt aproape jenat de a fi scris așa ceva, spuse Papa. La

drept vorbind, mă gândeam la săraci și nu la utilizarea politică ce i s-ar putea da. Dar ce credeți dumneavoastră? Că voi fi un papă marxist? Sunteți marxist, părinte, dacă îmi pot permite această întrebare impertinentă? De altfel, nu știu nimic. Ilia își scărpină nasul.

— Preasfinte Părinte…

— „Părinte ” ajunge. Ilia fu frapat de amestecul de bunătate și istețime al acestui prelung chip de italian cu riduri accentuate la ochi, cu gura bine conturată sub nasul coroiat, cu două gropițe la comisura buzelor, ceea ce-i dădea un aer puțin ironic. Indulgență izvorâtă din inteligență putea fi deviza lui. Se credea șeful creștinătății, știa că vizitatorul lui nu crede asta, dar nu i-o reproșa.[59]

— Părinte, am băut marxismul până la fund, el și-a dovedit ineficiența peste tot în lume, și cred, cum a spus predecesorul dumneavoastră, Pius al XI-lea, că este „intrinsec pervers ”. De aceea, pentru gustul meu personal, vă găsesc exagerat de revoluționar. O grevă, pentru mine, este înainte de toate o lipsă de civism. Sunt mult mai atașat binelui comun decât al unei sau altei clase sociale. În același timp, poziția dumneavoastră și a mea fiind cele care sunt, este foarte bine că sunteți un papă social, dacă nu marxist. Când voi încerca să vă vând superiorilor mei…

Din nou, surâsul amuzat și tandru:

— Pentru că aveți intenția să mă vindeți?

— N-aș avea decât să le povestesc istoria cu simunul și ar uita că sunteți a) creștin, b) catolic roman. Ar uita, de asemenea, sau se vor preface că uită că ați spus despre comunism că este „o veritabilă ciumă a sufletelor cu care nicio pace nu este posibilă ”. Și dumneavoastră vă va ușura lucrurile, pentru că scriind ceea ce ați scris despre greve, nu vă puteți sprijini întru totul pe aripa burgheză a Bisericii dumneavoastră. Puțină înțelegere din partea dumneavoastră față de Uniunea Sovietică nu va surprinde pe nimeni venind de la un om care a spus că, dacă urăște comunismul, le vrea binele comuniștilor. În ce vă privește, nu va trebui să vă scuzați pentru ideile dumneavoastră, nici eu nu voi încerca să mă scuz pentru ale mele. Papa încruntă sprâncenele care rămăseseră negre sub un

59 Aceste extrase sunt împrumutate din *Al dumneavoastră umil,* Albino Luciani. Nouvelle Cite, Paris.

păr alb. Probabil o făcea adesea, poate pentru a-și compensa surâsul care îi venea atât de firesc: spațiul dintre sprâncene era plin de cute.

— Părinte, nu am nici cea mai vagă idee despre ce îmi vorbiți.

— Părinte, mă îndoiesc de asta. Era absurd și înduioșător în același timp – doi oameni în vârstă care se adresau cu „părinte“ unul altuia. La urma urmelor, Papa avea cu zece ani mai mult decât arhiepiscopul, dar niciunul, nici altul nu o simțeau: arhiepiscopul avusese o viață cu cel puțin zece ani mai dură. Ilia întoarse prima foaie cu fața în jos pe masă și o luă pe a doua.

— Știți câte camere există în micul dumneavoastră cămin?

— Mi se spune că sunt zece mii, răspunse agreabil Papa. Și nouă sute optzeci și șapte de scări, dintre care treizeci secrete.

— Știți că Vaticanul este cel mai mare proprietar funciar din lume, că Banca Vaticanului are active brute de peste un miliard de dolari și beneficii anuale de peste o sută douăzeci de milioane, că emiterea de timbre vă aduce mai bine de un milion de dolari pe an?

Papa suspină:

— Chiar eu am contribuit la aceste abuzuri: am trimis nepoatei mele timbre emise în timp ce Sfântul Scaun era vacant.

— Se știe că aveți dubii asupra interzicerii regularizării nașterilor…

— Nu am de ce să am dubii: Biserica vorbește.

— Dar ignorați probabil că însăși această Biserică posedă pe sub mină un institut farmaceutic care fabrică anticoncepționale?

— Voi verifica asta și, dacă informația dumneavoastră este exactă, vom închide institutul.

— Mă tem, Părinte, că veți găsi exacte toate informațiile pe care vi le voi comunica. Ilia își răsfoi dosarul:

— Speculații, transferuri ilegale de capitaluri, facilitări de fraude fiscale și fără îndoială spălare de bani: acest ultim punct rămâne de dovedit.

— Voi pune să se facă o anchetă.

— Părinte, ancheta este deja făcută. Rezultatele sunt în acest dosar asupra căruia noi, ceilalți, lucrăm de multă vreme.

Înțeleg că vreți să aveți confirmarea din partea dumneavoastră, dar, credeți-mă, când noi scormonim, scormonim. Și încă, toate astea nu reprezintă nimic. Evident sunteți la curent cu legăturile unor prelați cu francmasoneria – am constatat că ați început să-i mutați, dar știți că și mai mulți dintre ei aparțin Alveolelor, societate secretă probabil mondială, în mâinile căreia se găsesc cele mai înalte instanțe civile și militare, care este legată de CIA și de Mafie… și căreia i se atribuie deja mai multe asasinate?

Papa asculta atent, dar nu afla mare lucru datorită raportului lui Onesime, și se întreba *cine* îi vorbea. Să fie prelatul ortodox? În acest caz trebuia interpretat discursul lui ca o diatribă: Vedeți unde a ajuns Biserica dumneavoastră venală! („Curios că încă nu m-a acuzat că vând indulgenței) Dar putea fi și ofițerul KGB, și atunci ar trebui să fie vorba de șantaj: Vom face publice toate astea dacă nu veți… („Dacă nu veți ce? Ce îmi va cere?“)

— Am auzit vorbindu-se de toate astea. Este o afacere diavolească. Câștigă bani mulți pentru a face mai mulți. Unde vreți să ajungeți?

Ilia închise dosarul, îl întoarse politicos și îl împinse către papă:

— Părinte, este uzanța la noi de a aduce un cadou când venim pentru prima oară într-o casă. Iată-l pe al meu. Acum, unde vreau să ajung? Aș vrea să vă atrag atenția asupra faptului că viața dumneavoastră este deja în pericol. Or, când veți lua cunoștință de acest dosar care e aproape complet – nume, date, adrese, numere de cont – și în care am interzis să fie introdusă orice dezinformație (Departamentul nostru A este incorigibil, dar de data asta am fost foarte atent), așa cum vă percem noi, o să vreți să faceți o mare curățenie. Atunci, pericolul va deveni încă mai iminent și poate vom putea face ceva pentru dumneavoastră. Fu ca și cum cineva ar fi bătut la o ușă ascunsă în fundul sufletului Papei. Viața lui în pericol! Să fie el deci episcopul în alb despre care se pomenea în mica foaie de caiet școlar, cu un scris neîndemânatic, și ascunsă în seiful Sfântului Oficiu? Își înăbuși spaima care urca în el. După profeția de la Malachie, deviza sa era *medietate lunae:* altfel spus, nu domni decât o jumătate de lună. Ce importanță? Nu va fi primul papă asasinat: patruzeci și patru muriseră de moarte

violentă. De altfel, nu era, nu voia să fie superstițios.

— Haideți, haideți, părinte, nu știam că arhiepiscopii ortodocși citesc romane polițiste.

— Nu este un roman polițist. Aveți chiar în anturajul dumneavoastră un episcop bancher mai mult sau mai puțin veros, un altul care nu vrea să părăsească Roma, un altul care deține un post care se clatină, și toți sunt în relații cu Alveola 1. Aveți în Argentina un mafiot în situația de a i se cere extrădarea, și în care Vaticanul este amestecat, aveți în Statele Unite un cardinal pe care veți fi obligat să-l concediați și căruia Cosa Nostra nu-i refuză nimic. Credeți-mă, părinte, sunt acolo oameni pe care nu trebuie să-i subestimați: au ucis deja sau au pus să se ucidă, și nu ar ezita să se alieze între ei, la nevoie, pentru a se debarasa de dumneavoastră. Vă sfătuim să luați inițiativa.

— Stați, stați. Proverbul spune: pisica nerăbdătoare naște pui orbi. Există pe de o parte o imensă avere care se poate utiliza pentru săraci, iar pe de altă parte, o Biserică săracă, de reinventat. Astea merg în același sens, dar va dura ani.

— Tocmai. Cu cât va dura mai mult timp, cu atât mai puțin veți putea avea încredere în oricine din junii dumneavoastră. Noi vă putem asigura securitatea. Papa se lăsă pe spate în fotoliu și aruncă o privire către orologiul plasat în spatele oaspetelui. I se părea necuviincios să se lase protejat de schismatici străini, și probabil buni creștini, împotriva unor coreligionari, oricât de răi catolici puteau fi ei.

— „Noi“? Repetă el. Puteți preciza, părinte, ce înțelegeți prin „noi“? Este vorba de Biserica ortodoxă rusă?

— Nu.

— Guvernul sovietic?

— Nu.

— N-o fi totuși KGB-ul dumneavoastră?

— Nu ca atare.

„Prudență, prudență, își spuse Papa. Acești oameni sunt foarte puternici, o știm. Dar nu am văzut încă niciodată un italian înșelat de un rus. Probabil va încerca să mă facă să cred că există în Uniunea Sovietică un partid democratic secret și, poate, în Biserica ortodoxă, un curent subteran favorabil catolicismului, și să sugereze să iau în secret conducerea, într-un fel în care m-aș putea compromite în orice moment. Nu este

imposibil ca patriarhatul, care merge mână în mână cu guvernul, să facă parte din combinație? 4

— Am înțeles, spuse el. Sunteți trimisul unui grup clandestin.

— Nu, părinte: în țara mea ar fi prea periculos. Există oameni care gândesc ca mine și care știu că eu gândesc ca ei, dar nu ne-o spunem niciodată. Nu reprezint conspirația unor oameni, ci o tendință a istoriei. Marxismul își dă duhul: unii au înțeles, alții nu. Datele nu mai sunt aceleași ca la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Papa ardea să întrebe: „Ce așteptați de la mine?“. Dar întrebă:

— Cine sunteți, Părinte?

— Aveți propriile dumneavoastră servicii de informații, așa că este inutil să vă povestesc ceea ce știți. Sunteți pe cale să vă întrebați dacă sunt sută la sută KGB și episcop de formă, sau sunt și una, și alta câte cincizeci la sută. Ceea ce mi-a fost mai greu să explic superiorilor mei din KGB și nici nu am încercat serios să le explic superiorilor mei ecleziastici este că, pentru o vreme, interesele unor organisme antagoniste pot coincide.

— Încercați să-mi explicați mie.

— Nu mai suntem în primele secole, când se distingeau doar dintr-o privire creștinii de lei, și va trebui să fiți obsedat de ideea că forțele ateismului au infiltrat Biserica. Sper că nu vă flatați crezând că asta s-a întâmplat doar în Biserica ortodoxă. Există agenți și la dumneavoastră, și la noi, și într-o zi vă voi da poate numele lor. („Caută să mă momească, gândi Papa. În orice caz, dacă îmi dă nume, vor fi din cei mai puțin buni.“) Dar să nu vorbim decât de infiltrarea la ruși, români și bulgari. Există mai multe cazuri. Mai întâi, micul preot flămând și ignorant căruia i se va da o vacă în plus sau o sumă de bani oarecare, în schimbul căreia i se va întâmpla câteodată, cât mai rar posibil, să încalce secretul spovedaniei. Asta se face în toate regimurile și, mă tem, în toate țările. Apoi, ofițerul de informații, idealist sau carierist, convins de nocivitatea Bisericii, care este trimis în misiune pentru a o distruge din interior. Studiază, postește, își sparge capul prosternându-se, este hirotonisit, botează, căsătorește, săvârșește taina transubstanțierii pâinii și vinului, și denunță, sabotează, dezinformează, distruge. Un frison de suferință trecu peste chipul Papei:

— Domnul Nostru în mâinile…

— Unor luda. Același ofițer în misiune poate să nu distrugă, dar să utilizeze Biserica, să o manipuleze, ferindu-se să-i facă cel mai inie rău aparent. Vedeți, lucrurile se complică. Ați scris undeva că rugăciunea este un săpun. Este adevărat, dar este un săpun care decolorează. Pascal afirmă că un ateu poate deveni creștin numai bând apă sfințită. Dar ia gândiți-vă, când săvârșește minunea euharistică!... De altfel, există un autor francez de origine rusă care a scris un roman cu acest subiect. Aveți deci aici un om care a renunțat la ateism, dar nu neapărat la fidelitatea față de guvernul lui. În capul ăsta apar mai multe posibilități: se denunță la episcopul sau la șeful lui din KGB, sau la amândoi. Suportă martiriul sau este pui* și simplu expediat în fundul Siberiei. Doar dacă nu revine și nu devine un agent al Bisericii în interiorul KGB-ului, fie, paralel, pentru a-l distruge, fie pentru a-l exploata. Îl vedem, de pildă, intrând în contact cu puteri creștine, susținându-se constrângerilor sovietice și oferindu-le servicii care presupun utilizarea mijloacelor KGB-ului.

— Asta sunteți dumneavoastră?

— Deloc. Eu sunt o speță de dansator care evoluează pe o coardă ce se va rupe dintr-un moment în altul. Cazul pe care vi l-am prezentat nu este decât un exemplu de instruim mai curând simplist, pentru a fixa ideile. Ființele umane sunt puțin mai complexe decât atât, mai ales în epoca noastră. „Adoră ceea ce ai ars, arde ceea ce ai adorat“, este cam maniheist. Există răsturnări, da, dar omul poziționat pe direcție contrară rămâne același om. Agentul care voia să distrugă Biserica din interior nu era neapărat un scelerat. Avea un ideal umanist. În numele acestui ideal umanist voia el să o distrugă, prin mijloace întortocheate, pe care le putem condamna, dar care îi păreau mai eficiente și sigur mai puțin crude decât persecuția. Credea că-i suficient să-i demaști pe ipocriți și să-i deziluzionezi pe naivi pentru ca Omul să redevină liber. Ei bine, aici îl lovește un ghinion: descoperă că Dumnezeu *este* sau mai curând că *există Dumnezeu.* Bineînțeles, în teorie, el poate sări cu ușurință în tabăra cealaltă, în virtutea principiului că nu servești doi stăpâni în același timp. Dar, în realitate, și o știți bine, ne petrecem viața servind mai mulți stăpâni, de la Domnul Nostru Iisus Hristos până la Messer Gaster. Asta este drama condiției umane: suntem trădători din naștere. Agentul

nostru crede acum în Dumnezeu și chiar în Dumnezeu-Omul, dar și-a petrecut viața crezând în Omul-Dumnezeu: elementele combinației sunt aceleași. Este și cazul agentului care își propunea să manipuleze Biserica pentru binele oamenilor. El nu va trage concluzia, dintr-un moment în altul, că toate ideile în care a crezut sunt false în absolut, că toți prietenii din ajun, ale căror calități umane le cunoaște, au coame și copite despicate, și că prietenii lui de astăzi, ale căror slăbiciuni le cunoaște, s-au transformat în sfinți. Nu pentru că a început să creadă în Dumnezeu îi va aproba pe americani, care ard satele vietnameze cu napalm. Papa ascultase acest discurs cu o extremă atenție. Lumea perversă a informațiilor îi era vag străină.

— Bine. Cred că v-am înțeles. Cu dumneavoastră nu am de a face cu un om, ci cu doi oameni. Nu este foarte comod. Pot să vă atrag atenția, cu tot respectul, că obiceiurile cezaro-papiste ortodoxe vă permit să navigați cu mai multă ușurință în acest gen de situație, ceea ce nu-i este dat unui biet catolic ca mine?

Ilia ridică brațele și câtă din sfântul Pavel:

— „Fiecare să fie supus autorităților superioare, căci nu există autoritate care să nu vină de la Dumnezeu. Oricine se opune autorității se opune ordinii pe care Dumnezeu a stabilit-o.“

— Nu o să-mi spuneți totuși că autoritatea lui Stalin venea de la Dumnezeu.

— Vă voi spune că în epoca în care au fost scrise aceste rânduri, împăratul se chema Nero.

— Și totuși Stalin! Știți la fel de bine ca și mine că avea de zece ori mai mult sânge creștin pe mâini decât Nero. V-ați rugat pentru Stalin!

— Am fi tăcut mai bine să ne rugăm pentru Hitler?

Se tăcu liniște.

— Este adevărat, spuse Papa în cele din urmă, că ne va fi greu să ne înțelegem. Dar vom încerca. Nu cred că mă înșel gândindu-mă că dumneavoastră așteptați ceva de la mine. Doar pentru că sunt papă sau pentru că eu sunt papa? Știți, nu sunt decât un om sărac, obișnuit cu lucrurile mici și cu liniștea.

— Sunteți, Preasfinte Părinte, o ocazie care nu trebuie pierdută.

— Pentru cine?

Ilia nu răspunse direct. Nu mai putea sta jos. Se ridică, traversă încăperea ca pentru a admira *încoronarea Fecioarei* ce se găsea în fața Papei. Nu cunoștea pictorul[60], dar îi plăcea compoziția în două registre: cerul, înconjurat de capete de îngerași cu trei perechi de aripi și de doi îngeri muzicanți, unul cântând la harpă, celălalt la vioară; Hristos punea o coroană deschisă, alcătuită alternativ din boboci și flori de crin, pe fruntea Fecioarei îngenuncheate, ceea ce îl făcu pe Ilia să se gândească la propria sa biată iconiță cu Maica Domnului încoronată și străpunsă; pe pământ se amestecau cei doisprezece apostoli și cei cinci sfinți catolici din diverse epoci, tratați în stilul picturii religioase din secolul al XVI-lea. Ilia reveni la masă și rămase în picioare în fața Papei.

— Vă voi spune direct: Biserica catolică romană ne impresionează. Mai întâi, ea stă în picioare, singură, fără susținerea nici unui guvern. Sunteți extrateritoriali oriunde vă aflați. Ultimul dintre fidelii catolici poate fi oprimat de către guvernul său, dar știe că adevăratul șef, singurul care contează, este în altă parte, intangibil. El, credinciosul, poate fi martirizat pe loc: asta nu-l lipsește de speranță. Apoi, sunteți o biserică vie, nu doar vivace. V-a fost suficient un conciliu care nu a durat nici trei ani pentru a scutura praful acumulat de zece secole. Ați înlocuit latina cu limbile naționale, reflex pur ortodox… Poate ați greșit lăsându-i pe preoții dumneavoastră să se plimbe în haine civile și să înlocuiască celestele cântece gregoriene cu cântecele sentimentale, dar ați știut, brutal câteodată (pentru generalul Galkin „brutal“ era un elogiu), să dați dreptate spiritului asupra literei. În acest timp, noi rămânem sclavi ai primelor șapte concilii, nu îndrăznim să schimbăm un calendar evident fals, nu ne mai înțelegem noi înșine limba noastră liturgică.

— Ați tradus greaca în slavonă; de ce nu slavona în rusă?

— La noi, asta ar crea o scindare. Dacă trebuie să spunem lucrurilor pe nume, nu vă invidiem adevărul dumneavoastră, dar vă invidiem organizarea.

— Pe scurt – Papa surâse – ați venit la mine să luați cursuri de „management”?

Ilia se reașeză. Misiunea pe care și-o propusese consta în trei puncte; primele două conduceau spre al treilea. Primul punct:

60 Pinturicchio.

a-l informa pe Papă asupra pericolelor care îl pândeau, propunându-i un ajutor de neneglijat. Până aici, Ilia era perfect mandatat de către șefii lui și acționa în siguranță. Al doilea punct: a-i revela Papei adevărata situație a Uniunii Sovietice și a-i arăta cum ar putea influența destinul ei. Aici, Ilia o lua deja pe tangentă și scăpa de roata Istoriei. Al treilea punct... Al treilea punct, Ilia abia îndrăznea să și-l mărturisească lui însuși. Își puse mâinile lui frumoase pe masă și trase adânc aer în piept.

— Părinte, suntem câțiva care am avut un vis. În acest vis, monstruozitatea în care Rusia trăiește de mai bine de jumătate de secol se sfârșește. Țările satelite, pe care le întreținem cu mari cheltuieli, încep să se desprindă, acest anacronism care este Zidul Berlinului se dărâmă, Rusia reinstaurează libertatea de a gândi, îi smulgem partidului comunist puțin câte puțin ceea ce-i rămâne din dinți, pământul este redat celor care îl cultivă, totul se reconstruiește, totul devine transparent. Dar nu în numele unui capitalism sălbatic care nu ar fi profitabil decât mercantililor.

— În numele cui atunci?

— Al unui... umanism creștin. Vedeți de ce ne puteți fi prețios: pentru că sunteți *cine* sunteți și pentru că sunteți *așa cam* sunteți. Papa își privi fix oaspetele. Nu mai zâmbea.

— Ce rol trebuie să joc eu în visul dumneavoastră?

— Cel de exemplu. De far. De provocare. Contăm pe dumneavoastră pentru a arăta că putem crede în Dumnezeu și să fim ai vremii noastre. Pentru a arăta asta dinozaurilor noștri marxiști și pterodactililor noștri ortodocși. Veți înlătura în același timp miasmele comuniste care întârzie în societatea noastră și superstițiile formaliste care desfigurează uneori biata și bătrâna noastră ortodoxie. În secundar, poate vă vom cere ajutorul în Polonia: Biserica dumneavoastră este încă populară acolo, și noi putem începe să deschidem sistemul începând de acolo.

— Cum vedeți colaborarea noastră?

— În diverse feluri. Aveți o doctrină socială a Bisericii. Noi nu avem. Ne putem inspira din a dumneavoastră. Împreună, vom organiza congrese liturgice, patristice, euharistice. Vom vizita sanctuarele unii altora. În unele cazuri, ar fi posibile celebrări. Veți scutura letargia din liturghia noastră. Un surâs ironic

apăru în ochii Papei:

— N u vă temeți că vom obține convertiri?

Ilia surâse la rândul lui cu un larg surâs bărbos.

— Vă vom supraveghea. În orice caz, diferențele culturale sunt de așa natură încât nu vom risca să pierdem decât câțiva intelectuali sau câțiva snobi. Nu va fi scump plătită fericita influență pe care o veți avea asupra noastră… în ciuda ostilității surde sau mai puțin surde la care trebuie să vă așteptați. Acum, zâmbetul Papei îi accentuă iar ridurile de la ochi și îi scobi gropițele de la comisura buzelor.

— Și dacă vom aplica la voi ceea ce numim noi inculturația, cum facem în Africa, în India…?

— Vreți să spuneți: dacă ne veți da din nou lovitura Uniaților – „Păstrați-vă riturile, luați de la noi dogmele”? Nu au mers niciodată prea bine bisericile Uniate. Câți uniați sunt în lume? Și ei v-au adus mereu mai multe griji decât satisfacții. Sunteți deja încurcați cu cei pe care îi aveți: nu merită osteneala să mai luați și alții. Mari proiecte se conturau în mintea Papei. Într-un prim timp, participarea la distingerea imperiului anticrist, poate la declanșarea acestui proces. Și într-un al doilea timp, dacă asta era voința lui Dumnezeu, readucerea în leagănul roman a oilor rătăcite din Orient. O singură turmă, un singur păstor. Papa n-ar fi fost papă dacă nu ar fi avut și el visul lui. Aruncă o privire către orologiu și întinse mâna spre sonerie.

— Scuzați-mă un moment, Părinte. Un bătrân intră. Era îmbrăcat în civil, dar încins, încorsetat, pietrificat în demnitatea lui, iar părul alb buclat făcea un nimb în jurul chipului rozaliu. Ai fi zis un înger bătrân.

— Domnule marchiz, îi spuse papa în franceză, din politețe față de mitropolit, vreți să mă scuzați față de ambasadorul Perului. Spuneți-i că sunt reținut, că este o urgență, că îl voi primi imediat ce voi putea.

— Excelența Sa va înțelege.

— Și binevoiți să spuneți să fie pregătită o gustare. Vreți o cafea, Părinte, sau poate… un deget de vin de Madera?

— Madera, cu plăcere.

— Și pentru mine ca de obicei, domnule marchiz. Marchizul ieși. Timp de câteva minute cei doi prelați nu spuseră nimic. Ilia se întoarse să vadă *încoronarea.* Printre sfinți, numără zece bărboși și șapte imberbi. Valetul numit Giuglio aduse un platou

pe care îl puse pe masă în fața Papei. Ilia veni să se așeze. Papa servi vin arhiepiscopului și apă pentru el:

— Vedeți, beau apă „sfântul pelerin“. Potrivit, nu?

Privirile lor se întâlniră și rămaseră așa o vreme.

— După dumneavoastră, spuse Papa care reflectase între timp și ajunsese la concluzia că nu risca nimic făcând un pas înainte… După părerea dumneavoastră, ce ne separă acum, când anatemele sunt anulate? Știți că nu sunt un ecumenist fanatic, dar noi nu putem totuși să nu ne dorim, și unii, și alții, să existe o singură Biserică a lui Hristos. Voi, pe bazele voastre; noi, pe ale noastre. Aș fi încântat să am onoarea să vă convertesc la catolicism, și presupun că nu m-ați respinge dacă aș decide să…

— Să reveniți la ortodoxie.

— Să nu ne șicanăm pentru cuvinte. Atunci, practic, ce împiedică…

— Marele dumneavoastră fluviu și micul nostru râu să conflueze?

— Putem să ne exprimăm așa. Și faptul că nu sunteți șeful Bisericii dumneavoastră, ci doar ambasadorul său, ori chiar dacă vorbiți în nume propriu, ne va permite o libertate de limbaj pe care nu am fi avut-o altfel. Prin urmare, ce obstacole se ridică între noi?

— Le știți la fel de bine ca și mine. Mai întâi, multe obstacole formale. Facem semnul crucii invers unii față de ceilalți. Noi plantăm luminările noastre, voi le înțepați pe ale voastre. Voi aveți statui, noi avem icoane. Voi ascultați slujba așezați, noi participăm la liturghie în picioare. Calendarele noastre sunt diferite. Calculul pentru determinarea sărbătoriri Paștelui, de asemenea. Utilizați pâine nedospită, noi pe cea cu drojdie. Catolicii se împărtășesc rar sub cele două forme; ai noștri întotdeauna. Preoții voștri sunt constrânși la celibat; ai noștri la căsătorie, doar dacă nu e vorba de călugări. Căsătoria laicilor la voi este indisolubilă și doar câteodată recunoscută ca nulă; la noi, ea poate fi desfăcută. După schismă, noi nu ne mai recunoaștem sfinții unii altora. Toate astea – poate în afara comuniunii sub una sau două forme – sunt ceea ce numesc eu probleme de barbă.

— De barbă?

— Da. Cum probabil ați remarcat și dumneavoastră, am

păstrat o excrescență piloasă destul de voluminoasă la bărbie. Dumneavoastră nu. Sfântul Fotius scria deja Papei Nicolae că diferențele de disciplină, de rit sau de obiceiuri puteau fi prezervate în fraternitatea credinței. Citez din memorie: „Dacă unii Preoți stabilesc o regulă deosebită, sau dacă un sinod local promulgă o lege, nu este o superstiție să le respecți, dar cei care nu au primit regula o pot neglija. Astfel, unii își taie barba după regula țării lor, iar decrete sinodale interzic altora să o taie."

— Îmi citați din Fotius, vă trimit la sfântul Augustin: *În necessariis rmitas, în dubiis libertas…*

— … *în omnibus caritas.* Problema este că noi nu suntem de acord asupra a ce este *necessarium* și ce este *dubium,* dar un respect mutual ar trebui să poată dezlega multe noduri.

— De acord. Continuați.

— Există, de asemenea – cum să vă spun?, o atmosferă diferită, preponderentă și la voi, și la noi. Voi vă concentrați asupra Crucii, noi asupra învierii. Tradițiile voastre sunt mai mult juridice, ale noastre mai curând fanteziste. Pentru voi, fiecare chestiune de religie sau de morală trebuie să fie rezolvată printr-o dogmă sau printr-un regulament. De unde și acest purgatoriu și aceste limbi pe care le-ați inventat, și cu care nu prea mai știți foarte bine ce să faceți. Noi lăsăm mai multă libertate, sau poate mai multă îngăduință…

— Sau mai multă deferență față de mister. Înțeleg asta.

— În schimb, noi rămânem atașați obiceiurilor noastre cu încrâncenare, câteodată până la sclerozare, până la ancrasare. Poate că este vocația ortodoxiei să se considere precum „micul rest" fidel despre care este vorba în Vechiul Testament, dar nu văd cum am renunța la hainele noastre sau am da sfânta împărtășanie în mână, așa cum ați început să o faceți voi.

— Poate că este bine ca o mașină să aibă și motor, și frâne, nu credeți?

— Ajungem la teologie. Există, desigur, acest nefericit *fizioque…*

— Știți că noi nu mai cerem să fie pronunțat și, în orice caz, noi recităm mult mai des crezul apostolilor decât pe cel de la Niceea. Trebuie să existe o cale să ne înțelegem atâta timp cât nu pretindeți că „purcede de la Tatăl" să fie obligatoriu interpretat ca „nu purcede de la Fiul" – ceea ce făcea dragul

dumneavoastră Fotius.

— Asta, dragul meu Părinte, este o lovitură joasă!

Ceva se schimbase în atmosferă și, în ciuda aparențelor, în bine. Prin forța enumerării diferențelor, cei doi oameni începuseră să se placă și chiar să se seducă. O familiaritate se năștea între ei. Papa avu surâsul lui cel mai luminos:

— Iertați-mă, Părinte. Musca lovește și ea cum poate. Ilia întinse mâna spre cea a Papei, ca pentru a-l consola. Nu se gândea să se atingă de vinul său în timp ce Papa își sorbea apa cu mici înghițituri.

— Ceea ce e mai grav, reluă Ilia, este teologia filioquistă de care este răspunzătoare ignoranța lui Carol cel Mare, dar și noi am avut teologi la limita ereziei, și până ce teologumenele nu devin dogme, totul se mai poate aranja. Înțelegeți unde vreau să ajung?

— Dogmele din 1854 și din 1870, presupun, spuse papa pudic, fără să le numească.

— Este dezolant să fii nevoit fie să aderi la ele, fie să le negi. Ar fi putut rămâne ca intuiții sau ca ipoteze.

— Ca acele *ditbiis* pentru care *libertas* a fost admisă?

— Așa a fost timp de aproape două mii de ani.

— Dar în fine, Părinte, nu sunteți protestant: ce aveți contra Fecioarei Maria?

Vederea lui Ilia se încețoșă față de o asemenea nedreptate. Respiră de mai multe ori pentru a se calma. Apoi vorbi:

— Închipuiți-vă, spuse el, că anume despre ea am venit să vorbesc cu dumneavoastră: arătă spre Madona cu Pruncul, în albastru și roșu pe fond auriu, așezată pe un tron, acoperind peretele în dreptul căruia ședea Papa. Personajele care îi înconjurau aveau chipuri expresive, în timp ce Pruncul și Mama Sa erau hieratice. Pruncul binecuvânta cu dreapta cu două degete îndoite, trei drepte, aproape ortodox…

— Bineînțeles, Maria este plină de har, bineînțeles că este imaculată, bineînțeles că este floarea fină a umanității, bineînțeles că este, într-un sens, ea singură, Biserica. Nu știu dacă cunoașteți acatistul nostru către Maica Domnului: „Bucură-te, cea prin care mântuirea strălucește; Bucură-te, cea de care se zdrobește iadul…“ Nu puteți să ne bănuiți nicio clipă că o iubim mai puțin decât voi.

— Am impresia că v-am rănit, spuse Papa. Vreau într-adevăr

să vă spun: iertare.

— Avem un cântec de Crăciun în care spunem că întreaga creație s-a asociat pentru a permite venirea lui Hristos. Cerul a dat o stea, pământul o grotă, umanitatea o fecioară. Pentru noi, *Tatăl* (sublinie „Tată“ pentru a arăta că nimic nu se schimbase între ei), garanția supremă a adevărului creștinismului, *este* Maria. Este faptul că o tânără fecioară *precum* alte tinere fecioare pot deveni Mama propriului lor Creator. Nicio religie antică sau orientală nu a visat vreodată o zămislire atât de sublimă. Dumnezeu nu este un vizitator pe pământ, un *revizor* care se va întoarce la el acasă o dată inspecția terminată. Dacă Dumnezeu este tatăl omului, *omul este mama lui Dumnezeu.* Mica evreică Maria din Nazareth l-a născut cu adevărat pe Bunul Dumnezeu. Maria este picătura cea mai pură ieșită din teascul umanității, iar distilarea acestei picături în alambicul istoriei umane l-a dat pe… Dumnezeu. Umanitatea îl revelează realmente pe Dumnezeu în fiecare zi. Vedeți cât de bogate sunt toate astea pe plan filosofic, cum diferă de păgânism, de iudaism, de islam. Vă imaginați o musulmană născându-l pe Allah? Sau o muritoare dând naștere lui Zeus? Eu sunt mama lui Dumnezeu, Părinte, și dumneavoastră la fel, sunteți mama lui Dumnezeu. Noi suntem două fragmente infime ale mamei lui Dumnezeu.

— Și noi credem asta, chiar dacă o exprimăm altfel, replică blând papa.

— Da, dar dacă a fost nevoie de un mic brânci al lui Dumnezeu ca Maria să nască scutită de ceea ce Augustin al vostru numește păcatul originar, ea nu mai este realmente surioara noastră. Ea nu mai este fiica Evei, este o altă înfățișare a Evei. Este o Eva reușită. Ea nu mai este…

Ilia căută un alt mod de exprimare. Avea un nod în gât. Încheie cu o voce frântă:

— Cum vreți să vă spun? Ea nu mai este surioara mea. Papa cugetă. O parte din el ar fi dorit atât de mult să-i spună acestui om că nimic din toate astea nu conta, că nu conta decât dragostea, dar el nu fusese ales Papă pentru a se arăta conciliant asupra dogmelor în care credea cu toată ființa lui.

— Înțeleg, spuse el într-un târziu, este într-adevăr o concepție soteriologică diferită, dar cred că știu că unii teologi ortodocși sunt mai puțin ostili decât dumneavoastră Imaculatei

Concepțiuni. Părintele Calistos Ware, de exemplu… în fine, să recunoaștem că există aici un obstacol. Și presupun că aveți ceva de zis și asupra infailibilității? Nu vedeți că este indispensabilă? Că trebuie să existe un glas care să spună: „Biserica crede că… “?

— Ba da, dar pentru asta sunt făcute conciliile ecumenice: noi nu credem că această funcție poate fi a unui singur om, oricare ar fi legitimitatea și sfințenia sa personală.

— Totuși, primatul lui Petru…

— Părinte, iertați-mă că voi vorbi astfel. Nimeni nu a negat vreodată primatul nici al lui Petru printre apostoli, nici al episcopului de Roma printre episcopi. Dacă sunteți invitați la masă, dumneavoastră și patriarhul, stăpâna casei vă va așeza la dreapta ei și patriarhul va găsi că e ceva normal. Mă aflu astăzi în fața primului prelat al creștinătății și sunt conștient de asta, vă asigur. Dar așa cum, în Evanghelie și în Acte, nu-l vedem pe Petru dând măcar un ordin fie și unui singur apostol, noi nu credem că episcopul de Roma are dreptul să comande celorlalți episcopi. Într-un sens, în ce mă privește, o regret. Trebuie să fie confortabil să trăiești în monarhie.

— Voi nu negați cheile: „Și îți voi da cheile împărăției cerurilor”, e clar?

— Pare clar.

— Pare… pare…

— Vă deranjează atât de mult cheile?

— Puțin. Dar noi le înțelegem într-un sens colectiv. Pentru noi, „Și îți voi da“ se aplică fiecărui episcop, deci tuturor episcopilor.

— Slăbuț, Părinte, slăbuț, zise blând Papa.

— Scos din context, da. Dar știți bine că o dată i-a spus lui Petru: „orice vei lega pe pământ va fi legat în ceruri“, și altădată a spus-o tuturor apostolilor: „Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer” 1. Cât despre infailibilitate (care nu v-a servit niciodată decât pentru a promulga dogma Adormirii Maicii Domnului, asupra căreia toată lumea este deja de acord), spuneți-mi ceva, Părinte: ce s-ar întâmpla dacă un papă infailibil ar anunța *ex cathedra* că nu este?

Papa începu să râdă de-a binelea. Se vedea că italianului ăsta îi plăcea să râdă.

— Este o ipoteză picantă. Aproape o aporie a lui Zenon. Dacă

papa infailibil zice că este failibil, deci se poate înșela, deci poate totuși este infailibil. Pe scurt, dacă este infailibil, este failibil, și dacă este failibil, este infailibil.

— Da, dar serios vorbind? Ce s-ar întâmpla?

— Ferească-ne Dumnezeu: o schismă. Unii ar spune că Papa se contrazice pe sine, în consecință, declarația lui n-ar

’Matei 16,19; 17,18.

conta și el ar fi tot infailibil; ceilalți ar spune, că, fiind infailibil, nu se poate înșela declarându-se failibil și, prin urmare, trebuie crezut. Am avea atunci papi și antipapi: nu ar fi nimic nou și asta ar sfârși prin a se anula, cum s-a mai întâmplat deja. Ilia întinse mâna către paharul de cristal gravat în care sclipea vinul de Madera de culoarea ruginii, dar ceea ce spuse în clipa următoare Papa îi opri gestul:

— Bine, dacă înțeleg corect, am trecut în revistă diferențele așa cum le vedeți voi. Și asemănările noastre, Părinte?

— Nu sunt asemănări, Părinte, sunt identități. Noi credem într-un Dumnezeu trinitar care s-a făcut om o dată în Istorie, sub un oarecare Ponțiu Pilat, pentru a salva propria sa creatură. Noi credem că a fost crucificat, că a înviat, că ne-a lăsat o Biserică indivizibilă, cu care noi ne fălim că am divizat-o, dar aici ne înșelăm: ne-am împărțit poate veșmintele lui, dar nu i-am sfâșiat cămașa; pur și simplu l-am tras la sorți și nu se știe cine a câștigat. Noi credem că omenirea a produs-o pe Maica Domnului, cu sau fără Imaculata Concepțiune. Noi credem în dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele nostru ca fiind echivalente. Noi credem că Fiul lui Dumnezeu este prezent între noi, printre altele, sub forma pâinii și a vinului sfințite. Așa stând lucrurile, credința noastră nu este cu adevărat nicio filosofie, nicio regulă de viață: noi iubim o Persoană, aceeași.

— Și nu ne împărtășim din același potir?!

— Părintele Bulgakov socotea că această separare este cea mai mare catastrofă întâmplată vreodată omenirii. Cei doi preoți ai lui Hristos se priviră. Papa, care se gândise puțin la această catastrofa pe care o percepuse întotdeauna ca „schisma Orientului”, clătină din cap.

— Probabil că suferiți mai mult decât noi, fiindcă sunteți mai puțin numeroși. Pentru că oarecum v-ați izolat de Istorie…

— Credeți într-adevăr că noi suntem cei care…?

— Iertare pentru această exprimare stângace. Ar trebui să arătăm mai multă înțelegere pentru voi decât o facem. Circumstanțele istorice sunt cele care... Nu trebuie să subestimezi niciodată circumstanțele istorice, nici să supraestimezi rea-voința oamenilor. Ilia nu răspunse. El vedea lucrurile altfel. Pentru el, Roma era cea care – încercând să-și atribuie o putere absolută și paternală asupra tuturor bisericilor, când de fapt nu ar fi trebuit să exercite asupra lor decât autoritatea morală a unui frate mai mare – migrase în afara adevărului apostolic. Dar la ce bun să o spună? Nu pentru asta venise.

— Mai avem și alte asemănări, Părinte. De pildă, în greșeală și în păcat. Și unii, și alții am crezut că știm totul mai bine decât toată lumea. Am convertit prin foc și sabie. I-am ofensat pe păgâni și i-am umilit pe evrei. El ne spusese că vom fi recunoscuți după dragostea pe care ne-o vom purta unii altora, iar noi ne-am detestat și ne-am omorât unii pe alții. Constantinopole a dat naștere iconoclasmului, Roma protestantismului. Voi ați purtat războaie religioase, noi i-am persecutat pe raskolnicii noștri. Ne-am contrazis toți asupra scopurilor finale, nu am rezolvat problema răului, am făcut din morală un scop, în vreme ce ea nu este decât un mijloc și nu întotdeauna sigur. Nu am știut niciodată ce să facem cu instinctul războinic: când îl condamnăm, când îl exaltăm…

Papa părea încântat:

— Și despre came! Cum ne-am mai încurcat în problemele cărnii! Predicăm transmiterea păcatului originar pe cale sexuală și slăvim sfințenia căsătoriei. Nu-i rău, nu? Fără să mai socotim depravarea, din care am făcut cel mai mare păcat, în timp ce este poate cel mai mic, fiindcă are legătură cu fragilitatea noastră și nu cu hybrisul[61] nostru. Este ca și cum am uita cu tot dinadinsul femeia adulteră și păcătoasele din Evanghelie.

— Teoretic, ele încetau să păcătuiască de îndată ce erau convertite.

— Oh! Sunteți sigur?

Și gropițele îngăduitoare și pline de umor fremătară în colțurile gurii Papei. Și pe un ton mai grav:

— Mi-ați spus că ați venit ca să-mi vorbiți de Maria?

---

61 Păcatul încălcării măsurii (n.tr.).

Ilia se întrebă dacă venise momentul să abordeze al treilea punct, adevăratul scop secret al vizitei sale. Era pe punctul să ia o înghițitură de vin de Madera pentru a-și acorda un răgaz mai lung, dar probabil că nu-i venise încă ceasul. Își scărpină pur și simplu nasul.

— Da, zise el, da. Și, după o vreme, cu capul plecat pe o parte:

— Părinte, nu știu de unde să încep…

Papa îl privea, încerca să concentreze asupra lui, cu zâmbetul și cu ochii, simpatia și înțelegerea lui. Începea să se recunoască puțin în acest om, în cele două sensuri ale termenului, deci să-l iubească. În sfârșit, Ilia își adună puterile.

— Părinte, anul trecut ați fost la Fatima. Pentru rațiuni pe care nu le cunosc, dar pe care le bănuiesc, nu ați vrut să vă organizați călătoria prin intermediul Vaticanului. Ați ales să participați la un pelerinaj organizat de către confesorul dumneavoastră, ați pierdut avionul și ați ajuns la Fatima chiar la timp pentru celebrarea solemnă din 10 iulie. În timpul ceremoniei ați ținut o omilie. În stilul dumneavoastră, ați povestit o glumă: sfântul Petru este cel care a pierdut cheia Paradisului și o bătrână deschide poarta cu micuța cruce de la rozariul ei. Ați amintit de asemenea cererea Maicii Domnului: Papa trebuie să-i închine Rusia. Ați avut apoi o întrevedere între patru ochi cu sora Lucia. Ați ieșit de acolo palid. Nu ați povestit niciodată despre această întrevedere, dar ați pronunțat o frază revelatoare: „Este radicală cum sunt sfinții: *o todo o nada*[62] dacă vrem să fim ai lui Dumnezeu de-adevăratelea“. Și de curând am fost asigurat că ați spus: „Dacă voi trăi, mă voi întoarce la Fatima.

— Sunteți bine informat.

— Este una dintre cele două meserii ale mele. Vă veți întoarce la Fatima, ați spus, pentru a executa închinările cerute de „Sfânta Fecioară” *după indicațiile pe care i le-a dat Ea sorei Lucia*“. „După indicațiile Fecioarei", asta înseamnă fără a trișa asupra termenilor (scuzați duritatea cuvântului), cum s-a procedat până acum. Când am aflat că ați folosit această expresie, mi-a tresărit inima, Părinte.

— De acord, de acord, zise Papa pe un ton sec: nu-i plăcea deloc că cineva avea aerul că îi indică ce are de făcut. Știți, nu-i

62 Totul sau nimic (sp.) (n.tr.).

așa de simplu. Indicațiile Madonei pomenesc de Inima ei. Nu știu ca ortodocșii să cunoască cultul Inimii Mariei, după cum nici al Inimii Mântuitorului. S-ar putea simți jigniți de ceea ce ei ar lua drept dezinvoltură. Ca să nu mai vorbim că statul sovietic ar putea deveni bănuitor, ceea ce ar risca să se întoarcă împotriva creștinilor…

Ilia nu îl asculta. Auzea din nou clopotele de la Fatima vorbindu-i în noapte.

— Părinte, îl întrerupse el, cunoașteți cel de-al treilea secret?

Papa lăsă mult timp înainte de a răspunde. În cele din urmă:

— Da. Adăugă:

— Sora Lucia nu mi-a vorbit despre asta. De altfel, nu mi-a vorbit aproape deloc despre apariții. Dar de cum am fost ales papă… Am deschis plicul.

— Secretul trebuia dezvăluit în 1960.

— Trebuia.

— Nu a fost.

— Nu.

— De ce?

— Să zicem că pentru a nu tulbura Biserica.

— Îl veți dezvălui?

— Nu știu încă. Papa se închidea din ce în ce mai mult. Ilia îndrăzni:

— Spuneți-mi cel de-al treilea secret.

— Dumneavoastră?

— Mie.

— Nici să nu vă gândiți.

— De ce?

— Nici măcar nu sunteți catolic!

— Sunt catolic de vreme ce sunt ortodox.

— Am vrut să spun romano-catolic, evident. Să vă încredințez dumneavoastră un lucru pe care nici cardinalii nu îl cunosc? Chiar dacă aș vrea, nu aș putea și… cinstit vorbind, și dacă aș putea, nu aș vrea. Ilia își trecu cele două palme pe frunte, pe obraji și degetele prin barbă. Printre degete îl zări pe Papă privindu-l cu un amestec de compasiune și ironie: „Ei, dar ce-și imaginează acest brav episcop KGB-ist? Un pic de șarm și farsa e jucată?“.

— Să luăm lucrurile altfel, spuse Ilia, fără să manifeste o prea mare dezamăgire. Aveți realmente intenția să vă întoarceți

la Fatima pentru a închina acolo Rusia Fecioarei Maria?

— Da.

— Și eu am fost la Fatima.

— Mi s-a spus. Ei bine, din cauza asta v-am primit atât de repede, în ciuda confuziei din primele zile.

— Să ne întoarcem împreună, Părinte. Papa era surprins, neîncrezător.

— De ce nu? Poate. Cu plăcere, dacă asta se va dovedi posibil. Ilia se ridică din nou. Făcu câțiva pași încolo și încoace.

— Ascultați-mă. Încerc să mă pun, cum să vă spun, în locul Maicii Domnului. Suntem în iunie 1917. Ea știe că Rusia, mai întâi, și lumea întreagă apoi, prin intermediul Rusiei, vor bascula într-o oroare fără nume – ateismul, foametea, masacrele, răul integral. Ea hotărăște să intervină. Vine și spune lumii: „Atenție la Rusia!“, iar Rusiei: „Revino în brațele mele“.

— Și Papei: „Fă ceva!“. Ceea ce el n-a făcut. De acord, de acord.

— Atunci, nu cumva a venit momentul pentru dumneavoastră și pentru mine de a recupera ocazia pierdută și de a o asculta în sfârșit pe cea pe care o numiți Regina cerului și pe care noi o numim Țarina celestă? (Arătă pe rând spre Madona pe tron și spre Fecioara încoronată, care stăteau față în față.) Ea nu i s-a adresat doar Sfântului Părinte. Ea a spus „Sfântul Părinte *cu toți episcopii.* Toți episcopii înseamnă toți episcopii. Nu sunt eu episcop? Nu redăm noi viață victimelor comunismului, ruși sau nu, dar poate că lumea este amenințată și de alte pericole? Nu trebuie să le prevenim, voi și noi, prin singurul mijloc a cărui eficacitate ne-a garantat-o însăși Maica Domnului?

Papa era grozav de intrigat:

— Vreți să spuneți o închinare comună a Rusiei către Maria? De către catolici și ortodocșii ruși?

— Da. Pe loc. La Fatima. Imaginați-vă efectul în întreaga lume. Și asta fără să ne ocupăm nici d*e filioque,* nici de Imaculata, nici de infailibilitate, fiindcă infailibilitatea sunteți dumneavoastră. Ce pas înainte către unitatea Bisericii, fără niciun ecumenism ieftin! Protestanții rid albastru, comuniștii sunt descumpăniți, poate chiar la propriu, prin efectul suflului dacă îndrăznesc să spun… Și noi nu vom fi făcut nimic mai mult decât ceea ce Maica Domnului a cerut tare și răspicat. Și că,

dacă informațiile mele sunt exacte, supraviețuitoarea celor trei păstori vizionari o cere încă.

— Cu ce insistență! Dar spuneți-mi, Părinte, dumneavoastră nu sunteți capul Bisericii voastre. Îmi faceți aceste propuneri în numele patriarhului Pimen sau al dumneavoastră?

— Oh! Patriarhul Pimen…

Ilia se așază. Acest om atât de puternic se simți deodată epuizat. Ridică paharul de cristal gravat plin cu vin de Madera, învârtind piciorul paharului între degete. Vin de Madera! Ar fi golit mai bine un pahar plin cu votcă la această oră. Nu obținuse încă ceea ce voia, dar era pe calea cea bună. Dacă Papa va consimți la această închinare comună… Ilia dădu vinul pe gât dintr-o înghițitură. Și își turnă încă unul. De partea lui, Papa recapitulează: Biserica sufocată de puterile financiare, el însuși în pericol, propuneri interesante, dar suspecte, poate o ocazie unică de a repune lumea pe drumul cel drept cu ajutorul Madonei înseși…

Deodată observă că oaspetele său are aerul că nu se simte bine. Își trece dosul mâinii pe frunte. Își apasă mâna pe inimă. Respiră din ce în ce mai repede.

— Părinte! Strigă Papa. Părinte, ce aveți?

Ilia încearcă să se ridice, cu gura căscată, gâfâind, cu chipul lui mare, leonin descompus. Cade înapoi în fotoliu. Respiră din ce în ce mai repede:

— Sunt pe moarte. Nu e grav. Papa bâjbâie după sonerie. Se ridică și se apleacă peste masă, peste relicve.

— Părinte! Părinte!

Și Ilia:

— Acum spune-mi secretul. Pentru asta venisem. Și adaugă:

— Nu îl voi repeta…

N-a auzit nimeni, nu vine nimeni. Papa dă ocol mesei. Se așază în spatele lui Ilia. Îl ține de umeri. Se apleacă asupra lui. Sutana albă și sutana neagră se înfrățesc. Chipul bărbos și chipul palid se oglindesc unul în celălalt. Respirațiile se confundă. O clipă, Papa ezită. Nu cumva toate astea sunt o comedie pentru a afla secretul?

„Doamne, inspiră-mă!“ în cumpănă, alege dragostea.

— Un munte și sus o cruce. Capul lui Ilia cade pe spate. Potcapul s-a rostogolit pe jos. Are ochii holbați. Nu îl mai vede pe papă, nici biblioteca, nici cărțile, nici tablourile, *încoronarea*

Fecioarei. Vede ceea ce aude. Murmură:

— Biserica.

— Pantele sunt acoperite de ruine…

— Biserica.

— Și de cadavre.

— Biserica.

— Un înger strigă: „Pocăință! Pocăință! Pocăință!“. Un episcop în alb urcă pe munte.

— Tu.

— E însoțit de alți episcopi.

— Noi.

— Este ciuruit de săgeți de către oameni înarmați.

— Și noi.

— Doi îngeri fiecare cu o stropitoare de cristal în mână, strâng sângele martirilor și udă sufletele… Asta e tot.

— Asta e tot?

Ilia se îndreaptă, pare să fi regăsit o oarecare vigoare. Ideile se ciocnesc în capul lui. Este incoerent, dar lucid.

— Martiri? Trei sute de mii?

— Nenumărați.

— Două stropitoare zici?

— Două.

— Una pentru tine, una pentru mine?

— Dacă vrea Dumnezeu. Ilia face o grimasă:

— Nu vom merge la Fatima împreună. Am ratat.

— Suntem deja acolo, fratele meu. Ochii albaștri a lui Ilia se încețoșează treptat. Spune cu o voce surprinzător de clară:

— Spovedește-mă. Repede!

Papa dă din cap:

— Am să te dezleg. Primul preot al creștinătății se reculege. Inspiră atâta Duh Sfânt cât pot cuprinde plămânii lui:

— *Dominus noster Jesus Christus et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunication is et interdicti în quantum possum et tu indiges. În Nomine Patri et Filii et Spiritus Sancti.* Face semnul crucii. Ilia deschide ochii pentru ultima oară:

— Să vii de atât de departe pentru a fi absolvit în latină, recunoașteți…

Și într-o ultimă expirație, ca și cum atinsese ușurarea supremă:

— *IE-DI-NA.* Ah! Pentru a dovedi asta a venit el la Roma. Pentru a dovedi asta s-a născut el. Papa nu știe rusește, dar a înțeles ce a spus arhiepiscopul: *EA ESTE UNA.*

Sâmbătă 9 septembrie

3

Papa sunase, servitorii alergaseră, apoi monseniori, excelențe, un mare medic aparținând Alveolei 1, care diagnosticase un accident vascular cerebral. Cardinalul secretar de stat dispusese să fie transportat trupul la biserica parohială din Cetatea Vaticanului, dedicată sfintei Ana. Se luaseră toate dispozițiile necesare pentru a acoperi trupul cu ornamentele liturgice, după obiceiul Bisericii ortodoxe, pentru expunerea lui în mijlocul bisericii. Mai mulți cardinali, între care decanul Sacrului Colegiu și alți episcopi catolici, veniseră să se roage lângă catafalc. Absența secretarului arhiepiscopului Ilia complicase puțin lucrurile, dar erau destui iezuiți la Roma care frecventaseră ortodocșii ruși pentru a evita orice stângăcie. Slujba morților fusese celebrată în prezența a numeroși demnitari catolici, printre care vicarul general al Cetății Vaticanului, cardinalul președinte al Secretariatului pentru Unitatea creștinilor, precum și delegații ale Bisericilor din România și Bulgaria. Prezența Papei ar fi fost socotită exagerată. Apoi Ilia fu pus într-un sicriu și zburâ la Leningrad. Presa italiană și mondială salută decesul vorbind de una dintre „marile figuri ale ecumenismului contemporan”, fără a sublinia ceea ce era realmente uimitor: prima vizită personală a unui prelat sovietic la șeful Bisericii catolice se soldase cu o moarte fulgerătoare. Era una din acele evidențe care e mai bine să nu fie evocate – cărora e mai bine, mai ales, să nu li se caute explicații. Reacția rusă fu temperată: puțini oameni se mirară că oaspetele Papei se întorsese acasă cu picioarele înainte; unii spuseră că era bine așa. Iuri și marea Vera plânseră mult: se regăsiră în același timp și în durerea lor și într-o neîncredere sporită la adresa Occidentului. Micul Iliușa plânse și el, dar se consolă mai repede decât părinții lui. Patriarhul numi un alt mitropolit de Leningrad și, după un an de interdicție, îl repuse pe Iuri în funcțiile sale sacerdotale. Tovarășul Andropov bănui că fusese vorba de o luptă pe viață și pe moarte între zubrii și liberali în interiorul serviciului, dar hotărî să nu ancheteze: în sinea lui, găsea că generalul Galkin fusese prea neastâmpărat, prea grăbit să-și atingă scopurile și poate nu tocmai de încredere. Fulvio era ușurat. Constata o dată în plus că te puteai încrede în Alveola 1. El însuși înlocuise vinul de Madera

în carafă: la laborator se dovedise curat. Valetul Giuglio, care îl adorase pe precedentul Papă, nu se neliniștea de necazurile celui actual. Papa însuși părea atât de surprins de aspectul spiritual, apocaliptic, de această moarte, încât nu se gândea să se preocupe de aspectul său terestru: facultatea vorbise, accident vascular, era de-ajuns. Trei zile mai târziu, Fulvio primi un telefon de la Marionetist, care îi cerea să treacă pe la palatul Irmocenti la ora 16. Se duse. Valetul care semăna cu un vampir îl conduse într-un salon unde Irmocento îl primi cu brațele deschise, cu un gest exagerat de teatral. Prințul îmbătrânise în câteva zile. Vocea îi tremura ușor, iar pielea atât de bine masată, și unsă, și pudrată a feței lui tremura și ea aproape imperceptibil pe oasele craniului, care începea să se ghicească sub farmecele cărnii și al îngrijirilor.

— Ah, dragă Fulvio! Ce de apă poluată a curs sub podurile Tibrului din binecuvântatele zile în care îl învățam pe încântătorul copil care erai să decline diversele segmente ale genialei șarade franțuzești-concupiscența! Acum sunt bătrân, iar dumneata ai cariera înainte, dar vino, vino, monseniore, îmi face plăcere să-ți arăt ceva destul de delicat. Îl lăsă singur în micul teatru aurit, unde Fulvio se ghemui cum putu într-un fotoliu. Cortina se ridică. Decorul reprezenta o secțiune a Catedralei Sfântului Petru cu capela Sfântul-Leon-cel-Mare în prim plan. Se vedeau două marionete discutând. Una, longilină, în costum negru și cu guler roman, cu chipul alungit, semăna chiar cu Fulvio. Cealaltă, îmbrăcată în roșu, aducând și cu cardinalul și cu Mefisto, nu avea chip. Începură să vorbească umblând pe loc și, în timp ce vorbeau, se vedea decorul deplasându-se în ritmul presupusului lor mers. Părăsiră astfel capela, părăsiră catedrala, coborâră în piața catedralei, trecură pe lângă closetele publice și poștă, observară obeliscul… Fulvio vorbea cu vocea lui Fulvio, iar cardinalul cu o voce spartă, mai joasă cu o cvartă, trucată, de nerecunoscut. Cele două marionete gesticulau isteric la capătul firelor lor. Cardinalul spunea:

— Ah! Monseniore Fulvio Krstitch, nu mă luați de așa de sus. Am să vă dau această punguță. Puneți-o în buzunarul dumneavoastră. Nu conține decât puțină pudră. Sunteți la curent? Știți că un episcop rus va fi primit de papă?… Ce impresie vă face asta? Nu credeți că trebuie să fie împiedicată

o asemenea întâlnire prin orice mijloace? În fine, unde ar ajunge catolicismul dacă ar oscila la granița schismei Orientului?... Și, bineînțeles, cariera dumneavoastră nu vă este indiferentă, departe de asta... Veți neglija la infinit sprijinul nostru? Trebuie să vă gândiți la viitorul dumneavoastră. Și-apoi, imaginați-vă! Sfântul Părinte încă neexperimentat, căzând din inocență sub tutela KGB-ului? Și, mai rău, a ortodoxiei!... în vreme ce dumneavoastră ați putea împiedica această oroare? Nu vă va fi greu, nu-i așa?... Puțină pudră într-o ceașcă de cafea sau într-un păhărel de votcă, nu știu ce beau ereticii... Și știți că aveți câțiva prieteni care... Prieteni bine plasați care... Pe scurt, nu aveți a vă teme de consecințe.

— E schismatic, zise marioneta Fulvio, nu eretic.

— Atât de schismatic pe cât poate fi, spuse marioneta cardinal.

— Erus.

— Nici că se poate mai rus.

— Trebuie că este ofițer KGB.

— Altfel spus, complice al Satanei.

— De acord? De acord, Fulvio Krstitch? Îl expediezi pe schismatic?

— De acord. Îl expediez. Decorul se oprise la intrarea în Via della Conciliazione. Marionetele veniră să salute. Fulvio bătu de trei ori din palme, rotunjindu-le pentru o mai mare sonoritate. Marionetele se retraseră în culise. Cortina nu căzu. Marionetistul apăru gigantic pe mica scenă. Sări în sală și se rezemă de scenă, cu Fulvio, înghesuit în scaun, aflat mai sus de el.

— Ei? Cum ați găsit spectacolul, monseniore? Acest cardinal care face parte din Alveola 1 îmi pare foarte convingător. Dumneavoastră nu?

— Ce vreți de la mine? Întrebă Fulvio obosit, resemnat.

— Știi bine. Ține, prinde. Probabil că nu ți-a mai rămas. Fulvio fu tentat să lase să cadă săculețul de plastic pe care i-l aruncase Marionetistul, dar îl prinse în ultima clipă.

— Aveți un magnetofon.

— N u ți se poate ascunde nimic.

— Vă voi denunța. Prințul își trecu vârful limbii peste buzele uscate.

— Ești un imbecil. Cui mă vei denunța? Alveolei 1? Alveola 1

suntem noi. Forțelor numite de ordine? Sunt infiltrate de noi. Niciun polițist, niciun singur judecător de instrucție nu va acționa deschis contra noastră.

— Papei, răspunse Fulvio. Te voi denunța Papei. Și el va râde de înregistrările tale trucate. Va merge imediat la rădăcina lucrurilor. Va ști că îi vrei moartea, iar eu îi voi spune de ce.

— Ce idee bună! Făcu prințul scoțând un portțigaret din buzunar și alegând de acolo o țigaretă cu stema lui. Nu găsești că jucăm bine această scenă de melodramă și că ești înzestrat pentru rolul de marionetă? Mă vei denunța Papei. Și știi ce voi face eu cu înregistrarea asta care dovedește că ai asasinat un general KGB? I-o voi arăta ministrului de Interne? N-ai ghicit. O voi trimite la Lubianka, piața Dzeijinski, Moscova, Uniunea Sovietică. Nu mă îndoiesc că își vor asuma cheltuielile poștale. Așa că vezi, dragul meu, nimeni nu va putea face ceva pentru tine, nici măcar Alveola, fiindcă KGB-ul nu poate permite acest gen de eșec. Îți urez petrecere frumoasă. Ciao. N-aș vrea să te rețin…

Suplu ca întotdeauna, prințul încălecă scena și dispăru în spatele decorului. Acum era sigur că reușise și, odată treaba făcută, nu va mai rămâne curând nici urmă, deoarece Scoronconcolo se va fi ocupat de Fulvio Krstitch. Asta da ispravă!

Nu îl conduse nimeni pe Fulvio, dar când ajunse la parter, o ușă se deschise la dreapta sa și văzu un spectru cu părul lung și lins, îmbrăcat cu o rochie mov.

— Fulvio, zise Maria uitându-se la el. Fulvio, tu ești?

Se cunoscuseră în urmă cu douăzeci de ani, participaseră ca adolescenți la aceleași jocuri infernale și nu se mai revăzuseră de atunci: prințului îi plăcea să-și separe relațiile.

— Fulvio… mai șopti Maria. De ce găsea brusc în fundul sufletului ei un dram de tandrețe pentru complicele care fusese și călăul ei, nu mai puțin cumplit decât ceilalți? Poate pentru că îi reamintea brusc de propria-i inocență. Se uita la el și vedea disperarea întipărită pe trăsăturile căzute, palide, blestemate.

— Fulvio, suflă ea, fără să știe ce spunea, dar știind că este periculos să spună: Nu te duce! Nu știu ce ți-a ordonat să faci, dar nu o face. Fugi. Fără să o privească, schiță un gest vag cu mâna și ieși, trecând de la liniștea palatului în tumultul străzii. Numeroase Vespa rău mirositoare pârâiau. Trecătorii se

dădură la o parte din calea lui: un cleric are totdeauna dreptul la un oarecare respect la Roma. Umblă cu capul în jos, cu umerii aduși, cu o alură hotărâtă, ca Iuda. Apropo de Iuda, îi veni ideea sinuciderii: asta ar rezolva totul. Dacă Iuda s-ar fi sinucis înainte?… Nu, asta n-ar rezolva nimic: nu există iertare pentru sinucigași, dar există pentru asasini. De sus, de la un balcon, Maria îl striga încă:

— Fulvio, Fulvio, fugi! *Salvează-te!*

Fulvio n-o auzea. Maria închise fereastra. Se va întoarce să-l vadă pe părintele Onesime. Poate că de data asta se va spovedi de adevăratelea. Paște, 2003